భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

అక్టోబరు 1958

సంపుటము 35 : : సంచిక 10

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

అక్టోబరు 1958

అమృతాంజనము

ఎంత భయంకరమైన
కాలి నొప్పి నైనా క్షణంలో ఉపశమింప
జేస్తుంది

లక్షలాది ప్రజలు 1893 నుంచి దేశమంతటా అమృతాంజనాన్ని వాడుతున్నారు. అమృతాంజనము బెణుకులు, వాపులు, తలనొప్పి, పళ్లపోటు, జలుబులు, దగ్గులు మొదలైన వాటిని ఉపశమింపజేస్తుంది.

అమృతాంజనము అన్ని నొప్పులకు దివ్యామృతము.

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్, మద్రాసు-4, బొంబాయి-1, కలకత్తా-7.

AL.86.4

ప్రతి ఆదివారం రాత్రి 6-30 గం|| లకు 41 మీటర్ల మీద రేడియో సిలోన్‌లో దక్షిణ భారత భాషలన్నింటిలో వెలువడే ప్రోత్సాహక కళాకారుల ప్రోగ్రామ్, అమృతాంజలి వినండి.

నిర్వేదము

శ్రీ బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తం

ఎచ్చట నుంటివయ్య పరమేశ్వర! వీనిని కావ్యలోక మం
దిచ్చకువచ్చినట్లు విహరింపగ నీయక సేవకత్వమే
పుచ్చుకొనంగ నాజ్ఞ నిడబూన, రసాబ్ధులు నీపదమ్ములన్
విచ్చిన నన్నజాజియరవిందములన్ కొలువంగనెట్టులో॥

భాగ్యముతోడ నీచరణ పద్మములన్ సతతమ్ము కొల్వగా
యోగ్యతఁగల్గ నిచ్చిన మహోజ్జ్వల నూతన సత్కవిత్వ సౌ
భాగ్యమునన్ ఉదాత్త రసవార్నిధి తేలెదగాని, పట్టిదా
ర్భాగ్య జగమ్మునన్ నిలువ వచ్చునె? యేకనిమేషరక్తికై॥

ఆశయముల్ హిమాలయ శిఖాగ్రములన్ బురుడించుగాని, నన్
ఏ శని పట్టెనో మొదటి కేనియు నించుక చేరలేక, నా
యాశల నీటగల్పుకొని యంధుడనై యిట కూలియుంటినో
ఈశ! పరేశ!! నన్ను కరుణించి యొసంగుమ పూర్వసంస్కృతిన్॥

ఈ యెద నొక్కమారు పరికింపుము, నాదు దురంత వేదనన్
వ్రాయగజాల పద్యముల స్వామి! అశక్తుడ నంచు తెల్పగా
నా యభిమానమున్ వదలినాడనులే!! యిక శంకలేల, నే
నీ యనురాగ గీతకమనీయసుధారసమానెదన్ ప్రభూ॥

ఈ గుదిబండ దాల్చి యిక యెన్ని దినాలని జీవితమ్ము నే
లాగగలాడ తండ్రి? కనులం జలియించుచునుండె ప్రాణమే
లాగునసైన బ్రోవగ తలంపనిచో నిముసమ్ము యేని నే
నాగగజాలనట్టి చలితాత్ముడ నైతినయా! పరాత్పరా॥

ఆశరదిందు చంద్రికల ఆసికతాతలవేది జేరి నా
ఆశల నెల్ల నీకు తెలియంగ కవిత్వమునల్లి, అల్ల ఆ
కాశమునందు తారకల గానముతో శ్రుతిగల్పునట్టి భా
గ్యాశయ మబ్బునయ్య పరమాత్మ!! నిమేషపు జీవితమ్ములోన్॥

ఆశయహీన జీవితమె హాయిగ నున్నటు తోచు, వెఱ్ఱి యా
వేశము పెచ్చుమీఱ వినువీధిని సౌధము పైన సౌధముల్
కౌశల మొప్పగట్టితి సుఖమ్ముగ నుందమటంచు, నింతలో
రాశిగఁ జేసి యన్నిటి పరాత్పర!! రంజిలుచుందు వాత్మలోన్॥

నీవే నేనయి నేనె నీవయగుచున్ నిత్యప్రబోధమ్ముతో
భావావేశ రసైక జీవిత సముత్పన్న ప్రమోదమ్ముతో
నీ విశ్వమ్మున నుండు భాగ్య మది లేనేలేక యల్లాడు నే
నీ వాత్సల్యరసమ్ము నానుటకు తండ్రీ! ఎంతో కొట్టాడెదన్॥

జీవిత మగ్గలం బగుట జీవికయంత్రమునందు జిక్కి, నా
నా విధమైన యాతనల నల్గి కృశించితి తండ్రి! నూత్న సం
జీవిని నిచ్చి సంస్కృతి విశేష సమంచిత దివ్యమార్గ సం
భావితుఁ జేయవేడెద కృపారస వీక్షణ! సాధురక్షణా॥

నాదు జీవిత మనెడి విషాద గీతి
నీవు రచియించి నాకిడినావు గాని
శిథిల మాట ఆలాపన సేయజాల
దీ హృదయవీణ, నీవు ప్రేమించునటుల॥

ఎన్నటికినైన వికసించు నీ యెడంద
మొగ్గయని తలంచితిగాని మోసపోతి
అమిత కఠిన కర్కశహృదయమ్ముతోడ
తొడిమవఱకును దీనిని త్రుంచినావు॥

ఏమి మూటగట్టెదవు? కానిమ్ము సామి!
ఆగిపోవదు క్షణమాత్రమైన జన్మ—
ఈ విషాదాశ్రువులను జీవించువాడ
సతతమును నీదు నామసంస్మరణతోడ॥

సుచిత్ర ప్రణయం

శ్రీ డి. బాలగంగాధరతిలక్

పాత్రలు: శేఖరం, రంగనాధం, రామనాధం, పంతులు, సోమయాజులు, సుచిత్ర.

రంగము-1

* * ఒక పార్కులో ఒక విశాలమైన రోడ్డు. బహుశా అటువైపు మూడు నాలుగిళ్ల కన్న ఎక్కువ లేనందువలన కాబోలు ఆరోడ్డు మీద జనసంచారం చాలా తక్కువగా ఉంది. రోడ్డున ప్రక్కగా శేఖరం నిలబడి, సిగరెట్ కాలుస్తూ ఎవరికోసమో నిరీక్షిస్తోంటాడు. ఖరీదైన పాంటూ షర్టూ టక్‌అప్‌లో ఉంటాడు. శేఖరం స్ఫుర్ద్రూపి. అతనిలో ఆడంబరమూ, చొరవా తెగింపూ వ్యక్తమౌతూంటాయి. ఎంత అణచినా అణగని ఉత్సాహమూ, ఎన్ని కష్టాలు వచ్చినా నశించని ఆశావాదమూ (Optimism) అతని తీరుకీ ప్రవర్తనకీ ఒక ఆకర్షణని కలిగిస్తాయి. అతను అలాగ ఎవరికోసమో చూస్తూ నిల్చుంటే, వెనుకనుంచి అతని మిత్రుడు రంగనాథం వస్తాడు. పాంటూ బ్లౌజూ ధరిస్తాడు. శేఖరం కన్న ఒకటి రెండు సంవత్సరాలు పెద్ద.

కాలం: ఉదయం ఎనిమిదీ తొమ్మిది గంటలకి మధ్య:

రంగ: (వీపుమీద చరుస్తూ) హలో శేఖర్. ఇక్కడ నిలబడ్డావేం రోడ్డుమీద.

శేఖరం : (ఉలిక్కిపడి) హారి నువ్వట్రా రాస్కెల్. ఇంకా యింటాయన చేమో అనుకున్నాను. అద్దె కోసం దంపేస్తున్నాడు రాత్రీపగలూ. అందువల్ల మూడురోజులనుంచీ రూమ్‌కి గైరు హాజరు కొట్టేస్తున్నాను.

రంగ: అలాగా! అయితే ప్రస్తుత మకాం ఎక్కడ.

శేఖరం : పగలంతా జాతీయ ప్రభుత్వంవారి రోడ్డు, పార్కులు. రాత్రుళ్ళు క్లబ్బులు నీలాంటి మిత్రుల లాడ్జీలు. 'విపులాచ పృథ్వీ' అన్నాడు భవభూతి అనే ఫ్రెంచికవి శేఖరుడు.

రంగ: (ఎగా దిగా చూసి) మాంచి టిప్ టాప్ గా ఉన్నావు ఏదైనా ఉద్యోగం దొరికిందేమిట్రా!

శేఖరం : ఎవడిస్తాడురా మనకి ఉద్యోగం. తలవొంచి శ్రమపడి పనిచేసే లాపతింటావా నేను. ఇంత శ్రమపడితే నెలకి ఓ ముష్టి వందరూపాయల జీతం!

రంగ: ముష్టి వందరూపాయలా ధనిః సార్వభౌమా!

శేఖరం: అందులోనూ యౌవనంతో, ఆనందంతో, ఆశలతో మిసమిసలాడే ఈ జీవితాన్ని కుమాస్తాగిరీకి బలియివ్వడం మహాపాపంరా రంగడూ! ఒకేయ్! మన లెక్క ప్రకారం ఏభైఏళ్ళు వచ్చేవరకూ మానవుడు కష్టపడకూడదురా! ఆ పైన మన దేశాచారం ప్రకారం వృద్ధుడైపోతాడు కాబట్టి ఎలాగూ కష్టపడలేడు. కాబట్టి జీవితాన్ని నిరంతరసుఖప్రదం చేసుకోవాలనే థియరీ మనం కనిపెట్టింది!

రంగ: హారి నిన్ను తగలెయ్య! పూటకి టికానా లేదు. బి. ఎ. ప్యాసై బిచ్చులన్నట్టు గాడిదలా తిరుగుతున్నావు మరి నీకే తిండీ బట్టా ఎవరు సప్లయి చేస్తున్నారురా మరి.

శేఖరం : (సిగరెట్టు దమ్ము గట్టిగా లాగి) ఒకేయ్ రంగడూ నా జీవితసూత్రం నీకు విశదపర్చి చెప్తా

లంటే ఒకరోజు, అది నీకు అర్థంకావాలంటే ఒక సంవత్సరం, దాన్ని నువ్వు ఆచరణలో పెట్టాలంటే ఒక శతాబ్దం పడుతుందిరా మై డియర్! కాబట్టి మూడుముక్కల్లో చెబుతాను విను. జీవించడమనేది ఒక కళ. ఆ కళని ఆధారం చేసుకుని మూడు ఉపకళలున్నాయి. ఒకటి అప్పు చెయ్యడం, రెండు అబద్ధాలాడడం, మూడు వేషభాషలు. ప్రస్తుత నా నిరుద్యోగ నిర్వాస నిరాహారదీక్షలో ఈ మూడింటిలోనూ గొప్ప ఎక్స్‌పర్ట్ నైపోయాననుకో.

రంగ: నిజం!

శేఖరం: నిజం. (విషాదంగా) ఏం చెయ్యమంరా బ్రదర్. చెడ్డవాణ్ణి అనుకోకు. మనలాంటి మధ్య తరగతి యువకులకి యింతకన్న ఆస్కారం ఏముంది. గౌరవంగా స్వేచ్ఛగా జీవించేందుకు మార్గాలు లేవు. అలాగ అని స్వతంత్రాన్నీ హృదయాన్నీ చంపుకొని, ఆశయాల్నీ ఆకల్నీ కట్టిపెట్టి సైకు కాలవలో పారేసి జీతం డబ్బులకోసం బ్రతకడమనేది—మై గాడ్—నే నూహించలేనురా.

రంగ: అవునుగాని నీకు అప్పు ఎవడిస్తాడంట? నూట యాభైరూపాయల నికరమైన మాసిక సంపాదన వున్న వాళ్ళకే పుట్టదు.

శేఖరం: అందుకే అప్పు చెయ్యడం కూడా ఒక కళ అన్నానురా మిసర్. మాటవరసకి మన ఫ్రెండు గజపతిని ఎరుగుదువా?

రంగ: తెలియకేం—ఆర్ అండ్ ఆర్ ఫరమ్‌లో పని చేస్తున్నాడుగా.

శేఖరం: వాడికి నువ్వంటే ఎంత గురీ, ఎంత గౌరవమూ, ఎంత విశ్వాసమూ ప్రయోజకుడివనీ తెలివైనవాడివనీ...

రంగ: అవునవును. పాపం వాడికి నేనంటే అమిత అభిమానం.

శేఖరం: అవునా! మొన్న నేనేం చేశానో తెల్సునా. అర్జంటు అవసరం వచ్చింది. ఒక్క పాతికవుంటే యివ్వరా బ్రదర్, మన రంగడు నాకివ్వవల్సిన పాతికా నీకు విలియా వేస్తాను, పాపం వాణ్ణి ఈ సెలాఖరు రోజుల్లో ప్రెస్ చెయ్యడం నాకిష్టం లేదురా అని ఓ పాతిక రూపాయలు సంపాదించాను.

రంగ: (తెల్లబోయి) నేను నీకివ్వాలనా? నీ మొహానికి నాకు అప్పుపెట్టే స్తోమతుకూడా వుందా! ఏం గుండెల్రా నీవి. ఎంత అబద్ధం, పచ్చి వట్టి అబద్ధం.

శేఖరం: అబద్ధం నల్లగా ఉండదురా భాయ్. జర్మన్ సిల్వర్ లా తళతళమని మెరుస్తూ నిన్ను లోబరుచుకుంటుంది. సత్యం నిజంగా నల్లగా ఎక్కడో మూలపడి ఉంటుంది.

రంగ: ఇంత ఘోరంగా ప్రవర్తిస్తావనుకో లేదురా.

శేఖ: కంగారు పడకురా రంగడూ. ఆపదలందు ధైర్యమున్నాడు భర్తృహరి అనే అమెరికన్ పొయెట్.

రంగ: నేను వెళ్ళి గజపతికి నువ్వు చేసిన మోసం చెప్పేస్తాను.

శేఖ: చెప్పరూ! చెప్పినంత మాత్రాన తల తీసేస్తాడా ఏమిటి—ఇంతకీ స్నేహితులం కదా! పోనుకాని బ్రదర్ ఒక్క అయిదు రూపాయలుంటే... (చెయ్యి చాపుతాడు.)

రంగ: (కంగారుగా) ఒకేయ్. నాకే మస్కా కొట్టుతున్నావేమిటి.

శేఖ: సారీ (నవ్వేస్తాడు.) అలవాటు పొరపాటున అడిగేను. 'తివిరి యిసుమున తైలంబు తీయవచ్చు, కుందేటికొమ్ము సాధింపవచ్చు కానీ చంపినా చచ్చినా రంగనాథునినుండి కానీ రాలదెపుడు' అన్న లోకోక్తి ఊరికే పోతుందా.

రంగ: థాంక్స్. డబ్బుదగ్గర మనకి చాలా గట్టి అనుభవముంది మిత్రమా!

శేఖ: (ఇటూ అటూ చూసి) ఒకేయ్ రంగడూ, ఇంక నువ్వెళ్ళిపో.

రంగ: ఏం యిక్కడ నిలబడకూడదా.

శేఖ: ప్లీజ్ ఆ అమ్మాయి వచ్చే వేళయిందిరా.

రంగ: అమ్మాయా! ఎవరా అమ్మాయి? ఎవరి అమ్మాయి. తదితర సుగుణాలేమిటి. సవిస్తరంగా చెప్పు.

శేఖ: సుచిత్ర.

రంగ: సుచిత్ర! లక్షాధికారి రామనాథంగారి అమ్మాయి!

శేఖ: ఎగ్జాక్ట్లీ.

రంగ: అయితే?

శేఖ: ఇంకా నీవు తెలియదురా రంగడూ. నువ్వే లోకంలో ఉంటున్నావో నాకు అర్థం కావటం లేదు. ద్వితీయుడు శేఖరంయొక్క జీవిత చరిత్రలోని యీ గొప్ప అధ్యాయాన్ని విస్మరించావని తెలిస్తే—భావి చరిత్రకారులు నిన్ను మెచ్చరురా.

రంగ: అసలు సంగతి ఏమిటో ఏడుద్దూ.

శేఖ: ఆ అమ్మాయిని నేను ప్రేమిస్తున్నాను. కాలేజీ వదలిన మరుక్షణంనుండీ యిదే మన జీవితాశయం. నువ్వొక్కడివితప్ప యీ విషయం తెలియనివాడు మన దేశంలో నే లేడు.

రంగ: అదేదో ప్రేమించటం అనే పని చేస్తున్నావని తెలుసునుగాని నీ ప్రేమకి లక్ష్యమైన దురదృష్ట వంతురా లెవరో తెలియదు. అయినా, నువ్వం దర్నీ ప్రేమించెయ్యొచ్చును. ఖర్చు లేని వ్యవహారం.

శేఖ: ఇదా నువ్వు చెప్పేది. అసల నీవు ప్రేమంటే ఏమిటో తెలుసునా! ఆ ప్రేమించే తాహతూ, హృదయమూ నీకు ఉన్నాయా? నువ్వు కీట్సునీ కృష్ణశాస్త్రినీ చదివావా? రాత్రిళ్ళు మల్లె పూలు వాసనచూస్తూ ఏడుస్తూ పక్కమీద దొర్లావా! పోనీ ఎప్పుడేనా చంద్రోపాలంభన అయినా చేశావా! కరకుగట్టిన గుండెగల నువ్వు నా ప్రేమని విరసించటం అంధుడు సూర్య కాంతిని ఆక్షేపించినట్టు ఉంటుంది.

రంగ: నా మాటకేంకాని, ఏదేనా ఫలితం కనపడు తోందా!

శేఖ: ఆ అమ్మాయి చాలా చెట్టుగా వుంటోంది. ఎన్నో లవ్ లెటర్సు వ్రాశాను. మా నాన్నకి చెబుతాను, మా ప్రిన్సిపాల్‌కి చూపిస్తాను అని బెదరిస్తుంది. కాని ఏ ఒక్కటి చెయ్యలేదు. దానికి మనం అంటే యిష్టమున్నట్టు అదే దాఖలా అనుకో.

రంగ: అనవసరంగా తానుకూడా రచ్చకెక్కవలసి వస్తుందనే భయంవలన ఆమె గప్‌చిప్‌గా ఊరు కుని వుంటుంది. కాక, అది నీ మీద ప్రేమగా భావిస్తే నీ కామన్‌సెన్సునిగురించి సందే హించవలసి వస్తుంది.

శేఖ: స్త్రీ హృదయం నాకు బాగా తెలుసునురా మిసర్! ఆమె పైకి చూపే విముఖత, కోపం వెనుక ఎంత ప్రేమవుందో, ఆమె ప్రవర్తనా, స్వభావమూ చెప్తూనే ఉన్నాయి. ఒకేయ్ బ్రదర్! ఒక్కొక్క ఆడది ఒక్కొక్క రకం వీణ అనుకో. ఎవర్ని ఎలా మీటి పలికించాలో అదొక బ్రహ్మాండమైన కళ. ఆడది మంచి గంధం చెక్కలాంటిది. గంధం చెక్కని రాయగా రాయగా గంధాన్నిస్తుంది. అలాగే ఆడదాని చుట్టూ తిరగ్గా తిరగ్గా ఓ ఫైన్ మార్నింగున 'ఏమండోయ్. మిమ్మల్ని నేనూ ప్రేమించేస్తున్నాను' అని చటుక్కున అనే స్తుంది.

రంగ: నువ్వు శక్తిస్వప్నికజీవివిరా శేఖరం. కథలు వ్రాయడానికీ, నాటకాల్లో వేషాలు వెయ్యడా నికీ పనికొస్తావుగాని లోకాన్ని అంచనా వెయ్య లేకపోతున్నావురా. ఒకవేళ ఆ అమ్మాయి అంత బుద్ధిలేనిదై నీలాంటి లోఫర్ని ప్రేమిం చిందే అనుకో, వాళ్ళనాన్న నిన్ను ఓ పెయిర్ ఆఫ్ టాంగ్సు (Pair of tongs) తో ఓ పుచ్చు కుని ఏరిపట్టగా ఏరి గోడ అవతలికి విసిరె య్యడూ!

శేఖరం: ఒకేయ్ నువ్వు గుమాస్తావి. గుమాస్తా ఎవడికీ జీవితంలో రొమాన్సు నిజమౌతుందనీ, అన్నీ కాకపోయినా కొన్ని అయినా సుఖాంతం అవుతాయనీ నమ్మకం పోతుందిరా. పట్టి సినికల్ గా అయిపోతాడు. చూడు.. ఈ అమ్మాయి రామనాధంగారి ఏకైక పుత్రిక. అందులో గారా బపట్టి, అర్ధరాత్రివేళ ఆమె లేచి ఇప్పుడు నాకు సూర్యకాంతి కావాలి అంటే ఈయన తక్షణం గగనమార్గంలోకిపోయి సూర్యభగవానుణ్ణి జబ్బ పట్టుకు తీసుకు వచ్చేస్తాడంటే నమ్మ. అటువంటప్పుడు ఈమెని కాదనగలడా... అరెరె! ఆ అమ్మాయి యిటే వస్తోంది. ప్లీజ్ గెటవుట్.

రంగ: ఏదీ ఆవిడ్ని ఒక్కసారి చూడనియ్యి.

శేఖరం: ప్లీజ్. పోరా. పోవో. (భుజం పుచ్చుకుని లాక్కుపోతూ) అబ్బబ్బ! యీ రోడ్డుమీదైనా

కొంచెం ఏకాంతం దొరకక పోతే ఎలాగరా.

(రంగనాథం వెళ్లిపోతాడు. సుచిత్ర ప్రవేశం. పంధొమ్మిది సంవత్సరాల వయస్సు అందం ఆకర్షణ, సంస్కారం, తెలివి అన్నీ అమరి ఉంటాయి. ఖరీదైన చీర ధరిస్తుంది రెండు జడ లల్లుకుంటుంది. చేతిలో వానిటీ బేగ్ ఉంటుంది)

శేఖరం : గుడ్ మార్నింగ్ సుచిత్రా దేవి.

సుచిత్ర : (ముసిముసి నవ్వి)... మార్నింగ్.

శేఖరం : ఇలాగ షాపింగ్ కి బయల్దేరారా ఏమిటి.

సుచిత్ర : అది మీ కనవసరం

శేఖరం : నిజమే. కాని అనవసరమైనవాటిలో జోక్యం కలిగించుకోవడం నాకొక సరదా లెండి

సుచిత్ర : (మాట్లాడక ముందుకు నడుస్తుంది.)

శేఖరం : సుచిత్రా దేవి అన్నట్టు నా మాట. పదహారవ ప్రేమలేఖ మీకు అందించనున్నాను.

సుచిత్ర : అగ్నిహోత్రుడికి అందింది.

శేఖరం : (బాధతో) అంతమాట అనకండీ. గుండెల్ని కాల్చేసినట్టయిపోతుంది.

సుచిత్ర : మీమీద ఏమీ యాక్షన్ తీసుకోనందుకు సంతోషించండి. మీకు వార్నింగ్ యిస్తున్నాను. మీకూ నాకూ ఏమీ సంబంధం లేదు. యిక ఉండబోదు. ఇకముందు మీ ప్రవర్తన మారక పోతే నేను తీసుకోదగిన చర్య తీసుకుంటాను.

శేఖరం : మీకు కోపంగాని సుచిత్రా, ఒకేఒక చర్య తీసుకుంటే యీ శేఖరం జీవితం ధన్యమై పోతుంది.

సుచిత్ర : మీకు అలవాటే నన్న మాట.

శేఖరం : ఏమిటి.

సుచిత్ర : తాగుడు.

శేఖరం : (నవ్వి) మీకు చాలా కోపం ఉందండీ. కోపంలో మీరు మరీ అందంగా ఉంటారు.

సుచిత్ర : షటప్.

శేఖరం : నోరు మూస్తానే అనుకోండి, ఈ కళ్లు యీ మనస్సు యీ ప్రాణం—వీటి నెలాగండీ మూయడం. అవి మీ వెనకాలే పరుగెత్తుతాయి కదా.

సుచిత్ర : (విసుగ్గా నవ్వి) ఈ గోడ్లుకాయడంతప్ప మీకు మరేమీ పనిలేదా ఏమిటి.

శేఖరం : నిజం చెప్పారు సుచిత్రాదేవి. ఈ మధ్య ఫాక్టరీల్లో ఒకటి రెండు ఉద్యోగాలు వచ్చినా తిరగగొట్టేశాను. బి. యే ప్యాసై రెండేళ్లయినా యీ ఊరొదిలి వెళ్లలేక పోయాను. మిమ్మల్ని ఎక్కడ చూడలేకపోతానో అని మీరు నడిచే యీ రోడ్డు, కూర్చునే పార్కులో బల్లా, కాలేజీ గేటు—యివన్నీ పుణ్యస్థలాలంటే నమ్మండి. మీరు నాకు దేవి, దేవత...

సుచిత్ర : ఇంక కట్టిపెట్టండి.

శేఖరం : మీరు ఏమన్నా అనండి పడతాను. ప్రేమకి యింత శక్తి, యింత వేడి ఉందని నాకు యిది వరకు తెలియదుసుమండీ. ఒకసారి వరుసగా రెండు రోజులు మీరు కనపడకపోతే మీరు కనిపించేటంతవరకూ ఏమీ తినకూడదనిపించి-మంచి నీళ్ళు మినహా ఏమీ ఆహారం లేకుండా అలా ఉండిపోయానంటే నమ్మండి. సరే, మూడవ రోజున మీరు కనిపించారు.

సుచిత్ర : (హేళనగా) పాపం అప్పుడైనా భోంచేశారా.

శేఖరం : మీరు కనిపించాక యింక భోజనమెందుకూ కడుపు నిండిపోయింది.

సుచిత్ర : మిస్టర్ శేఖరం గారూ. ఇలాగ ఉపవాసాలు చేయడానికీ యింకా గొప్ప తపశ్శక్తులు చూపించడానికీ మీలో ఏదో మాహాత్మ్యం ఉండి ఉండాలి. ఇంకా మన దేశం మిమ్మల్ని గుర్తించక పోవడం చాలా విచారకరం. కాని మీరు నన్ను యిలాగ వెంబడించడమూ, యీ అర్థంలేని వాగుడూ, మీకూ నాకూ కూడా గౌరవప్రదము కాదనీ ఉచితం కాదనీ మీకు తెలియజెయ్యడం చాలా అవసరం. ఇదిగో మీకు మళ్ళీ చెప్తున్నాను. మీ శ్రమకి ఫలితం లేదు. మీ దారిన మీరు దయచెయ్యండి.

శేఖరం : (హతాశుడై) అంతేనంటారా.

సుచిత్ర : అంతే. ప్లీజ్. ఇక దయచెయ్యండి (విసురుగా వెళ్ళిపోతుంది.)

శేఖరం : హారి శేఖరం! నీ యీ శ్రమ అంతా వ్యర్థంరా! మళ్ళీ నిరుపేదవి, నిరుద్యోగివి.

నువ్వు లో ఫలుచి. డామ్ స్కౌండ్రల్ వి. అంతే కాని నీ హృదయం నీ ఆశయం ఎవరికి కావాలి. చదువుకున్న ఆడపిల్లలకి కూడా ధనం హోదా గౌరవం అంటే ఉన్న మోజు మనుష్యులంటే లేదు. ఈ సంఘానికి మనిషీ, మనిషికుండె కొదు కావలిసింది. ఈ సంఘం రాక్షసుల సంఘం— ఇక్కడ నాలాంటివాడికి స్థానం లేదురా, లేదు —అరె! సుచిత్ర వెళ్ళిపోయిందే! ఇప్పుడేమిటి కర్తవ్యం. (తీవ్రంగా ఆలోచిస్తాడు. ఒక నిశ్చయానికి వస్తాడు.) ఈ శేఖరానికి ఓటమి అనేది లేదు. ఇదేదో చివరికంటా చూసి తీరుతాను. శేఖరం అంటే ఏమిటి? Hope forever hope. (హోప్, ఫరెవర్ హోప్.)

(గాలిలో చెయ్యి ఊపుతూ సుచిత్ర వెళ్ళిన దారినే వెళ్ళిపోతూంటే గుమాస్తా సోమయాజుల్ని ఢీకొంటాడు. సోమయాజులికి వలసై పైబడిన వయస్సు. బట్టతలా, పాత కళ్ళజోడు, యితర బానిస చిహ్నాలు.)

శేఖరం : (ఆగి.) అయ్యా! ఒక్కమాట. ఈ దారిన ఒక అమ్మాయి, ఒక అందమైన అమ్మాయి, రెండుజడల అమ్మాయి కనపడిందేమో చెప్ప గలరా.

సోమ : ఎవరు నువ్వు. (కళ్ళజోడు సవరించుకుంటూ చూస్తాడు.)

శేఖ : (ఉలిక్కిపడి) మన్నించాలయ్యా మహానుభావా! సెలవ్. వస్తాను.

సోమ : (చెయ్యి పట్టుకుని) ఏమయ్యా శేఖరం. యిప్పటికి దొరికావ్. నా అద్దెమాట ఏం చెప్పావు? రెండురోజుల్నుంచి నీ కోసం వీధులన్నీ గాలిస్తున్నాను.

శేఖ : నే చెప్పేదాన్నా యిచ్చేదాన్నా స్వామీ. ఎటొచ్చీ ఒక్క సంవత్సరం కదా అయింది! ఇంక కొన్నాళ్ళు ఓపిక పట్టండి.

సోమ : ఇంక వీల్లేదు. నీ తియ్యని మాటలకీ మోసాలకీ యింక లొంగను. ఇన్నాళ్లు నా యింట్లో బైఠాయించి ఒక్క నెల అద్దె యిచ్చిన పాపాన పోయావా! న్యాయం ఉందా! వాయిదా వేస్తే ఒప్పుకోను. యిచ్చి తీరాల్సిందే.

శేఖ : మీరు చెప్పింది నిజమే కాని మా గ్రామంనుంచి రావాల్సిన సొమ్ము యింకా రాలేదు. తర్వాత, చూడండి. జీతాల్లాగ యింటి అద్దె ఎప్పుడూ ముందే నియమాలు చేసుకోవాలి లేకపోతే వాయిదాలు తప్పవు. ప్రపంచంలో కొన్నిటికి వాయిదా గుణం ఉంటుంది. చెలగులు ఒకటి, యింటద్దె ఒకటీ కోర్టు దావా ఒకటి...

సోమ : ఈ కబుర్లన్నీ పనికిరావు నాకు చాలా అవసరంగా ఉంది. నీ బాబు అక్కి సగం అయినా చెల్లించి...

శేఖ : ఇప్పుడేమీ లాభం లేదు సోమయ్యగారూ. ఇప్పుడు ప్రతి నిముషం అమూల్యమైనది. సుచిత్ర యీపాటికి చాలాదూరం వెళ్ళిపోయి ఉంటుంది. దంపేరాడ కార్య పావకంలో పుడక లాగ అన్ను రచ్చి (వేగంగా వెళ్ళిపోతాడు.)

సోమ : సుచిత్ర! సుచిత్ర ఎవరు చెప్మా. మా జమీందారుగారి అమ్మాయి కాదుకదా. ఏమయ్యోయ్ శేఖరం. (వెనకాలే పడతాడు.)

(రెండు నిముషాలపాటు స్టేజి ఖాళీగా ఉంటుంది. మరోక వైపునుంచి సుచిత్రా వస్తుంది. వెనకాలే శేఖరం వస్తాడు.)

శేఖ : (ధీనం ధీనంగా) మిస్ సుచిత్రా దేవి!

సుచి : (ఆశ్చర్యంగా) మీ రింకా...

శేఖ : అనుసరిస్తూనే ఉన్నాను. ఛాయ ఎప్పుడూ వెంబడించేదేగా.

సుచి : (కోపంగా ముందుకు వెళ్ళుతుంది.)

శేఖ : మీ చీర చాలా బాగుందండీ.

సుచి : మీరుకూడా ఒకటి కొనుక్కుంటారా.

శేఖ : (చిరాయి కూడా) ఈ ఎండలో మీ వొళ్లు పసిమి బంగారంలాగ మెరిసిపోతోందండీ.

సుచి : మీకు మతిపోయిందండీ.

శేఖ : ఎగ్జాట్లీ. కరెక్టుగా డయాగ్నైజ్ చేశారు.

సుచి : థాంక్స్.

శేఖ : చూడండి. ప్రేమ గుడ్డిది అన్నారు. కాని అది నిజమైతే మీరు నా కళ్లకి రోజురోజూ మరీ ప్రకాశవంతంగా ఎలాగ కనపడతారు చెప్పండి. అసలు మీరు లేనిచోటకూడా మీరు కనపడతారు

కదా ఈ కళ్లకి. ఈ ప్రకృతి అంతా వసంత శోభల్ని వెలారుస్తున్నట్టు ఉంటుంది. పచ్చి శీతా కాలంలోకూడా. ఇంక ప్రేమ గుడ్డిదలా అవుతుంది. ఆ చెప్పిన కవి యెవడో కాని...

సుచిత్ర : పచ్చకామెర్ల వాడికి లోకం అంతా పచ్చగా కనపడుతుందిట.

శేఖరం : మీ రలాగ తీసేస్తే నే నొప్పుకోను. ప్రేమ సృష్టికి మూలం. ఆదిదంపతులు శివపార్వతుల దగ్గర్నుండి లైలా మజ్నూ రోమియోజూలియట్..

సుచిత్ర : (చెవుల్లో వేళ్లు పెట్టుకొని) మీ వాగ్ధోరణి విపరీతంగా ఉంది—

(చటుక్కున వెనక్కి తిరిగి వచ్చినదారినే కోపంగా వెళ్ళుతూంటుంది.)

శేఖరం : అరె! ఇంటివైపు వెళ్లిపోతున్నారే.

సుచిత్ర : మీలాంటి పెద్దమనుష్యులు దారులు కాస్తుంటే ఏమిటి చేసేది—ఛీ, సభ్యత తెలియని ఊరు. నే నింటికి పోతాను.

శేఖరం : (రెం డడుగులు వేసి) మళ్ళీ ఇంతదూరం నడిచివెళ్తారా! పోనీ రిక్షా పిలవమన్నారా.

సుచిత్ర : (దురదురా చూస్తుంది.)

శేఖరం : కాకుండగా మీ కీ శ్రమ ఏమిటి ఖర్మం. మీ రిలా నడుస్తూంటే నాకు కాళ్లు నొప్పులు పెడుతున్నాయి. మీరు దవడ వాయిస్తారని భయంకాని మిమ్మల్ని భుజాలమీద యెత్తుకు మోసుకుపోవాలని వుంది.

సుచిత్ర : (పక్కున నవ్వి) మీకు నేనంటే భయం ఉందన్నమాట.

శేఖరం : తగనిభయం సుచిత్రాదేవి. ఈ ప్రపంచంలో దేనికీ భయపడను—భయపడలేదు. రాత్రులు ఒక్కణ్ణీ ఊరికి దూరంగా ఏకాంతంగా కూర్చుని గడిపిన రోజులకి భయపడలేదు. దరిద్రానికీ చావుకీ భయపడలేదు. కాని మీరంటే...

సుచిత్ర : (ఆశ్చర్యంగా) మీకు వెనకాల ఏమీ లేదా.

శేఖరం : లేకేం సుచిత్రా—ఉన్నాయి వూళ్ళో అప్పులు.

సుచిత్ర : అంత పేదరికంలో ఉండి కానీ సంపాదన లేని పరిస్థితిలో మీకు పెళ్ళి ఎందుకండీ?

శేఖరం : ఎంత మాటన్నావు సుచిత్రా! ప్రేమే పెన్నిధి. ప్రేమించుకొన్న స్వప్నజీవులకు ఈ సిరిసంపదలూ ఈ భోగభాగ్యాలూ తుచ్ఛాలు కావులండీ. మీకు నేనూ, నాకు మీరూ ఉండగా మరింకేం కావాలి. ఒకరి నడుంచుట్టూ ఒకరు చెయ్యివేసి ఒకరి కళ్లలోకి ఒకరు చూస్తూ ఎన్ని యుగాలైనా గడిపివెయ్యవచ్చును కదండీ.

సుచిత్ర : ఔనులెండి. మీరు మీ మిత్రులదగ్గర ఒకటి రెండూ అప్పు చేస్తూంటే, నేను పొరుగమ్మ యిరుగమ్మలదగ్గర కొంచెం బియ్యం, ఉప్పూ, పప్పూ బదులు చేస్తూంటే—

శేఖరం : మీ కేం సుచిత్రా. నువ్వు శ్రీమంతురాలివి.

సుచిత్ర : అయితే నా ధనం ఆశించి నన్ను చేపట్టాలని చూస్తున్నా రన్నమాట.

శేఖరం : కాదు కాదు సుచిత్రా! ఇక్కడ మిమ్మల్ని, అక్కడ ఆగాఖాన్ ధనాన్ని, రాక్ ఫెలర్ ఖజానాల్ని, ఫోర్డు మిలియన్సునీ, నైజాం ధనాగారంలో దాచిన బంగారుకడ్డీలనీ పెట్టి నీకేం కావాలని అంటే, సుచిత్రా అమిరుమిల్లు గోల్డ్ ధనాన్ని యిలాగ కాలితో తన్నేస్తాను. నేను ధనానికి దాసుణ్ణయితే, యిన్నాళ్లు యీవూళ్లో అవస్థపాలూ పడుతూ యిలా ఉంటానా.

సుచిత్ర: (మార్దవంగా) మీలో ఎంత త్యాగశీలమూ సహనమూ ఉన్నాయండీ.

శేఖర: (బ్లిజయి) నాపరిచయం అయిన కొద్దీ మీకు క్రమంగా నాలోవున్న యితర సుగుణ సంపద కూడా తెలియవస్తుంది.

సుచిత్ర: కాని చూడండి మిస్టర్. నా జీవితవిధానం వేరు. నాకు నిరంతరం, సౌఖ్యం, భోగం అలవాటు. ఏం కోరినా అది కాళ్లముందు పడాలి. మీకున్న ఉత్తమగుణాలు నాలో లేవని విచారిస్తున్నాను. చీరలు, నగలూ, కార్లూ, నౌకర్లూ—ఇవన్నీ నా కనీసపు అవసరాలు. కనీసం వెయ్యిరూపాయలు సంపాదించగలిగినవాడైతే, నా వివాహానికి ఆశింపవచ్చును. మీకా అర్హతలు లేవని తెలుస్తూనే ఉంది. మీరు సోమరులు. స్వప్నాల్ని భోంచేస్తూ మత్తుగా నిద్రపోయే ఓ రకం గొంగళీపురుగులు. ఇంక మీరు ప్రయత్నం విరమించడం వివేకమైన పని. నమస్తే. ఇక నన్ను విసిగించకండి.

(సుచిత్ర వెళ్లిపోతుంది. శేఖరం స్తంభీభూతుడై కూలబడినాడు. కొంతసేపటికి తేరుకొని యిటూ అటూ ఆలోచనాసంద్రమున మునక్కడై తిరుగుతాడు.)

శేఖరం: నిజం ఎందుకు చెప్పావురా శేఖరం. కోటా కడిగేసి గ్లామర్‌ని కుడిచేసి ఎందుకు నీ వున్న పరిస్థితుల్ని ఆమెకి చెప్పావు. నా చితిని నేనే పేర్చుకున్నాను. నా ఆశలకి నేనే ఉరిత్రాడు బిగించాను. ఎంతపని జరిగింది. ఎంత సుళువుగా చెప్పగా తన నిరసననీ యీసడింపునీ వ్యక్తం చేసింది. ఇప్పుడేం చెయ్యను—

[శేఖరం నిష్క్రమిస్తాడు. మరోకవైపునుంచి తిరిగి సుచిత్రా, వెనకాల శేఖరమూ ప్రవేశిస్తారు.]

శేఖరం: సుచిత్రా దేవీ! సుచిత్రా దేవీ!

సుచిత్ర : (వెనక్కి తిరిగిచూస్తుంది.)

శేఖరం : ఇక్కడ యీ రోడ్డుమీద, యీ ధూళిలో పారవేసుకొని వెళ్లి పోతున్నారా?

సుచిత్ర : (ఒళ్లంతా చూసుకొని, చేతిసంచీ తెరచి చూసుకొని) అబ్బే, నేనేమీ పారవేసుకోలేదే!

శేఖరం : పారవేశారు దేవీ, యీదీనుడి గుండెకాయని నిర్దయంగా కఠినమైన మీ పాదాలతో తొక్కి వెళిపోతున్నారు.

సుచిత్ర: ఇంక కవిత్వం కట్టిపెట్టండి. మాయిల్లు దగ్గరకు వచ్చేసింది. ప్లీజ్ గెటవే—

శేఖరం: (ఒకటి రెండడుగులు వేసి) అయితే సుచిత్రా దేవి ఒక్క సలహా చెప్పండి. మిమ్మల్ని ఇంక బాధించను.

సుచిత్ర : అయితే ఏమిటో చెప్పండి.

శేఖరం : జలం మంచిదా, ఎలక్ట్రిక్ తీగ మంచిదా, విషం మంచిదా?

సుచిత్ర : ఎందుకూ.

శేఖరం : సునాయాసంగా మరణించడానికి. శేఖరం అనే అబ్బాయి సుచిత్ర అనే అందమైన దయలేని అమ్మాయిచేత తిరస్కరింపబడి ఆత్మహత్య చేసుకోదలచాడు.

సుచిత్ర : (నవ్వుకొని, ఆలోచనగా) మీరు సైనేడ్ పేరెరుగుదురా?

శేఖరం : (షాక్ అయి) ఏమిటీ!

సుచిత్ర : పొటాషియం సైనేడ్ అనే ఒక విషం ఉందిలెండి. అది విషాల్లోకలా రాజులాంటిది. ఒక్క చుక్క నాలికమీద వేసుకుంటే వేసుకున్నట్టుగా గప్‌చిప్‌గా పోతారటండీ. మనవూళ్ళో మెడికల్ స్టోర్సులో దొరుకుతుంది. మరచిపోతారేమో పేరు నోట్ చేసుకోండి. పొటాషియమ్ సైనేడ్.

శేఖరం : (గుండెల్ని పట్టుకుని) ఎంతమాట అన్నావు సుచిత్రా.

సుచిత్ర : ఇదే మాయిల్లు—గుడ్ బై.

శేఖరం : (గబుక్కున ఆమె చెయ్యిపట్టుకుని) సుచిత్రా దేవీ

సుచిత్ర: (విదిలించుకుని) గెటవుట్.

శేఖరం : చచ్చినా మిమ్మల్ని వదలను.

(సుచిత్రని అనుసరిస్తాడు. తెర.)

రంగము-2

* * రామనాధంగారి యింట్లో ముందరి హాలు. ధనవంతుల యిళ్ళల్లో ఉండే అలంకరణ అంతా ఉంటుంది. ఒక పెద్ద డ్రాయరుముందు కూర్చుని రామనాధంగారు ఏవో ఫైల్సు చూస్తుంటాడు. సంగీతం మేస్టరు 'పంతులు' పక్కగా నిలబడి ఉంటాడు. రామనాధంగారు ఫైల్సుమూసి ముందుకు వస్తాడు.

రాము: పాపింటికి వెళ్లిన అమ్మాయీ రాలేదు. అద్దెలు వసూలుచేసి యివ్వవల్సిన గుమాస్తా కూడా రాలేదు. మేష్టారూ! ఈ కాలంలో సకాలంలో ఏమీ జరగడంలేదు సుమండీ. అదే కాలో కాలమహిమ అంటే...

పంతులు: చిత్తం.

రామ : నిజంగా సకాలంలో అన్నిపనులూ జరగ కూడదు సుమండీ. అప్పుడు జీవితం యాంత్రికంగా చప్పగా ఉంటుంది. చూడండి, మీరున్నారు అమ్మాయికి సంగీతం చెప్పదామని

వచ్చారు. వుంటే ఏం చేద్దురూ? శెప్పేవి చక్కా వెళ్ళిపోయి, మీ ఆవిడ అమర్చివుంచిన వేడివేడి భోజనం తినేసి బలేకంగా పడుకొని వుందురు. ఇప్పుడో అమ్మాయిరా లేదు. మీలో చిరాకు, కంగారు, అక్కడ మీ ఆవిడకి కించిత్ కోపం, వేడిఅన్నం చల్లారిపోవడం మీకూ మీ ఆవిడకీ చిన్న కలహం—మూకారా ఎంత రసోత్పాదన జరుగుతుందో!

పంతులు: (పళ్లికిలించి) చిత్తం!

రామ: (ఆలోచనగా.) పంతులూ, నాకు ప్రపంచంలో ప్రాణతుల్యమైనదేదో చెప్పగలవా.

పంతులు: (మాంచి ఉత్సాహంగా) డబ్బండి.

రామ: పటప్. నువ్వు కాక మరోకడైనా యిలా అనివుంటే డిస్మిస్ చేద్దును. నీ అంత బాగా వీణ వాయించేవాడూ నేర్పేవాడూ యింకోకడు యీ ఊళ్లో లేడు కాబట్టి నిన్ను క్షమించదలిచాను.

పంతులు: (భయంగా) నాదే తప్పండి. నన్ను మీరు క్షమించాలి.

రామ: నాకు ప్రపంచంలోకల్లా ప్రాణ సమానమైనది నా కూతురు సుచిత్ర. తల్లి పోయినప్పట్నుంచీ ఈ చేతులతో పెంచి పెద్దదాన్ని చేశాను. విద్యాబుద్ధులు గరిపాను. ఈ ధనమంతా ఆమె సుఖంకోసం, ఈ మేడలు ఆమె నివాసంకోసం, ఈ తోటలు ఆమె విహారంకోసం......

పంతులు: అమ్మాయిగారికి యుక్తవయస్సు వచ్చిందండి ఇంక వివాహం చేసెయ్యండి.

రామ: (హేళనగా) నువ్వు చేసుకుంటావా?

పంతులు: (కంగారుతో) నే నే... వాండి!

రామ: మరింకేం—మనం వివాహం చెయ్యడమేమిటోయ్ పంతులూ. అమ్మాయే వరుణ్ణి ఎంచుకుని వివాహం చేసుకోవాలి తప్ప. ఏమంటావ్.

పంతులు: చిత్తం.

రామ: చూడు, రెండువందల సంవత్సరాల క్రితం అభిప్రాయాలంటే నాకు అసహ్యంసుమీ.

పంతులు: చిత్తం.

రామ: ఒకమనిషి సగటున ఎన్నేళ్లు జీవిస్తాడంటావ్.

పంతులు: ఒక నలభై కట్టుకోండి.

రామ: ఒక యిల్లు ఎన్నాళ్ళు శిథిలం కాకుండా ఉంటుందంటావు?

పంతులు: నూరు నూటయాభై సంవత్సరాలనుకోండి గట్టిగా కట్టిన యిల్లయితే.

రామ: అయితే చూశావు. మనిషివుండడు, మనిషి కట్టిన యిల్లూవుండదు. అయితే ఆ బూజుపట్టిన అభిప్రాయాల్ని మాత్రం ఎందుకుంచాలీ అంట?

పంతులు: చిత్తం.

రామ: నీ కర్థమయిందా?

పంతులు: చిత్తం.

రామ: నీకర్థమయితే యీ వూళ్ళో యీ బోడి పేష్టరీ చేస్తూ ఎందుకుంటావు! ఏ స్టూడియో ఆర్కెస్ట్రా లోనో చేరి ఉండేవాడివి. ఇదిగో మాట. (పంతులు దగ్గరకి వస్తాడు. రామనాథం మెల్లగా) అమ్మాయి నాకు చెప్పింది తెలుసునా.

పంతులు: ఏమిటండీ.

రామ: అమ్మాయి ఒక చక్కని కుర్రవాణ్ణి ప్రేమించిందట. సమయం వచ్చినప్పుడు తనే అతని పేరూ ఊరూ చెబుతానంది.

పంతులు: అంతకంటె కావల్సిందేముందండి. శుభస్య శీఘ్రం అన్నారు పెద్దలు. త్వరలోనే ఏర్పాట్లు కానిచ్చెయ్యండి.

రామ: అదే చూస్తున్నాను. త్వరలోనే - ఎందుకూ యీ వేళే ముహూర్తం పెట్టించేస్తాను. అమ్మాయిని లాలించి ఆ కుర్రవాని పేరు కనుక్కుంటాను. (జేబు గడియారం చూసి.) పంతులూ యింక నువ్వువెళ్ళు. అమ్మాయి యిప్పట్లో వచ్చేటట్టు లేదు.

పంతులు: చిత్తం సెలవిప్పించండి. (నిష్క్రమిస్తారు.)

(రామనాథం తిరిగీ ఫైల్సు చూస్తుంటాడు. వడివడిగా సుచిత్ర వెనకాలే శేఖరమూ ప్రవేశం.)

సుచిత్ర: (కంగారుగా) నాన్నగారూ! చూడండి యితన్ని.

శేఖరం: (సుచిత్రకి సావకాశం యివ్వకుండా.) నమస్కారం. మీ అమ్మాయి సుచిత్రాదేవిగారు మీదగ్గర కార్యదర్శిపదవి ఖాళీగా ఉందని చెప్తే...

సుచిత్ర: కాదు నాన్నా కాదు...

శేఖరం: అహఁహఁ. మీకా సందేహం ఏమీ అక్కర్లేదు సుచిత్రా. ఏపనైనా సరే నమ్మకంగా చేస్తానండి.

సుచిత్ర: కాదు నాన్నా - వీరు నన్ను చెయ్యిపుచ్చుకుని...

శేఖరం: (అడ్డుపడి వేగంగా) అదికూడా చెప్పాలా సుచిత్రాదేవి. కారు వేగంగా వస్తుంటే మీ అమ్మాయిగారు రోడ్డు మధ్య పరధ్యానంగా ఉండడంచూసి చెయ్యిపుచ్చుకుని టక్కుని యివతలికి లాగి రక్షించానండి.

రాము: (తృప్తితో) ఎంతప్రమాదం తప్పింది. (శేఖరం చేతులుపట్టుకుని) నీ మేలు మరువలేను నాయనా.

సుచిత్ర: అంతా అబద్ధం, అంతా మోసం.

శేఖరం: ప్రపంచమే అంత సుచిత్రాదేవి. అవ్వే. ఆ డ్రైవరు తాను స్పీడుగా రావడంలేదనీ, హారన్ ఎన్నిసార్లు కొట్టినా మీ అమ్మాయే వెంకితనంగా రోడ్డుకి అడ్డంగా వయ్యారంగా నుంచుందనీ అన్నాడండి. రాస్కెల్. అంతా అబద్ధమూ మోసమూ. వాడు హారన్ కొట్టనే లేదు.

సుచిత్ర: (డీలా అయిపోయి తినేసేట్టు చూస్తుంది శేఖరాన్ని.)

రాము: ఈ డ్రైవర్లంతే నాయనా. నువ్వే కనక సమయానికి అక్కడలేకపోతే ఏమయ్యేదో తల్చుకుంటే-యిప్పుడే నరాలుపట్లు తప్పుతున్నాయి. అయితే నీ పేరు.

శేఖరం: శేఖరం అండి.

రాము: నిన్ను చూస్తే నాకొక సెక్రటరీ ఉండడం అవసరం అనే అనిపిస్తోంది. త్వరలో నే శుభకార్యం ఒకటి తలపెట్ట బోతున్నాను. ఈ ఊళ్ళో నాకు చాలా యిళ్ళున్నాయి. వాటి అద్దెలు వసూలు చెయ్యడానికి ఒక గుమాస్తా ఉన్నాడు కాని అతనంత సమర్థుడు కాదు. నువ్వైతే యువకుడివి. శక్తి సామర్థ్యంగలవాడివి. దానాదీనా నాకు సహాయంగా.

శేఖరం: నేనయితే అద్దెలు మంచి నిక్కచ్చిగా వసూలు చేస్తానండి. ఆ టెక్నిక్ అంతా నాకు బాగా తెలుసండి.

సుచిత్ర: అంత అవసరమా నాన్నా మనకి ఒక కార్యదర్శి?

రాము: ఆఁ! అన్నట్టు అమ్మాయికి అటువంటి ప్రమాదాలు రాకుండా చూడడానికీ,...

శేఖరం: (సంతోషంగా) అమ్మాయిగారిమీద యీగని కూడా వాలనివ్వనండి. ఆవిడని హమేషా కనిపెడుతూ ఉంటానండి.

రాము: జీతం ఏమాత్రం కావాలోయ్.

శేఖరం: మీ చిత్తం వచ్చినంత యివ్వండి. నాకు జీతం పట్టింపులేదండి. తమ వంటివారి దగ్గర కార్యదర్శినన్న గౌరవం చాలునండి.

రాము: శెభాష్! రూపానికి తగ్గ వినయంకూడా ఉంది. ఎంతవరకూ చదువుకున్నావు నాయనా.

శేఖరం: బి. యే. ప్యాసయ్యానండి.

రాము: బాగుంది. నెలకి నూటయాభై యిస్తాను.

శేఖరం: తమ కటాక్షం.

సుచిత్ర: (ఆశ్చర్యంతో) నూట యాభయ్యే...!

రాము: తక్కువంటావా తల్లి. నిన్ను రక్షించిన వాడు కూడా. పోనీ, రెండువందలు యిస్తాను. న్యాయంగా ఉంటుంది. (సుచిత్ర పళ్ళు పట పట కొరుకుతుంది. శేఖరం విజయగర్వంతో ఆమెకేసి చూస్తాడు.)

రాము: ఇదిగో శేఖరం—నాకు జీవితంలో రెండే రెండు ఆశయాలు. ఒకటి యీ ఆస్తిని అభివృద్ధి చేసి అది తరతరాలుగా నిలిచి ఉండేటట్టు కట్టుదిట్టం చెయ్యడమూ; సుచిత్రకి విద్యాబుద్ధులు గరపి తగిన వరుడికి యిచ్చి వివాహం చెయ్యడమూ. అల్లుడిచేతిలో కూతుర్నీ, కూతురిచేతిలో నా ఆస్తిపాస్తుల్నీ పెట్టి నేను రిటైరయి విశ్రాంతిగా ఉండదలచుకున్నాను.

శేఖరం: చాలా ఉదాత్తమైన ఆశయమండీ తమది.

రాము: నేనిందాకా చెప్పానుకదూ శుభకార్యమని. మా అమ్మాయి వివాహం పదిపదిహేనురోజుల్లో జరుపబోతున్నాను.

శేఖరం: (మొహంలో రంగులు మారిపోతాయి. కంగారుగా నత్తిగా.) వి...వా...హ మండి.

రాము: మంచి వైభవంగా జరిపిస్తాను. ఆ అరేంజిమెంట్లన్నీ నువ్వే చెయ్యాలి. ఒక డిన్నర్, ఒక డాన్సు, ఒక డ్రామా, ఒక బుర్రకథ, ఒక సంతర్పణ, ఒక సంగీత కచేరీ... యింకా...

శేఖరం: (అతనికి భూమి గుండ్రంగా తిరుగుతోంది.) ఎవరండీ వ...రు...డు?

రామం: అసంతా సెటిల్ అయిపోయిందిలే. అమ్మాయి స్వయంగా వరుణ్ణి ఎంచుకుంది.

శేఖరం: సెటిల్... సెటిల్... (తూలిపోయి కుర్చీని ఆనుకుంటాడు.)

రామం: అదేం—అలా అయిపోయా వేమిటి.

శేఖరం: అబ్బే కొంచెం తిప్పిందండి. అంతే—మిస్ సుచిత్రా దేవి. కొంచెం వాటర్ !

సుచిత్ర: వాటరేనా, మధ్యకూడా కావాలా పాపం! (వెళుతుంది.)

రామం: కూర్చోవోయ్ శేఖరం. దొడ్లో పని చేయిస్తున్నాను. ఒకసారి చూచివస్తాను. (వెళతాడు)

శేఖరం: (కుర్చీలో కూర్చుని మొహాన్ని చేతుల్లోకప్పుకుని) మైగాడ్.

సుచిత్ర: (నీళ్లతో ప్రవేశించి) ఇదిగో మిస్టర్ సెక్రటరీ, వాటర్. (గ్లాసు బల్లమీద పెడుతుంది)

శేఖరం: (కోపంగా చూసి గ్లాసుడునీళ్లూ గడగడా తాగేస్తాడు) హుం!

సుచిత్ర: (ఎదురుగా కూర్చొని) కాగితం కలం తీసుకోండి. నా మ్యారేజికి కావలసిన వస్తువుల లిస్టు చెబుతాను.

శేఖరం: (కదలడు)

సుచిత్ర: మీకే చెబుతూన్నది!

శేఖరం: (మాట్లాడడు. కుర్చీ మరోకపక్కకు త్రిప్పుకొని కూర్చుంటాడు)

సుచిత్ర: మీకు జీతం ఇచ్చేది ఎందుకో తెలుసా? చెప్పినట్లు చెయ్యడానికి.

శేఖరం: నేను వ్రాయను.

సుచిత్ర: ఏం?

శేఖరం: నా ఇష్టం.

సుచిత్ర: మీయిష్టం మీయింటిదగ్గర. అయితే ఉద్యోగము మానెయ్యండి.

శేఖరం: నాకు ఉద్యోగం ఇచ్చింది మీరుకాదుగా.

సుచిత్ర: ఎవరైతే నేం—ఇక్కడ నా మాట రాజాజ్ఞ. లేకపోతే డిస్మిస్ చేయిస్తాను.

శేఖరం: వెధవ వుద్యోగం. మీరు చెప్పినట్టల్లా వినడానికి నే నేమీ తమ నౌకర్ని కాను. వస్తాడుగా ఓ దబట పదిరోజుల్లో తమ భర్తనంటూ! వాడికి పురమాయించు నీ పనులన్నీ.

సుచిత్ర: (కోపంతో) యూ షటప్. నాకు కాబోయే భర్త నవమానిస్తే కథ చాలాదూరం వెళుతుంది. నాభర్త నాకు దైవసమానుడు. మీ అంతస్థు తెలుసుకొని జాగ్రత్తగా మాట్లాడండి.

శేఖరం: ఇక నాకు జాగ్రత్త లేదు. నాకాశ లేదు. నా గుండె మండిపోతోంది. నేను మానవుణ్ని కాను, రాక్షసుణ్ని. విప్లవమూర్తిని. సుచిత్రా! ఏ దేవిని నేనుసర్వస్వం అని ఆరాధించానో, ఏ దేవి నవ్వుకోసం, కరుణాకటాక్షం కోసం తల్లడిల్లిపోయానో—ఆమె నన్ను ఓ అనామకుడిలా పురుగులా విదిలించి పారేసింది. నాకింక మంచీ చెడ్డా పాపం పుణ్యం విచక్షణ లేదు. ఎప్పటికైనా నా పగ తీర్చుకుంటాను. నిన్నూ నీభర్తనీ కట్టకట్టి గోదావరిలో ముంచేస్తాను.

సుచిత్ర: (ఫక్కున నవ్వుతుంది)

రామం: (వస్తూ) ఎందుకమ్మా అలాగ నవ్వుతున్నావు.

సుచిత్ర: 'తిరస్కరింపబడిన ప్రియుడు' అనే నాటకంలో పోర్షన్ చెబుతున్నారు నాన్నా వీరు. వీరు నాటకాల్లో వేషాలు బాగా వేస్తారులే.

శేఖరం: అవునండి. మీ అమ్మాయి చెప్పిన నాటకం కట్టి విషాదాంతం అయిపోయిందండి. అందులోని హీరోయిన్ చాలా దుర్మార్గురాలండి. వంచకురాలండి. గోముఖ వ్యాఘ్రమండి.

సుచిత్ర: హీరో అంతకన్న దగాకోర్, రోంగ్, లోఫర్ ...

రామం: హీరో హీరోయిన్లు ఎటువంటి వాళ్లయితే నేం తల్లీ. ఇంతకీ నాటకం కదా.

శేఖరం: వాస్తవిక జీవితంలో కూడా ఉంటారండి అటువంటి మోసకత్తెలు.

సుచిత్ర: అటువంటి తెలివి వ్రాసిన కర్తలున్నా...

రామం: నేను మీ ఇద్దరితో నూ ఏకీభవిస్తాను. సరేనా... (సుచిత్ర కోపంగా కూర్చుంటుంది. శేఖరం అంతకన్న కోపంగా కూర్చొని టేబిలుమీద న్యూస్ పేపరు చదువుకున్నట్లుగా నటిస్తాడు. కాని అతని మొహంలోని బాధని దాచాలని ప్రయత్నం. ఇదే సమయంలో గుమాస్తా సోము యాజులు వస్తాడు. పేపరు అడ్డంగా ఉండడం వలన శేఖరాన్ని చూడలేదు; శేఖరమూ సోము యాజుల్ని చూడడు.)

సోము: నమస్కారమండి. ఈరోజున అయిన వసూళ్ల మొత్తమూ రసీదులూ చిత్తగించండి. (బల్లమీద ఉంచుతాడు)

రామ: (రసీదుల్ని చూసి) ఇంకా ఏమైనా రావల్సినవి ఉన్నాయా?

సోము: (భయంగా) బాబూ. ఒక్కడి విషయములో మాత్రం చాలాకష్టంగా వుంది. అతను ఈ ఏడాది నుంచీ అద్దెయివ్వడం లేదండి. నాలుగు రోజుల నుండి మనిషీ పత్తాలేకుండా పోయాడు. గొప్ప కేటుగాడులెండి.

రామ: కేటుగాడా? అంటే?

సోము: చిత్తం. అది నూతనంగా మన భాషాకోశంలోకి వచ్చిన పదమండి. మోసగాడనీ, అసలైన గిరీశం మార్కు దగాకోరనీ అర్థమండి.

రామ: (చిరాగా కోపంగా) ఎంత ఇవ్వాలి.

సోము: నెలకి రెండుగదులకీ పదిహేను రూపాయలు చొప్పున పదమూడు నెలలకి నూటతొంభై అయిందండి.

రామ: పెద్ద మొత్తమే యివ్వాలి. కుటుంబంతో ఉన్నాడా?

సోము: రామ రామ. పరమబ్రహ్మచారి గాడండి.

రామ: అయితే రెండుగదు లెందుకు.

సోము: మొదట నాకూ ఆ సందేహమే కలిగిందండి. చాలాకాలం వరకూ అర్థం కాలేదండి. బాకీల వాళ్ళు వస్తే లోపలిగదిలో దాక్కుంటానికి ప్రత్యేకంగా రెండవగది కూడా తీసుకున్నట్లు కనబడుతోందండి.

రామ: ఇన్నాళ్ళూ ఏం చేస్తున్నావయ్యా. ఎందుకు నాకు ముందుగా అతన్నిగురించి చెప్పలేదు. అతనెందుకు? ఏమయ్యాడో పోలీసుల్ని పిలిపించి పట్టించక పోయావా అంట! ఏమయ్యోయ్ సోమయాజులు, సాయంత్రం లోపుగా అతనెక్కడున్నాడో వెదికి పట్టుకుని వసూలుచేసి తీసుకురా. లేనిదే నీ జీతంలోంచి విరగ్గోస్తాను.

సోము: బాబూ—తమరు అలాగంటె ఏంచెయ్యగలను. ఆ వేషం భాష పిలజమీందారులా వుండేవాడు. ఆ దర్జా కళ, కీపీ చూసి ఒత్తిడి చెయ్యలేక పోయేవాణ్ణి, ఎప్పటికప్పుడు మహానమ్మకంగా తియ్యగ నచ్చచెప్పేవాడు బాబూ. ఇంతకీ నా ఖర్మ.

రామ: అంతే నామాటకి తిరుగులేదు. సాయంత్రం లోపుగా వసూలుచేసి యివ్వకపోతే నీకు జీతం ముట్టదు—(కోపంగా లోపలికి వెళ్ళిపోతాడు.)

శేఖరం: (పేపరు అడ్డంగా ఉంచెగానే) నేనయితే ముక్కుపిండి వసూలు చేసేవాణ్ని. ఏడాది నుంచి అద్దెవసూలు చెయ్యలేక పోయాడుట. ఎగసెండీ అదకట. (పేపరు తీసి సోమయాజుల్ని చూసి వెర్రిగా కేకేస్తాడు) ఓహో!

సోము: హరి నిన్న తెలెరయ్య నువ్వా (గట్టిగా, రామనాథంవెళ్ళిన వైపు చూసి) అయ్యా రామనాథంగారూ ఏమేవండీ ఏదే—ఇక్కడే డైరా యించాడు పీకి పారేరణ!

శేఖరం: నువ్వా మహానుభావా. నేనున్న ఆయిల్లు నీ స్వంతం అని చెప్పావే!

సోము: చిత్తం గిరీశంగారూ, యిల్లెవరిదైతే నేం. అద్దె మాట ఏం చెప్పావ్.

శేఖరం: అసలు నువ్వెవరు నన్నడగడానికి.

సోము: నేనా నేను రామనాథంగారి గుమాస్తాని.

శేఖరం: నీజీతం ఎంత?

సోము: అదంతా నీకెందుకోయ్. నీ ముష్టిబతుకుకన్నా వెయ్యిరెట్లు నయం. నీకులాగే దొంగబతుకూ లంజబతుకూ కాదు మనది. వంద రూపాయలు నికరమైన జీతంనాకు. కష్టపడి చెమటోర్చి సంపాదించినది నాయనా—ఇదేం యాచన కాదు.

శేఖరం: తెగనయ్యా సోమయాజులు! నే నెవర్నో తెలుసా.

సోము: తెలిసుకోం—బడుద్దాయివి.

శేఖరం: నేను రామనాథంగారి సెక్రటరీని. మనజీతం నెలకి రెండువందల రూపాయలు. నీ గ్రేడు నా గ్రేడు కన్న సగంలో సగం తక్కువ. నీ సుపీరియర్ ఆఫీసర్ని కాబట్టి రెండు లెంపలూ వాయించుకొని నమస్కారం చేసి అలా నిలబడు. స్టాండ్ ఎటెన్షన్!

సోము: వేళాకోళంగా ఉందే నీకు. జాగ్రత్త. అద్దె యిస్తావా, తోలు వొలిపించెయ్యమన్నావా. (పంచె సరిచేస్తాడు)

శేఖరం: (చొక్కా చేతులు పైకిలాగి) ఒరేయ్ గుమాస్తా రారా! నీకుండు శామనిపించేస్తాను.

సోము: (రామనాథం రావడంచూసి) అయ్యా వీరేనండి ఆగిరీశం.

శేఖరం: నా పేరు శేఖరం.

సోము: యీడాది అద్దె ఎగ్గొట్టిన మహానుభావుడు వీరే నండి బాబూ.

రాము: ఇతనా (తెల్లబోతాడు)

సోము: పైగా మీద మీదకి వస్తున్నాడు. అయ్యా సెలవిప్పండి. ఒక్క దెబ్బతో యిలాగట్టే భూమ్మీదకి రప్పిస్తాను.

సుచిత్ర: (ఇంతవరకూ వినోదంగా చూస్తోన్న సుచిత్ర పరిస్థితి దాటుతోందని గ్రహించి) వీరేనా నాన్నా వీరే...

శేఖరం: రామనాథంగారూ. నేను నిజం చెప్పేస్తున్నాను. నేను మీ అమ్మాయిని సుచిత్రని యీ రెండేళ్ళనుండీ ప్రేమిస్తున్నాను. ఆమె దయని సంపాదించాలని అన్నీ వదిలేసి యీ వూళ్లో ఉండిపోయాను. దబాయించి యీ సోమయ్యని మోసగించి ఏడాదినుంచీ అద్దె యివ్వకుండా కాలక్షేపం చేశాను. నేను బి యే ప్యాసయాను నేను దరిద్రుణ్ణి, లోభిని. నిజమే. కాని ఒక్క అరగంటవరకూ సుచిత్రాదేవితో సన్నిహితమైనా జీవించాలనే ఆశ ఉండేది. కాని ఆ ఆశ యిప్పుడు సమూలంగా నాశనమయింది. నా మోహాన్ని, నా అల్పత్వాన్ని మీరు ప్రత్యక్షంగా చూసికూడా నన్ను క్షమించి మీ అమ్మాయిని నా చేతుల్లో పెట్టరు. ఇన్నాళ్ళు నేను పడిన శ్రమకీ మీ అమ్మాయి హృదయంలో సూదిమోపినంత చోటుకూడా సంపాదించుకోలేకపోయాను. అందని ద్రాక్షకి అర్రులుచాచాను. విఫలమైన యీ ప్రేమ నన్ను దహించివేస్తోంది. నేను తెగించిన మనిషిని. నాకు చావంటే భయం లేదు. కాని యీ సోమయ్య నన్ను సుచిత్రాదేవి ముందే అవమానించాడు. అది మాత్రం సహించలేను. ఈ సోమయ్యని చంపేసి మరీ చచ్చిపోతాను. గుడ్‌బై సుచిత్రాదేవీ. రారా సోమయ్యా (మీదకి వస్తాడు.)

సోమయ్య: ఏం చేస్తావురా. (మీదకొస్తాడు.)

సుచిత్ర: (కంగారుగా.) నాన్నా వీరు...వీరు.

రాము: (వినిపించుకోక) ఇది యిల్లనుకున్నారా వడి బజారనుకున్నారా! (బల్ల గుద్దుతాడు)

సోము: ఆగండి బాబూ. వీడిపొగరు ఓ పది టొన్నులు తగ్గించేస్తాను. మీరు చూస్తూ ఉండండి.

(ఇద్దరూ కలియబడతారు. సుచిత్ర టేబిలుమీది రూళ్ళకర్రతీసి ముందుకువచ్చి సోమరాజులు చెతిమీద కొడుతుంది.)

రాము: అమ్మాయ్ మన్నెలారా. నీ కెందుకు!

సోము: (విస్మయంతో) అమ్మాయిగారా! అబ్బ! నన్ను కొట్టారేమిటి తల్లీ.

సుచిత్ర: ఇంకా చంపేదును జాగ్రత్త. ఆయనెవరో తెలుసునా. ఆయనే నాకు కాబోయే భర్త.

రాము:
సోము: } —ఆఁ!
శేఖరం:

సుచిత్ర: (శేఖరం చెయ్యిపట్టుకుని.) నేను నీకిదివరకు చెప్పింది వీరి నే నాన్నా.

రాము: (నమ్మలేక) యితనా! అమ్మా, నువ్వు పొరపాటుపడడం లేదుకదా!

సుచిత్ర: నాన్నా. వీరినిగురించి నీకు సరిగ్గా తెలియదు. వీరు ఫస్టు క్లాసులో ప్యాసయారు నాన్నా.

రాము: (సందేహిస్తూ) సరిగా ఆలోచించుకున్నావా అమ్మా.

సుచిత్ర: (లాలిస్తూ) ఆయన చాలా మంచివారు నాన్నా. నా మాట కాదనకు నాన్నా.

రాము: (శేఖరంతో) ఇదిగో చూడు నీ తండ్రి పేరు.

శేఖరం: బ్రహ్మానందం అండి.

రాము: బ్రహ్మానందంగా ఉండదోయ్. సరే నీ జీవితాశయం ఏమిటి?

శేఖరం: ఇంతవరకూ సుచిత్రాదేవిని వివాహం చేసుకోవడమేనండి.

రాము: ఆ తర్వాత?

శేఖరం: సుచిత్రాదేవిని ప్రతి క్షణమూ సంతోషపరచి ఆమె కదలికలో కవిత్వాన్నీ కనుచూపులో స్వరాన్నీ సృష్టించడం.

రాము: అంటే ఒక స్త్రీ కోసం నీ జీవితం అంతా వ్యర్థపరుస్తావన్నమాట.

శేఖరం: నాకు కోపం తెప్పించకండి జమీందారుగారూ. సుచిత్ర సామాన్య మానవస్త్రీ అంటే నేను సహించను.

రాము: భేష్ బాగా చెప్పావు. ఇది నీ ప్రేమకి నిదర్శనం అవడానికి సందేహంలేదు. సరే, నీకు వ్యసనాలేమైనా ఉన్నాయా.

శేఖరం: చాలా ఉన్నాయండి.

సుచిత్ర: (తండ్రి భుజంమీద తల ఆన్చి) మా నాన్న చాలా మంచివాడు.

శేఖరం: (నమస్కరిస్తూ) మీకూ మీ విశాల హృదయానికీ ఆ జన్మాంతం కృతజ్ఞుణ్ణి మామగారూ!

సోము: రొట్టె విరిగి నేతిగా చేతిలో పడిందయ్యా శేఖరం బాబూ. అరనిముషం క్రితం అనాథవి. ఇప్పుడు శ్రీ శ్రీ జమీందారు గారి అల్లుడివి. ఓహోహో అదృష్టవంతుడివి. నూరేళ్లు సుఖంగా బతుకు నాయనా.

రాము: చూడు శేఖరం. వారం పదిరోజుల్లో మంచి ముహూర్తం వుంది. నేను వెళ్ళి సిద్ధాంతి గారితో ఆలోచించివస్తాను చూడు నాయనా ఈ సమాజంలో వుండే కర్తవ్యతత్వాలన్నీ ధనికుల దరిద్రుల అంతరాన్ని లెక్క చెయ్యనిది దాటగలిగినదీ ఒక్కటే వుంది. అది ప్రేమ. దాంపత్యాన్ని పవిత్రం చేసేది, స్వర్గం చేసేదీ ప్రేమే. కాని ప్రేమని ధనంతో విలువకట్టి కట్నాల రూపంలో కులాహంకార రూపంలో ప్రదర్శించే యీనాటి పెద్దలతో నేను ఎప్పుడూ ఏకీభవించలేదు. నా వయస్సు ముసలిదైనా మనస్సుమాత్రం సత్యంకోసం అన్వేషిస్తుంది. ఇదిగో యీ సొమ్ము దగ్గర ఉంచుకో. నీ దుస్తులకీ అవసరాలకీ ప్రస్తుతం ఖర్చుపెట్టుకో. రావయ్యా సోమయాజులూ. అలాగ పోయి వద్దాము.

సోము: (శేఖరాన్ని సమీపించి) అమ్మాయి సుచిత్రా కలిసి, చక్కని రీలాంటి మొగుణ్ణి సంపాదించుకొన్నావు. నేను మొదటే అనుకున్నాను శేఖరంబాబుని చూసి — ఆ దర్జా, ఆ కళ అంతా యోగజాతకుడని చెప్తూనే వుంది. శేఖరంబాబూ, అమ్మాయిగారు కోటి కేకొట్టారు కాని ఏదైనా నా సంచిబహుమతీ యిప్పించు. నీ పేరు చెప్పుకుంటాను. అందులోనూ పిల్లలు లేని వాణ్ణి, ఖర్చు ఎక్కువ! వస్తానుబాబూ.

రాము: (సోమయాజులుతో వెళ్ళుతూ) అమ్మా శేఖరానికి ఏం కావాలో అన్నీ జాగ్రత్తగా చూడు. వస్తాం. (నిష్క్రమిస్తారు)

శేఖరం: సుచిత్రా ఈ ప్రేమదాసుడు ధన్యుడు. (ఇంగ్లీష్ ఫాషన్‌లో ఒక మోకాలిమీద కూర్చుని సాల్యూట్ చేస్తాడు.)

సుచిత్ర: ఎవరైనా చూస్తే నవ్వుతారు లేవండి. ఇదేమైనా నాటకంస్టేజి అనుకున్నారా.

శేఖరం: స్టేజికాదు. ఇది స్వప్నం. ఇది యమునానదీ తీరం. నువ్వు రాధవి, నేను కృష్ణుణ్ణి. ఇది వైజయంతి. నువ్వు శచీదేవివి. నేను దేవేంద్రుణ్ణి. ఇది పాతాళలోకం. నువ్వు ఉలూపివి, నేను అర్జునుణ్ణి.

సుచిత్ర: ఇది భూలోకం నేను సుచిత్రని మీరు శ్రీ శ్రీ శేఖరం.

శేఖరం: ఎంతగమ్మత్తు చేశావు సుచిత్రా. నేనంటే నీకు మొదటినుంచీ యిష్టంఉండే యింతనాటక మాడావా.

సుచిత్ర: ఇష్టంలేనిదే ఏఆడది మీలాగ ప్రేమలేఖలు రాస్తుంటే కోపంకాస్తుంటే ఊరుకుంటుందండీ కాని చాలా కాలం మీ ప్రేమయొక్క నిజాయితీని శంకిస్తూ వచ్చాను. ఉడుకైన వ్యామోహమేమో, లేక నా ధనంమీదగల ఆశో అని అనుకున్నాను. అందుకే యిన్నాళ్లు మీకు కఠిన పరీక్ష. (అతని జుట్టులోకి వేళ్ళుపోనిస్తూ) పాపం ఎన్నికష్టాలుపడ్డారో కదా.

శేఖరం: కష్టేఫలేఅన్నారు పెద్దలు. ఈ శేఖరం శ్రమ ఫలించింది. అనన్యసాధ్యమైన రత్నాన్ని పొందగలిగాను. ఎన్ని అఘాతాలు కలిగినా ప్రమాదాలు వాటిల్లినా నిష్పృహ చెందలేదు. ఆశ వదలలేదు. పరిస్థితులకి లొంగిపోవడం ధీరుడిలక్షణంకాదు, ఓటమిని అంగీకరించడం వీరుడిలక్షణంకాదు. హోప్ ఫరెవర్ హోప్ యిదే శేఖరం నినాదం.

సుచిత్ర: మీరలాగ గంభీరంగా మాట్లాడుతూంటే ఎంతో అందంగా ఉంటారండీ.

శేఖరం: (నవ్వి) అది రాజకీయ వేత్త లక్షణం.

సుచిత్ర: అంటే—

శేఖరం: అనర్గళంగా గంటలకొద్దీ ఉపన్యాసం దంచెయ్యడం; ఎంతపిండినా సారం ఒక్క చుక్క కూడా రాలకూడదు.

సుచిత్ర: కొంపతీసి మీరు మంత్రులవరుకదా!

శేఖరం: నీకాభయం అక్కరలేదు. నీ సన్నిధానమూ నీ దరహాస చంద్రికలూ వదలి ఆ విధాన సౌధంలో మా రసహీనమైన ప్రణాళికలతోనూ కూర్చుంటానా నెవర్. నెవర్.

సుచిత్ర: హమ్మయ్య, ఇంక భయపడ నక్కర్లేదు.

శేఖరం: సుచిత్రా, వివాహం అవగానే హనీమూన్ మాటేమిటి.

సుచిత్ర: హనీమూన్—ఏం యిక్కడ ఉండకూడదా.

శేఖరం: రెండేళ్లనుంచీ చూస్తోన్న యీ రోడ్లనీ, మురికికాల్వలని, రోజూ మీ నాన్ననీ

సోమయ్యనీ చూస్తూ వివాహోత్సవ ప్రథమ దినాన్ని గడుపుతున్నారా. వద్దు వద్దు సుచిత్రా మన యిద్దరి ప్రేమకథా కలలమధ్య యీపాడు నీడలు పడకూడదు.

సుచిత్ర: (ఆలోచించి) అయితే కాశ్మీర్ పోదామా.

శేఖరం: వండర్ఫుల్. ఆ కాశ్మీరపు లోయల్లో.

సుచిత్ర: ఆ హిమవత్ పర్వత సన్నిధానంలో.

శేఖరం: సెలయేళ్ళ పక్కన.

సుచిత్ర: జలపాతల దిగువన.

శేఖరం: రంగు రంగుల పుష్పాల తోటలలో.

సుచిత్ర: మంచు కప్పిన తెల్లని బాటలలో.

శేఖరం: నువ్వూ నేనూ.

సుచిత్ర: అబ్బ చాలా బావుంటుందండీ. దట్ కాశ్మీర్ — యిదే మన నివాసం.

శేఖరం: (కళ్ళు నులుముకుని) ఇది స్వప్నమా లేక — ఇప్పుడెక్కడున్నాను సుచిత్రా.

సుచిత్ర: లేవండి. లేవండి. భోజనానికి వేళయింది, అల్లుడుగారికి.

రాము: రావండి. ఈ కాలపు కుర్రవాళ్లు రాత్రింబవళ్లు చదివి పరీక్షలు వ్రాయడం, జీవితంలో ఏ ఉద్రేకమూ వెలుగు లేక ఆఫీసు కుర్చీలకి జీవితం అంకితం చెయ్యడమూ తప్ప ఏ ప్రత్యేకతనీ ప్రదర్శించలేకపోతున్నారు. అయితే చెప్పు నీ వ్యసనాలన్నిటినీ—

శేఖరం: వాటిని చెపితే యీ రోజుకి తెముల్తుందండి. నాకు లేని వ్యసనమేమిటో తెలుసుకోవాలని పురజనులందరూ ఒక కమిటీని వేసినట్లు తెలుస్తోందండి.

సోమయ్య: ఆరి పిడుగా! ఏం వగరూ బెగురూ లేకుండా చెపుతున్నాడు. జమీందారుగార్ని చూస్తే నా నాలికమీద అక్షరాలు అక్షరాల్లానే గడ్డకట్టుకుపోతాయి.

సుచిత్ర: ఉత్తిది నాన్నా. వీరికి సిగరెట్ తప్ప ఏ వ్యసనమూ లేదు.

రాము: అయితే ఉన్నాయని అబద్ధం ఆడావన్నమాట!

శేఖరం: అదేనండి నా వ్యసనం. అబద్ధం మంచి సరదాగా మంచి నీళ్ళప్రాయంగా ఆడగలనండి.

రామనాథం: (సడెన్ గా వేళాకోళం ఆపేసి తీవ్రంగా) ఏమోయ్ శేఖరం. అబద్ధాలాడటం మనిషి యొక్క గౌరవాన్నీ ఆత్మవిశ్వాసాన్నీ తేలిక చేస్తుందా. నీలాంటి ఆశయాలేని వాడికీ, అబద్ధాలాడే వాడికి నీతినియమం పాటించని వాడికీ ఏ తండ్రైనా తనకన్న కూతుర్ని యిచ్చి పెళ్ళి చేస్తాడంటావా.

శేఖరం: (ఈ మాటకి కంగారుపడి) దొరికాంరా దేవుడా! (ధైర్యం తెచ్చుకొని) నేను నన్ను గురించి అంతా నిజం చెప్పేస్తాను. అబద్ధాలాడినా, ఆడంబరం చూపినా ఒకరికి హాని చేయాలనే దురుద్దేశ్యంతో కాదు. మీ అమ్మాయి కోసం. నిరాధారమైన బ్రతుకు సాగించినదీ, నానా పాట్లు పడినదీ మీ అమ్మాయికోసం. తరువాత మీ యిష్టం.

రాము: సోమరాజులా ఇలా రా! (సుచిత్రా శేఖరమూ ఆత్రుతతో చూస్తుంటారు) ఇతని అర్హతానర్హతలు ఒకసారి పరిశీలిదాం. ఈ రెండేళ్ళూ దమ్మిడీ సంపాదన లేకపోయినా దర్జాగా కై బతకగలిగిన చెయ్యా.

సోమయ్య: (వేలుముడిచి) ఒకటి.

రాము: ఎన్నికష్టాలు ఎదుర్కొనవలసి వచ్చినా నవ్వుతూ జీవితాన్ని సాఫీగా గడిపేసే చాతుర్యమూ.

సోమయ్య: రెండూ.

రాము: అమ్మాయి సుచిత్రకోసం ప్రాణాలైనా యివ్వగలిగిన తెగింపూ.

సోమయ్య: మూడూ.

రాము: అమ్మాయి యితన్ని గాఢంగా ప్రేమించడమనే ముఖ్యాతి ముఖ్యమైన పరిస్థితి.

సోమయ్య: నాలుగూ.

రాము: వీటన్నిటినిపట్టీనూ నేను నా తల్లి సుచిత్రని ఈ శేఖరానికిచ్చి వివాహం చేయడానికి నాకు అభ్యంతరం ఏమీ లేదు. మర్యాద లోపమైతే (శ్రీ) మీ మామగారికి కోపం వస్తుంది.

శేఖరం: ఒక్క నిముషం ఆగు. (ముందుకువచ్చి) సోదర సోదరీమణులారా. (పాంటుజేబులోంచి ఒక తాపుకాగితం తీసి చూపిస్తూ) ఇక నేను తీసుకున్న చేబదుళ్ల జాబితా. ఒకఅణాకు పైనుంచి తీసుకున్న అప్పులన్నీ ఆకారాది. నిద్రయందునూ కలలో జాగ్రతగా రికార్డు చేయబడ్డాయి. ఈ రెండేళ్లనుంచీ నాకు కాతాలిచ్చిన కాఫీ హోటళ్లకీ, లాండ్రీషాపులకీ సోడాషాపులకీ సర్వదా కృతజ్ఞుణ్ణి. వారందరి జాలలో శ్రీమతి సుచిత్రా దేవికీ నాకూ వివాహం జరుగబోతోంది. ఏతత్ వివాహానికి మీరందరూ ఏకకుటుంబ బంధుమిత్ర సపరివారంగా విచ్చేసి మదర్పిత చందనతాంబూలాదుల స్వీకరించి వధూవరుల నాశీర్వదించి మీమీ బాకీలు వసూలు చేసుకోవ ప్రార్థన. నమస్తే.

సుచిత్ర: నమస్తే.

[సుచిత్రా శేఖరం చెట్టాపట్టాలు వేసుకుని వెళ్ళిపోతారు. తెర]

నిర్వేదము

శ్రీ బొడ్డుపల్లి పురుషోత్తం

ఎచ్చట నుంటివయ్య పరమేశ్వర! వీనిని కావ్యలోక మం
దిచ్చకువచ్చినట్లు విహరింపగ నీయక సేవకత్వమే
పుచ్చుకొనంగ నాజ్ఞ నిడబూన, రసాబ్ధులు నీపదమ్ములన్
విచ్చిన నన్నజాజియరవిందములన్ కొలువంగనెట్టులో॥

భాగ్యముతోడ నీచరణ పద్మములన్ సతతమ్ము కొల్వగా
యోగ్యతఁగల్గ నిచ్చిన మహోజ్జ్వల నూతన సత్కవిత్వ సౌ
భాగ్యమున్ ఉదాత్త రసవార్నిధి తేలెదగాని, వట్టిదా
ర్భాగ్య జగమ్మునన్ నిలువ వచ్చునె? యేకనిమేషరక్తికై॥

ఆశయముల్ హిమాలయ శిఖాగ్రములన్ బురుడించుగాని, నన్
ఏ శని పట్టెనో మొదటి కేనియు నించుక చేరలేక, నా
యాశల నీటగల్పుకొని యంధుఁడనై యిట కూలియుంటినో
ఈశ! పరేశ!! నన్ను కరుణించి యొసంగుమ పూర్వసంస్కృతిన్॥

ఈ యెద నొక్కమారు పరికింపుము, నాదు దురంత వేదనన్
వ్రాయగజాల పద్యముల స్వామి! అశక్తుడ నంచు తెల్పగా
నా యభిమానమున్ వదలినాడనులే!! యిక శంక లేల, నే
నీ యనురాగ గీతకమనీయసుధారసమానెదన్ ప్రభూ॥

ఈ గుదిబండ దాల్చి యిక యెన్ని దినాలని జీవితమ్ము నే
లాగగలాడ తండ్రి? కనులం జలియించుచునుండె ప్రాణమే
లాగుననైన బ్రోవగ తలంపనిచో నిముసమ్ము యేని నే
నాగగ జాలనట్టి చలితాత్ముడ నైతినయా! పరాత్పరా॥

ఆశరదిందు చంద్రికల ఆసిక తాతలవేది జేరి నా
ఆశల నెల్ల నీకు తెలియంగ కవిత్వమునల్లి, అల్ల ఆ
కాశమునందు తారకల గానముతో శ్రుతిగల్పునట్టి భా
గ్యాశయ మబ్బునయ్య పరమాత్మ!! నిమేషపు జీవితమ్ములోన్॥

ఆశయహీన జీవితమె హాయిగ నున్నటు తోచు, వెఱ్ఱి యా
వేశము పెచ్చుమీఱ వినువీథిని సౌధము పైన సౌధముల్
కౌశల మొప్పగట్టితి సుఖమ్మగ నుందమటంచు, నింతలో
రాశిగఁ జేసి యన్నిటి పరాత్పర!! రంజిలుచుందు వాత్మలోన్॥

నీవే నేనయి నేనె నీవయగుచున్ నిత్యప్రబోధమ్ములో
భావావేశ రసైక జీవిత సముత్పన్న ప్రమోదమ్ముతో
నీ విశ్వమ్మున నుండు భాగ్య మది లేనేలేక యల్లాడు నే
నీ వాత్సల్యరసమ్ము నానుటకు తండ్రీ! ఎంతో కొట్టాడెదన్॥

జీవిత మగ్గలం బగుట జీవికయంత్రమునందు జిక్కి, నా
నా విధమైన యాతనల నల్గి కృశించితి తండ్రి! నూత్న సం
జీవిని నిచ్చి సంస్కృతి విశేష సమంచిత దివ్యమార్గ సం
భావితుఁ జేయ వేడెద కృపారస వీక్షణ! సాధురక్షణా॥

నాదు జీవిత మనెడి విషాద గీతి
నీవు రచియించి నా కిడినావు గాని
శిథిల మౌట ఆలాపన సేయజాల
దీ హృదయవీణ, నీవు ప్రేమించునటుల॥

ఎన్నటికినైన వికసించు నీ యెడంద
మొగ్గయని తలంచితిగాని మోసపోతి
అమిత కఠిన కర్కశహృదయమ్మునోడ
తోడిమవఱకును దీనిని త్రుంచినావు॥

ఏమి మూటగట్టెదవు? కానిమ్ము సామి!
ఆగిపోవదు క్షణమాత్రమైన జన్మ—
ఈ విషాదాశ్రువులను జీవించువాడ
సతతమును నీదు నామసంస్మరణతోడ॥

మర్యాదలు

శ్రీ జూనూతల వేంకటరామమూర్తి

'చదువుకున్నందుకూ, ఉద్యోగాలు వెలిగిస్తున్నందుకూ మనం ఒకరికయినా కొత్త సాయం చేస్తే దేశంలో ఇంతింత లావాటి సమస్యలు ఉత్పన్నం కావేమో! వచ్చినా సులభంగా తేలిపోతవి!'

'కావేమో!' పరధ్యానంలో అన్నాను.

'నేనెంతటి ముఖ్య విషయం తెలుపుతున్నానో నీవు అర్థం చేసుకునే స్థితిలో పూర్తిగా లేవని నమ్ముతాను. కట్నాలు ఇచ్చుకోలేక పెండ్లికి వాయిదా పడుతూంటే, చాటున కన్నీళ్లు తుడుచుకుంటూ ఎంతగా గిలగిలాడుతూ, ఎందరు తపించిపోతూ మగజాతిని శపించి వేస్తున్నారో ఎప్పుడేనా ఊహించడం జరిగిందా? నేను కండారా చూశాను!'

'లేదు!' అంటూ కండ్లు వాడివేపుకు తిప్పాను. నందకుమార్ కండ్లలో ఎఱ్ఱటి జీరలు - మామూలుగా ఉండేవే కనిపించాయి. కండ్లు ఎఱ్ఱటి జీరలతో ఉండటం భాగ్యచిహ్నమని వాడు తరచు అనేవాడు. కుమార్ మళ్ళీ మొదలెత్తాడు, 'కనీసం ప్రతియువకుడు కట్నం తీసుకోనని ఎందుకు తీర్మానం చేసుకోరాదూ?

'ఈ విషయంలో ఒక చట్టంకూడా ఉంది. ఇది చాల పాతపాట! ఇంతకూ నీవు తీసుకోడం జరిగిందా?'

'ఆఁ మనసా నిశ్చయించాను. రేపు ఇరవైరెండు నా పెండ్లి!' అనేసి నందకుమార్, పిలుస్తున్నా వినక వెళ్లిపోయాడు.

నేను ఆశ్చర్యంతో కూర్చుండి పోయాను!

అతి మామూలుగా వాడి పెండ్లి జరిగిపోయింది, కాబట్టి అర్భాటంగా నేనూ చెప్పడంలేదు. పసుపు డాగులయిన బట్టలతో, శిరస్సునుండి బియ్యం రాలుతూంటే చిరునవ్వులతో సరాసరి నా దగ్గిరకు వచ్చి, 'ఎల్లా ఉందిరా?' అన్నాడు నందకుమార్.

'ఏమిటి?'

'నా పెళ్లాం!' వాడి ముఖంలో గర్వం, హోదా తాలూకు కళలు మెరుస్తున్నాయి!

'నీకు సరిపోతుంది!'

ఇంతలో వాడి పెద్ద బావమరది గబుక్కున వచ్చి 'ముఖ్యంగా మిమ్మల అభినందిస్తున్నాను. మీలాంటి మిత్రబృందం ఉంటంవల్లనే సంస్కరణాభిలాషలూ, స్వేచ్ఛా ప్రయత్నమూ కలుగుతుంటాయి. ఇల్లాంటి పుణ్యపురుషుని చూసినప్పుడు నా కండ్లు చెమ్మగిల్లుతుంటాయి వీరిని నే నేమని అభినందించేది?'

'చేసిన మెప్పు చాలదూ? కొరవా, పరవా మీ చెల్లెలు చూసుకోగలదు!' అంటూ పైకి నేను అనలేదు.

నందకుమార్ ఉదాత్తమైన అవలోకనాలు మా వేపునుండి లోపల వేపుకు ప్రసరించాయి. నేనూ అటే చూస్తున్నాను కాబట్టి, మెరుపులా తళుక్కున మెరిసి పోయిన వాడి మరదలు కనిపించింది.

'మేము చూడండి ఎంతో కష్టపడాం! ఇవాళ ఒకమోస్తరుగా నుంచోగలిగాము. ఇది సంతోషంగానే ఉంది. మా నాన్న నాకోసం ఏమీ మిగల్చలేక పోయినా, ఇద్దరు పెండ్లాడాల్సిన చెల్లెళ్లను వదిలి పోయాడు. ఎంత కష్టమో ఆలోచించండి? పాటకూ, బట్టకూ జరుపుకోడమే బ్రహ్మాండమవుతూంటే, ఇంకా వేలకువేలు కుమ్మరించడం సామాన్యమా?' అని అతను ఒక నిముషం కూడా విరామం తీసుకోక, 'నందకుమార్ విశాలహృదయుడు కావటంవల్లనే, ఎవళ్ళకెంత అనిష్టమైనా తన ఆశయాన్ని చక్కగా ప్రదర్శించి కృతార్థుడైనాడు!' అని అతడు వెళ్ళిపోయాడు.

అతడి ధోరణీ, తత్త్వమూ నేను అప్పుడు బాగా అర్థం చేసుకోలేకపోయాను.

'మంచి బావమరిది నే సంపాదించావ్!'

'ఆయనకేంలేయ్! గజెటెడ్ రాంకు లేదనే కానీ, సెంట్రల్ లో అంత జీతంవచ్చే ఉద్యోగం!'

'ఆయన తమ్ముడో!'

'రీసెర్చి చేస్తున్నాడు!'

'అదృష్టమే! చాల బావుంది!'

'ఎక్కడ సమ్మంధం చెప్పరా! భగవంతుడు ఎక్కడెక్కడికి గీచి, ముడివేస్తుంటాడో తెలీదు. మన ఊరెక్కడా వీళ్ళెక్కడా?'

'ఔను!'

వాడూ వెళ్ళిపోయాడు. పెండ్లిలు చాల సందడిలో ఉంది, కానీ నేను ఎదురు చూస్తున్న వ్యక్తి మాత్రం అగపడలేదు చాలసేపటినుండి ఎవళ్ళతో మాటాడుతున్నా ఆ వేపుకు చూపులుంచి కూర్చున్నాను.

నందకుమార్ చెల్లెలు ఇటు వస్తోంది. ఆమెను ఆపి, 'మీ నాన్న ఎక్కడా?' అన్నాను.

'మీకు తెలీదా? ఆయన రాలేదు!'

'ఏం?'

ఉదాసీనంగా నవ్వి హేమ వెళ్ళిపోయింది.

ఆయన రాకుండానే వీడు పెండ్లాడేస్తున్నాడా? ఇంత చేసిన ఆయన, కొడుకు ఒక ఇంటివాడు అవుతూంటె రాకపోవడం కారణం?

మావంతో అక్కడనుండి లేచి ఇవతలకు వచ్చాను. స్నేహితులంతా ధూమపాన పారవశ్యంతో, చతుర్ముఖ పారాయణంలో మునిగి తేలుతున్నారు. వాళ్ళముందు లక్ష్మీదేవి కాళ్లగజ్జెల మల్లె డబ్బులు గలగల్లాడుతున్నాయి!

'ఒరేయ్! వాడు తప్పుకపోతున్నాడురా! వాడిని పట్టుకరండిరా!' అంటూ కేక వేశాడు సుబ్రహ్మణ్యం!

'రా! నాయనా! రా! ఓ పేకు పేకి, ఓ చేయి కలిపి, కాసిని డబ్బులు ఇచ్చిపోరా తండ్రీ!' అంటూ హృదయపూర్వకంగా మధుసూదన్ ఆహ్వానించాడు.

చిరునవ్వుతో వాళ్లను వదలించుకుని గబగబా అడుగులు సాగించాను!

ముందువాలో నాగరాజు సిగరెట్ కాలుస్తూ న్నాడు.

'ఏమోయ్! మీ నాన్న రాలేదూ?'

'ఆఁ'

'ఎందుకని?'

'ఈ పెండ్లి ఆయనకు ఇష్టంలేదు. నందూకు మరో సమ్మంధం నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. వాళ్ళు నాలుగువేలు ఇస్తామనీ, సొమ్ము పట్టింపు లేదని చెప్పారు. ఆ డబ్బుతో హేమను వదలించుకోవాలని సిద్ధం చేసుకుని కూర్చున్నాడు. కానీ ఈయనగారు ముందే బుక్ చేసుకుని పెళ్ళికి సిద్ధమైనాడు. అంతా అయిపోయాక నాన్నకు తెలిసింది. నలుగురిలో ఇవాళ ఆయన ముఖం ఎత్తుకోలేక పోతున్నాడు. ఎవడికేం? ఎవడిసుఖం వాడిది! అందరినీ పగ చేసుకుని ఏంపొందుతాడో కాలం తేల్చవలసిన రహస్యం!' అంటూ బుసలుకొడుతూ సిగరెట్టును నేలకేసి కొట్టి బూటు కాలితో రాచి పొడిపొడి చేశాడు!

'నీవూ కోపంగా ఉన్నావన్న మాట! మరి నీకూ పెండ్లీడు వచ్చిందనుకుంటాను. నీవు ఆమెను పెండ్లాడి మీ నాన్న వ్రాలిపోయిన తలను పైకెత్తే ప్రయత్నం చేయకూడదూ!'

'ఇప్పుడప్పుడే పెండ్లి చేసుకోదల్చలేదు!'

'సరి! పెండ్లి చేసుకునే తలంపుందా?'

'ఆఁ!'

'మరి ఎప్పుడయితే నేం? వయస్సు నీకూ వచ్చేసింది కూడా! మీ నాన్న కోసమూ, హేమ కోసమూ, మీ అన్న చేయలేని పని నీవెందుకు చేయకూడదోయ్?'

'చదువు పూర్తి కావాలి!' అంటూ నాగరాజు కూసుకుపోయాడు.

కోపంతో వెళుతున్న నాగరాజు వేపు చూస్తూ నందకుమార్ కు అత్తింటి తరఫున ఎంతో బలమైన ఆలంబనము చిక్కకపోతే ఇంతకీ అనిష్టమయిన పెండ్లి చేసుకోడని అనుకున్నాను.

* * *

స్నేహితమంతా ఒకచోట ఉన్నప్పుడే! ఉద్యోగం పేరిట పల నాలుగు దిక్కులా ప్రాకిపోయిన స్నేహితులను గురించి కొంచెం సేపయినా అనుకునేందుకు తీరిక ఈ జీవితంలో చిక్కడంలేదు. వయస్సు పెంచుకుంటూ, ఆయువు తగించుకుంటూ, దిక్కు తెలీక బ్రతకడం వల్ల పొందబోయే లాభం యోచించుకునే ధైర్యమూ, ఓపికా లేక ముందుకుపోతూ పండిపోతున్నాను.

హఠాత్తుగ నందకుమార్ వచ్చాడు. ఎట్టి ఎండలో పిడుగుపడితే ఎంత ఆశ్చర్యపోతామో, అంతే ఆశ్చర్యపోయాను వాడిని చూసి! వాడు మాటలు మాని వేసి చూపుల్లో దీనత్వం చిందిస్తూ కూర్చున్నాడు. అంత కాలానికి కలుసుకున్న మేము మాటా-మంతీ

లేక రాత్రిబొమ్మల్లా కూర్చున్నాము. వాడి ముఖంలోకి చూస్తూ నేను సంభాషణాశక్తి కోల్పోయాను.

వాడిముఖంలో ఆరిపోతున్న దీపకళిక మల్లె మలినకాంతులు వ్యాపించి ఉన్నాయి.

చాలసేపటికి తెప్పరిల్లి, 'ఏమిటి ఇల్లాఅయావు' అన్నాను.

'ఎల్లా అయాననా? బాగానే వుందా రె! ఏం నీకు బాగా జరుగుతోందా? నేను జీవితంలో ఓడిపోయాను. నాకు బంధువులు ఎందుకు లెమ్మను కున్నాను ఇవాళ వాళ్ళకోసం పిచ్చివాడి నవుతున్నాను.'

'అంటే?'

'ఇంక నేను తండ్రిని కాలేకున్నాను! అంటే రెండు జీవితాల గరిష్ఠ సమ్మేళనం నామీద ఉందన్న మాట! అన్నట్లు, నీవింకా పెండిచేసుకోలేదేం?' అని ప్లానంగా నవ్వాడు నందకుమార్!

'చేసుకోవాలేనా?'

'నందకుమార్ గంభీరంగా చూస్తూ అన్నాడు. 'అది కేవలం వ్యక్తిగతమైందికాదు. మునుపు నేను పెండ్లిని వ్యక్తిగతమైందనే తలచాను. కానీ నిజం కాదు. నలుగురతో, ముఖ్యంగా కుటుంబానికంతా సంబంధించిన విషయం అది!'

'అంటే?'

'నీ విషయం చూడరాదూ? వీళ్ళంతా శత్రువులుగా ఎందుకు అయ్యారంటావు? కేవలం పెండ్లిని నా సొంతవిషయంగా అనుకుని ప్రవర్తించినందువల్ల కాదూ? నాగరాజు ఉద్యోగం చేస్తున్నాడా? హేమ అత్తారింటికిపోయిందా? అన్నయ్య పిల్లాపాపలతో హుందాగా ఉన్నాడా, నాన్న ఇష్టంవచ్చిన దగిర నాదగ్గరతిప్ప హాయిగా ఉన్నాడా? ఇంకా ఏళ్ళెందుకు సగ బూడిదం? మొత్తంమీద నేను అన్ని విధాలా నష్టపోయాను!' అంటూ నందకుమార్ రెండు చేతుల్లోకి తల తీసుకున్నాడు.

నాకు ఏమి చెప్పేందుకూ, చేసేందుకూ తోచ లేదు. మౌనంతో, సిగరెట్ల పొగలు చేస్తున్న వలయాలు చూస్తూ కూర్చున్నాను.

ఎంతో సేపటికి బాగా ఆలోచించి, 'అయితే ఇప్పుడు నీకేమయింది నందా?' అంటూ అడిగాను.

'ఏమయిందా? ఇంకా ఏం కావాలి! నాకు పెళ్లి బాగలేదు. కనే రోజులు శారదకు వచ్చాయి. వాళ్ళ అన్న రెండుత్తరాలు రాసినా, 'పెళ్లి జాగ్రత్తగా చూసుకో! బరువు బిందెలు మోయకు! చిత్తడి నేలలో తిరిగేప్పుడు తప్పక చెప్పులు ఉపయోగించు' అంటూ ఉచిత సలహాలు ఓలిపుకు ఇచ్చాడు, కానీ 'వస్తున్నాను తీసుకవెళతాను' అంటూ రాయలేదు! తొలిమాలుకాదా, ఆపాటిజ్ఞానమూ లేకపోయింది! ఆస్పత్రి కాన్పుకు శారద ఇష్టపడలేదు. అందువల్ల తీసుకవచ్చాను. నాగరాజు మమ్ముల్ల చూసి పలుకులేక బజారుకు వెళ్ళిపోయాడు. నాన్న ఇంట్లో లేడు! ఎప్పుడు వస్తాడో తెలీదు.'

'శారదను ఇక్కడకు తీసుకవచ్చావా?'

'ఏమి చేయమంటావ్? అంతకన్నా గత్యంతరం లేకపోయింది. నా ఆరోగ్యం తిన్నగా ఉండటం లేదు. ఎన్నిరోగాలో అన్నీ వచ్చాయిరా తండ్రీ! ఇప్పుడు నాకో దారి చూడు!'

'ఎటు వేపుకు!'

'ఇప్పుడుకూడా హాస్యాలు సాగిస్తావేరా? ఒడ్డునపడ్డ చేపలా గిలగిలాడుతున్నాను.'

'అయితే ఏం కావాలంటావు?'

'నాన్న అగ్నిహోత్రి మవుతాడు, నుగిలం మళ్లే నాగరాజున్నాడు! వాళ్ళిద్దరి కలయికను ఊహించుకుంటే నే భయంగా ఉంది.'

'ఇదంతా నీ ఊహ!'

'ఊహూఁ'

ఆ విధంగా వాడు ఊహించేందుకూ ఆధారం ఉంది. వాడిమీద ముఖ్యంగా ముసలాయన ఆశ పడ్డాడు. వాడి పెండ్లి ఈ చేత్తో చేసి, ఆ చేత్తో హేమనూ ఒకింటిదాన్ని చేయాలని ఆశపడ్డాడు.

చదువుతున్న చదువులో కొంచెం సాయం దొరకుతుందని నాగరాజూ పొంగిపోయాడు.

శారదను ఏమీలేకుండా పెళ్లాడ్డంతో అందరి ఊహలూ గాలికి చెదిరిపోయాయి!

కానీ, నాలుగేళ్ల తరువాత వచ్చిన నందకుమార్ మీద ముసలాయన ఇంకా కోపంగానే ఉంటాడా? ఇవాళ చలిమిడిముద్దలా చప్పగా అణగివచ్చిన వీడిని ఆయన క్షమించకపోతాడా? అందులో ఆత్మీయత

చూపించాల్సింది అవసరంలో నే — అన్న విషయం ఆయనకు తెలీదూ?

'నీవు రాకూడదూ?' అంటూ నందకుమార్ మళ్లీ అడిగాడు.

పెద్దమనిషి గా నన్నెందుకు వీడు రమ్మంటాడు' అయినా నావల్ల ఏం జరుగుతుంది?

పెద్దమనిషి గా నుంచోడానికి అందరూ తయారు గానే ఉంటారు. రిక్షావాడి మొదలు అందరూ పెద్దలే- తమ విషయాలు కానంతవరకు! పెద్దమనుష్యులకు చవుక అవుతున్న రోజులివి! నన్నూ ఓ పెద్దమనిషి గా నందకుమార్ సెటికె చేస్తున్నాడు!

సిగరెట్ కాలి కాలి వేళ్ళను కాల్చివేస్తోంటే, చప్పున వదిలివేశాను.

'ఏరా! వాళ్లు సమాధానం? నాకా ఇంట్లో చోటు లేకుండా పోయింది. కనీసం కన్నేంత కాలం చోటుకూడా వాళ్లు ఇస్తారో లేదో!'

'ఎంతఅయినా మీ నాన్న! ఈ విషయం మరచి మాటాడుతున్నావు!'

'అదీ కండ్లారా చూద్దువురా!'

ఇద్దరమూ మౌనంగా అడుగులు సాగించాము.

గడపలో అడుగు పెడుతోంటె, చంద్రశేఖరయ్య మాటలు వినిపించడంవల్ల ఆగిపోయాను.

'ఏమ్మా! అయితే తొలిచూలుకూ తీసుకువెళ్లేందుకు రాలేదన్న మాట! చాలబావుందమ్మా! తల్లిదండ్రీ లేనివానివి! ఆమాత్రం మీ అన్నకు బుద్ధిఉండఖర్లా! హూఁ పశువులు! జ్ఞానశూన్యులు!' అని ఆయన ఎందువల్లనో ఓ క్షణం ఆగాడు.

'హుఁ ఫరవాలేదు లేమ్మా! నీకు లేంపల్లా తల్లీ! నేఉన్నాగా! నీ పెండ్లికి రాలేక పోయా! ఇవాళ నిస్సహాయంతో నా సుమ్మం తొక్కింది తండ్రినే కాదూ! ఈ బంధాన్ని తెంపుకోవాలని అనుకోను. రేపుపోయి హేమను పిలుచుక వస్తాను.'

నేను నందకుమార్ వేపు చూశాను. వాడిముఖం వెల్లగా తెరు మల్లె అవుపడింది.

నేను లోపలికి అడుగులు వేశాను.

'ఓఁ రా నాయనా! రా! అవపష్టంలేదే!' అంటూ ఆయన ఆహ్వానించాడు.

'ఉద్ధారకుడు ఏడీ కనపడలేదూ? ఇక్కడ కొత్త చోటుకు ఒక్కర్తెనూ తెచ్చి వదిలి షికార్లు కొడుతున్నాడా?'

'ఇక్కడే ఉన్నాడండీ' అంటూ చుట్టూ చూశాను.

నన్ను చూసి శారద లోపలకు వెళ్ళింది.

నందకుమార్ ఎక్కడా కనపడలేదు. వంటింట్లో వాడి మాటలు వినిపిస్తున్నాయి. బహుశా దొడ్డిలో గుండా వెళ్ళి ఉంటాడు. ఈ ఇంట్లోకి వాడి ప్రవేశం సింహద్వారంలోంచి కాదన్న మాట!!

'నే వెళుతున్నా నమ్మాయ్! రేపు సాయంకాలంగానీ రాను.' అంటూ కాళ్ళు చెప్పుల్లోఉంచి, గావంచా ఝాడించి 'హేమను పిలుచుక వస్తానోయ్! ఆమె కూడా వస్తే తోడుగా బావుంటుంది కదూ?' అని వెళ్ళిపోయాడు చంద్రశేఖరయ్య.

ఆ పితృ హృదయం ఎంత ఆర్ద్రమూ, కరుణామయమూ అయిందో చెప్పడం అలా ఉంచి, తండ్రి కాబోయే నందకుమార్ ఊహించుకోలేక పోవడం విచిత్ర మనిపించింది.

నందకుమార్ నవ్వుతూ ఇవతలకు వచ్చాడు.

'నీవు రాబట్టి అలా అయింది. లేకపోతేనా?' అంటూ వాడు తన పాత దురభిప్రాయాన్ని వదిలిపెట్టలేదని తెలిపాడు.

'నేను రాబట్టే ఇలా జరిగిందా? నా ముఖమేనా చూడకుండానే, నీ భార్యను ఓదార్చిన ఉదారుడికి నా సలహాలు కావాలా? ఆయనలోమంచి నీకు కనబడ్డంలేదు. ప్రతి మాటనూ, చేతనూ విమర్శాత్మకదృష్టితో చూడ్డమే కారణ మనుకుంటాను. బహుశా, నిన్ను దూరంగా తరుముతున్నదీ నీతార్కిక బుద్ధే అంటూ తెలుసుకోలేక పోతున్నావు' అంటూ నేను పైకి అనలేను.

నిశ్చలంగా వాడి ముఖంలోకి చూస్తూ కూర్చున్నాను. 'అయితే మీ బాబు నామకరణానికి అయినా వస్తాడా?'

'ఓఁ తప్పకండా! పాపం తీరిక చిక్కదుట.'

'నీభార్యను తీసుకెళ్లంది తీరిక చిక్కకనేనా?'

'అబ్బె! ఏమయింది నిశ్చయంగా చెప్పడం కష్టం! ఉండు కాఫీ తెస్తాను' అంటూ ఆ సంభాషణ పొడిగించడం ఇష్టంలేక వాడు లోపలకు వెళ్లాడు.

పాలేరు కుర్రాడు ఇంతలో ఓ గంపలో ఏవో సామాన్లు తెచ్చి, 'అమృతం సీసా ఉందిట ఇస్తారా బాబూ! అమ్మగారికి ఇప్పుడే కావాలంటగా!' అడిగాడు.

'ఎవరు చెప్పార్రా?' అంటూ నందకుమార్ సీసా తెచ్చి ఇస్తూ అడిగాడు.

'పెద బాబు పాలెం పోతా చెప్పిండు!' అనేసి వాడు వెళ్లి పోయాడు.

* * * *

బట్టలు కొనేందుకు నందకుమార్ బజారుకు వచ్చాడు.

'పాదపూజలూ, ఎంత తల్లి దండ్రులు కాక పోయినా పాతకాలు కదూ, అంచేత వాళ్లకు చేయడం మర్యాదగా ఉంటుంది. తొలి కాన్పుకు ఇంటికి తీసుక వెళ్లలేని వాళ్లకు ఎందుకు పొమ్మంటాడు నాన్న! అన్నిటికీ ఇల్లా చిక్కులుగా ఉన్నాయి' అంటూ నందకుమార్ నిట్టూర్చాడు.

వాడికి ఆడపిల్ల పుట్టింది!!

'మీ బావమరిది సకుటుంబంగా విజయం చేశాడా?'

'ఆఁ కాగా చేసుక వచ్చాడ్లేయ్! అప్పుడే వర సలూ అవీ ఇవీ తిరగవేశారు. ఆయనకు నాలుగేళ్ళ కుర్రాడు ఉంటం తమాషాగా ఉందనుకో! వాళ్ళకంతా బట్టలు పెట్టడం మంచిదికదూ? మళ్ళీ మళ్ళీ మన ఇంటకు వస్తారా?'

'అవును! తీరిక చిక్కదు!'

'ఆఁ వస్తానోయ్!' అంటూ వాడు బట్ట లంగడిలోకి దూరాడు.

నేను కంపెనీ వేపు నడక సాగించాను.

నాకీ పాద పూజల గొడవలూ, మర్యాదలూ తెలీవు. అయినా ఈ కాలంలో ఉన్నత స్థానమేనా, తరగనంత ధనమైనా లేని ఎంత విలువగల్ల వాడికైనా గౌరవం జరగడం లేదు. లోకంలో గౌరవాలన్నీ వాళ్ళకే అయిపోతున్నాయి! అగ్ని తేజస్సును నివురు కప్పినట్టుగా ప్రకాశింపదగినవాళ్ళు గుప్తమే అయిపోతున్నారు. డాంబికులకూ అపకార్యచారులకూ, అత్యాచారులకూ విలలేని గౌరవాలు ఎదురవుతున్నాయి!!

నేను ఇంట్లోకి అడుగుపెట్టేసరికి ఇల్లంతా గంభీరంగా ఉంది. ఎక్కడా అలికిడి వినబడం లేదు. బంధువులతో కోలాహలం కావాల్సిన ఈ ఇల్లు బోసిపోయేందుకు కారణం?

శారద పాపనెగిరకూర్చ్యని చిచ్చికొడుతోంది. ఆమె కండ్లల్లో సంతోషం తృప్తితో కలసి మెరసి పోతోంది. మాతృత్వ గర్వంతో, ఓ చిన్ని ప్రాణికి తనువిచ్చిన స్ఫూర్తితో కలుగుతున్న పులకలతో పారవశ్యంతో. ఆమె ఏవో లోకాల్లో ఉంది. ఆమె ధ్యానముద్రను నేను ఇంతమాత్రమూ భగ్నం చేయదలుచుకోలేదు. అది అవిచ్ఛిన్నంగా ఆమెకుండాలని కోరుకుంటున్నాను!

ఆమె చప్పున తలఎత్తి చూసి విస్మిత నుంచుంది.

'కూర్చోండి! వారు బయటకు వెళ్లారు. మామగారున్నారు పిలవనా?'

'ఎందుకూ? నందా ఎక్కడికు వెళ్ళాడు? ఆకుతోరణాలూ, గడపల పచ్చదనమూ కనిపిస్తోంది కానీ, కోలాహలం ఏమీ వినరాదే!'

ఆమె సన్నగా నవ్వి, 'మీకు తెలీదూ? మేనత్తగారింటో చెయ్యాలని సంకల్పం! ఈ ఇలు చాలదని వారి ధ్యేయం!' అంది.

'మీ అన్నయ్య సకుటుంబ సపరివారంగా వచ్చే వాడని విన్నానే! వారి దర్శనం...'

'ఎందుకు అంతగా కలవరిస్తున్నారు?'

'వారికి మీ మీద బాగా అపేక్ష ఉందని తెలిసింది. నందాను, బహుశా రాకెట్‌లో పెట్టి చాల పైకి తీసుక వెళ్ళలోతాడని విన్నాను.'

'అపేక్ష!' ఆమె భారంగా నిట్టూర్చింది. ఓ నిమిషం మౌనంతో గడిపి, 'ఎప్పుడు అమ్మానాన్నలు పోయారో, వాళ్ళ ప్రేమలు ఎంత చిక్కనివో తెలీనే లేదు. కానీ వీరిని చూసి పితృ హృదయం ఊహించుకో గలుగుతున్నాను.' అని ఆమె ముఖం చాటు చేసుకుంది.

'నిన్ను తీసుక వెళ్ళలేదని కోపంతో అన్నావు!'

'కోపగించుకోవాల్సిన మనుష్యులు కానప్పుడు ఎవళ్ల మీద కోపం?'

ఆశ్చర్యంతో ఆమె వేపునుండి చూపులు పాప మీదకు మరల్చాను. పాప అన్నిటికీ అతీతంగా ఏదో లోకంలో ఉంది.

'చూస్తారుగా జరుగబోయే వింత!'

ఏమిటో అడగాలనుకుని నోరు తెరచేసరికి చంద్రశేఖరయ్య రానే వచ్చాడు.

'ఏం నాయనా? నుంచునే ఉన్నావు! పిన్నికి కాఫీ తెచ్చి ఇవ్వమ్మా!'

'ఇప్పుడేమీ వద్దు! తాగివచ్చాను!'

'అయితే తాగుదూ! తాగి ఓ పని చేసిపెట్టు నాయనా! చేస్తావా?'

తల ఊపాను.

'అయితే కొంచెం బట్టలు కొనుక్కురా నాయనా! దంపతులకు పరిపాటి బట్టలు! చీరె నలుపూ లైట్ కలర్ లో ఉండాలి. వంద రూపాయల్లో తీసుకో! మరో పంచెల చాపు పదిరూపాయలలో ఒకటి తెస్తే చాలు!' అంటూ డబ్బు అందించాడు అతను.

"కోటా తగ్గించారే!"

"అంతే! అంతే! ఇదంతా కేవలం నటన! ఎందుకో ఆ భగవంతుడికే తెలుసు! నిజెన్వ? కూ అన్యాయం చేయబోవడం లేదని పరమేశ్వరుడికు తెలుసుకుంటే నిశ్చింత" అంటూ ఆయన గబగబా వెళ్లి పోయాడు.

"తెర తీసినట్టు కొంచెం కొంచెం అర్థం అవుతూందా!" అంటూ శారద కాఫీ తెచ్చి అందించింది.

"పూర్తిగా నాకేం తెలిసిం లేదు!"

"ఓ నాలుగు గంటలు పోనీయండి! ఈ మాట మీరు అనలేరు." అని ఆమె బలహీనంగా నవ్వింది.

కప్పు క్రింద ఉంచి బయటకు వచ్చాను.

పెద్ద పొట్లంతో అడుగు పెట్టే సరికి ఇల్లు కోలాహలంతో నిండుకుని ఉంది.

చంద్రశేఖరయ్య నన్ను చూసి నవ్వి, "గాజం చాలు మరిచాను చెప్పడం!" అన్నాడు.

"అవి తెచ్చాను!" అంటూ పాకెట్ అందించాను.

"చీర లైట్ రోజులో దొరికింది కాదూ? హేమను సముదాయించలేను."

"మీ రెందుకూ? ఆమె భర్త కూడా వచ్చాడారు!"

నవ్వుతూ అతడు వెళ్ళిపోయాడు.

వాహకరణానికి అంతా సిద్ధమవుతున్నారు. నందకుమార్ పీటాలమీద ఓ చిరునవ్వును అతికించుకుని ఆర్భాటంగా అగుస్తున్నాడు. తండ్రి హోదాలోకి వచ్చాడారు! అదెంతటి హోదామా, సంతోషాన్ని కలిగిస్తుందో కూడా నాకు తెలీదు!!

నందకుమార్ తన కూతురు పేరు ఎప్పుడో ఆలోచించుకుని ఉన్నాడులా ఉంది. అంచేత అక్కడ ఎంతమాత్రమూ ఆలస్యం జరగలేదు. బియ్యపు పళ్ళెరంమీద ఒంటిరాతి ఉంగరంతో రాసి, ఆ పిల్ల చెవిలో ముమ్మారు చెప్పి నవ్వుతున్నాడు నందకుమార్!

శారద కూతురును చూస్తూ మురిసిపోతోంది.

నందుడి పెద్ద బావమరిది ప్రక్కనే నేను కూర్చుని ఉన్నాను. ఆయన కండ్లద్దాలు తీసి, కండ్లు నలుపుకుంటూ నా వేపు చూసి, 'ఇవాల్టి సంతోషం చెప్పరాదు. వదలించుకునేవాటి కష్టం ఇవాళ ఊహకు చిక్కదు.' అన్నాడు.

'నిజమే! అయినా వందాకేం? మీరు ఉన్నారుగా! మేనరికం ఇహా కష్టమేముంది?'

ఆయన నవ్వబోయి ఎందుకనో ఆగి, 'అదయితే మంచిదే కానివ్వండి! కేవటి కాలం మంది కాదు! ఖచ్చితంగా నిశ్చయించే సాహసం నాకు లేదు! పిల్లాడు మనవాడయినా, వాడేమనుకున్నా మనది కాక పోవచ్చు!'

'మీ జ్యోతిషానికి ధన్యవాదాలు!'

మాటకూడా విని సహింపలేని ఈ లక్ష్మణరావు కేపు కొడుకున్నా ముందటికివచ్చి 'ఎన్ని వేలు?' అంటూ అడిగాడూ?

'మీకు పాదపూజలు జరుపుతారట వస్తారా?' అంటూ ఆయన శ్రీమతి పిలిచింది.

"ఓ పాదపూజ! ఎందుకూ? ఈ కాలంలోనూ ఉందా?" అంటూ ఆయన పకపకా నవ్వి, 'అయినా పూర్వాచారాలు గౌరవించి పాటించేవాళ్ళను చూస్తే మటుకు నాకు సంతోషం కలుగుతుందండీ!' అని లేచిపోయాడు.

హేమ మూతి ముడుచుకుని విసుగ్తోంది. ఆమె వెనకాలె ఆమె భర్త విసుగుతున్నాడు. ఆ ఇద్దరూ సభలోంచి ఎందువల్ల 'వాక్‌వుట్' అవుతున్నారో నాకు అంతు చిక్కలేదు.

రామదాసును ఆపి, 'ఎందుకూ ఇంత ఉరుకు?' అన్నాను.

'ఇంకా ఉండమంటావా? పుట్టుపోస్తే ఆడపిల్లకు చీరఇచ్చే దోవలేదూ? తోలిమాలుకు ఇంటికి తీసుక వెళ్ళలేని పెద్దమనిషికి పాదపూజలట! వెళ్ళి,

ఆ కోష్టంలో ఉన్న దున్నపోతును చేయకూడదా? పెద్దరికం ఇస్తే, "పెట్టరా పిల్లికి పంగనామాలు!" అన్నట్టు.

బహుశా ఇది శిశుపాలుడి పార్టీ అయి ఉంటుంది. ఈ కాలంలో ధర్మరాజు ఒకడుండి, రాజసూయ యాగం చేయాల్సివస్తే, పూజాసనం ఇవ్వాల్సిన సమయంలో తప్పకుండా శిశుపాలుడికి అగ్రాసనం ఇచ్చి గొల్లన పయ్యను దూసి పకపకా నవ్వేవాడు! ఇప్పుడిలాంటి దృశ్యాలు, సంఘటనలూ ఎన్ని జరగడం లేదని?

చంద్రశేఖరయ్య దప్పున అక్కడకు వచ్చి, 'మాశావూ! నేను అనుకున్నంతపనీ అయింది! బాబూ రామదాసూ! ఈ ఇలు నాది! నేనింకా ఉన్నాను. వాడిక్కు లేదని కోపంతో వెళ్ళడం భాగ్యమేనా? వాడి మర్యాదలా మీరు కోరుకునేది? నా మాట మన్నించవూ?" అనేసి, హేమ వెళ్ళిన వైపుగా పరుగెత్తాడు.

ఇంటల్లుడు విశ్రాంతిపోయి నుంచున్నాడు. నాకు ఇదంతా చూస్తుంటే క్రొత్తగా ఒక సినిమా థియేటర్ లోకి వచ్చినప్పుడు నేలటిక్కెట్టుకు జరిగే పోట్లాట జ్ఞాపకం వచ్చింది. మర్యాదకోసం అలుకలూ, సాధింపులూ, మూతివిరుపులూ సాగిస్తున్నారు. అసలు మర్యాదను ఎంత చవుక చేస్తున్నారు? వీళ్ళకు మర్యాద విలువ తెలుసా?

హేమ చిరునవ్వుతో వచ్చి, 'ఎంతయినా మర్యాద జరక్కపోతే హృదయం భిన్నమవుతుంది! వాడి పెళ్లికి ఎంత చాకిరీ చేశాను కూలికి చేశానా? అయినా వాడికి బుద్ధి లేదు. ఏదో రక్తస్పర్శగదా, అన్నయ్యగదా అని కొదూ చేసింది. ఆడపిల్లకు ఆ మాత్రం జరక్కపోతే, అందులో పెళ్ళాం తరఫు వాళ్ళకు జరుగుతూ మమ్మల్ని వెలివేయడంఎల్లా సహించడం? ఈయన ఇచ్చే చీరపాతతో నే జరుగుతోందా?' అంది.

'హేమా! నోరు సంబాళించుకో లేవూ? లోపలకు పోదాం పద!' అన్నాడు చంద్రశేఖరయ్య.

వాళ్ళు లోపలకు వెళ్లారు.

నాగరాజు, 'మాశారా! ఆఫీసరయేసరికి ఎంత వినయమూ, భక్తీ మా అన్నయ్య ప్రదర్శిస్తాన్నాడో? రేపు వాళ్ళు వీడినెత్తిన సిల్కుటోపా పెడతారు. ఇప్పటికే పెట్టారని నా అనుమానం!' అంటూ తన ఆక్రోశం వెళ్ళగక్కాడు.

పొద్దు అప్పటికే తిరిగిపోయింది. భోజనాల ప్రసక్తిం ఎవరో చేయబోయేసరికి అన్నీ కొంచెం వాయిదా వేయబడ్డట్లు అణగిపోయాయి! భోజనాల దగర ఎవళ్ళకూ అభిప్రాయభేదాలు వచ్చినట్లు లేదు. వంట కూర్చిన మెప్పులే వినిపించాడు!

తాంబూలం సేవిస్తూ లక్ష్మణరావు నందకుమార్ తో మాటాడుతున్నాగా. మేమూ ఆయన మాటలు వినేందుకు చేరాము.

నందకుమార్ అతి వినయంగా అడిగిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలు ఇస్తున్నారు. ఆఫీసరు వారికి వాడి ప్రవర్తన అతిగా నచ్చినట్లుంది.

'వీరికి నేను చాల వాళ్ళనుండీ అక్కడ ఓ మంచి చాన్సు ఇప్పిదామని ట్రై చేస్తున్నానండీ! ఏజ్ ఉంటే చాల తేలిక అయి ఉండేది. అయినా ఫరవాలేదనుకోండి' అంటూ లక్ష్మణరావు సన్నగా నవ్వి నావైపుకు తిరిగాడు.

నాగరాజు హఠాత్తుగా నోరు తెరిచాడు 'నాకు అన్నీ ఉన్నాయండీ! డిగ్రీలో ఒక క్లాసు కూడా వచ్చింది. అంతటి సమర్థుడే అయితే నా విషయం కొంచెం చూడండీ! ఎంత చెడిపోయినా మీ బావ మరది తమ్ముణ్ణే!' ఆఫీసరు కండ్లు ముడుచుకుపోయాయి! నందకుమార్ కండ్లు ఎంత నిప్పులయినాయి! నాగరాజు హేళనగా నవ్వసాగాడు.

ఎవరో వచ్చి చంద్రశేఖరయ్య నన్ను పిలుస్తున్నాడని చెప్పడంవల్ల వాళ్ళ ఇష్టాగోష్ఠిని వదలు కోవాల్సి వచ్చింది.

ముసలాయన దీనంగా కూర్చుని ఉన్నాడు. కొంచెం దూరంలో శారద పసిపాపతో, ఆయన వేపు హార్దంగా చూస్తూ కూర్చుని ఉంది. ఆమె మొన్నటివరకూ ఓ యువతి! ఇవాళ ఆమెలో ఎక్కడినుండి వచ్చిచోటు చేసుకుందో మాతృవాత్సల్యం పాలపొంగులా తొణికిస లాడుతోంది. ఇంత స్పష్టంగా మాతృమూర్తి అయి ఉన్న ఆమె ఉదాత్తంగా నాకండ్లకు తోచింది. సహజంగా పిల్లలను కన్న స్త్రీమూర్తి హృదయం వకనీతమై, పూర్వభావాలు అదుముబడతాయి కాబోలు! ఇల్లాంటి స్వరూపం ఆమెలో మును పెప్పుడూ చూశ్లేక

పోయాను. స్త్రీని మాయలాడి అంటారే, అదెంత సత్యమో!! "చూడు నాయనా! ఈ కలకలం ఎలా శాంతించాలో నాకు తోచడములేదు. హేమ భర్త సుమనస్కుడై ఉన్నాడు. ఆయనకు దొడ్డితో వంట మర్యాదలు జరగాయట! ఇంత ఖర్చుకు నాగరాజు నాగరాజే అయి బుస్సలు కొడుతున్నాడు. ఇంతకూ తండ్రియైన నాకు మర్యాదలు జరగలేదు. అంతా నాదే! నాకేం జరిగేది? ఏటనకయినా నాకూ జరగడం ఉచితమే!" అంటూ చంద్రశేఖరయ్య భారంగా నిట్టూర్చాడు.

ముసలాయన ఆవేదన అర్థమయింది. తనకూ మర్యాదలు కొడుకుద్వారా జరగలేదని ఆయనకుగ్గు! దీనికి నే నేం చేయగలను?

శారద నోరు తెరిచింది 'వాళ్ళకు బోధిస్తూ లకే ఆరాటం ఆయన కెందుకు కలిగిందో తోచడము లేదు. తోలిమాలుకు ఇంటికి పిల్చుకుపోయి ఓ కన్నె పెట్టలన్న ఇంగితజ్ఞానం లేకపోయాక మనం ఇవ్వాల్సిన జవాబు ఏముంది? ఎవళ్ళకుండాను పుట్టింటి నుండీ మర్యాదలు పొందాలని? నేను పుట్టిల్లు లేనిదాన్నే అయ్యాను గా!'

'ఇప్పుడేం చేయాలంటావ్? ఇంక పదినాళ్లైనా హేమ ఉండదు. హేమ ఉండాలనుకున్నా అల్లుడు కోడెనాగులా బుస్సలు కొడుతున్నాడా, ఉండదు! ఈమె విషయం ఎవళ్ళు చూడాలి! కొంతకాలమైనా మరదలును వదిలిపెట్టి వెళితే లేమో అనెగరా అంటే వందా వివహం లేదు!'

ఇంతలో నందకుమార్ లోపలకు వచ్చి, 'ఏమిటి అతిసీరియస్ గా ఉన్నారు? మాశాదా శారదా నీ అన్నయ్యగారు ఇప్పుడే వెళతారుట!' అన్నాడు.

'వెళ్లనివ్వండి!'

'అన్నయ్యమీద అలిగావా?'

'పుట్టినప్పటినుండీ లేదు!'

రంగంలోకి స్వయంగా లక్ష్మణరావుగారే అవతరించారు.

'రాత్రికి వెళతాం మామగారూ!' అన్నాడు లక్ష్మణరావు!

"ఏం శారదా! మేం వెళతామే! వాళ్లు వాళ్లయినా సర్దాగా గడిపేందుకు సెలవులు దొరకలేదు. ఇప్పుడిప్పుడే నిన్ను కదిలించడమూ అంతమంచిది కాదు. ఆరోగ్యం జాగ్రత్తగా చూసుకోమ్మా! అన్నీ తెలుసు అనుకో! ఒకసారి మావూరు రండి నందకుమార్!' అంటూ అంతలోనే నావైపుకు అతను తిరిగి 'రాత్రికి ప్రయాణం చేస్తామండీ!' అని పూర్తిచేశాడు.

మళ్ళీ నాగరాజు అక్షింతలకు సరి ఉద్దేశని నిరూపించుకు సేందుకు వచ్చారు.

'వదినెగారితో ను గా, మీ చెల్లెలిని నాలుగురోజులు ఉంచకూడదూ! రెండు మూడు నెలలకు మీరే పిల్చుకుపోవచ్చు! పసిపిల్లతో పాపం ఆమెఏం చేసుకుంటుంది?'

లక్ష్మణరావు గంభీరంగా నిట్టూర్చి 'ఆమెకు సమ్మంధాలు వస్తున్నాయి! పెండ్లి చప్పున చేసి భారం దించుకోవాలని ఆలోచన ఉంది!' నందకుమార్ కు ఆ సమాధానం కొంచెం కోపం కలిగించిందని, వాడి కళ్లే చెబుతున్నాయి! బాగా వేసి నిశితంగా చూస్తూ, 'తొందరగా పామాన్లా, అదీ, ఇది వద్దకోండి బావా! మీ కాలస్యం అవదూ? కబుర్లతో ఎందుకూ పొద్దు పుచ్చుకోడం? పిల్లాజల్లా తెమిలేసరికి ఆ సమానం అవుతుంది!' అనేశాడు.

లక్ష్మణరావుగారి భార్య అక్కడకు వచ్చి, 'కొంచెం పెందరాళే భోజనాలు తెమిలితే పొద్దుండగానే బయలుదేరదాం!' అంది. 'వంటవాడు వెళ్ళిపోయాడు. మళ్ళీ మరొకడిని పట్టుకవచ్చి వంట చేయించేసరికి పొద్దుపోవడం జరుగుతుంది!' అన్నాడు మళ్ళీ నందకుమార్!

ఈ మాటతో ఆమె మూతి ముడుచుకుని వెళ్ళిపోయింది.

'అయితే మేం ప్రయాణం చేస్తాం!'

'ఎంతో మంచిది!'

శారద నవ్వుతూ, 'తడిస్తే గుడిసె కప్పుకోడయూ, తాకి బొప్పి కడితే వంగి నడవడమూ మానవుల కంతా సహజమే! కానీ త్వరలో కండ్లు తెరవడమే కోరుకోవాల్సింది!' అంది.

లక్ష్మణరావు కుటుంబంతో కారు కదిలి పోతూంటే, అందరూ బరువుదించుకున్నట్లుగా తేలిగ్గా చూస్తూ నుంచుండి పోయారు!

వార్నిష్‌లు - రంగులు తయారుచేయుట

శ్రీ అయ్యగారి సోమయాజి

ఆయిల్ & కలర్స్ ట్రేడ్స్ జర్నల్ వాల్యూం XLVII, నంబరు 849 పేజి 292 లో శ్రీ జే. జి. ఇంగ్లిష్, "హిందూదేశము - ఆ దేశములో దొరకు ఆవిశనూనె, సారాయి, కర్పూరతైలము, లక్క, అరి పూస వగైరాలతో తయారు కాబడిన, స్పిరిట్ వార్నిష్‌లు, నూనె వార్నిష్‌లు, రెండు రకముల వార్నిష్‌లను మనకు పంపగలదు." అని వ్రాసినారు.

సామాన్యముగా పలుచన చేయు వస్తువులు కూడ అవసరము. ఆవిశనూనె, రంగులు చక్కని పాళ్లలో కలిపినచో, బ్రష్‌తో వ్రాయుటకు ఏలేవంత చిక్కగా నుండును. గాన పల్చన చేయు, 'థిన్నరు,' అవసరము మరియు చిక్కగ రాచినచో పెయింటు చక్కలోనికి యింకుటకుకూడ థిన్నరు సహాయపడును. థిన్నరుయొక్క భాగమునుబట్టి పెయింటును హెచ్చు లేక తక్కు తళుకు కలదిగా చేయవచ్చును. పెయింట్సులో థిన్నరు హెచ్చుగా ఉన్నచో, పెయింటు ఆరిన తరువాత రంగు హెచ్చుగా వుండుటచేత, ఆరిన తరువాత ఫ్లాటు (Flat) గా వుండును.

పెయింటు పొరను బలపరచి కాపాడుట, రంగు, ఒపాసిటీ నిచ్చుటయే రంగు (Pigment) యొక్క ముఖ్యమైనపని.

వైట్ లెడ్, ముఖ్యముగా ఎఱ్ఱసీసం (గంగ సిందూరం) ఆవిశనూనె ఆర్చుటకు సహాయపడును. మరియు కొట్టిన మసి ఆవిశనూనెను ఆలస్యముగా ఆరునట్లు చేయును.

వార్నిష్‌లో ఆవిశనూనెవల్ల యేర్పడు పొర రెసిన్సు ముఖ్యముగా కోపాల్సు చేర్చుటవల్ల బలపడును. చెట్టునుండి కారు జిగురు రెండు రకములు 1. నీటిలో కరుగునవి. ఉదాహరణ:— తుమ్మబంక. 2. నీటిలో కరగనివి. ఉదాహరణ:— కోపాల్సు. వార్నిష్ గట్టి, తళుకు, మాపు అనుపొరను యిచ్చును. సామాన్లు, రైలుబళ్లు వగైరాలు అలంకరించుటకు వాడుదురు.

ఆవిశనూనెకు బదులుగా వార్నిష్‌తో తయారు కాబడిన పెయింట్సుకు 'ఎనేమిల్' పెయింట్సు అని పేరు. కేవలం నూనెతో యేర్పడు కోటింగు (పొర) కంటె ఎనేమిల్ కోటింగు హెచ్చు గట్టిదవను, చాలా కాలముండు తళుకుగల పొర నిచ్చును. ఇవి విరివిగా అలంకరణములకు వాడుదురు.

11. ఆవరియాయిలు-వార్నిష్ ద్రవ్యములు. లిన్‌సీడ్ ఆయిల్ (ఆవిశనూనె)-మనదేశపు ఆవిశనూనె బాల్టిక్ నూనె తరువాత పేరెన్నికగన్నది. సాల్వెంట్సుతో తీసిన నూనె పెయింట్సుకు పనికిరాదు.

క్రొత్తగా గానుగ ఆడిన నూనెలో మడ్డివుండును. నిల్వయుంచినచో, ఈ మడ్డి అడుగుకి దిగును. మనదేశపు ఆవిశనూనె వేడిచేసినచో మరికొంత మడ్డి దిగును వార్నిష్‌లకు వాడునూనెను కొన్ని సంవత్సరములు నిల్వయుంతురు.

చాలాకాలం నిల్వయుంచిన నూనె చాలా పనులకు పనికి వచ్చును. తెల్ల పెయింటుకు వాడు నూనెను కొంచెము సల్ఫ్యూరిక్ ద్రావకంతో బ్లీచ్ చేయుదురు.

బోయిల్డు ఆయిల్: 'మరిగించిన నూనె' అన్నంత మాత్రాన నూనెను నిజంగా మరిగించరు. ప్రస్తుతం నూనెను 160°C వరకు గాని అంతకంటె తక్కువ వేడికిగాని కాచుదురు. కొందరు వేడినూనెలోనుంచి గాలిని పంపుదురు. కాచునపుడు, "డ్రైయర్సు"ను చేర్చుదురు. ఇవి రోసినేట్సు & లినోలియేట్సు ఆఫ్ లెడ్, మేంగనీసున్ను కోబాల్టు సాల్ట్సు కూడా ఆర్చునట్లు చేయు డ్రైయర్స్.

మనదేశంలో మంచిరకం డబుల్ బోయిల్డు ఆయిలు 6 గంటలలోను, పేల్ బోయిల్డు నూనె 10 గంటలలోను ఆరును—మరిగించిన నూనె పచ్చినూనె కంటె త్వరలో ఆరును-గట్టిపొర నిచ్చును.

దిగుమతి చేసిన నూనెకంటె సుప్రసిద్ధ దేశీయ కంపెనీలు అమ్ము నూనె శ్రేష్ఠతరము. కొన్ని నూనెలు

త్వరగా ఆరవు. మరికొన్ని త్వరగా ఆరినా మంచి పొర నివ్వవు.

కల్తీ: సామాన్యంగా పచ్చి నూనెలో కల్తీ వుండదు. మరిగించిన నూనెలో తరుచు కల్తీ ఉంటుంది. తక్కిన నూనెలు, చేపనూనె, పెట్రోలియం, అరిపూస వగైరాలు కల్తీలో ఉండు వస్తువులు.

కల్తీనూనె పెయింటుకు పనికిరాదు.

కల్తీనూనెలో కొంతభాగం పెట్రోలు వుండును. ఇది చౌకరకము పెయింట్సులో కూడా నిరుపయోగము.

ఆరే ఇతర నూనెలు: టంగు ఆయల్-కఱ్ఱనూనె చైనా దేశానిది. పచ్చినూనె త్వరలో ఆరును. ఆరిన తరువాత యేర్పడు పొర పెయింట్సుకు పనికిరాదు. ఇది విరివిగా వార్నిష్‌లు చేయుటకు ముఖ్యముగా అమెరికాలో వాడబడుచున్నది. ఈ వార్నిష్‌లు నీటివి చౌకయవు గాని, చాలాకాలం మన్నదు.

చేపనూనె: పసుపుటెఱ్ఱని చేపనూనె పరిశ్రము, లోగడే గలదు—ఇది చౌకగుటచేత, పనికిరాక పోయినా, తరుచుకల్తీ చేయుటకు వాడుదురు.

సోయాబీన్సునూనె: అవిశనూనె, లేక కఱ్ఱ నూనెలో కలిపి యీ నూనెను పెయింటు వ్యాపారంలో వాడుదురు. ఇది త్వరగా ఆరదు. కాని అవిశ నూనె చాలా గాయకంగా యున్నపుడుమాత్రం కల్తీకి పనికివచ్చును.

ఆముదం—పొంగించల నూనె: ఈ నూనెలు పెయింట్సులో వాడబడుచున్నవి.

టర్పెంటైను-కర్పూరతైలము: కర్పూరతైలము పెయింట్సులో పల్చనచేయుటకు (థిన్నర్) క్రిందను, వార్నిష్‌లలో సాల్వెంటుక్రిందను వాడుదురు. ఇది ప్రాణవాయువును గ్రహించును. ప్రాణవాయువును గ్రహించు శక్తిగల వస్తువులమీద (ముఖ్యంగా పెయింట్సులో అవిశనూనెమీద) శక్తివంతమైన, 'ఆక్సిడైజింగు ఏజంటు'గా పనిచేయును—Out-lines of Organic Chemistry, Page 146 F. J. Moor, 1910)

అవిశనూనెయొక్క ప్రాణవాయువును గ్రహించు శక్తి ఆ నూనెలో, "డ్రయర్సు" అనబడు వస్తువు లుండుటవలన, అధికమగును. ఈ విధానము ననుసరించి, మరిగించుటకు బదులు రంగును మార్పుచేయని వస్తువులను మామూలుగా టెంపరేచరుకే చేర్చి కొంత ప్రాణవాయువును అవిశనూనెచేత గ్రహింపజేసి. ఆ అవిశనూనెను వాడుటకు పనికివచ్చునట్లు చేయుదురు—తేలికరంగు మామూలుకు అను (ట్రెన్‌స్పేరెంటు) వార్నిష్ దీనివలన సిద్ధించును.

పై సంగతులవలన పెయింట్సులోను, వార్నిష్ లోను కర్పూరతైలము వహించు సర్వాధిక్యతను గ్రహించవచ్చును.

ప్రపంచములో అమెరికా కర్పూరతైలము ప్రసిద్ధమైనది. కాని చాలా మంచిరకములైన కర్పూర తైలములు, కేవలం అమెరికా కర్పూరతైలపువాసన లేకుండుటచేతనే నిరాకరింపబడుచున్నవి.

మనదేశములో కర్పూరతైలము తొలుత 1895 వ సంవత్సరములో తయారుచేయబడినది—ఆ రకం బాగు లేదు. దానిమీద గ్రంథములు అరుదు. రసాయన ప్రయోగ ప్రవీణులు తక్కువ.

కాని 1912 లో మన సరివారికి, "ఫ్రాన్సు లోని, బోర్డో విశ్వవిద్యాలయంలో, జావల్ స్టోన్సు లోని సైన్సు ఫాకల్టీవారు," కనిపెట్టిన యోగం లభించింది. ఈ యోగం ఫ్రాన్సులోని కర్పూరతైలం తయారుచేయువారికి అత్యధికమైన లాభమును చేకూర్చినది.

ఈ అనుభవంతో లబ్ధి పొందుటకు హిందూదేశపు కర్పూరతైలము తయారుచేయువారు ముందంజ వేసిరి. ఫ్రెంచిదేశపు ఆవిరిబట్టీ విధానం, 1915 లో లాహోరు సమీపాన, 'జాలో','వద్ద, పంజాబ్ పారెస్టు డిపార్టుమెంటు ఫ్యాక్టరీద్వారా పనిచేయుట ప్రారంభించినది.

నాణ్యమైన మధ్యరకం కర్పూరతైలము, ప్రశస్తమైన అరిపూసను తయారుచేయు విధానమును కనిపెట్టిరి. బరేలీవద్ద యు. పి. పారెస్టు డిపార్టుమెంటు వారు వేరొక ఖార్ఖానా పెట్టిరి. హిందూదేశపు పైనురెజిన్సువల్ల (గంధఫిరోజా) అత్యుత్తమమైన కర్పూరతైలం మనకు లభించగలదు.

(పురాణసింగు గారు—పారెస్టు బులెటిను, నెం. 24. 1918.)

ఈ విషయంమీద మరికొన్ని ప్రయోగములను బెంగుళూరులో, ఇండియన్ సైన్సు ఇన్‌స్టిట్యూటు లోని డాక్టరు పోలరు దొరగారును, డేరాడూన్

లోని, Forest Research Institute లోని A J. టర్నరు (ఇండియన్ ఫారెస్టు రికార్డు 1918 వాల్యూం 6, భాగం 6.) గారును చేసిరి.

ఆగాటర్పెంటైన్ అత్యుత్తమమైనది. అన్ని కర్పూరతైలములవలెనూ, అది చాలా కాలం నిలువ యుండుటచేతను పాడగును. (J. G. Mc Intosh Manufacture of Varnishes. Vol III. Page 110.) గాలి, వేడి వెలుతురు తగలనివ్వుటచేతకూడ పాడగును.

2, 3 వ రకాల కర్పూరతైలములవల్ల హేలగా కొటుకమని, తయారుచేసి, లబ్ధిపొందవచ్చును.

కర్పూరతైలపు ప్రతినిధులు: కర్పూరతైలపు ప్రతినిధిలో తక్కువ వేడికి మరిగే (Low Boiling point) నూనెలు ఉన్నచో, అంటుకుపోయే అపాయము గలదు. త్వరలో ఆవిరి అయిపోవును. ఎక్కువ వేడికి మరిగే నూనెలున్నచో పూర్తిగా ఆవిరి అవదు.

ప్రతినిధులు చౌక అగుటయే గాక, ప్రాణవాయువును గ్రహించవు. గాన నిలువయున్నచో పాడుగా చేరవు. ఆవిరి అయిపోయిన తరువాత విగిలిపోవుట యుండదు.

పెట్రోలియం సంశ్లేషీకరము ప్రతినిధి. అదికి నూనెను కరిగించును. వార్నిష్ చేయుటకు పనికివచ్చు గట్టి జిగుర్లుమాత్రము కరగవు గాన, దానంతటది ఒక్కటిమాత్రము, పెయింట్లు, వార్నిష్లు, ఎనేమిల్ పెయింట్లులలోను వాడరు. దీనిని కర్పూరతైలములో కలిపి మాత్రము వాడెదరు.

వార్నిషులో హెచ్చుభాగము సాల్వెంట్ (Solvent) కలపియుండుటచేతను, కర్పూరతైలము ఆవిరి అయిన తరువాత మిగులు జిగురుగాలికి పాడగు స్వభావము కలది అగుటచేతను. కర్పూరతైలములో కొంతభాగము ప్రతినిధిని వాడుట అవసరము

— తారుబట్టీలలో వచ్చువస్తువులు వార్నిషులలో వాడదగిన మంచి సాల్వెంట్లు.

కోల్ తారు డిస్టిలేటుల్లలో ఆవిరి అగు స్వభావముగల నాప్తాలు, బెంజీను, ప్రత్యేకపనులకు పనికి వచ్చును. బర్మాలో బెంజీను, లోగడనుంచి తయారు చేయబడుచునే యున్నది.

రెజిను (జిగుర్లు) చెట్లనుండి కారును: ఆయిల్ పెయింట్లలో జిగుర్లను వాడరు. (నీటిలో కరుగువది జిగురు. ఉదాహరణ:- తుమ్మజిగురు సారాయిలో కరుగునది. రెజిను. ఉదాహరణ:- కోపాల్సు) కాని వార్నిషులలో మాత్రము వాడుదురు. గాన ఎనేమిల్ పెయింట్లలో భాగంగా వుండును.

కోపాల్సు: జాంజిబారునుండి వచ్చు కోపాల్సుకు ప్రసిద్ధికలదు. ఫిలిప్పైన్ దీవులనుంచివచ్చు 'మేనిలాకోపాలు,' న్యూజిలేండునుండివచ్చు, "కౌరి" ఉపయోగకరమైన వార్నిషు రెజిను. కాని ఆఫ్రికా కోపాల్సుకు సాటిరావు.

డామరు: తెలడామరు ప్రచురపరిమితిలోవుల వారు, కనదాలనుంచి వచ్చును. (చూడుము. Oleo-resins from Hardwickia pinnata by K. Sita Rama Ayyar. Journal of Indian Institute of Science, Vol. 2, Part III, pages29-35)

రోజిన్ (అరిపూస): బజారులో దొరకు ఇండియన్ రోజిన్ అమెరికన్ రోజిన్‌వలె నాణ్యమైనది. ఇండియన్ కర్పూరతైలము. రోజిన్లకు ట్రేడ్‌మార్కు (Chir Brand) దీనిని శ్రీ గవర్నమెంటువారు తయారు చేయుచున్నారు. నాణ్యమునకు గ్యారంటీ యిచ్చుచున్నారు.

రోజిన్ నూనె: రోజిన్ నూనెను పెయింట్లలో వాడరు కాని రోజిన్‌స్పిరిట్ మాత్రము కొంత భాగము కర్పూరతైలపు ప్రతినిధి.

లక్క: లక్కబిఖ్యం అనగా ముత్తకలక్క. దీనిని కరిగించి బిళ్ళలక్రిందపోయుదురు.

రంగులు

బెరైట్సు: ఇది సహజంగా దొరకు బేరియం సల్ఫేట్. ఇది రంగులను పాడు చేయదు. రాఘవాస్వస్తి - రావణాస్వస్తి = ఎలకమ్రింగడం — పిల్లమ్మ దంపం బాపతులోనిది — పెయింట్లలో విరివిగా వాడబడు చున్నది — ఎందుచేతనగా (1) చౌక (2) ములకనగా నూనెక్రూరాన్తిమగును. (3) రంగులను పాడుచేయదు.— జీవితో కలసిన తటస్థముగా నుండును. (4) ట్రేన్ స్పిరెంటు (5) తక్కువనూనెతో (8%) నూరబడును.

ఖరీదైన రంగులను కల్తీచేయుటకు వాడుదురు. తెల్లరంగులకు పటుత్వము నిచ్చును.

తరచుగా పెయింట్సులో హెచ్చుభాగముండును. విశేషప్రయోగమునకు హెచ్చు ఖరీదు గల రంగులను చౌకపరచి ప్రతిదినము వాడుకొనుటకు వీలగునట్లు చేసియుండు.

బేరైటీస్ హెచ్చుభాగము (నూటికి 90 లేక అంతకన్న హెచ్చుభాగం) కలిపినను తయారైన పెయింట్సురూపములో మాత్రము విశేషము మార్పు చెందదు.

వైట్ లెడ్ పెయింట్సు వేడి, తడి గల ప్రదేశాలలో సుద్దవలె కొంతకాలానికి చెరిగిపోవును. దీనిని "ఛాకింగ్" అంటారు. కాని హెచ్చు భాగము కలిపినచో, పెయింట్సుయొక్క రక్షణశక్తి తగ్గిపోవును గాన మోతాదుగా వాడవలెను.

బ్లాంక్ ఫిక్సు: ఇది కృత్రిమంగా తయారు చేయబడిన, "బేరియం సల్ఫేటు". నీటిరంగుల పెయింట్సులో వాడుదురు.

జిప్సం: ఇదే కాల్షియం సల్ఫేటు. (చూడు. Rec g S. S. XLVI Pages 275-276-1915) మన హిందూదేశంలో కలసినంత బేరేటీస్ దొరకును— కాన జిప్సం అనవసరము—

తటస్థమైన యితరరంగులు: చైనాక్లే. ఏజ్బెస్టస్, నూతక్రమార్జి కృత్రిమైన ఇసక ముఖ్యమైనవి.

జేగురు (Iron Oxides) రంగులు. చౌక, మార్పుచెందకపోవుట, విస్తరించుటలచే అత్యుపయోగకరమైనది.

రెడ్ ఆక్సైడ్: కాసీస సిందూరం. అనగా అన్నభేదిని వేచుటచేత సల్ఫ్యూరిక్ యాసిడ్ వచ్చును. సిందూరం దిగబడును. ఇండియాలో విరివిగా వాడుక లేకపోయినను, విదేశాలలో ప్రాముఖ్యత వహించినది.

పచ్చరంగు (గోపీచందు): గోపీచందు దాని అంతటగాని, సున్నములో కలిసిగాని కొకిరంగుకు వాడుదురు.

ఎఱ్ఱరంగు: పచ్చరంగు వేసిన ఎఱుపు వచ్చును.

వైట్ లెడ్: తడి, వేడిగల ప్రదేశాలలో క్రమేణ చెరిగిపోవును. (ఛాకింగ్) గంధక సంపుటిలు నలుపు చేయును. బేరైటీస్గాని. జింక్ వైటుగాని కలుపుట చేత వైటులెడ్—ఈవిషయములలో బాగుపడును.

ఇండియన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సైన్సు బెంగుళూరులో వైట్ లెడ్ను తయారుచేయుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. పొడిగా వుండు వైట్ లెడ్ను వాడుట హానికారి.

జింక్ వైట్: దీనిని చైనీస్ వైట్ అనికూడ అందురు. ఇది జింకు ఆక్సైడు. దీనితో చేసిన పెయింటు హెచ్చుగా వ్యాపించు స్వభావంకలది. నునుపుగట్టిగల పొర ఇచ్చును. ఈ పొర కాల క్రమేణ పగిలేస్వభావం కలది. గాన ఈ ఒక్కటి వెలపల వాడుటకు పనికిరాకపోయినా, మన దేశములో తరుచు యీ విధంగా వాడబడుచున్నది. దీనిని వైట్ లెడ్తో కలిపిన అత్యుపయోగకారి. ఇది నలుపు అవదు గాన లోపలిభాగములో వాడుటకు చాల ఉపయోగకారి. వైట్ ఎనేమిల్ పెయింట్సుకు ముఖ్యావసరము.

లితోఫోను: జింక్ సల్ఫైడ్, బేరియం సల్ఫేట్ అను వస్తువులసంపుటి. ఇంటీరియర్ పెయింటింగుకు చాలా ఉపయోగము. ఔట్ సైడుకు వాడినచో, నల్లనగును. పగులును. జింకువైట్తో కలిపిన చాలా బాగుండును. వైట్ లెడ్ తో కలపకూడదు.

లిథార్జ్: మనదేశములో తయారు చేయుచున్నారు.

రెడ్ లెడ్: రెడ్ లెడ్లో నూటికి 25 వంతున మోనాక్సైడు ఉండును. ఇందుచేతనే రెడ్ లెడ్ను నూనెలో నూరినచో గట్టికట్టిపోవును.

ఆరెంజిలెడ్: వైట్ లెడ్ను కలరింగ్ ఫర్నేస్లో వేడిచేయుదురు. ఇట్లు చేసిన వైట్ లెడ్ మోనాక్సైడు అయి క్రమేణ ఆరెంజిలెడ్క్రింద మారును.

వెర్మిలిన్: ఇది ఇంగిలీకం. లోగడవలెగాక ప్రస్తుతం దీనివాడుక తగ్గిపోయినది.

వెర్మిలిన్ ప్రతినిధి: సిగ్నల్స్, ట్రేక్ బేండ్స పెయింటుచేయుటకు వాడుదురు. రెడ్ లెడ్, ఆరెంజి లెడ్ను, ఆర్గానిక్ లేక్స్తో కల్పి తయారుచేయుదురు.

ప్రష్యన్బ్లూ: అన్నభేదిని, పొటాషియం ఫెర్రో సైనైడ్తో కలిపి ఆక్సిడైజు చేయుటవల్ల వచ్చును. ప్రష్యన్బ్లూను హెచ్చుభాగము బేరైటీస్తో కలిపిన బ్రన్స్విక్ బ్లూ వచ్చును. ప్రష్యన్బ్లూను దానంతటనే వాడవచ్చును. గాని తరుచు బేరైటీస్తో కలిపి వాడుదురు.—బ్రన్స్విక్ బ్లూ తరుచు గ్రీన్ పెయింట్సు తయారుచేయుటకు వాడుదురు.

అల్ట్రామరీన్: ఇందు సోడా, ఎల్యూమినా, సిలికా, సల్ఫరు గలవు.

క్రోంరంగులు: ఇవి లెడ్ నైట్రేట్ లేక యాసిటేట్ను సోడా లేక పొటాషియం బైక్రోమేటుతో

కలిపి తయారుచేయుదురు. కావలసిన రంగునుబట్టి సోడా పర్బేటుగాని, కాస్టిక్ సోడాగాని చేర్చుదురు. ఇవి పచ్చని పెయింట్లు చేయుటకును, విరివిగా ఆకు పచ్చరంగులు చేయుటకు వాడుదురు.

క్రోమియం ఆక్సైడు ఖరీదైన ఆకుపచ్చరంగు. స్థిరముగానుండును. బైక్రోమేటు బోరిక్ యాసిడ్ కరిగించి చేయుదురు.

ఆకుపచ్చరంగులలో హెచ్చుభాగం బ్రన్స్విక్ గ్రీన్స్. ఇవి బెరైట్సు, ప్రష్యన్‌బ్లూ, లెడ్ క్రోమేటు కల్పిన వచ్చును.

బ్రన్స్విక్ గ్రీన్సును, "క్రోంగ్రీన్స్" అనికూడ అందురు.

క్రోమియం కాంపౌండ్సు మూలధాతువైన క్రోమైట్ రాయి బెలూచిస్థాన్, మైసూరులో దొరకును.

నల్లరంగులు: కాటుక, తక్కువమాత్రం గాలిలో, నూనెలను వెలిగించుటచేతవచ్చును. ఈ మసిని ఘనీభవింపజేసి, మూసినగోటాలలో కాల్చుటచేత ఎక్కడైనాఉన్న నూనెనుండి వేరుచేయుదురు. మంచిరకం కాటుకమసిని, "వెజిటబుల్ బ్లాక్" అను పేరుతో అమ్ముదురు.

నేచురల్ గ్యాసును అసంపూర్తిగా కాల్చుట చేతవచ్చు మసిని ఘనీభవింపచేయుటచేత, "కార్బన్" బ్లాకువచ్చును. కాటుకకంటె చాల నల్లగానుండును. కాటుక మసికన్న చాలా లేతు రంగునిచ్చును. పెయింటువ్యాపారులు కార్బన్ బ్లాకును, కాటుక మసిని ప్రజలను తరుమవాడుదురు.

ఎముకలను కాల్చుటచేతవచ్చిన బొగ్గుమసిని, డ్రాప్‌బ్లాకు, లేక ఐవరీబ్లేక్, లేక బోన్‌బ్లాక్ అందురు.

కార్బన్‌బ్లాక్స్ మనదేశములో తయారుకావటం లేదు.

లేంప్‌బ్లాకు, కార్బన్‌బ్లాకులు మెత్తనైనవనకు, తేలికకు, నూరుటకు హెచ్చుభాగం నూనెకావటం, అత్యధికంగా రంగునిచ్చుట, ఒపాసిటీలకు ప్రసిద్ధి వహించినవి. వీనితో చేసిన పెయింట్లు చిరకాలం మన్నునుగాని ఆలస్యముగా ఆరును. గాన నల్లపెయింట్లలో "డ్రయర్స్" హెచ్చుగానుండును.

గ్రాఫైటునుకూడా పెయింట్లతో వాడుదురు. ఇతర రంగులలో కలిపిన బాగుండును. ఉక్కు తుప్పు పట్టకుండా వాడు పెయింట్లతో దీనిని వాడుదురు. నయాగరా వాటర్ ఫాల్సువద్ద కృత్రిమంగా, 'గ్రాఫైటు'ను తయారు చేయుదురు. ఇండియన్ గ్రాఫైటు నాసిరకం.

వార్నిష్ తయారు చేయుట: లక్కను స్పిరిట్‌లో కలిపి, "షెల్లాక్" వార్నిష్ అనియు, "ఫ్రెంచ్ పాలిష్" అనియు అమ్ముదురు. రంగు వేసిన షెల్లాక్ వార్నిష్‌లను లేకర్స్ అందురు. డామర్ ను కర్పూర తైలములో కలిపిన "డామర్" వార్నిష్ వచ్చును.

కోపాల్ వార్నిష్: అతి ముఖ్యమైనది కోపాల్ వార్నిష్. దీనినే "ఓక్", "కరేజి", లేక "బాడి", వార్నిష్ అని అంటారు. "గోల్డుసైజు" కూడ ఒకరకం కోపాల్ వార్నిష్.

కోపాల్ వార్నిష్ తయారు చేయుటకు మొదట జిగురును, "రన్నింగ్" చేయుట. అనగా కరిగించుట. దీనిని "సిలిండ్రికల్" పాత్రలలో కరిగింతురు. ఈ పాత్రలకు, నిప్పుమీద పెట్టుటకు తీయుటకు వీలగువటు చక్రములను అమర్చెదరు. కోపాలను కరిగించిన కొంత భాగం పొగ ఎత్తిపోవును. తగినంత తరిగిపోవును. అయినను యీ "కరిగించటం" అతి ముఖ్యం. ఇటు కరిగించనిచో యీ జిగురు తర్వాతచేర్చు లిన్‌సీడ్ ఆయిల్, టర్పెన్‌టైన్‌లతో కరుగదు. కరిగించిన కోపాలుకు వెచ్చచేసిన లిన్‌సీడ్‌ఆయిల్ ను చేర్చెదరు. "డ్రయర్స్" చేర్చిన బోయిలు ఆయిల్ కన్న నిల్వయున్న పచ్చిలిన్ సీడ్ ఆయిల్ నే సామాన్యముగా వాడుదురు. కోపాలు నూనె బాగుగా కలియునట్లు కరిగించి తరువాత చల్లార్చి, టర్పెన్‌టైనుగాని, దీని ప్రతినిధిగాని జాగ్రత్తగా చేర్చెదరు. తయారైన వార్నిషు ముగ్గుట (Mature) కు కొంతకాలము నిల్వయుంచి పిదప బజారులో పెట్టెదరు. కోపాల్స్‌లో పలు రకము లుండుటచేత, పలురకముల వార్నిష్ లుండును. ఈ వార్నిష్‌లను హెచ్చుభాగం రెల్వేవారు వాడుదురు. సామాన్యమైన రకములు మాత్రమే తృప్తికరముగా పని చేయును. వార్నిష్ చేయుట సులభముగా కనబడేను, వాస్తవముగా తయారుచేయుటకు ప్రత్యేక నిపుణత కేవలం చిరకాలానుభవంవలన మాత్రమే పొందవీలగును.

రోజిన్ వార్నిష్‌లు: కోపాలు వార్నిష్‌లతో పాటు, రోజిన్ వార్నిష్‌లకుకూడా విశేష వ్యాప్తి

కలదు. గాని అవి ఎండవు, వానను తట్టుకొనలేవు. కేవలం రోజిన్ కిరసినులో కరిగించుటవలన, ఒక నాసిరకం రోజిన్ వార్నిష్ వచ్చును.

విశేష మేమిటంటే, ఇండియాలో రోజిన్ వార్నిష్, "కోపల్ వార్నిష్" అను పేరుతో అమ్మబడుచున్నది.

కోపల్ వార్నిష్ మాదిరిగా రోజిన్ వార్నిష్‌ను తయారుచేసినచో, అనగా నూనెతో సంపుటీకరించినచో చేతికి అంటుకొనే మెత్తనిపొర (Film) నిచ్చును. దీని నివారణకు, లైమ్‌చేర్చి రోజినును గట్టిపరచెదరు. రోజిన్‌లోని ఆమ్లము (Acid) లైముతో కలసి కాల్షియం రోజినేటు అగును. గట్టిపరచుటకు ఇతర వస్తువులను కూడ వాడెదరు. రోజినేటు వార్నిష్‌లు గట్టి, తళుకుగల ఫిల్మును నిచ్చును. కోపాలు వార్నిష్‌లను కల్తీ చేయుటకు వాడుదురు. రోజినేట్ వార్నిష్‌లు శాశ్వతమైనవి కావు. ముఖ్యంగా నీటిని ఎంతమాత్రము సహించలేవు. త్వరలో ఆరు పెయింట్సులో హెచ్చుభాగం కాల్షియం రోజినేటు యుండును. మంచిరకం రోజిన్ వార్నిష్‌లు కొంత భాగంగాని, పూర్తిగా గాని అవిశనూనెకు బదులుగా టంగ్ ఆయిల్‌తో తయారుచేయుదురు. ఇట్టివి ఇండియాలో చెయడంలేదు.

బ్లేక్ వార్నిష్‌లు: కోపల్ వార్నిష్‌లో కొంత భాగము కోపాలకు బదులుగా, "అస్ఫాల్టం" వాడి తయారుచేసిన వార్నిష్‌ను, "బ్లేక్ జపాన్" అందురు. బ్రన్స్‌విక్ బ్లేక్ ఇటువంటిదేగాని ఇందు కోపాలు ఉండవు. ఇందు అస్ఫాల్టం, లిన్సీడ్ ఆయిలు, థిన్నర్సుమాత్రముండును.

ఒక రకం వార్నిష్ కేవలం అస్ఫాల్టంను పెట్రోలియం డిస్టిలేటులో కల్పిన వచ్చును. ఇంకొక రకం, "పిచ్చ్" (Pitch) ని కోల్‌టార్ సాల్వెంటులో కరగించుటచేత వచ్చును. వీనిని అందమైన పేరుతో అమ్ముదురు. నీటిని చొరనీయవు. ఉపయోగకరమైన చౌకరకం పెయింట్సు యివి.

పెయింట్సు తయారుచేయుట

ముఖ్యమైన దశలు: ముడిరంగులను పెయింట్సుకు పనికివచ్చునంత మెత్తగా నూరుట, స్టిఫ్ (ముద్ద) పెయింటు తయారుచేయుట; ఈ ముద్దను బ్రష్‌తో వాడుటకు వీలగునట్లు, "రెడీ (Ready)" చేయుట.

స్టిఫ్ (ముద్ద) పెయింట్సు: పెయింటు ఫ్యాక్టరీ హెచ్చుభాగం స్టిఫ్ పెయింటునే తయారుచేయును. ఈ స్టిఫ్ పెయింటును తృప్తికరముగా నిల్వయుంచుకొనవచ్చును.

రెడీమిక్స్‌డ్ పెయింట్సులో నూనె పయికి తేరి రంగు అడుగునకు చేరుకొనును. కాని నిల్వయుంచిన యీ స్టిఫ్ పెయింటును, అవసరమగునపుడు పనికి తగినట్లు థిన్నరు చేర్చి, "రెడీ" చేసికొనవచ్చును.

కేవలం రంగు, తగినంత నూనె థిన్నర్సు చేర్చుట వల్ల మంచి పెయింటు తయారు కాజాలదని అనుభవం వల్ల తేలిన విషయంగాన, "రెడీమిక్స్‌డ్," పెయింటుకు కూడా తొలుత స్టిఫ్ పెయింటు తయారుచేయుట అవసరము.

తరచు ఈ స్టిఫ్ పెయింటు ముడి ఆయిల్‌తో తయారు చేయబడును. రంగునుబట్టి చేర్చవలసిన నూనె పరిమితి విధిగా మారుచుండును. నూరు తులముల బేరైట్సుగాని, వైటులెడ్ గాని నూరుటకు 8 తులముల నూనె చాలును. కాని కొన్ని రంగులు నూరుటకు నూటికి నూరు తులములకు పైగా కావలసియుండును నూనె.

పెయింట్సు నూరుటకు ట్రిపిల్ రోలరు మిలు మంచిది. రంగును, నూనెను పూర్తిగా కలుపుటయే దీని ముఖ్యోద్దేశ్యము.

పెద్ద పెద్ద ఫ్యాక్టరీలలో స్టిఫ్ పెయింటుకు తగినంత నూనె, థిన్నర్సు చేర్చి, లోపల తిరిగే ఆకులుగల గొట్టములలో వేసి, పలుచనచేసి, "రెడీమిక్స్‌డ్ పెయింటు" క్రింద తయారు చేయుదురు. ఇందు వాడు నూనె బోయిల్డ్ ఆయిల్ టర్పెంటైన్‌లో టర్పెన్‌టైన్ ప్రతినిధి తల రీతిని కలిపినదానిని "థిన్నర్"గా వాడుదురు. కొన్ని వేళలలో కేవలం కర్పూర తైలపు ప్రతినిధిని మాత్రమే థిన్నరుగా వాడుటయు గలదు. డ్రయర్సు స్వల్ప పరిమితిలో చేర్చెదరు.

లిన్సీడ్ ఆయిలు, టర్పెంటైను, టర్పెన్‌టైన్ ప్రతినిధులు అన్నియు బజారులో దొరకును.

పెయింటు తయారుచేయుట, అనగా రంగును నూనెలో నూరుట; తరువాత తగినంత నూనె, థిన్నర్సు చేర్చి బ్రష్‌తో వేయుటకు వీలగునట్లు తయారు చేయుట, తగిన మెషీనరీ, అనుభవంగల పనివారున్నచో పై ప్రకారం పెయింటు తయారు చేయుట కష్టమైన పనిగాదు.

గాని, లాభప్రదంగా నిర్వహించుటకు తగిన మెషీనరీ, తెలివిగల పనివారు, అనుభవంగల మేనేజిమెంటు అవసరము.

జ్యోతిరవతరణము

శ్రీ బి. రామరాజు

వెలుగులు విచ్చుకొన్నవి, నపింఛ మనోజ్ఞమయూర నర్తనో
జ్జ్వల రుచిరంబులై, లలితచాలన హేలలు వాస్తరంగ శీ
తల మృదులంబులై, ఇవము తాకని శ్రీజలజాప్త కాంతి రే
ఖల తొలిజాలులై, ఉపసికట్టిన బంగరు టంచుచీరలై.

మాగిన మల్లె మొగ్గలను మాదిరిగా, లలితేంద్ర నీల మా
లా గలిత స్ఫురచ్చికుర రమ్యముగా, తెలిసీటి ముత్తెముల్
తూగని పచ్చగడ్డికొన తూగులుగా, వెలుగుల్ వెలార్చె హం
సీగరుదంచలాకలిత చిత్ర సువర్ణ ఘృణీకలాపముల్.

ఒక పదివేల శక్రధను రుజ్జ్వల కాంతులు మెట్లు మెట్లుగా
శకలితముల్, నభమ్ముపయి సాగిన నీలిమొయిళ్ళ నిండ వి
చ్చుకొనియె—దుఃఖభావ వివశుండగు జీవునియార్తి యద్భుతం
బు కనిన వేళ కప్పబడిపోవును తద్గత నూత్న తాక్తమై.

ఈ వెల్గుల్ జడివోలె వచ్చె-నిటులే యేకాంచెమోసేపు నా
లో విప్పారును వాసనల్, ఎడద వ్రాలుగ బుద్ధిసోలున్ జలే
జావాప్తంబుల నేత్రచక్రముల వేలంచుల్ తుదల్ కంటి నీ
రై వ్రేలాడును వేదనానుభవ ముగ్ధాకార పర్యాప్తముల్.

ఏవో ఊహలు పెల్లగించుకొని యిట్లే వెల్గులో కాల నీ
మా వృత్తింజననో? పురావిదిత సౌఖ్యాస్వాద ముగ్ధంబులౌ
భావంబుల్ మలినంబులైచనెను, నా ప్రాణంబులన్ నూత్న వర్షా
విద్యుల్లతికా ముహుశ్చలనముల్ రమ్యార్ద్ర సౌగంధ్యముల్

లలితేరమ్మద ప్రాణవీథికల హేలా జ్యోత్స్నాకాకాశ కే
ళులు పారావతముల్ కలస్వనఝురీలోలమ్ములై సాగడిన్
సిల యేరై మృదుకాంతి యొక్కడు మన స్నేహావథుల్ ధాత్రికాం
బులకల్ గూర్చుచు బుద్ధి దేశమున క్రమ్మన్ జీవనస్వాదువై

మత్తానేకప యానలై, సురవరిన్మంజు ప్రసూనాగ్రని
ర్యత్తారుణ్య మధుద్రవ స్స్రవాలు, చిత్తానంద సీమావధుల్
మొత్తం జూపుల అచ్చరల్ పరచిరా? మీనాళి పుచ్ఛచ్ఛవుల్
చిత్తాంభోరుహ నాళ కంపన మృదుస్నిగ్ధంబులౌ పైటలన్

చీకటులాక్రమించుకొని జీవన మందున మూలమూలలన్
ప్రాకి, సమస్త భావముల రమ్యత చంపి, క్షణక్షణమ్ముకో
కైక మహానుభావమనిపించును, జీవునిలోని కాంతిధా
రా కమనీయ మార్గవితరంబుగ నిల్చును యున్నతల్పులన్

కరగిన చీకటుల్ వెలుగుగా కనిపించును కొందరజ్ఞతా
పరమ నిధానమోహులకు — బంధుర కాంతులుమాసి పోవగా
కరకర చీకటుల్ విరియు, కన్నులు మూతవడంగ చేతన
త్వరధము గోతికూలు తెగవంచిన విల్లుగ ముక్కలై చనున్

అపరోపసన్నమయూర్ధ్రి సూర్య కిరణా హంకారమున్ వార్ధి పీ
చి పురస్తాడన చిత్రవల్గనములై చెల్వొందు కాంతిచ్ఛటల్
ఎపుడో జీవితమందు కాననయి నిల్చినిల్వకుండన్ నిమే
ష పదమ్మందు మనస్సు నవ్యసుషమా స్థానంబుగా దీర్చెడున్

ఈ కాలాణువుకోనమై బ్రతుకు లెన్నో యమ్యె నా జీవిత
ప్రాకారమ్మున, చీకటింబారలు కృత్తానల్పముల్, కాంతి వ
ర్షా కాలంబరుదెంచె, నాయెడద ఈవర్షమ్మునిల్చెన్ మనో
జ్ఞాకాశంబున తోడి స్పర్థపడి నవ్యాంబోధిగా నిల్వగా.

తెలియని సిగ్గుదొంతరలు దివ్యములైన పథాలలోన పా
ముల వలె జారిపోవ నవమోహన గీతము లాలపింతునా?
లలిత పయోధరాంచలములన్ నెలవంకలు దిద్ది తీర్తునా?
మలచి మనస్సులో వెలుగు మార్గములన్ పరుగుల్లుపెట్టనా?

అంతర్వాహిని

హితశ్రీ

* గతసంచిక తరువాయి *

8

పరీక్షాఫలితాలు వచ్చాయి. విశ్వం అనుకున్నట్టుగానే రెండో తరగతిలో ఉత్తీర్ణుడయాడు. అతనికి ఉత్సాహంగా ఉంది. ఆ ఉత్సాహం ఎవరితోనైనా పంచుకోవాలని ఉంది: కాని తనకి అంత ఆప్తమిత్రు లెవరూ లేరు. రంగారావు ఒక్కడే తనకి కొంచెం మిత్రుడనదగినవాడు. మిగతా వాళ్ళందరూ పరిచయస్థులు మాత్రమే. రంగారావైనా మరీ హృదయం పంచి ఇవ్వగల మిత్రుడు కాడు. నాటకసంఘంలో చేరిన తరవాత అతనిమీద విశ్వానికున్న సదభిప్రాయం కొంతవరకు తగ్గింది. రిహార్సలుకి వెళ్ళనోజు తరవాత రంగారావు ఇంటికి పనిగట్టుకుని వెళ్ళి తన తీవ్ర అసంతృప్తి తెలియచేశాడు. విశ్వం ధోరణికి అతను కొంచెం ఆశ్చర్యపడ్డాడు. "ఏదో తమాషాకి కబుర్లుచెప్పుకోటమే గాని ఆమెని నిజంగా అనుమానించాలని ఎవరికీ లేదు." అన్నాడు. "అటువంటి తమాషాల వెనకాల ఎంతో లోతైన విషాదం ఉంది." అన్నాడు విశ్వం. తా మెవ్వరూ అంతలోతుగా ఆలోచించలేదన్నాడు రంగారావు. "అటువంటి స్వభావంకలవాళ్లు కళోద్ధారకు లెప్పటికీ కాలేరు. నాటకసంఘంనించి రాజీనామా ఇస్తున్నాను" అన్నాడు విశ్వం. కాని రంగారావు నచ్చచెప్పి రాజీనామా ఇవ్వకుండా ఆపాడు. ఆ రోజునించీ విశ్వం రిహార్సల్సుకి ఇంతవరకూ వెళ్లలేదు.

ప్యాసయినట్టు పేపర్లో చూసిన తరవాత విశ్వానికి ఇంట్లో కాలునిలవలేదు. నెత్తిమీదనించి ఓ పెద్దబరువు తీసేసినట్టుంది అతనికి. స్వేచ్ఛగా బయటతిరిగి రావాలనిపించి బయల్దేరాడు. ఉత్సాహమంతా లోలోపలే అణుచుకోటం కష్టంగా ఉంది. ఆశ్చర్యం! ఇన్నాళ్లు ఎంతమందితోనో కలిసి చదివాడు. ఒక్కడూ తన హృదయానికి దగ్గరగా రాలేకపోయారు. తప్పు వాళ్ళ దంటే తను ఎవరిహృదయానికీ దగ్గరగా వెళ్లలేకపోయాడు. ఎక్కడుందో ఈ లోపం! కష్టనష్టాలలో, ఉత్సాహోద్రేకాలలో హృదయం సహవాసం కోరుతుంది. అదే తనకిప్పుడు కరువయింది.

ఆలోచిస్తూ నడుస్తున్న విశ్వం మనసులో తళుక్కున వసంత మెరిసింది. ఆమె తనకి టీపార్టీ ఇస్తానంది. తను ప్యాసయితే ఆమె కెందుకు సంతోషం! ఈ సమయం ఇంటిదగ్గిరే ఉండి ఉంటుంది. వెడితే! ఏమనుకుంటుందో? మాటవరసకి అని ఉంటుందేమో!

మనసులో ఏమీ నిశ్చయించుకోకుండానే విశ్వం వసంత ఇంటివైపు నడిచాడు. ఇంటి ముందాగి ఒక క్షణం తటపటాయించాడు. లోపల్నించి సన్నగా సంగీతం వినిపిస్తోంది. ఆమె ఇంట్లోనే ఉందన్నమాట! పాడుకుంటూ ఉంది. తను వెడితే ఆమె సాధనకి అడ్డౌతానేమో! సంకోచిస్తూ విశ్వం ఆవరణ దాటి తలుపు దగ్గిర నుంచున్నాడు. తలుపు ఓరగా వేసి ఉంది.

"జానకీరమణ నా జతబాసి చనబోకు
మానసకుసుమముల మనసార పూజింతు..."

మృదుమధురంగా వినిపిస్తోంది గానం.

"రవివుట్ట జంత్ర గాత్రముల రాల్గరగించు
విమల గాంధర్వంబు..."

పెద్దనగారి పద్యపాదం తలపు కొచ్చింది విశ్వానికి.

ఎంత రసానుభవంతో ఆ మాటలు అనగలిగాడో ఆయన!

"బాలపల్లవ గ్రాస కషాయకంఠకలకంఠ వధూకల కాకలీధ్వనికి" పాటలోని ఉత్తమమైన సాహిత్యం మెరుపు మెరుస్తోంది.

జావళీ వినిపించవలసిన ఇంట్లోంచి త్యాగరాజస్వామి కీర్తన వినిపిస్తోంది. ఆ కర్ణాటక సంగీతానికి తన్మయుడై ద్వారందగ్గిర అలాగే నిలిచిపోయాడు విశ్వం.

పాట పూర్తయింది. పాటకి ప్రతిధ్వనిలా వయొలిన్ మీద రాగాలాపన సన్నగా వినిపిస్తోంది. విశ్వం కేగురాని ధైర్యంగా లోపలికి అడుగు వేశాడు. తలుపు చప్పుడు విని వసంత తలెత్తి విశ్వాన్ని చూసి ఆశ్చర్యపడి వయొలిన్ కింద పెట్టి లేచి నుంచుని "కవిగారా!" అంది.

విశ్వం చిరునవ్వు నవ్వాడు.

"మీ పాటకి అడ్డొచ్చినట్టున్నాను."

"లేదండీ. అలా కూర్చోండి." అంది వసంత.

"ఇవాళ మా పరీక్షా ఫలితాలు వచ్చాయి. నేను సెకండ్ క్లాసులో ప్యాసయాను" అన్నాడు విశ్వం కుర్చీలో కూర్చుంటూ.

"చాలా సంతోషమండి." అంది వసంత.

"మరి మీ టీపార్టీ సంగతేమిటి?" అన్నాడు విశ్వం కొంచెం చనువు తీసుకుని.

వసంత ముఖంలో విస్మయం తాండవించింది. "ఏం టీపార్టీ?" అంది ఆశ్చర్యంగా.

"మర్చిపోయారన్నమాట. నేను ప్యాసైతే మీరు టీపార్టీ ఇస్తానన్నారుగా. మరి అందుకే వచ్చాను."

వసంత ముఖం ఎర్రబడ్డది. ఆమెకి తన మాట జ్ఞాపకం వచ్చింది. ముందే ఆ సంగతి తనకి జ్ఞాపకం రానందుకు ఆమెకి సిగ్గుగా ఉంది. తను ఆమాట అన్నప్పుడు చాలా మనఃపూర్వకంగానే అన్నది. తన ఇప్పటి ప్రవర్తన చూసి ఏమనుకున్నారో అతను!

విశ్వం ఆమె ముఖకవళికల్ని గమనించాడు. ఆమె వాగ్దానం మర్చిపోయి అందుకు సిగ్గుపడుతోందని గ్రహించాడు. తను అనవసరంగా ఆమె మనసుకి కష్టం కలిగించాడు.

"ఊరికే అన్నాలెండి. మీరు నిజమనుకు నేరు. ప్యాసయినట్టు చెప్పి పోదామని వచ్చాను." అన్నాడు విశ్వం తన తప్పును సరిదిద్దుకోటానికి ప్రయత్నిస్తూ.

వసంత చిరునవ్వు తెచ్చుకుని, "నోటీసు ఇచ్చి పోవటానికి వచ్చారన్నమాట." అంది.

విశ్వం నవ్వాడు.

"ఇప్పుడే వస్తానుండండి" అని వసంతలోపలికి వెళ్లి కొంచెం సేపట్లో కాఫీ కప్పుతో తిరిగివచ్చి బల్ల మీద పెట్టింది.

"ఇప్పటికి ఇది పుచ్చుకోవలెనండీ. క్షమించాలి."

విశ్వం మొహమాటపడ్డాడు. అప్పుడే బజార్లో తాగివస్తున్నానన్నాడు. ఆమె బలవంతం చేసింది. మరేమీ అనకుండా కాఫీ తాగేడు అతను.

"మీరు చాలా మంచివారండీ ఏదో అన్నానని అనుకోకుండా జ్ఞాపకం ఉంచుకుని వచ్చారు."

'మరి ఊరికే వచ్చేదాన్ని వదులుకోమంటారా?'

వసంత చిరునవ్వు నవ్వింది.

"మీరు రిహార్సల్సుకి రావటం లేదేమండీ? రోజూ చూస్తున్నాను."

"నాకోసమా?"

"అవును"

"ఎందుకూ?"

వసంత తెల్లబోయింది. అతనలా అడుగుతాడని ఆమె అనుకోలేదు. ఒక క్షణం అతని ముఖంలోకి చూసి అంది.

"కవిగారు కదూ? హావభావాలు ఎలా ఉండాలో సలహా ఇస్తారని."

తన అనాలోచితమైన ప్రశ్నకి ఆమె ఇచ్చిన సమాధానం విశ్వానికి నచ్చింది.

"నాకు నటనగురించి ఏమీ తెలియదు."

"తెలియకుండానే మెచ్చుకున్నారన్నమాట"

విశ్వానికి ఏమనటానికీ తోచలేదు. ఆలోచించి అన్నాడు.

"మెచ్చుకోటానికి శాస్త్ర విషయాలు తెలియాలా?"

"మెచ్చుకోదలచుకుంటే చాలు."

సంభాషణలోని అమాయకత్వానికి విశ్వం ఆమెని మనసులోనే పొగిడాడు.

"పోనీండి మీకేమీ రాదంటాను. సరా?"

ఆమె సమాధానం చెప్పకుండా చిన్నగా నవ్వి ఊరుకుంది.

"ఇంతకీ మీరు రిహార్సల్సుకి ఎందుకు రావటం లేదో చెప్పనే లేదు."

"నాకిష్టం లేదు."

"ఏం?"

"ఆ వాతావరణం నాకు సరిపడదు."

"వాళ్లు మీ నాటకం పాడుచేస్తుంటే చూస్తూ ఊరుకుంటారా?"

"పాడు చేస్తున్నారా?"

"ఆ డైరెక్షన్ నాకు నచ్చదు."

"అయినా సలహాలివ్వటానికి నాటకాల విషయంలో నాకు అనుభవ మేమీ లేదు."

"ఆలోచన ఉంటే చాలు. వాళ్లు ఎంతసేపటికీ ప్రజల అభిరుచుల్ని గురించే మాట్లాడుతారు. అలా ఉంటేగాని ప్రేక్షకులు మెచ్చరు అంటారు. సహజ నటనకి ఆస్కారమివ్వరు. ఇవన్నీ వాళ్లమీద ఫిర్యాదులుగా చెప్పటం లేదు. నా మనసుకి తోచినవి మీకు చెబుతున్నాను. అదీ మీరు కవిగారు కనక, రిహార్సల్స్‌కి రావటం లేదు కనుక చెబుతున్నాను."

"నా నాటకం పాడయితే మీకేం నష్టం?".

వసంత అతనివైపు ఆలోచనగా చూసింది.

"అంటే మీకు అందులో ఉత్సాహమేం లేదా?"

"లేదు."

"అయినా నాటకం పాడయితే మీకు చెడ్డ పేరు వస్తుంది."

"నా కంతకుముందు మంచి పేరుంటేగా!" అన్నాడు విశ్వం నవ్వుతూ.

"సామాన్యంగా అందరూ మీకు మల్లే ఉండరు".

"మనుషుల రూపాలన్నీ ఒక్కమాదిరిగా ఉండనట్టే భావాలూనూ"

"నాటకం చెడిపోతే నాటక సంఘానికి పేరు ప్రతిష్ఠలేం ఉంటాయి?"

"పోనివ్వండి పాడుసంఘం."

"మీరుకూడా అందులో సభ్యులేకదూ?"

"సభ్యుడినే కావొచ్చు. కాని దాంట్లో నాకు అభిరుచి లేదు. అదీకాక అందులోని వ్యక్తులంటే నాకు సరిపడదు. వాళ్ళకి కావలసింది నాటకాలు కాదు. తైతెక్కలాడి ఏదో పేరు తెచ్చుకోటం. హడావిడి చెయ్యటం. ఆవాకులూ చెవాకులూ వాగటం. కొత్తఅందమైన నటి కనిపిస్తే ఆమెచుట్టూ తిరగటం. నిరాశచెందితే నోటికొచ్చినట్టు వాగటం. వీళ్ళకి నాటకాలూ, సంఘాలూ ఎందుకు?"

వసంత అంతా విని విశ్వం ముఖంవైపు చూసింది. విసుగుదల, ఏహ్యభావం, కోపం అతని వదనంలో ప్రతిబింబిస్తున్నాయి.

"మీరు చెప్పింది నిజమే. కాని వ్యక్తుల లోపాలు సంఘానికి వర్తింపచెయ్యవచ్చా?"

"వాళ్లు స్థాపించిందే ఆ సంఘం."

"పెద్దలైన వాళ్లు వెనకాల ఉన్నారుగా. మీలాంటి వాళ్ళు కలగచేసుకొని బాగు చెయ్యటానికి ప్రయత్నించాలిగాని కోపగించుకుని వొదిలేస్తే ఎలా?"

ఆమె మాటల్లో నిజం ఉందని ఒప్పుకున్నాడు విశ్వం.

"ఈ సారి రిహార్సల్సుకు వస్తారా?"

"వీలయితే!" ఇంకా నసుగుతూనే అన్నాడు.

"మీరు వస్తే నాకు ధైర్యంగా ఉంటుంది."

"ధైర్యమా! అంటే?" అన్నాడు అర్థం కాక.

"ఆ వెంకటేశ్వరరావూ, డైరెక్టరూ ఉన్నారే, వాళ్ల ప్రవర్తన నాకు నచ్చదండీ."

కొంచెంసేపు మౌనంగా ఉండి అన్నాడు విశ్వం. "పోనీ, నాటకంలో వెయ్యటం మానెయ్యరాదూ?"

"ఎలా?" అంది వసంత నిస్సహాయంగా.

"బలవంత మేముంది. మీరేం డబ్బు తీసుకోటం లేదుగా"

"నిజమే. కాని నా భవిష్యత్తుసంగతేమిటి?"

"ఈ నాటకంతోనే ఉందా మీ భవిష్యత్తంతా?"

"ఈ సంస్థకి పెద్దల సహకారం ఉంది. ఈ నాటకంలో బాగా వేసి నటన జీవనోపాధిగా చేసుకుందామని ఉంది. అవకాశం కూడా దొరకవచ్చు. నాకు పెద్దచదువు లేదు. ఇంట్లో తింటూ కూర్చోటానికి డబ్బు లేదు. మరి ఇంకే నేనేం చెయ్యగలను?"

"పెళ్లి చేసుకోండి" అన్నాడు విశ్వం హాస్యానికి అన్నట్టుగా. వసంత మాటాడలేదు. పిచ్చి ప్రశ్నవేశా ననుకున్నాడు విశ్వం. ఆ మాట కొంతవరకు వాస్తవమే కాని ఆ సమయంలో ఆమె ముఖంలో కనిపించే ఏదో వేదన ప్రముఖంగా కనిపించిందతనికి. వసంత ఎంత సేపటికీ మారుమాట్లడక పోవటం అతనికి అను

మానం కలిగించింది. తనమాటలు ఆమెని తప్పక గాయపరచి ఉంటాయి. తెలివి తక్కువగా మాట్లాడాడు. ఆమెకి ఏదో సలహా ఇచ్చినట్లు ఘనంగా అన్నాడు. అందులో కొంత హాస్యధోరణి ఉన్నా ఆ అమూల్యమైన సలహా ఇవ్వటానికి తనెవరౌవాలా?

"ఏమనుకోకండి. తమాషాకి అన్నాను," అన్నాడు విశ్వం ఊరడిస్తున్నట్లు.

వసంత ఓ నవ్వు పెదవులమీదికి తెచ్చుకొంది. కొద్దిక్షణాలు మళ్ళీ నిశ్శబ్దంగా గడిచాయి.

"మరి నేను వెళ్ళొస్తా" అన్నాడు విశ్వం, కుర్చీలోంచి లేచి ముందుకి.

"మా ఇంట్లో విందుచేస్తే వస్తారా?" అంది వసంత.

"విందా!" ఆశ్చర్యంగా ఆమె ముఖంలోకి చూశాడతను.

"అభ్యంతరం ఉంటుందా?"

"అభ్యంతరమా?...ఎందుకూ?...అబ్బే. ఏమీ లేదు. కాని...కాని ఇప్పుడు కాదులెండి. మరో సారి ఎప్పుడైనా." అన్నాడు విశ్వం.

"అంటే ఎప్పుడు?"

విశ్వానికి ఏం చెయ్యటానికీ తోచలేదు. "నేను చెబుతాగా," అని తప్పించుకునే ధోరణిలో అన్నాడు.

వసంత ఇంకేం అనలేదు. విశ్వం మరెక్కడికీ వెళ్ళకుండా సరాసరి ఇంటికి వచ్చాడు. వసంత! అనాదిగా మానవుని స్వార్థంలో వేళ్లు పాతుకొనిఉన్న సాంఘిక దురాచారానికి వారసురాలు! ఆమెను చూస్తే తనకి జాలి వేస్తోంది.

ఇంట్లోకి విశ్వం అడుగుపెట్టగానే వెంకట్రామయ్యగారి స్వరం వినిపించింది. అప్పుడే వస్తున్న విశ్వాన్ని చూసి ఆయన సంతోషంగా అన్నాడు: "ఏరోయ్, పరీక్షల్లో నెగ్గావే. నీకు మంచి ప్రజెంట్ ఇవ్వాలిసిందే!"

విశ్వం చిరునవ్వుతో లోపలికి ప్రవేశించి, "ఎప్పుడు వచ్చావు మావయ్యా, ఏమిటి విశేషాలు?" అని అడిగాడు.

"ఇప్పుడేరా. విజయవాడ పనిమీద వచ్చాను. పేపరు చూస్తే మీ రిజల్ట్సు కనిపించాయి. ఎలాగో ఇంత దూరం వచ్చానుగదా, నీకు కంగ్రాట్యులేషన్స్ చెప్పిపోదామని ఇలా వచ్చాను," అన్నాడాయన.

అయితే ఆయన వచ్చిన అసలు విషయం మధ్యాహ్నం భోజనా లయింతరవాత కబురులో బయటపడ్డది.

జానకిని తన కివ్వాలని ఆయన ఉద్దేశం. ఆ మాట అప్పుడప్పుడు తన చెవిని పడుతూనే ఉంది. కాని తనేమాత్రం ఆమాట ఆలోచించలేదు ఇంతవరకూ. ఇప్పుడు విషయం తేల్చమని మావయ్య అంటున్నాడు.

జానకి!

ఆమె అంటే తన కెంతో అభిమానం.

కాని ఈ దృక్పథంలోంచి ఆమెని ఎప్పుడూ చూడలేదు.

తను జానకిని పెళ్ళిచేసుకోటంలో ఏదో అసహజత్వం ఉందనిపించింది విశ్వానికి. తను ఆమెని చిన్నతనప్పటినించీ ఎరిగినవాడు. ఆమెతో ఆడుకున్నాడు. కవ్వించాడు, ఎగతాళి చేశాడు. కలిసి అల్లరిచేశాడు. ఆమె తనకి ఆత్మీయురాలు, స్నేహితురాలు.

అప్పటినించీ ఇప్పటివరకూ తనకి ఆమె అంటే అదే దృష్టి.

కాని ఇప్పుడు మరో సంబంధం ఏర్పడటానికి సంప్రదింపులు జరుగుతున్నాయి. ఆమెని వివాహం చేసుకుంటే తను సుఖపడగలడా! ఆమె సుఖపడగలదా! జానకి అభిప్రాయ మేమిటో? మావయ్య జానకిని అడిగివుండడు. కొన్నిట్లో మావయ్య అభిప్రాయాలు తనకి నచ్చవు, తన ఇష్టం వచ్చినట్టు చెప్తాడేగాని సలహాగాని, అభిప్రాయంగాని అడగడు. పద్మ పెళ్ళప్పుడే మావయ్యకి కొంచెం కోపం వచ్చింది. ఈడు కాదని సాకు చెప్పారు, సూరి కివ్వటానికి. వాడి కివ్వటం నాన్న కిష్టం లేదు.

విశ్వం ఆలోచించి "ఉద్యోగమైంతరవాత చూద్దాంలే మావయ్యా" అన్నాడు. ఆయనకి నచ్చక పోయినా ఆ సమయంలో ఏమీ అనక వెళ్ళిపోయాడు.

9

విశ్వం రచించిన నాటిక ఆ రాత్రి ప్రదర్శిస్తున్నారు. నాటిక పేరు "మహారాజ పోషకులు." పుర ప్రముఖులు చాలామంది విచ్చేశారు. నాటకం

ప్రారంభం కాబోతుందని మైక్‌లో ప్రకటించారు. ఆడిటోరియంలో లైట్లు ఆరిపోయాయి తెర తొలగింది.

దృశ్యం ఒక పల్లెటూరులో సమావేశాలు జరుపుకునే ప్రదేశం. సెట్ వేశారు. రంగస్థలం ఏర్పాటు చెయ్యబడ్డది—సెట్‌లో ఒక భాగంగా కొబ్బరితాకులు తోరణాలు కట్టారు. రెండు పెట్రోమాక్సులైట్లు కర్రలకి కట్టబడి వెలుగుతూ వున్నాయి. రంగస్థలంలోని రంగస్థలంమీదికి ఓ ముతక దుస్తులు ధరించిన వ్యక్తి వచ్చి "అయ్యా, ఇప్పుడు 'దశావతారాలు' భరతనాట్య ప్రదర్శన జరుగుతుంది. తమరంతా దయచేసి నిశ్శబ్దంగా వుండాలని కోరుతున్నాను" అని పక్కకి వెళ్ళిపోయాడు. రంగస్థలంమీద తబలా, హార్మోనియం, వయొలిన్ వాయిద్యాలని వాటి తాలూకు వాద్యగాళ్ళు సరిచూసుకొని శ్రుతికలుపుకుంటున్నారు. ఇంతలో గజ్జెల రవళి వినిపించింది నేపథ్యంలో. వాద్యసంగీతం ప్రారంభమైంది' ఒక ఎలజవ్వని రంగంమీదికి వచ్చి అందరికీ నమస్కరించి ప్రార్థన చేసింది.

గజ్జెలు ఘల్లు ఘల్లు మన్నాయి. తబలా లయకలిపింది. తధిత్తోం తదిగి-తత్తోం...భరతనాట్యం ప్రారంభమైంది.

నేపథ్యంలో శ్రావ్యమైన కంఠం వినిపిస్తోంది...
మత్సరమున మరియంబుధిలో జొచ్చియున్న
సోమకు గుంచియు
విద్యలనిడి వేదములజానకు నిచ్చితివో మత్స్యవ
తారా! ఇచ్చితివో మత్స్యవతారా!"
ముద్ర పట్టింది నర్తకి.

చప్పట్లు చరిచారు ప్రశంసా పూర్వకంగా నేపథ్యంలో ప్రేక్షకులు...

పలుమరు నిను ప్రస్తుతి సేయగ చెలగి సురలు
జలధి మధింపగ
కలిమి బలిమి రొలమిలో నొసగిన కులగిరిధర
కూర్మావతార!"

కూర్మావతార ముద్రపట్టుకొంది నర్తకి.
నేపథ్యంలో ఉచ్ఛస్వరం దర్పంగా వినిపించింది.
రెడ్డొచ్చె మొదలాడు.
రెడ్డొచ్చె రెడ్డొచ్చె మొదలాడు...

ఒక ఆజానుబాహువిగ్రహం రంగస్థలం మీదికి వచ్చి ఠీవిగానుంచుంది పొన్ను వేసిన చేతికర్ర ఊపుతూ.

ఆగిపోయింది నర్తకి. ఆగిపోయారు వాద్యగాళ్ళు. ఆగిపోయింది గానం. మరికొంతసేపటికి మళ్ళీ గజ్జెలు ఘల్లుమన్నాయి—తకధిం తక తాహ తకిట తక......

"...విద్యలనిడి వేదము లజానకు
ఇచ్చితివో మత్స్యవతారా!
నీ విచ్చితివో మత్స్యవతారా!"
మత్స్యవతార ముద్ర పట్టింది నర్తకి.

చప్పట్లు మళ్ళీవినిపించాయి ఆ చప్పట్ల చప్పుడు లోంచి గంభీర స్వరం వినిపించింది.
పంతులొచ్చె మొదలాడు
పంతులొచ్చె మొదలాడు...

మరొక వ్యక్తి రంగ స్థలంమీది కొచ్చి రెడ్డి ప్రక్కన నుంచున్నాడు దర్జాగా. రెడ్డి ముఖం చిట్లించాడు.

భరత నాట్యం మళ్ళీ మొదటి కొచ్చింది......
"మత్సరమున మరియంబుధిలో..."
నేపథ్యంలోంచి ఓ స్వరం అధికారపూర్వకంగా హెచ్చరించింది.

చౌదరొచ్చె మొదలాడు
చౌదరొచ్చె మొదలాడు

నర్తకి నిస్సహాయంగా చూసింది. పట్టబోయే ముద్ర ఆగిపోయింది.

ఠీవిగా రంగంమీది కొచ్చాడు ఒక వ్యక్తి.
పాట మొదటి కొచ్చింది. గజ్జెలులయ వేయసాగాయి.

"...విద్యలనిడి వేదములజానకు.....ఇచ్చితివో మత్స్యవతారా! నీ విచ్చితివో మత్స్యవతారా!"
నేపథ్యంలోంచి ఖంగున మోగింది ఓ గొంతు.

నాయుడొచ్చె మొదలాడు
నాయుడొచ్చె మొదలాడు.

రంగం మీదికి వచ్చి నలువైపులా చూసి మీసాలు మెలేసి నుంచున్నాడు మరో వ్యక్తి.

తిరిగి ప్రారంభమైంది భరతనాట్య కార్యక్రమం. నర్తకి మత్స్యవతార ముద్రపట్టి పరిశీలతో అలాగే నిలబడి పోయింది. ఇంతలో నేపథ్యంలో ఎవరో అరిచారు. నర్తకి తెప్పరిల్లింది.

"శ్రేష్ఠి వచ్చె మొదలాడు
శ్రేష్ఠి వచ్చె మొదలాడు

ఓలాపుపాటివ్యక్తి తలపాగా సవరించుకొంటూ రంగంమీద కొచ్చి నిలబడ్డాడు.

మొదలాడ సాగింది నర్తకి విసుగ్గా. ముద్ర పట్ట లేకుండగా రెడ్డి అరిచాడు.

"ఇటు ఇటు."

మింగతావా రూప్యాకలో లేదు. అందరూ తమకే అభినయించాలన్నారు.

ముద్ర పట్టకుండానే నర్తకి కలిచిపోయింది. ఎవరికి అభినయించాలి? ఎవరు గొప్ప? ఎవరుఅర్హులు?

ప్రేక్షకుల సహాయం కోరారు. తమని అభినయించేవా రందరూ తమ వెనక నిలబడాలన్నారు.

ప్రేక్షకులు ఒక్కొక్కరూ అలాగే నిలబడి పోగారు బారులు తీర్చి.

చిత్ర మేమంటే రూపురేఖల్లో, వేషభాషల్లో ఒకే పోలికగలవాడు మాత్రమే తమ తమ వరసల్లో ఉన్నారు.

తెరపడ్డది - మొదటి రంగం సమాప్తమైంది. లైట్లు వెలిగాయి.

ప్రేక్షకుల స్థానాల్లో మొదటి వరసవారినుండి పెద్దల్లో సంచలనం కలిగింది. గుస గుసలు ప్రారంభ మయాయి. రానురాను గుస గుసలు వాగ్వాదాలుగా మారాయి. పెద పెదగా కేకలు వేసుకుంటున్నారు. ఉద్రేకాలు పెరగసాగాయి. ఈ వాడా విడిమిగతా స్థానాల్లో వాళ్ళకి కూడా పాకింది. హాలంతా కేకలతో మారుమోగుతూ గందరగోళంగా ఉంది. థియేటర్ 'యాజమానులే' థియేటర్ పోలీసుల్ని పిలిపించారు. వాళ్ళు జనాన్ని వద్దటానికి ప్రయత్నించారు. కాని పోలీసుల్ని చూడగానే ప్రేక్షక జనసమూహం మరింత పెద్ద మారిపోయింది. కొందరు గ్రీన్ రూమ్‌వైపు పరిగెత్తారు.

"ఈ నాటకం ఆడటానికి వీల్లేదు" అన్నారు ఖండితంగా కొందరు.

"ఆడి తీరాలిసిందే!" అన్నారు మరికొందరు మరింత పట్టుదలతో.

చేతులు కలిపేసేతి వచ్చింది. పోలీసులు కంగారు చేసుకున్నారు. నాటక ప్రదర్శనం ఆగిపోయింది. పోలీసులు చెయ్యగలిగిందల్లా నాటకసంఘంవారి కెవరికీ అపాయం జరక్కుండా కాపలా కాయటమే. నాటకం ఆగిపోయిం దనగానే కొందరు శాంతించి ఇంటిదారి పట్టారు. వాగ్వాదాలు తగ్గాయి. జనం వెళ్ళిపోసాగారు.

ఈ అవాంతరానికి విశ్వం విశ్వేష్టుడై గ్రీన్ రూమ్‌లో తల చేతుల్లో పెట్టుకుని కూర్చున్నాడు. నర్తకి వేషంకట్టిన వసంత అలిసిపోయి పాలిపోయిన ముఖంతో కుర్చీలో కూలబడ్డది. తన ప్రథమ ప్రయత్నం ఇలా పరిణమించినందుకు నిరాశపడినా మె. నాటక సంఘంలోని సభ్యులు, పాత్రధారులు రంగస్థలంమీద పరిసితులు చర్చించుకుంటూ నిస్పృహతో పచార్లు చెయ్యసాగారు.

గ్రీన్ రూమ్‌లోఉన్న విశ్వం గొణిగాడు.

"నాటక సంఘంలో నేను సభ్యుణ్ణిగా చేరి ఉండకపోతే బాగుండేది. కనీసం నేను నాటకం రాయకపోయినా వాళ్ళు నన్ను వొదిలినా సరిపో యేది. ఎంత దురదృష్టం. నా సంగతి అలా ఉంచండి. పాపం, వాళ్ళ శ్రమంతా బూడిదలోపోసిన పన్నీ రయింది. ఎంత అవస్థపడ్డారు! ఎంత నష్టపోయారు!"

"ఇటువంటి నాటకం ఎందుకురాశారు?" అంది వసంత.

"బుద్ధి గడ్డితిని..."

అతనలా పశ్చాత్తాప పడటంచూసి వసంతకి జాలివేసింది. కొంచెం అనునయ పూర్వకంగా అంది.

"అయినా ఇందులో అంత కొంపలంటుకు నే విషయ మేముంది? అనాలోచితంగా ప్రేక్షకులు తొందరపడ్డారు గాని..."

"ఉంది లేకపోలేదు. కాని ఇలా మూర్ఖంగా ప్రవర్తిస్తారని నే ననుకోలేదు. ఇంకా నయం పూర్తిగా నాటకంచూస్తే నన్ను ఊళ్ళోంచి తరిమేసే వాళ్ళేమో!"

"వాళ్ళు సరిగా అర్థం చేసుకోలేదండీ."

"సహృదయత కావాలి దీనికైనా. 'అరసికా య కవిత్వ నివేదనం శిరసిమాలిఖ' అన్నారు. కుల తత్వాల మీద సున్నితమైన వ్యంగ్య విమర్శచేస్తే కత్తులూ, కటార్లూ నూరితే నే నేం చెయ్యను! నే నెవర్నీ కావాలని తిట్టలేదు, తిమ్మలేదు. అభిప్రాయ ప్రకటన చేసే స్వేచ్ఛ ఇంకా మన దేశానికి రాలేదు."

వసంత అతనివైపు జాలిగా చూసింది.

"అందరూ మీలాంటివాళ్ళే ఉంటారా?"

"ఎవరూ ఎవరిలాగా ఉండరు. మనిషి సంకుచితంగా ఆలోచించకూడదనే నే నన్నది."

"మీది విశాల హృదయమండీ."

"ఆ కబురు చెప్పకండి."

"మీ ధోరణిబట్టి చెబుతున్నాను. నిజంగా నాటిక చాలా బాగా రాశారండీ. నా వద్దనే కాక నాటిక అంతా కూడా ఎన్నో సార్లు చదివాను. సాహిత్యంలో నాకు ప్రవేశం లేనిమాట నిజమే. కాని నాటిక చాలా గొప్పగా ఉందని నాకనిపిస్తోంది."

"ఫలితం చూసికూడా అలాగే అంటున్నారా? నన్ను ఊరడించటానికా?"

"నే నబద్ధం చెప్పటంలేదు."

"ఇంతకుముందు ఎప్పుడూ ఈ విషయం మీరు చెప్పలేదు."

"మర్చిపోయాను. చెప్పాలనే అనుకునేదాన్ని. కాని..."

"కాని...?"

"మీతో మాట్లాడుతున్నంతసేపూ ఆ విషయం నాకు గుర్తుకొచ్చేది కాదు. ఎందుకో తెలియదు. తలుచుకుంటే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. సరిగా మీరు వెళ్ళిపోగానే ఆ సంగతి జ్ఞాపకం వొచ్చేది. ఎందు కంటారు?"

"నాకు మనస్తత్వశాస్త్రం తెలియదు."

వసంతి నవ్వింది.

"ఈ నాటిక పుస్తకంగా అచ్చు వేయించండి."

"ఎందుకూ! ఈ శిక్ష చాలకనా?"

"దాంతో మీకు మంచి పేరు వస్తుందండీ."

"పేరుకోసం నేను అది రాయలేదు."

"దానంతట అదే వొస్తుంటే మీరేం చేస్తారు?"

"చెడ్డపేరొస్తే మీరు సగం పంచుకుంటారా?"

వసంతి విశ్వం ముఖంలోకి చూసింది విస్మయంతో.

"మంచిపేరొస్తే అంతా మీకే కావాలి కదూ పాపం?"

విశ్వం ఆమె ముఖంలోకి కొంచెం ఆశ్చర్యంగా చూశాడు.

ఆమె మరోవైపుకి చూసింది.

"అంతేమరి." అన్నాడు నవ్వుతూ.

"కవిగారిక్కూడా స్వార్థం ఉంటున్నమాట."

"నన్ను కవిగారు అనకండి."

"ఏం, మీరు కవులేగా?"

"కాదు. నాలో కవిత్వంలేదు. ఉంటే కాస్త కూస్త చిత్రకళ ఉంది అంతే."

"మీరు బొమ్మలు వేస్తారా?" ఆశ్చర్యపోతూ అంది వసంతి.

"ఏదో వేస్తాను."

"ఎప్పుడూ చెప్పలేదే!"

"నాటకం జయప్రదమైతే నర్తకి భంగిమలో మీ చిత్రం వేసి ఇద్దామని అనుకున్నాను."

"అయితే ఇప్పుడివ్వకూడదా?"

"ఉత్సాహంలేదు."

"నాటకం పాడవటానికి నేనా కారణం? ఇదెక్కడి అన్యాయమండీ?"

"మీరని ఎవరన్నారు."

"మరి నాటకం జయప్రదం కావటానికీ నా బొమ్మకీ ఏమిటి సంబంధం?"

"ఏమీ లేదు," అన్నాడు విశ్వం ఆమె వాదనకి లోలోపల ఆమెని ప్రశంసిస్తూ.

"అయితే మాట నిలబెట్టుకుంటారా?"

"చూద్దాం."

"అలా అంటే కాదు."

"బొమ్మవెయ్యటం అంటే మాటలు కాదు. గంటలతరబడి మీరు మోడెల్ ఇవ్వాలి. ఊరికే బలవంతం చేస్తే ఏంలాభం?"

"ఇస్తానులెండి."

"అయితే సరే."

మాటఇచ్చినప్రకారం విశ్వం ఓరోజు ఉదయం పరికరాలన్నీ తీసుకుని వసంతి ఇంటికివెళ్ళాడు. ఆమె చిత్రం తయారుచెయ్యటానికి అతను చెప్పిన భంగిమలో ఆమె నిలబడింది. రోజూ ఉదయం విశ్వం కార్యక్రమం అదే. త్వరలోనే స్కెచ్ పూర్తిచేశాడు. కాని రంగులువెయ్యటం చాలా నెమ్మదిగా సాగుతోంది. దగ్గరే ఉండి వసంతి ఏవో కబుర్లు చెబుతూ ఉంటుంది. విశ్వం మాటలసందడిలోపడి బొమ్మసంగతి మర్చిపోతాడు. ఇప్పుడు విశ్వం తనని 'అండీ' అని పిలిస్తే ఆమె ఒప్పుకోదు. 'కవిగారూ' అంటే విశ్వం ఒప్పు

కోడు. ఈ రోజుల్లోనే విశ్వంనాటిక ఎవరో ప్రచురిగలసంస్థవారు ప్రకటించారు. అనుకోకుండా దానికి బ్రహ్మాండమైన ప్రచారం వచ్చింది. కాని ఆనాటిక ప్రదర్శన నిషేధించబడ్డది.

10

ఆషాఢం. నల్లటిమబ్బులు చేస్తోంది ఆకాశం. తొలకరి పలకరించి వెళ్ళింది. పల్లెజనం మళ్ళీ పొలం పనుల్లోకి మళ్ళారు. వరిమళ్ళు పచ్చపచ్చగా కన్నుల పండువుగా ఉన్నాయి. కాలవ వదటంవల్ల నీటిగాలి వీస్తోంది.

వసారాలో కూర్చొని సూరి కొబ్బరితాడు పేనుతున్నాడు. సూర్యుడు పడమటికి దిగుతున్నాడు. నీరెండ కాస్తోంది. పనిలేకపోయినా కల్పించుకుని ఏదో చెయ్యటం సూరి కలవాటు. సామాన్యంగా అతను మర్రిచెట్టుకింద ఊకదంపుడు సమావేశాలకి పోడు. మొదట మొదట ఊళ్ళోని తోటివాళ్ళు సూరికి గర్వం అనుకున్నారు. కాని ఆమధ్యన జరిగిన కొన్ని కొన్ని సంఘటనలవల్ల వాళ్ళలో ఆ అపోహ తొలగిపోవటమే కాకుండా సూరి అంటే ఓవిధమైన గౌరవభావం కూడా ఏర్పడ్డది. ఇటీవలనే అతనివల్ల గ్రామానికి ఓ మేలు జరిగింది. ఊళ్ళో కరణంగారు తమ తండ్రి గారి జ్ఞాపకార్థం విడిచిన ఆంబోతు విచ్చలవిడిగా సంచరిస్తూ అందరికీ కంటకప్రాయంగా తయారైంది. దానివిషయంలో రెండుపక్షాలు కూడా ఏర్పడ్డాయి— కరణంగారి పక్షమూ, మునసబుగారి పక్షమూ. క్రితం సంవత్సరం యీ ఆబోతు కారణంగానే ఓ చిన్న గలాటా జరగటం, కక్షలు పెరగటం సంభవించాయి. ఈ సంవత్సరం వెంకట్రామయ్యగారి పసుపుమళ్ళు తొక్కి పాడుచేసింది ఆబోతు. ఆ దృశ్యం సూరికంట పడ్డది. పాలేరు వెంకన్న 'స్సై' అన్నాడు. కాని సూరి తొందరపడలేదు. ఆ మర్నాడే పక్కఊళ్ళో పశుప్రదర్శనకి యీ ఆబోతును పంపటం జరిగింది. అదిమళ్ళీ తిరిగిరాలేదు. ఊరివాళ్ళకి అది చాలారోజుల వరకూ సమస్యగానే ఉంది. పీడ వదిలిందని సంతోషించారేగాని దాని ఆచూకీ తియ్యటానికి ఎవరూ గట్టిగా ప్రయత్నించలేదు. అది అక్కడినించి తప్పించుకొని ఎక్కడికో పోయివుంటుందని అనుకొన్నారు. కరణంగారు అసలుసంగతి తిరవాత బయట పెట్టారు. పశుప్రదర్శన సంఘం తరఫున ఎవరో వొచ్చి తమని బలవంతం పెట్టటంవలన తను ప్రదర్శనకి పంపక తప్పలేదనీ, తరవాత తనకి తెలిసిన ఒక మిత్రుడు దానిని సహకార సంఘానికి ఇప్పించవలసిందని కోరితే చేశాడనీ, తను మిత్రుడిమాట కాదన లేకపోయాడనీ ఆయన వివరించేరు. ఆ తరువాత చాలారోజులకి గాని అసలు నిజం బయటపడలేదు. ఈ తంతు నడిపించింది మరెవరో కాదు. వెంకట్రామయ్యగారబ్బాయి సూరి. కాని అతనే ఉద్దేశంతో చేశాడో మాత్రం ఎవరికీ స్పష్టంగా తెలియదు. సూరికి ఊళ్లో కక్షలు పరిపడటనీ వాటిని తొలగించటానికి ఈ యుక్తి పన్నాడనీ కొందరంటే, సొంత పొలం రక్షించుకోటానికి ఇలా చేశాడని మరి కొందరంటారు. ఇవన్నీ ఊహాగానాలే. సూరి నడిగితే తనకా విషయమేమీ తెలియదని నవ్వుకుంటాడు. అతనేదో వింతగా ఆబోతుని తోలివెయ్యటం కరణంగారికీ, మునసబుగారికీ వారి అనుయాయులకీ కూడా సంతోషంగానే ఉంది. తమ పరువు ప్రతిష్ఠలకి భంగం లేకుండా సమస్య పరిష్కారమైంది. సూరి ఏ పార్టీకి చెందినవాడు కాడు, అందరితో అతను సమానంగానే మాట్లాడుతాడు. అదికాక క్రితం సంవత్సరం అతను ఓ సందర్భంలో చూపిన ధైర్యసాహసాలకి అతనికి ఊళ్లో గౌరవస్థానం లభించింది. ఆ సంఘటన జరిగిన రోజున బాగా చీకటిపడి సూరీ, పాలేరు వెంకన్నా పొలంనించి తిరిగివస్తున్నారు. ఆ కాలంలో వర్షాలు కురవటంవల్ల పంటలు దెబ్బతినే సూచన కన్పించింది. కాలవ ఉప్పొంగిపోతోంది, అకస్మాత్తుగా సూరికి అనుమానం తగిలింది. కట్టకి ఇదివరలో గండిపడ్డది. ఇప్పటికీ అది సరిగా బాగుచెయ్యలేదు. తాత్కాలికంగా అడ్డం వేశారు. వరదవస్తే సూచన కనిపిస్తోంది. ఎగువగా ఏరు ఉధృతంగా ప్రవహిస్తోంది. ఊళ్లోకి నీరు మళ్ళీ వచ్చేలోపుగా ప్రమాదం జరిగినా జరగొచ్చు. వెంకన్నతో ఆలోచించి, సూరి అతనితో సహా కాలవ ఈది అవతలిగట్టుకు చేరాడు. అటువైపు దిబ్బప్రదేశం అంతా ఆపని. అనువైన స్థలం వెతికి ఇద్దరూ కలిసి గండికొట్టారు. నీరు బంజర్లలోకి మళ్లింది. స్వేచ్ఛగా ఊపిరిపీల్చి సూరి ఊళ్లోకి వెళ్లాడు. ఆ మర్నాడు సొంతకళ్ళతో రైతులు చూసేదాకా ఈ విషయం ఎవరికీ తెలియదు. ఆరాతీస్తే అది సూరి పనేనని తెలుసుకున్నారు. అంతపని చేసినవాడు కిమ్మనకుండా తనేమీ చెయ్యనట్టుగా ప్రవర్తించటం

అందరికీ అత్యంతాశ్చర్యం కలిగించింది. ఎవరైనా ఈ ప్రసక్తి అతనిముందు తెస్తే అదేమీ ఘనకార్యం కాదన్నట్లు మాట్లాడతాడు.

ఇలాంటివే కొన్ని చెప్పుకోతగ్గ మేళ్ళు చెయ్యటంవల్ల అతనంటే ఊరివాళ్ళకి అభిమానం ఏర్పడింది. చిత్రమేమంటే ఇలా ఊళ్లో తనని అభిమానిస్తున్నారనే విషయం అతని ఆలోచనలోకి రాదు. ఆ విషయం అతనికి తెలియదనికాదు. ఒక వినమైన నిర్లిప్తత అతని ముఖంలో ద్యోతకమవుతుంది. ఏదో సమావేశంలో సూరిని గూర్చి ఈ మధ్యన ఎవరో ప్రశంసా వాక్యాలు పలికితే, వెంటనే లేచి అన్నాడు.

"నేనూ ఊరివాళ్లలో ఒకణ్ణి. ఒకవేళ నే నేదైనా చేస్తే అందులో సేవాదర్శమేం లేదు. నాకు అవసరమనిపించిన పనులే నేను చేశాను. ఇందులో ప్రశంసించటానికేం లేదు."

మరో వ్యక్తి ఈ మాటలంటే మర్యాదకోసం, ప్రమతకోసం అన్నాడని సులభంగానే ఊహించేవాళ్లు జనం. కాని ఆ మాటలు అన్నవాడు సూరి. ప్రత్యక్షంగా గానీ, పరోక్షంగాగానీ మెప్పుని సూచించే మాట ఒక్కటి పలికినా ముఖం చిట్లించుకుని చిరాకుపడే ఒకే వ్యక్తి. పొద్దస్తమానూ పని వాళ్ళతో పాటు వొళ్ళు వొంచి చాకిరిచేసే ఆసామీ. అజమాయిషీ పేరుతో వసారామీద చేతులు ఆనించి దిక్కులు చూస్తూ నిలబడే కర్ర పెత్తనదారుకాదు సూరి.

పడమటి ఆకాశం ఎర్రబారుతోంది. ఆ సమయంలో ఓ వ్యక్తి సూరిదగ్గిరికివచ్చి 'నమస్తే' అన్నాడు. దగ్గిర్లో ఉన్న చిరిచాపలాగి "కూర్చోండి" అన్నాడు సూరి, ఆ వ్యక్తిని ఆపాదమస్తకం చూసి.

"నేను కరణంగారి దగ్గిర్నించి వస్తున్నానండీ." కూర్చుంటూ అన్నాడతను.

"అలాగా!"

"నా పేరు వెంకటపతి. ఈ సంవత్సరం నేను బి. ఏ. ప్యాసయ్యాను. సూరిగారు మీరేకదూ?"

"అవునండీ." అంటూ సూరి దగ్గిర్లో ఉన్న కంచు మరచెంబులోని నీళ్లు పంచపాత్రలో పోసి వెంకటపతి కిచ్చాడు. ఆ చల్లటి మంచితీర్థం తాగేసి అతను తను వచ్చినపని చెప్పాడు.

"కాలేజీలో చదువుతున్నప్పుడు నేను సంఘసేవ చేసేవాడినండీ. కాలేజీ సాంఘిక సేవాసమితి సభ్యుణ్ణి. మొన్న అమావాస్య ఈ ఊరి మటికోడుమీద కంకర వేసిన బృందంలో నేనుకూడా ఉన్నాను. ఈ ఊళ్లో నాకు చేతనైనంతవరకు కొన్నాళ్ళు సంఘసేవ చెయ్యాలని ఉందండీ."

"మంచిది." అన్నాడు సూరి

"ఏంచేస్తే బావుంటుందంటారు?"

"నాకా విషయాలు తెలీవే."

"మీకు తెలియకపోతే ఇంకెవరికి తెలుస్తాయి?"

"అదేమి టలా అంటారు?"

"కరణంగారు మీ విషయమంతా చెప్పారు. మీ సలహా తీసుకుని ఏదైనా చేస్తే బావుంటుందని ఆయన చెప్పిన మీదటే మీ దగ్గిర కొచ్చాను. మీరు సహాయపడతారని ఆశపడుతున్నాను."

"నావల్ల సహాయం జరిగే వీలుంటే సంతోషంగా చేస్తాను. కాని నేనేం చెయ్యగలనో నాకే తెలియదు. మీ కార్యక్రమమేమిటో సెలవివ్వండి."

"అది తయారు చెయ్యటానికే మీ సలహా అడుగుతున్నాను."

సూరి ఆలోచించాడు. ఆ క్షణంలో అవసరాన్నిబట్టి తోచిందేదో చెయ్యటమే గాని తనింతవరకూ ఫలానా ఫలానా వ్యవహారాలు ఫలానా విధంగా చెయ్యాలని ఆలోచించి ఆ కార్యక్రమం ప్రకారం నడవటం ఎరగడు.

"మీరీ ఊళ్లో నే స్థిరపడిపోతారా?"

"ఎబ్బె, లేదండీ."

"ఎన్నాళ్లుంటారు?"

"బి. ఏ. ప్యాసయ్యాను కదండీ. ఏదైనా ఉద్యోగంవస్తే వెళ్లిపోతాను. ఈ లోపల వీలైనంత వరకూ నలుగురికీ పనికొచ్చే పనేదైనా చెయ్యాలని ఉబలాటం."

సూరి పొడిగా నవ్వాడు.

"చెయ్యవచ్చు. దానికేం. కాని అర్ధంతరంగా వెళ్ళిపోతే ఏంలాభం?"

"ఎవరికి?" అన్నాడు వెంకటపతి.

"ఊరికీ, మీకూ కూడా."

"జరిగినంత పనే జరుగుతుంది."

"అయితే సరే" అన్నాడు సూరి.

"సూరి దగ్గిర్నుంచి సూచన లేవి వొచ్చేటు లేనందువల్ల వెంకటపతే కొన్ని ఆలోచనలు వెలిబుచ్చాడు.

"యువజనులకి రాత్రిబడీ, ఆరోగ్యసూత్రాల ప్రచారమూ, వాటి ఆచరణా, సమిష్టి శ్రమదానమూ మొదలైనవి ప్రారంభిస్తే బాగుంటుం దనుకుంటాను."

"అలాగే.?"

వెంకటపతి ఉత్సాహంగా కార్యక్రమం ప్రారంభించాడు. మొదటిరోజు పెద్దల్ని సమావేశపరిచి తన అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చాడు. కొందరు యువకులు ముందు కొచ్చారు. తోడ్పాటు ఇస్తామన్నారు. రాత్రిబడి నెలకొల్పబడింది. పరిసరాలనీ, ఊరినీ ఎలా శుభ్రంగా ఉంచాలో ప్రచారం జరుగుతోంది. ఉద్యానం చెయ్యటానికి శ్రమదానం వాగ్దానం చేశారు కొందరు యువకులు.

ఈ పనులన్నీ కొత్తగా వింతగా వున్నాయి జనానికి. కొద్ది రోజుల తరవాత ఈ విషయం పాతబడి మామూలు వ్యవహార మైంది.

మొదట్లో ఉత్సాహంగా రాత్రి బడిలో చేరిన యువకులు రానురాను పల్చబడ్డారు. హాజరు తగ్గిపోతోంది రోజురోజుకీ.

ఆరోగ్య సూత్రాలు ఆచరణలో పెట్టడానికి బద్ధకం వేస్తోంది జనానికి.

పగలంతా వొళ్లు విరుచుకుని పొలాల్లో పనిచేసిన తరవాత ఇంకా ఈ శ్రమదానానికి ఓపిక మా కెక్కడి దనిపాగారు ఆరంభించారులు.

"మా ఊళ్లోకూడా చదువుకున్న వాళ్ళున్నారండీ" అని మొహం ఎదటనే వెంకటపతితో అన్నారు కొంతమంది.

"ఒకళ్ళు చెప్పాలిసిందీ, మేము వినాలిసిందీ ఏముంటాయిలెండి కొత్తగా" అన్నారు సమావేశాలకి హాజరు కావటం ఇష్టంలేక మానుకున్న జనం.

"ఇదంతా మీ కోసమే." అన్నాడు వెంకటపతి కోపంగా, విసుగ్గా.

"మాకోసం మీకంత శ్రమ దేనికిలెండి!" అని ఎత్తిపొడిచారు పల్లె యువకులు.

"ఇక్కడ సేవో చేస్తే వారికో ఉద్యోగం వస్తుందిట, మాకు తెలుసు" అన్నారు కొత్త వ్యవహారాల్లో మిడిమిడి జ్ఞానం సంపాదించిన కొందరు. వెంకటపతికి చిరాకేసింది. తను నిజాయితీతో వాళ్లని బాగుచేద్దామనీ, చేతనైనంతవరకు పైకి లాగుదామనీ ప్రయత్నిస్తే ఇదా ప్రతిఫలం! ఈ కోవపల్లి ప్రజలకు అహంకారం ఎక్కువ. వాళ్లలో ఏకోశానా అర్థం చేసుకునే శక్తి లేదు. తను ఈ ఊరు విడిచిపెట్టేసి ఇంకో ఊరు వెళ్లటం ఉత్తమం. ఇక్కడ తన కాలం వృథా చెయ్యకూడదు.

వెంకటపతి గుడారం ఎత్తేశాడు కోవపల్లి గ్రామం నించి. వెళ్లిపోయేముందు సూరిని కలుసుకుని వాళ్ళందర్నీ దడామడా తిట్టేసి తన కార్యక్రమం తనని అర్థం చేసుకోగల మరో పల్లెలో కొనసాగిస్తానని చెప్పాడు.

అసలు అటువంటిపల్లె ఉంటుందా?" అన్నాడు సూరి.

"నేను నిరాశావాదిని కాను. మీరు పల్లెటూరివారయి ఉండీ పల్లె ప్రజల్ని అర్థం చేసుకున్నట్టు లేదు. వాళ్లలో శక్తీ, ఉత్సాహమూ, పట్టుదలా లేవనా మీరనేది?"

"అది కాదు. మిమ్మల్ని అర్థంచేసుకోగల పల్లె ఉంటుందా అని."

వెంకటపతి కాసేపు ఆలోచించి అనుమానంగా సూరివైపు చూసి అన్నాడు.

"అయితే లోపం నాదేనా మీరనటం?"

"లోపమంటే కాదండీ. మిమ్మల్ని గురించి తెలుసుకోటానికి వాళ్ళకి అవకాశం తక్కువకదూ?"

"పాటిమనిషిని అర్థంచేసుకోటానికి ఎంత వ్యవధి కావాలండీ?"

"మీలాంటి మనిషిని మీరు సులభంగా అర్థం చేసుకోగలరు. నేనూ అంతే. మా ఊరివాళ్లూ అంతే. కాని మీరు మాలో ఒకరు కారుగా."

వెంకటపతి కనుబొమలు చిట్లించి సూరివైపు చూసి విచారంగా అన్నాడు: "చదువుకున్న వాళ్ళు, మీకుకూడా ప్రాంతీయ దురభిమానం ఉందన్నమాట."

సూరి ఆశ్చర్యపోయి వెంకటపతివైపు చూశాడు. అతనేదో అనబోయి మళ్ళీ వెంటనే మాటమార్చుకున్నాడు.

"జననీ జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరీయసీ". కదండీ మూర్తిగొంతులో ఏదో అపహాస్యం ధ్వనించినట్టు వెంకటపతికి అనుమానం వేసింది. అతను పొడిగా నవ్వాడు. ఇంకా ఈ ప్రజలు ఇలాంటి దురభిమానాలతో కొట్టుకుంటున్నారు. తన సంఘసేవ వాళ్ళకేం రుచిస్తుంది!

"వెళ్ళొస్తాను." అతను సెలవు తీసుకున్నాడు.

తలుపు చెక్క పక్కన నిలబడి ఈ సంభాషణ అంతా వింటున్న జానకి వెంకటపతి గడపదాటగానే పక్కన నవ్వుతూ వసారాలో కొచ్చి అంది.

"ఎల్లయ్య వేమవరం వెళ్ళొచ్చాట్ట!"

మూర్తి జానకివైపుచూసి చిన్నగా నవ్వాడు.

"అంతే మరి."

"వాళ్ళకూడా ఇందుమించు అంతే."

మూర్తి ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టుగా ముఖం పెట్టాడు.

"ఎలా తెలుసు?"

"మాటల్లో తెలియదూ! అయితే ఇంత అధ్వాన్నంకాదు. ఆలోచనవుంది. ఎలాగైనా తెలివిగలవాడు కదూ?"

మూర్తి మళ్ళీ ఏదో ఆలోచించి ఆమెవైపుచూసి అన్నాడు: "వాళ్ళంటే నీకు అభిమానమా జానకీ?"

జానకి అతనివైపు కొంచెం వింతగాచూసి అంది: "నీకుమాత్రం లేదూ?"

కనుబొమలుముడిచి మూర్తి మళ్ళీ ఆలోచనలో పడ్డాడు. గడుసుపిల్ల జానకి. మాటల్లో తేలదు.

11

శ్రావణమాసం నోములకి పద్మ పుట్టింటికివచ్చింది. తోరణాలతో ఇల్లు కలకలలాడుతోంది. ఈ హడావిడి చూసి విశ్వం ఆశ్చర్యపోయాడు. పద్మ ఎన్నడూ పూజా పునస్కారాలు చేసి ఎరగదు. ఇప్పుడిలా అకస్మాత్తుగా ఆమెమారటానికి కారణం ఏమిఉంటుందో ఊహించలేకపోయాడు విశ్వం. అసలామె తరహాయే మారిపోయింది. వేషంలో, మాటతీరులో, అభిరుచుల్లో అభిప్రాయాలలో ఇప్పటి పద్మకీ పూర్వపుపద్మకీ పోలిక లేదు. విశ్వం వాకిట్లో కూర్చుని పేపరు చదువుకుంటుండగా 'శ్రీ కృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః' అని వినిపించి తలెత్తిచూశాడు. ఉపాదానంకోసం నిలబడి ఉన్నాడా ఆగంతకుడు. ప్రత్యేకించి ఇటువంటి యాదవ అంటే విశ్వానికి ఒళ్ళుమంట. "వెళ్ళండి" అన్నాడు ముఖం చిట్లించుకుని. కాని ఇంతలో పద్మ దోసిలినిండా బియ్యం తెచ్చిపెట్టింది. ఆయన 'కృష్ణార్పణం' అని వెళ్ళిపోయాడు.

"ఇదెప్పటినించీ?" అన్నాడు విశ్వం ఎగతాళిగా.

"ఏది?"

"ఈ ఔదార్యం"

"ఇదికూడా ఔదార్యమేనా?"

"ఇదివరకు నీకీ అలవాటు లేదులే, అందుకని అడుగుతున్నాను."

"అలవాట్లు ఎప్పుడూ ఒక్క మాదిరిగానే ఉంటాయా?"

"భక్తికూడా బాగా అబ్బినట్టుందే?"

"తప్పా?"

"తప్పొప్పుల సంగతికాదులే. ఇంత అకస్మాత్తుగా దేవుడిమీద నమ్మకం ఎలా కుదిరిందా అని!"

"ఎవరి అభిప్రాయాలు వాళ్ళవి."

"ఒక్కోసారి ఇతర్ల అభిప్రాయాలే మనవి ఔతాయి కూడా."

"ఐతే ఏమంటావు?"

"అభిరుచులుకూడా అలాగే ఇతర్ల అభిరుచుల కనుగుణంగా మారిపోతూంటాయి."

"మారితే నష్టమేమైనా ఉందా?"

"నష్టమేముంది? మనవ్యక్తిత్వం మంటగలుస్తుంది. అంతే."

"బలవంతంగా మారితే."

"ఏవిధంగా ఐతే ఏం?"

"ఇప్పుడు వాదనెందుకులే."

"ఏం? అది నీ కిష్టమేగా? ఓహో, ఆ విషయంలో కూడా మార్పు వచ్చింది కాబోలు. డాక్టరు ఏమో అనుకున్నానుగాని తన అభిప్రాయాల్ని ఇతర్ల మీద బాగానే రుద్దగలడే!"

"అలాగేనా మాట్లాడేది?" అంది పద్మ చిరుకోపంతో.

"డాక్టరుగారు నా స్నేహితుడే. ఎలా మాట్లాడటానికైనా నాకు స్వాతంత్ర్యం ఉంది.

"అయితేసరే, అద్దం ఎదురుగా కూర్చుని మాట్లాడుకో. నేను పేరంటం పిలవటానికి కెళ్లాలి."

అని పద్మ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. విశ్వం చిరునవ్వు నవ్వుకున్నాడు. ఎంతగా మారిపోయింది పద్మ! పూర్వం ఎరుపురంగంటే ఆమెకి అసహ్యం. ఇప్పుడు ఎరుపురంగు చీరలే తరచుగా కడుతుంది. ఇదివరకు అంత స్వేచ్ఛగా ఇంట్లో తిరిగేది ఇప్పుడేమో ప్రతి దానికీ తడుముకుంటున్నట్టుగా ఉంటుంది. తనేమిటో చుట్టపుచూపుగా వచ్చినట్టు మాట్లాడుతుంది. ప్రతి విషయంలో డాక్టర్ ఇష్టా ఇష్టాలు సూచిస్తుంది. ఇంతగా ఆమె తన వ్యక్తిత్వాన్ని పోగొట్టుకోటం విశ్వానికి కొంచెం కష్టంగా ఉంది. ఈ మార్పులన్నీ ఎంతవరకు పద్మ తెచ్చిపెట్టుకున్నవో, ఎంతవరకు డాక్టర్ గారి ప్రభావం ఫలితాలో తనకి తెలియవు. కాని ఇలా మారటం అంత సమంజసం కాదని తోస్తోంది తనకి. పద్మ నడిగితే ఈ విషయాలు చాలా తేలిగ్గా తోసేస్తుంది. తనేం మారలేదనీ, ఒకవేళ మారినా ఆ విషయం విశ్వం చెప్పేదాకా తనకే తెలియదనీ అంటుంది.

శ్రావణమాసం అయిపోయింది. పద్మ ప్రయాణం కట్టింది. విశ్వం తీసుకొని వెళుతున్నాడు. వెళ్ళబోతూ గోపికి పదిరూపాయల నోటిచ్చింది పద్మ.

"వాడికి నువ్వివ్వట మేమిటి?" అన్నారందరూ. కాని వాడు వెంటనే ఆ నోటు నిక్కరు జేబులో దాచుకున్నాడు. అప్పుడప్పుడు అక్కయ్య తనకిచ్చిన ప్రజెంటు చూసుకుంటుంటే అదో తృప్తిగా ఉంటుందని వాడికి ఆ సమయంలో అనిపించింది.

"స్త్రీలకి ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం లేదు" అన్నాడు విశ్వం.

"అబ్బ నువ్వూరుకో అన్నయ్యా. నువ్వు ప్రతి దానికీ వాదిస్తావు" అంది పద్మ.

విశ్వం మళ్ళీ నోరెత్తలేదు. తను వాదిస్తాడట! గంటలతరబడి తనతో వివాదం వేసుకుని ఉక్రోషం తెప్పించే పద్మేనా యీ మాటలు అన్నది!

హైదరాబాద్‌లో డాక్టరుగారి ఇలు, ఆస్పత్రి కూడా నగరంలో ఒకమూల ఉన్నాయి. ప్రయాణపు బడలికతో కుర్చీలో కూలబడి "ఏమిటయ్యా, విసిరేసినట్టు ఇక్కడపెట్టావు మకాం?" అని రిమార్కు చేశాడు విశ్వం. శ్రీనివాసరావు నవ్వి ఊరుకున్నాడు.

ఆ సాయంత్రం శ్రీనివాసరావు తన డిస్పెన్సరీ చూపించాడు విశ్వానికి. నర్సింగ్ హోమ్ వేరేచోట ఉంది. ఇలా, డిస్పెన్సరీ, నర్సింగ్ హోమ్ అన్నీ కలిపి ఒకేచోట పెట్టమని సలహా ఇచ్చాడు విశ్వం.

"అలా అయితే చిక్కులున్నాయి" అన్నాడు డాక్టర్.

"ఏమిటా చిక్కులు?"

"పొద్దస్తమానమూ యీ రోగులగొడవతో నేను సతమతమవటమే కాక పద్మకికూడా ఆ అవస్థ దేనికి?"

విశ్వం అసలువిషయాన్ని తప్పించి అన్నాడు.

"'రోగుల గొడవ' అని విసుక్కునేవాడివి నువ్వేం డాక్టరువయ్యా?"

"ఇ. ఎన్. టి. స్పెషలిస్ట్"ని డాక్టర్ చిరునవ్వు నవ్వుతూ అన్నాడు.

"అసలు ప్రశ్న తప్పించకు. రోగులకు సేవచేసే అవకాశం లభించినందుకు సంతోషంతో ఆ పని చెయ్యాలిగాని విసుక్కోటం డాక్టరైనవాడికి ధర్మం కాదు. అంతో ఇంతో సంఘసేవ చెయ్యాలనే అభిలాష ఉన్న నాలాంటివాడికి కా అవకాశమే దొరకదు. దొరికిన నీలాంటివాళ్ళు అసంతృప్తితో బాధపడతారు. మనుషుల చిత్తప్రవృత్తుల్నిబట్టి ఉద్యోగాలు దొరికితే ఎంత బావుంటుంది!"

డాక్టరేమీ సమాధానం ఇవ్వలేదు. చిరునవ్వు నవ్వుతూ విశ్వంవైపు చూడసాగాడు. డాక్టర్ సమాధానం చెప్పకపోవటంతో విశ్వానికి మరింత అవకాశం లభించింది తన వాగ్ధోరణి కొనసాగించటానికి.

"ఒక్క ప్రశ్న అడుగుతాను చెబుతావా? తడుముకోకుండా సమాధానం చెప్పాలి."

"అడుగు."

డాక్టర్ కళ్ళలోకి గంభీరంగా చూస్తూ బాణంలా వొదిలాడు తన ప్రశ్న విశ్వం.

"నీ జీవితాశయం ఏమిటి?"

"గొప్ప డాక్టర్ని కావటమే."

గోలులోకి బంతిని తన్నినట్టు విజయసూచకంగా చూశాడు డాక్టర్. వెంటనే వచ్చిన ఈ సమాధానానికి ఓడిపోయిన గోల్ కీపర్ లా ముఖం పెట్టాడు విశ్వం.

"ఇంకొక ప్రశ్న. ఈ పాతికేళ్ళలో నువ్వు చేసిన ఒక్క మంచిపని చెప్పు, చూద్దాం."

డాక్టర్ ఆలోచించసాగాడు. విశ్వం విజయసూచకంగా ముఖం పెట్టాడు.

"చెప్పలేవు. చూశావా, నీ ఇరవై అయిదేళ్ళ జీవితం స్వార్థంతో నిండిఉందన్నమాట. అందుకని, డాక్టరుగారూ, ఈ విషయం మనసులో ఉంచుకుని మీరు రోగులతో మెసలండి."

డాక్టర్ విశ్వం బుజంమీద చెయ్యేసి నవ్వుతూ "నువ్వు సంఘసేవకుడివనీ, సంఘోద్ధారకుడివనీ నాకింతవరకూ తెలీదే. ఒక్కసారైనా చెప్పావు కావేం?" అన్నాడు.

ఆ మాటలు వినగానే విశ్వం ముఖం ముకుళించింది. తను చేసిన సంఘసేవ ఏమిటి? ఇప్పటివరకూ శూన్యం. 'సంవత్సరం పాటునుంచి సంఘసేవ చేస్తావురా' అని ఉగాదినాడు సూరి అన్న మాటలు గేలి చేస్తున్నట్టనిపించింది విశ్వానికి.

విశ్వం హైదరాబాద్ వచ్చి మూడు వారాలు కావొస్తోంది. పొద్దునప్పుడు డిస్పెన్సరీలో, నర్సింగ్ హోమ్‌లో వెళ్ళి రోగుల్ని పరామర్శించి వస్తుండేవాడు. ఒకరోజు సాయంత్రం డిస్పెన్సరీనించి బరువుగా అడుగులు వేసుకుంటూ ఇంటికి వచ్చాడు. అతనేదో విసుగ్గా ఉండటంచూసి పద్మ కారణం అడిగింది. ఏం లేదన్నాడు. ఏదో ఆలోచిస్తూ వాలుకుర్చీలో పడుకున్నాడు.

డాక్టరు మామూలుగా రాత్రిపూట ఎనిమిది కాగానే ఇంటికి వస్తాడు. ఆ రోజు రాత్రి ఎనిమిది దాటినా ఇంకా రాలేదు.

"నువ్వు భోజనానికి లే అన్నయ్యా. నీకు ఆలస్యమవుతోంది. వారు తరవాత భోజనంచేస్తారు." అంది ఆమె.

"ఆకలి లేదులే" అన్నాడతను.

తొమ్మిది దాటింది.

"డాక్టర్ అప్పుడప్పుడు ఇంటికి ఆలస్యంగా వొస్తారా?"

"అవును. ఒక్కొక్కసారి పన్నెండుకూడా అవుతుంది."

"అప్పటివరకూ ఎక్కడుంటాడు."

"కొన్ని ప్రమాదపు కేసులుంటే అలాగే అక్కడే కూర్చుండిపోతారు."

"ఎవరు చెప్పారా సంగతి?"

"వారే"

"నిజమో కాదో కాంపౌండర్ని అడిగావా?"

పద్మముఖం ఎర్రబారింది.

"నాకేం ఖర్మం?" అంది.

"ఖర్మకానికే!" అన్నాడతను.

"ఏమిటి నువ్వు మాట్లాడేది?"

"డాక్టర్ గారికి గడ్డిపువ్వుమీద మోజెక్కిందిలే."

"అంటే?"

"సత్యంటే శ్రీనివాసరావుకి నిజంగా ఇష్టమేనా?"

పద్మ కొంచెం సిగ్గుగా తలకూపింది.

"పద్మా, డాక్టర్ నువ్వనుకున్నంత మంచివాడు కాడు."

"చాల్లే. మళ్లీ అనకు అలాంటిమాట." అంది పద్మ కోపంగా.

"డిస్పెన్సరీలో అందరూ అనుకునే మాటే. ఆయనకి నర్సుతో సంబంధముంది. అందుకే ఆలస్యంగా రావటం."

"ఛీ." అంది పద్మ అసహ్యించుకుంటూ. "వినవపుకారు. అలాంటివి నువ్వెలానమ్మావు?"

"పుకారయితే మంచిదేకాని దురదృష్టవశాత్తూ అది పుకారుకాదని నా నమ్మకం. ఆయన నర్సుతో కిలకిలనవ్వటం నేనుచూశాను."

"ఆయన అందరితో అలా మనస్ఫూర్తిగా నవ్వుతూనే మాట్లాడతారు. కాదూ బొంకరంలేని మాటలు వారు చెప్పరు. నేను నమ్మను. ముమ్మాటికీ నమ్మను. నమ్మలేను"

ఆవేశంగా అంది పద్మ. కంట కన్నీరుబికింది. ఆమెవైపు జాలిగా చూశాడు విశ్వం.

"నువ్వుదొరకటం డాక్టర్ అదృష్టం. అందంలో గాని, గుణంలోగాని, తెలివిలోగాని డాక్టర్ నీకు తీసికట్టు పద్మా. డాక్టర్ బావుండడని నాకు తెలుసు, నీకు తెలుసు, అందరికీ..."

పద్మముఖం జేవురించింది. ఆమె విశ్వం నోరు మూసింది.

"నీకేమీ తెలీదు. మనిషంటే మనసూ, మాటా హృదయమూ. అంతకంటే నాకేమీ మనిషినిగురించి తెలీదు. వారికంటే అందమైనవారు ఎవరూ లేరు."

ఈ మాటలు మెత్తగా అతి సహజంగా ఏదో సత్యాన్ని చాటే విశ్వాసంతో అంది పద్మ.

విశ్వం మరేమీ మాట్లాడలేదు. ఇటువంటి పద్మని తనెరగడు. పద్మ అనే వ్యక్తి తనకి కనిపించటం

లేదు. ఏదో మూర్తి తేజస్సు విరజిమ్ముతూ సత్యం, శివం, సుందరం నిర్వచిస్తున్నట్టు అనుభూతి పొందాడు విశ్వం.

బయట ఉరుములు మెరుపులతో జోరుగా వర్షం కురుస్తోంది. రాత్రి పన్నెండు దాటింది. పద్మ, విశ్వం అలాగే తమ స్థానాల్లో ఉన్నారు. తలుపు చప్పుడయింది. సరిగా తిప్పి పద్మ తలుపుతీసింది. ఎదురుగా తడిసి ముద్దయి డాక్టరు నుంచున్నాడు.

"అబ్బ. అకస్మాత్తుగా దారిలో కొట్టింది వాన. మైలుదూరం నడవాలి సొచ్చింది. సైకిల్ ట్యూబ్ పంచర్ పడ్డది" అంటూ లోపలికొచ్చి విశ్వాన్ని చూశాడు.

"అరే, అదేమిటోయ్, ఇంకా అలాగే నిద్ర పోకుండా కూర్చున్నావేం?"

"నీకోసమే." అన్నాడు విశ్వం.

"భేష్. గొప్పవాడివే. డాక్టర్ కోసం కనిపెట్టుకుని కూర్చుంటే బాగుపడ్డట్టే."

విశ్వం నవ్వు తెచ్చుకొన్నాడు. డాకర్ బట్టలు మార్చి పొడిబట్టలు వేసుకున్నాడు. ఆయన హుషార్‌గానే మాట్లాడుతున్నా విశ్వం మాత్రం ముభావంగానే ఉన్నాడు.

"మృత్యువుతో పోట్లాట అనుకో. ఏమవుతుందో పాపం. భయం లేదనుకుంటాను." తనలో అనుకున్నట్టుగా గొణిగాడు డాక్టర్.

"ఎవరి సంగతి?"

"ఎవరో కూలివాడు, పాపం. మందు కొనటానికి కూడా లేనివాడు. వాడిమీద కుటుంబం అంతా ఆధారపడి ఉంది. చిన్నపిల్లలు."

విశ్వం కొంచెం అపనమ్మకంగా చూశాడు డాక్టర్ వైపు. "చూశావా!" అన్నట్టు పద్మ ధీమాగా విశ్వంవైపు చూసింది.

తెల్లవారింది. రాత్రి వానలో తడవటంవల్ల డాక్టర్‌కి కాక తగిలింది. అయినా సరకు చెయ్యక డిస్పెన్సరీకి బయలుదేరబోతున్నాడు. ఇంతలో ఎవరో ఒక పేద స్త్రీ వచ్చి, డాక్టర్ కాళ్లకి నమస్కారం చేసి భట్రాజు కైవారాలు చెయ్యటం మొదలుపెట్టింది. దేవుడల్లే అడ్డుపడి తన భర్త ప్రాణం దక్కించినందుకు డాక్టర్ని ఆమె అనర్గళంగా దీవించసాగింది. మరొక డాక్టరయితే అలాగే దగ్గిర పడిగాపులుపడి ఉండి ప్రాణం దక్కించటానికి శ్రమపడడని, ఆయన ఋణం ఈ జన్మకి తీర్చుకోలేననీ స్తుతించింది. "అంతా అదృష్టం" అని డాక్టర్ ఆమెని పంపించివేశాడు.

విశ్వం పద్మవంక చూశాడు. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వుతోంది. అతనుకూడా నవ్వాడు. "ఏమిటి కథ?" అన్నాడు డాక్టర్ అది చూసి. "తరవాత చెబుతాలే" అన్నాడు విశ్వం.

కొద్దిలో పోతుందనుకున్న జ్వరం సులభంగా వొదలేదు డాక్టర్‌కి. ఇన్‌ఫ్లుయెంజాలోకి దింపింది. పద్మ రాత్రింబగళ్లు సేవ చేస్తోంది. విశ్వం కూడా మంచం దగ్గిర ఉండి కబుర్లు చెబుతున్నాడు.

ఆ సాయంత్రం ఏవో మందులుకొని తీసుకురావటానికి విశ్వం బయల్దేరాడు. బజారుకి వెళ్ళటానికి డిస్పెన్సరీ మీదగా వెళ్లాలి. డిస్పెన్సరీ ఉన్న పేటంతా ఎక్కువగా కూలి నాలి చేసుకుని బతికే జనం నివసించే ప్రదేశం. విశ్వం నడుస్తుంటే డప్పులచప్పుళ్లు వినిపించాయి. జనం చాలామంది గుమిగూడారు. అదేమిటో చూద్దామని అక్కడికి వెళ్లాడతను. అమ్మవారికి జాతర జరుగుతోంది.

"ఏమిటి ఊళ్ళో బాగుండలేదా?" అనడిగాడు విశ్వం గుంపులో ఒకణ్ణి.

"కాదు బాబూ, డాకర్ బాబుగారికి ఒంట్లో సరిలేదుగదండి. జాతర చేస్తే తగ్గుద్దని మా వోళ్ళంతా చేస్తున్నాం."

విశ్వం అప్రతిభుడయాడు.

"ఏ డాక్టర్? శ్రీనివాసరావుగారేనా?"

"చిత్తం. ధరమరాజు. మా లేనోళ్ళకి దిక్కు. పావంపోసే దొర. ఆయన తల్లి కడుపు చల్లగా నూరేళ్లు బతకుండాలి."

గుంపులో కలిసిపోయాడతను. విశ్వం కళ్లు చెమ్మగిలాయి. ఒక్క మంచిపని చెయ్యమని డాక్టర్‌కి తను సలహా ఇచ్చాడు!

విశ్వం ఇంటికి వచ్చేసరికి చీకటి పడింది. అప్పుడే పద్మ థర్మామీటరు చూస్తూ "అమ్మయ్య," అంది. డాక్టర్ ఆమె వైపు చిరునవ్వుతో ప్రేమగా చూశాడు.

ఆ సమయంలోనే విశ్వం గదిలో అడుగుపెట్టాడు. ఆదృశ్యం చూసి మురిసిపోయాడు. "నిన్నేదో మంచిపని చెయ్యమని సలహా ఇచ్చాను. అది ఉపసంహరించుకుంటున్నాను డాకర్" అన్నాడు విశ్వం.

డాక్టర్ ముసి ముసిగా నవ్వాడు.

పద్మకిదేమీ అర్థం కాక విశ్వం వైపు అయోమయంగా చూసింది.

వరాహమిహిరాచార్యుని సంఘ సంస్కరణము

శ్రీ గొల్లాపిన్ని వాసుదేవశాస్త్రి

ఆచార్య శ్రీవరాహమిహిరుని గూర్చి నా కెక్కువగా తెలియకున్ననూ అతఁడు రచించిన గ్రంథద్వయము చూచిన మీఁదట నాకు గల్గిన భావప్రవాహము నాపుకొన లేక కొన్నింటి నిందు వ్రాయుచున్నాను.

"ధన్వంతరిక్షపణకామరసింహ"

శ్యాది శ్లోకములవలన ఈ పండిత ప్రవరుఁడు విక్రమార్క సభాలంకార మణులలోని యొక రత్నమని పండితలోక విశ్వాసము. శ్రీ విక్రమార్క నరపాలుని గూర్చి చారిత్రకుల భిన్నాభిప్రాయము లనేకములు. ఆ గొడవ ఇపు డప్రస్తుతము. ఉజ్జయినీ రాజధానిగా నేలినట్టి కర్తయై సాహసాంకమహీపాలుఁడన నొప్పిన విక్రమార్క నరపుంగవుఁడే మన వరాహమిహిరుని కాశ్రయ మిచ్చిన వాఁడని నా యభిప్రాయము.

ఇఁక నీతని సమకాలికులగు ప్రౌఢపండితులను గూర్చి వ్రాయవలయునన్ననూ గ్రంథము పెరుగును.

కాన నాకతని కుతూహలించి కొన్ని మాటలను వ్రాయతలంపు గల్గినది గాన ప్రకృతము ననుసరించుచున్నాను.

మిహిరుఁడు మగధదేశ బ్రాహ్మణుఁడని శ్రీ భట్టోత్పలాచార్యుఁడు బృహత్సంహితాటీకయగు వ్యాఖ్యలో "వరాహమిహిరాఖ్యో మగధద్విజః" అని లిఖించినాఁడు. ఈ విషయము మతని కెట్లు తెలిసెనో యని మనకు సంశయము కల్గును. కాని జనశ్రుతివలన నీతని కీ విషయము తెలిసియుండును. మూలమునకు తగిన వ్యాఖ్య. వ్యాఖ్యాతకు తగిన మూలము, సెబాస్. భట్టోత్పలుఁడు మాత్రము సామాన్యుఁడా? కంఠోరకంఠ సకలసంహితా వ్యాఖ్యాతృత్వ కీర్తి గలవాఁడనని బృహత్సంహితలో 76 వ అధ్యాయములో 648 వ పుటలో.

"ఆచార్యేణ నోక్తాని అస్మాభిర్గ్రంథవిస్తర భియాన్న ప్రదర్శితాని. యతస్సకలసంహితాస్మాభి ర్వ్యాఖ్యాతా మాండవ్య కపిల మతిరాదీనాం వ్యాఖ్యా క్రియతే నచాస్మాకం మత్రతిథానాం ప్రావీణ్యం॥ అని చెప్పుకొన్నాఁడు.

"మణినా వలయం వలయేన మణిః" ఈ సూక్తి ఇంకను మెఱుఁగులు వారినట్లున్నది.

మిహిరుని ప్రతిభావిశేషములను గూర్చియు శాస్త్రనిశ్చయములను గూర్చియూ వ్రాయవలయు నన్న అది యొక బృహద్గ్రంథమై పూర్వోనువకొని వాటిని మరొక్కతూరి విస్తరింపఁదలంచి ఈతని ప్రాజ్ఞతకు వేదజ్ఞతకు లోకజ్ఞతకును మచ్చుతునకలగు నీక్రింది శ్లోకములను సహృదయులకందించుచున్నాను. ఈతని బృహజ్జాతక బృహత్సంహితలు రెండును విజ్ఞానామృతభాండములు. సమాససంహితాదుల నీతఁడు రచించినట్లు తెలియుచున్నది. కాని వానిని చూచి యానందించు భాగ్య మెవ్వరికి గలదో? బృహజ్జాతకము కేవలము శాస్త్రదృష్టి గలవారికిని బృహత్సంహిత యట్లుగాక శాస్త్రలోకదృష్టులకును అద్భుతానందమును గల్గించునదిగా యున్నది. ఈతఁడు నిజముగ మిహిరుఁడే. ఈతఁడు చూడని దేమియుండును.? చూడుఁడు. నాఁడులోకులు స్త్రీలయెడ జరుపు వక్రములనెల్ల మిహిరుఁడు ఖండించి లోకమునకు బృహత్సంహితా స్త్రీప్రశంసాధ్యాయమున దివ్యోపదేశమిచ్చుచున్నాఁడో!.

జయే ధరిత్ర్యాః పురమేవ సారం
పురే గృహం సద్మని చైకదేశః
తత్రాపి శయ్యా శయనే వరా స్త్రీ
రత్నోజ్జ్వలా రాజ్యసుఖస్య సారః

రాజు సమస్త భూమండలమును జయించినను దాని కందులో పురమే సారముగదా! ఆ పట్టణమున గృహము; ఆ ఇంటిలో నొకానొక ప్రదేశము (అంతఃపురము) అందులో పర్యంకము సారము. అందు సర్వోత్తమగుణ మండితయును రత్నభూషణ భూషితయును అగు స్త్రీ రత్నము సారమైనది.

2. శ్లో. రత్నాని విభూషయంతి యోషా
భూష్యంతే వనితా నరత్నకాంత్యా,
చేతో వనితా హరంత్యరత్నా
నో రత్నాని వినాంగనాంగ సంగమ్.

రత్నములను కాంతలలంకరించెదరు. రత్నకాంతులచే యోషలు భూషింపబడరు. ఎట్లందురేని రత్నవిహీనులైనను లలనలు మనస్సును హరింతురు. అంగనాంగసంగమును వదలిన రత్నము ప్రకాశింపజాలదుగదా.

3. శ్లో. ఆకారం వినిగూహతాం రిపుబలంజేతుం సము
త్తిష్ఠతాం
తంత్రం చింతయతాం కృతాకృత శతవ్యాపార
శాఖాకులం
మంత్రిప్రోక్త నిషేవిణాం క్షితిభుజా మాశంకి
నాం సర్వతః
దుఃఖాంభోనిధివర్తినాం సుఖలవః కాంతా
సమాలింగనమ్.

హార్దమర్దాది మానసికవికారములనుదాచి శత్రుబలమును జయించుటకు లేచుచూ తంత్రముల నాలోచించుచూ చేసినట్టియూ చేయునట్టియూ పనులను గూర్చి వ్యాకులులగు మంత్రులమాటను జరుపుచూ అన్నివైపుల సంశయాస్పదములగు చిత్తవృత్తిగలవారై దుఃఖసముద్రమున మునిగిన రాజుల కేకొంచము సుఖమున్నదని చెప్పవలసియున్న కాంతా సమాలింగన సౌఖ్యమేగదా!

4. శ్లో. శ్రుతందృష్టం స్పృష్టం స్మృతమపి నృణాం హ్లాద
జనకం
న రత్నం స్త్రీభ్యోఽన్యత్ క్వచిదపి కృతం లోక
పతినా
తదర్థం ధర్మార్థౌ సుతవిషయ సౌఖ్యానిచ తతో
గృహేలక్ష్మ్యో మాన్యాః సతత మబలా మానవిభవైః
వినినను చూచినను తాకినను తలంచినను మనుష్యుల కానందమును గలించునట్టి స్త్రీ రత్నము కన్నను విశిష్ట రత్నమును విధాత సృజించియుండలేదు. వారి కొరకు గదా ధర్మార్థములు, వారినుండియే గదా మానవుడు పుత్రుని సౌఖ్యమును పొందవలసినవాడగుచున్నాఁడు? అట్టి గృహలక్ష్ములగు స్త్రీ లన్ని విధములు సౌఖ్య విభవములచేత గౌరవింపఁదగినవారు.

5 శ్లో॥ ఏప్యంగనానాం ప్రవదంతి దోషాన్
వైరాగ్యమార్గేణ గుణాన్ విహాయ
తే దుర్జనా మే మనసో వితర్కః
సద్భావవాక్యాని న తాని తేషాం॥

అంగనాజనమునందలి గుణములను వర్జించి కొందరు వైరాగ్యమార్గ మవలంబించి దోషముల నెత్తి చూపెదరు. వారు దుర్జనుల యని నా నిశ్చయము. వారల మాటలు సద్భావయుక్తములు కావు (ఏల యని యందురేని.)

6 శ్లో॥ ప్రబ్రూత సత్యం కతరోఽంగనానాం
దోషోఽస్తి యో నా చరితో మనుష్యైః
ధార్ష్ట్యేన పుంభిః ప్రమదానిరస్తా
గుణాధికాస్తా మను నాత్ర చోక్తం.

అయ్యలారా! నిజమును తెల్పుడు. పురుషులచే ఆచరింపబడని దోషముల నంగన లెన్ని చేయుచున్నారు? అయ్యది ఏపాటిది? ధార్ష్ట్యముచే పురుషు లంగనాజనమును వెడల నడచుచున్నారు. మనువు పురుషులకన్నను స్త్రీలే గుణాధికులని చెప్పియున్నాఁడు. చూడుఁడు.

7 శ్లో॥ సోమ స్తాసా మదా చ్ఛౌచం గంధర్వశ్శిక్షి
తాంగిరం
అగ్నిశ్చ సర్వభక్షిత్వం తస్మాన్నిష్కల్మషాః
స్త్రియః॥

చంద్రుఁడు స్త్రీ జనమునకు శుచిత్వము నిచ్చెను. గంధర్వుఁడు సుశిక్షితమైన వాక్కు నిచ్చెను. అగ్ని సర్వభక్షిత్వము నిచ్చెను. అందుచే స్త్రీలుసువర్ణమువలె పవిత్రమైనవారు.

8. బ్రాహ్మణాః పాదతో మేధ్యాః గావో మే
ధ్యాశ్చపృష్ఠతః। అజాశ్వా ముఖతో మేధ్యా స్త్రియో మే
ధ్యాశ్చ సర్వతః.

బ్రాహ్మణుల పాదములు పవిత్రములు. ఆవుల పృష్ఠప్రదేశములు పవిత్రములు. మేకల గుఱ్ఱముల ముఖభాగములు పవిత్రములు. స్త్రీలు అన్నింట పవిత్రులు.

9. స్త్రియః పవిత్రమతులం నైతా దుష్యంతి
కర్హిచిత్! మాసి మాసి రజోహ్యాసాం దుష్కృతాన్య
పకర్షతి॥

స్త్రీల పవిత్రత అసమానమైనది. ఎప్పుడును ఎద్దానను స్త్రీ లపవిత్రలుగారు. వారికిగల ఋతుధర్మము ప్రతినెల వారాచరించు పాపములను పోకార్చుచున్నది.

10. జామయో యాని గేహాని శపంత్యప్రతిపూజితాః। తాని కృత్యాహతానీవ వినశ్యంతి సమంతతః॥

గృహిణులకే యింటియందు తగిన మర్యాద యుండదో అట్టివారిచే తిరస్కరింపఁబడిన కులాంగనలు అట్టి గృహపతులను శపింతురు. వారి శాపాగ్నుల పాలగు గృహములు కృత్యా ప్రయోగములచే హతము లయినట్లు పూర్తిగా నశింతురు. అనగా అట్టి కుటుంబములు పూర్తిగా కూలారిపోవు చున్నాఁవు.

11. శ్లో॥ జాయా వా స్యాజ్జనిత్రీ వా సంభవః స్త్రీకృతో నృణాం। హే కృతఘ్నాస్తయోర్నిందాం కుర్వతాం వః కుతస్సుఖమ్॥

తాను పురుషుడై ఈ లోకమున జన్మించవలెయు నన్న భార్యయో లేదా తల్లియో కారణముగును. "ఆత్మా వై పుత్రనామాసి త్వం జీవ శరదాంశతం" అను శ్రుతివాక్యమువలన భార్యయందు తానే పుత్రాకృతిగా మానవుడు జన్మించుచున్నాడు గదా. అట్టి జన్మకారణమగు పవిత్రురాలగు స్త్రీ రత్నమును నిందించు నో దుర్జనులారా! మీ కెక్కడి సౌఖ్యము.

12. దంపత్యోర్వ్యుత్క్రమే దోషః సమః శాస్త్రే ప్రతిష్ఠితః, నరా న సమవేక్షంతే తేనాత్ర వర మంగనాః॥

దాంపత్యధర్మము నెవ్వరుల్లంఘించినను శాస్త్రకారు లుభయులకును సమానమైన దోషమని వచించియున్నారు. పురుషులా మాటనే తలంపరు. వారికన్నను అన్నివిధముల స్త్రీలే శాస్త్రానుసరణమున మేలుగా యున్నారు.

13. బహిర్లోమాతు షణ్మాసాన్ వేష్టితః ఖరచర్మణా, దారాతిక్రమణే భిక్షాం దేహీత్యుక్త్వా విశుద్ధ్యతి॥

అన్యస్త్రీని సేవనచేసిన మనుష్యుఁడు బయటికి వెంట్రుకలు కనుపడునట్లుగా గార్దభ చర్మమును ధరించి ఆరుమాసములు భిక్షమెత్తుచూ తిరుగవలయునని దారాతిక్రమణములో ప్రాయశ్చిత్తము విధింపఁబడియున్నది. అటాచరించినవాఁడా పాపమునుండి విముక్తుఁడగునని శాస్త్రరీతి.

14. న శతేనాపి వర్షాణా మపైతి మదనాశయః। తత్రాశక్త్యా నివర్తంతే నరా ధైర్యేణ యోషితః॥

పురుషుఁడు నూరు సంవత్సరములైనను తనయశక్తతచే కామేచ్ఛను జయింపలేడు. స్త్రీయైనచో దుర్దమమగునట్టి కామేచ్ఛను ధైర్యముచే యెదుర్కొని విరోధింప గలుగుచున్నది.

అహో ధార్ష్ట్య మసాధూనాం నిందతా మనఘాః స్త్రియః। ముష్ణతా మివ చోరాణాం తిష్ఠ చోరేతి జల్పతాం॥

అసాధువులగు పురుషుల ధౌర్త్యమును గూర్చి యేమనుంగాను. దొంగ ఇంటి దూరి పదార్థములను దొంగిలి పరుగెత్తి పోవుచు తన్ను వెన్నంటియచ్చు గృహపతిని చూచి గుంపుగాచేరిన ప్రజాసమూహము నవలోకించి దొంగా! నిలు నిలు మన్నట్లున్నది. ఈ దుష్పురుషులాడువారిని గూర్చి నిందించుట చూడగా, అహో ఇది ఎంతయో ఆశ్చర్యపడదగిన విషయము.

16. పురుషశ్చటులాని కామినీనాం
కురుతే యాని రహో న తాని పశ్చాత్
సుకృతజ్ఞతయాంగనా గతాసూ
నవగుహ్య ప్రవిశంతి సప్తజిహ్వం॥

పురుషుడు రహస్యముగ అంతఃపురములలో స్త్రీల కనిష్ట కృత్యములను చేసి బాధించియున్నను వాని నన్నింటిని విస్మరించి నారీరత్నములు కృతజ్ఞత గలవారగుటచే వారు చేసిన మేలునే తలంచి తమ మృత భర్తృ శరీరములను కౌఁగిలించి అగ్నిలో దుముకుచున్నారు.

17. స్త్రీరత్నభోగోస్తి నరస్య యస్య
నిఃస్వోపి సంప్రత్యవనీశ్వరోసౌ॥
రాజ్యస్య సారోఽశనమంగనాశ్చ
తృష్ణానలోద్దీపన దారు శేషమ్.

ఎవ్వనికి స్త్రీరత్నముతో భోగము కలదో వాఁడు దరిద్రుఁడైనను రాజే యగును. ఎట్లందురా? రాజ్యసారములు రెండు. అవ్వియవి యెవ్వి యందురా? భోజనము, అంగన. మిగత ధనాదికములు తృష్ణానలము నుద్దీపింపజేయు కట్టెలవంటివి.

18. కాంచీం ప్రథమ యౌవనాన్వితాం
మందవల్గు మృదు పీడిత స్వనాం
ఉత్స్తనీం సమవలంబ్య యా రతిః
సా న ధాతృభవనేస్తి మే మతిః.

సముద్గత యౌవనయౌ ప్రథమ యౌవనోద్భాసితాంగియు మందమైనట్టియు మానసాహ్లాదజనకమై

మనోహరమైనట్టి ధ్వనికలట్టియూ ఉన్నత స్తనములచే నొప్పినట్టియూ స్త్రీరత్నసముప గూహనోత్పన్న సౌఖ్యము బ్రహ్మలోకములో నైన లేదని నా యభిప్రాయము.

19. తత్ర వేద మునిసిద్ధచారణై
ర్గానవృత్య ఇత్ప సేవ్యసేవనాం,
బ్రూతిధాత్రి భవనేసి కిం సుఖం?
యద్రహస్య మవలంబ్య న స్త్రియం.

ఆ బ్రహ్మలోకములో వేదములు మునులు సిద్ధ చారణాదులు గలరు. మరియును పెద్దలను సేవించు చిన్నలును చిన్నలతో సేవింపఁబడు పెద్దలును గలరు. నైన పేరొన్న కాంతాపరిష్వంగనసౌఖ్యము విధాతృ భవనమున గలదేమో చెప్పుము.

20. ఆ బ్రహ్మకీటాంత మిదం నిబద్ధం
పుం స్త్రీ ప్రయోగేన జగత్ సమస్తం।
వ్రీడాత్ర కా యత్ర చతుర్ముఖత్వ
మీశోపి లోభాం గమితో యువత్యాః.

ఈ సమస్త బ్రహ్మాది కీటాంత ప్రపంచము పుం స్త్రీ సమాగమజన్యమై యున్నది, ఇద్దియ విషయమును వ్యాసముగా విచారించుటల్లఁ జడమేల? తిలోత్తమా సౌందర్యమును తిలకించుటకు మహేశ్వరుఁడే నాలు ముఖముల వెల్వారెనని పౌరాణిక గాథలవలన మనకు తెల్లమగుచున్నది. ఇట్లే స్త్రీప్రశంసాధ్యాయమును వర్ణించి అటుపై సౌభాగ్యకరణాధ్యాయమున ఇందలి జటిల శాస్త్రీయ రహస్యములను తెలుపు చేయుచున్నాఁడు.

1. జాత్యం మనోభవకృతిం సుభగస్య సర్వ
మాభాసమాత్ర మితరస్య మనో వియోగాత్.
చిత్తేన భావయతి దూరగతాపి యం స్త్రీ
గర్భాంతరే ధృతవతీ పురుషస్య తస్య.

మనోభవకృతమగు జాత్యమగు (అసలైన) సౌఖ్య మంతయూ దక్కనివానిదే. ఇతరుని దాభాసమాత్రము. దూరగతురాలైనను కామిని తన మనసులో నే పురుషుని దలంచునో అట్టి పురుషునితో సమానమైన యాకృతిగల వానినే ఆ బిడ్డ ప్రసవించును. అనగా వీర్య మెవ్వని దైనను ప్రయోజనము లేదనుచున్నాఁడు. ఏలనన నీతఁడు "మనోహీనం మారదగ్ధయారై" అని సత్యము నొక్కమాటలో వచించియున్నాఁడు. అనఁగా జగదుత్పత్తి స్థితిలయములకు మనస్సే కారణమై నంత మరటే బాహ్యకారణము ప్రధానము గాదనుట తెల్లమైనది.

"నైకాత్మకాండం పాదపస్య ప్రమర్ద్య
బీజం వాక్యం వాన్యతా మేతి యద్వత్
ఏవం హ్యాత్మా జాయతే స్త్రీషు భూయః
కస్మాత్ సర్వం క్షేత్రయోగాద్వి వేద.

ఒకానొక చెట్టుకొమ్మను విరిచి భూమిలో నాటి నీరుపోసి పెంచిన అదే చెట్టే అగును. అట్లే విత్తనము గూడ. ఇట్లు ఆత్మ స్త్రీలయందు తిరిగి అవిర్భవించుచున్నది. క్షేత్రయోగమువలననే బీజస్వరూపము ఒకానొకచోట గల్గును. "అజోపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానామీశ్వరోపిసన్, ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభవామ్యాత్మమాయయా." అను గీతాశ్లోక మిచ్చట పూర్తిగా అతుకుచున్నది.

ఆత్మా సంహతి మనసా మన ఇంద్రియేణ।
స్వార్థేన చేంద్రియమితి క్రమ ఏష శీఘ్రః.
యోగో య ఏష మనసః కిమగమ్యమస్తి
యస్మిన్ మనో వ్రజతి తత్ర గతో యమాత్మా.

ఆత్మహత్య

శ్రీ మంథా వెంకటరమణారావు

పాత్రలు: రామం, కమల, సరోజ, తల్లి.

రంగం-1

* * ఒక గది - స్టేజికి కాస్త ముందుకి ఒక పెద్ద మంచం చేరబడేందుకు వీలుగా- తలపక్క, వెడల్పాటి పొట్టి స్టూలు - మీద తెల్లటిగుడ్డ, మందు సీసాలు - మంచంముందు మూడు కుర్చీలు, దూర దూరంగా- వెనుక, ఒక టేబిలు- దానిమీద పెల్ఫునిండా పుస్తకాలు- టేబిల్ మీద కాగితాలు పత్రికలు.

రామారావ్ మంచమ్మీద పడుకొని ఉంటాడు - డాక్టర్ అతన్ని పరీక్ష చేస్తూ ఉంటాడు. వెనుక, రామారావ్ తల్లి, అతనిభార్య కమల నిల్చొని ఉంటారు.

తల్లి : ఎలా ఉంది బాబూ?

డాక్టర్ : ఫరవా లేదు...

తల్లి : ఈ వారంరోజులయి ప్రాణం ప్రాణంలో లేదు నాకు.

డాక్టర్ : నార్మల్ కి వచ్చింది... రేపూ ఇలా నేకింటే బాధలేదు మరి...

తల్లి : మిమ్మల్నే నమ్ముకున్నాను...

డాక్టర్ : అయ్యో! ఏమీ లేదు...మరి రెండ్రోజులకి ఆఫీసుకి వెళ్ళిపోడూ? ఇది కేవలం ఫ్లాసంబంధమయినది - ఏమయ్యా కవిశేఖరా?

రామం: మీ దయ.

డా : ఏదమ్మా...చేతులు కడుక్కొందుకి నీళ్ళిప్పించండి.

తల్లి : అమ్మా కమలా... డాక్టర్ గారికి నీళ్ళు..సబ్బు. (డాక్టర్, కమల వెడతారు) ఎలా ఉంది బాబూ ఇప్పుడు?

రామం: నయం...

తల్లి : ఆలోచించకుండా కళ్ళుమూసుకుపడుకో...

రామం: లోదను.

తల్లి : అలాగే అనిపిస్తుంది బాబూ - ఎప్పుడూ ఆ రాతలూ ఆ పుస్తకాల గొడవే నీకు - ఒక నిమిషం అన్నా తెరిపంటూ ఉండాలా? ఇప్పుడిలా ఒంటికొచ్చింది.

రామం: అవేంచేసేయి...ఇది వేరు.

తల్లి : కాస్త తెరిపిచ్చేసరికి ఆ గొడవల్లో పడతావు...

రామం: ఎలాగో ఓలా కాలం గడవాలా?

తల్లి : పోనీ ఇప్పుడన్నా ఆ ఆలోచనలు పెట్టుకోకు..

రామం: ప్రసాద్ వచ్చేడా?

తల్లి : నిన్న సాయంత్రం వచ్చివెళ్లేడు...సరోజ కూడా వచ్చింది...

రామం: (చిరాకుగా) సరోజా?

తల్లి : ఆc...

రామం: అనవసరంగా ఎందుకు దయచేసేరు?

తల్లి : అదేమిటి నాయనా? చాలా నెమ్మదయిన పిల్ల.. ఒకే ఆఫీసుకదా అని, చూసిపోదామని వచ్చింది.

రామం: ఉద్ధరించిందిలే.

తల్లి : తప్పు బాబూ - మన్ననగా గౌరవంకొద్దీ వచ్చినవాళ్ళని అలా అనొచ్చా!

[డాక్టర్, కమల వస్తారు]

డాక్టరు : (బ్యాగ్ తీసుకుని) మూడు గంటలకోసారి టెంపరేచర్ తియ్యండి—మందు ఇయ్యడం, ఇత్యాదులు నిన్నట్లానే—

తల్లి : తమరు మళ్ళీ...

డాక్టర్ : నాలుగుకల్లా వస్తాను...... నువ్వేమ్కుక ఆలోచించకయ్యా రామం...కళ్ళు మూసుక పడుకో...

రామం : సాధ్యం కాకుండా ఉంది.

డాక్టర్ : ప్రయత్నిస్తే అవుతుంది.

రామం : కూచోని చదువుకోవాలని ఉంటుంది.

డాక్టర్ : అలాంటి పనులేమీ చెయ్యకు—కుర్రచేష్టలు. పడుకోవాలని లేనప్పుడు ఆదిత్యకి అనుకుని చేరబడు...వస్తా నమ్మా!

[డాక్టర్ వెడతాడు—కమల దిళ్ళని పేరుస్తుంది. అతను వాటి కానుకొని కూచుంటాడు...]

రామం : కమలా ఆ పుస్తకం ఇలా అందుకో...

తల్లి : డాక్టర్ గారేం చెప్పేరో వినలేదూ?

రామం : డాక్టర్లు మరేం చెప్తారు? ఇది చెయ్యకండి, అది చెయ్యకండి అంటూ...బోరింగా ఉంది.

తల్లి : చదవడం ముఖ్యమా......ఆరోగ్యం ముఖ్యమా బాబూ? ఈ వారం రోజులయి ఎంత బెంగ పెట్టుక చచ్చేనో నీకేం తెల్సు?

రామం : ఎందుకూ బెంగ?

తల్లి : అదేం ప్రశ్నరా......ఒళ్ళు తెలీకుండా జ్వరమూ రోజూ...రాత్రుళ్ళు పలవరింతలూ అవీ... వెంకట్రమణమూర్తి తండ్రీ అని నే చేసుస్తూ కూచుంటే...

రామం : (నవ్వి) జ్వరం అందరికీ వస్తుంది—రాదూ? జ్వరం, కలరా, మశూచికం, ఇవన్నీ రావడం ఏం వింతా? అందరిలా నే నాకూ వస్తే వస్తుంది...

తల్లి : (కన్నీరొత్తుకుని) ఎందుకిలా నవ్వేడిపిస్తావు రామం...అన్నం పున్నెం ఎరుగనిది అది బెంబేలు పడిపోతుంది...చూడు ఈ వారమాయి తిండీ, నిద్రా లేదు సరిగా, తల్లి ఎలాఅయిందో.

రామం : (కమలకేసి చూసి) నా కరించెవరూ తిండి నిద్రా మానుకోవటం నాకిష్టం లేదు...(చిరునవ్వు నవ్వి) ఎందుకూ బెంగ...ఒస్తే ఒస్తుంది జ్వరం.. టైఫాయిడు కిందకో, మశూచికం కిందకో మారినా మారవచ్చు...ఈ డాక్టరే మన్నా ఆపగలరా......(కమలకేసి చూస్తూ) ఆఖరికి ఎందరో పోతున్నట్లే నేనూ...

[కమల ఏమీ అనదు....ఏ భావమూ వ్యక్తపరచదు...]

తల్లి : (తల మంచానికి కొట్టుకుని) ఆ మాటలన్నావంటే తల మంచానికి కొట్టుక చస్తాను...

[కమల వెళ్లి ఆమెను పట్టుకుంటుంది]

కమల : అదేమిటత్తయ్యా...ఆయన హాస్యానికంటూ ఉంటే మీరు మరీ ఇలా?

రామం : హాస్యానికంటున్నానా!......(విషాదంగా నవ్వి) సరే...సరే...మీ అందరికీ హాస్యంగా ఉంటుంది.

కమల : (చిరునవ్వుతో) కాక మరేమిటండీ? అత్తయ్య నలా బెదరకొట్టడం, చిన్న జ్వరంవచ్చేసరికల్లా...

రామం : అయ్యో... చిన్నజ్వరానికి అంత పెద్ద డాక్టర్నెందుకు పిలిచేరు? ఓక్వినైనుమాత్ర పడేస్తే పోదుకదా?

తల్లి : ఊరుకో- నీ గడ్డం పట్టుకుంటాను- పట్టుమని పది నెలలన్నా కాలేదు కాపురంచేస్తూ- చిన్నపిల్ల ...దానికేం తెలుస్తుంది? ఏదో నా బాధ చూడలేక అంది.

రామం : (అదే ధోరణిలో) ఓ క్వినైన్ డోసు- పోలేదు? పోకేం చేస్తుంది. అనక టైఫాయిడయింది- అవనీ...ప్రాణంపోయింది? పోనీ... ఈడ్చి పారేస్తాం- అంతేనా? సరదాగా నవ్వుతూ, హాస్యంగా ఈడ్చిపారేస్తాం....

తల్లి : (ఏడుస్తూ) నేను తిరగలద్దాక ఆ మాటలను... బంగారుతల్లి అదేం తప్పుచేసింది? అదంటే ప్రాణమే నీకు... ఒక్కమాట అని ఎరుగదు దాన్ని....

కమల : నవ్వేమయిందా అనండి...అత్తయ్య నెందుకేడిపిస్తారు?

రామం : నువ్వు ఏడవ్వా? పోన్లే... నే అన్నది అయితే ఏడ్చేది అమ్మేకదా! నీకు అందులో హాస్యం కనిపిస్తుంది. పోవా?

తల్లి : అది ఎంత బెంగ పెట్టుకుందో...

రామం : తెల్సు తెల్సు- ఆ మొహంమీద ఒక్క విచార రేఖన్నా లేదే,...వారంరోజులయి మంచాన నే ఉన్నా- ఎంతగర్వం! భగవాన్! నాకేదో

పెద్దజబ్బు తెప్పించను... నన్ను చంపు... అప్పుడా బింకం... ఆగర్వం...

తల్లి : అరుణ్య తండ్రీ... (తలకొట్టుకోబోతుంది... కాని కమల ఆమెను పట్టుకుంటుంది)

కమల : పదండి అత్తయ్యా... మీారు పదండి...

[ఆమెను లేవదీసి, తీసుక వెళుతుంది.]

రామం : వెళ్లండి వెళ్లండి...

అత్తా కోడళ్ళిద్దరూ ఒకటే!

[ఒంటరిగా ఉన్నాక చిరునవ్వునవ్వి, కూని రాగం తీస్తాడు...మళ్ళీ అంతలోనే రాగం ఆగిపోతుంది- ముఖం గంభీరతను పొందుతుంది- జుత్తులోకి వేళ్ళుపోనిచ్చి ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు...కొంతసేపు ఆలోచించి.]

కమలా! కమలా! (జవాబు లేకపోగా గట్టిగా)

క...మ—లా! (జవాబు ఉండదు...దగ్గరగా స్టూలుమీాదవున్న గాజుగ్లాసుతీసి కిందకొడతాడు... నిశ్శబ్దం... అతను నిగ్గపడి... అంతలోనే కోపం తెచ్చుకుంటాడు.)

[కమల నెమ్మదిగా వస్తుంది.]

కమల : పిలిచేరా?

రామం : (ప్రశాంతంగా ముఖం పెట్టి) ఏమీా అనుమానం? వినిపించదే?

కమల : వినిపించిందే అయి కనుక్కుందామని వచ్చేను.

రామం : రైకో!-ఏది, ఆ పుస్తకం ఇలా అందుకో

కమల : (పుస్తకం తీసి ఇస్తుంది)

రామం : డాక్టరు చదివొద్దన్నాడు కదూ? చదువుతాను—ఔను....నీకు చీమకుట్టినట్టన్నా లేదు... చదివి జబ్బు తెచ్చుకున్నా మరేమయినా ఒకటే నీకు.

కమల : అయ్యయ్యో! గ్లాసు ముక్కలయిందే—నన్ను పిలిచికుంటే ఇచ్చిఉండనూ—అక్కడ్నించి అందుకోవాలా? గ్లాసు ముక్కలవడంతప్ప ఏం లాభముంది?

రామం : గాజేకదా?

కమల : కాని చూడండి, ఈ ముక్కలు గుచ్చుకుంటే గాయం కాదూ?

[చిరునవ్వు నవ్వి, గాజుముక్కలు పారేసివచ్చి, ప్రక్కనున్న కుర్చీలో కూచుంటుంది—రామం కొద్దిసేపు చదువుతున్నట్టు నటించి, పుస్తకం ప్రక్కను పెట్టి కమలవేపు చూస్తాడు. కమల మాటాడక క్రిందకు చూస్తూ ఉంటుంది. పుస్తకం క్రిందకితోసి చప్పుడు చేస్తాడు—ఆమె చూడదు.]

రామం : (నిట్టూర్చి) సరే తల్లీ...సరే...క్షమాపణ చెప్పుకోనా?

కమల : (గంభీరంగా చూస్తుంది అతనివేపు.)

రామం : నవ్వు రాదేం...క్షమాపణ చాలదా?

కమల : ఏమనుకోవాలి మిమ్మల్ని.

రామం : (నవ్వి) తిక్క...తిక్క...

కమల : అత్తయ్య ఎంత బాధ...

రామం : అవు తలీ...ఆవు...ఏం; అనబోతున్నావో ఆమూలాగ్రం గ్రహించేను...గొంతు నొప్పి చేసుకోకు...

కమల : నోరు నొప్పేనన్నమాట...

రామం : కోపం తెప్పించకు...కులాసాగా మాటాడుకుందామనుకుంటే, నువ్వు మరిపట్టినపట్టు విడవ్..

కమల : విశ్రాంతి తీసుకోండి...అట్టే మాటాడ్డం మంచిది కాదు.

రామం : ఎవరికి?

కమల : మీాకే—

రామం : నాకేకదా? నీకయితే చెప్పు.

కమల : (మాటాడదు.)

రామం : (కమల చెయ్యి తన చేతిలోకి తీసుకుని) కోపమా?

కమల : (ఊరుకుంటుంది.)

రామం : ఔనుకదూ? చూడు......తెలుస్తూ......ఓహోహో...ఎంత అందం! చెక్కి పెట్టినట్టు ఆ ముక్కు, మద్దొస్తూ పెదవులు,...బంగారు ఛాయ! ఆ రెండు కళ్లూ నన్ను...

కమల : (నవ్వి) కట్టండి స్తోత్రాన్ని—నిన్న మీా స్నేహితులొచ్చారు...

రామం : ఔను...

కమల : సరోజ.

రామం : తెల్సు.

కమల : ఏం? అంత చప్పగా ఊరుకున్నారు?

రామం : ఎగిరి గెంతమన్నావా?

కమల : భక్తురాలు కదా?

రామం : అదేమిటి?

రామం : మీ రచనలంటే ఆమెకి భక్తి...

రామం : దానికి నేనేం చెయ్యను?

కమల : అదేమండీ...భక్తురాలంటే అంత నిర్దయా?

రామం : నయం... తెలియకుండా పడున్నాను ఆమె ఆరాధించినపుడు.

కమల : అంత ప్రమాదం జరగలేదు—వెళ్ళిపోతూంటే వారు...నాతో కాసేపు మాటాడి వెళ్ళింది...

రామం : బతికేను కదూ...

కమల : అన్యాయంగా మాటాడకండి—నా జాగాలో ఆవిడ ఉండదల్చిందేగా.

రామం నీకిలా తెల్సింది...

కమల : మీరే చెప్పేగా...

రామం: దేవుడిదయవల్ల వెంట్రుకవాసిలో తప్పింది—

కమల : ఎందులో ఆవిడ తప్పిపోయింది?

రామం: నీకన్నానా?

కమల : మీ దృష్టిలో...

రామం: నాకసలు ఉద్దేశం కలగనే లేదింత! నే రాసినవేవో చదివి, వాటిని పొగిడేసరికి అంతకన్న అప్సరసలు, అతిలోకసుందరి లేదనిపించివుంటుంది నాకు...

కమల : ఆవిడకేం నిక్షేపం...

రామం: ఓ! చూసి ఓర్చుకోవాలి ... ఇపుడన్నా ఒకంత ఒదులుందా! ఈ రచన బావుంది ... ఆ కావ్యంలో పదాలపొందిక బావుంది అంటూ 'బోర్' చేస్తుంది ... ఈసారి ఒస్తున్నదంటే వార్నింగియ్యి...ముసుగుతన్నేస్తాను...

కమల : (కుర్చీలోంచి లేచి ఎడమొహం పెడుతుంది)

రామం: ఏమిటీ చిత్రం!

కమల : అంత నిష్ఠూరంగా మాటాడ్డం న్యాయంకాదు మీ రచనలమీద గౌరవంతోటే ఆవిడిలా మాటాడుతుంది—ఇష్టంలేకపోతే అలా చెప్పేరాదు ఆమె ముఖానే? మీరంటే వారందరికీ గౌరవం...

రామం: నీకెందుకు మధ్య రోషం...

కమల : కష్టమనిపించింది—అర్థంచేసుకోలేరూ!

రామం: కూచో...చూడూ...మనిషివరకే నాకూ ఇష్టాయిష్టా లుంటాయికదా? ఎంత కవి అయినా రచయితయినా తప్పించుకోడం కష్టం...

కమల : (నిరాశగా) అంతేనా?

రామం: నేను దేవుడ్ననుకున్నావా?

కమల : (నవ్వి) మనిషనే అనుకున్నా...

రామం: ఇప్పుడిలా అనుకోటంలేదా?

కమల : ఏమా అనుమానం?

రామం: నువ్వున్నరీతి చూస్తే వేసిందిలే.

కమల : మనసు పాడుస్తోందా?

రామం: ఎక్కువ ఆశించకూడదు కమలా...నాగురించి పెద్ద అభిప్రాయం ఏర్పరచుకుని వుంటావ్... పరోజకరించి నే అలా అనేసరికి, నీ మేడ కూలిపోయింది... నేను నీ దృష్టిలో దిగజారిపోయేను...

కమల : (నవ్వి) అన్నీ మీరే అనుకుంటారు...

రామం: ఆపాటి గ్రహించలేనా? (ఆలోచించి) ఎలా ఉండమంటావ్ నన్ను ... ఎలా వుంటే నేనంటే నీకు గౌరవం వుంటుంది... (గట్టిగా) ఏ అభిప్రాయాలు...ఏ ఆశయాలు...ఏ ప్రవర్తన?

కమల : (అతని నోటిదగ్గర చెయ్యిపెట్టి) ఏమిటా కేకలు? అత్తయ్య వింటే ఏమనుకుంటారు?

రామం: (తగ్గి క్షణం ఊరుకొని) నీకుండిలా నాగి ఉత్త చవటలా కనిపిస్తున్నానా?

కమల : ఈ జ్వరం వారం రోజులాయి ఎందుకిలా మారిపోయేరు? ఇదివరకెపుడూ ఇలా లేదు... దేనికలా మీలోమీరు బాధపడతారు?

రామం: అదే అదే...నాలో నా బాధే కాని నీకు రవంతయినా అంటదు...

కమల : (అతని చేతులు పట్టుకుని) పోనీ, నన్నెలా ఉండమంటారు? ఉంటాను ... మీ మాట కాదన్నానా ఎప్పుడన్నా?

రామం: నే ఎలాఉండమంటే అలా ఉంటావ్... ప్రేమగా చూస్తావ్ ... నవ్వుతావ్ ... ఏడుస్తావ్... నే అలా ఉండమన్నానని...కాని నిజంగా...నిజంగా నీ మనసులో నిజమైన...

కమల: (ఆశ్చర్యపోయి) ఇదా! మీ అనుమానం... (అతని వేపు తీక్షణంగా చూస్తుంది...అతనామె వేపు చూడలేక అటుతిరిగి..."అమ్మా!" అని గట్టిగా మూలిగి, ఇటుతిరిగి, నుదుట చేత్తో కొట్టుకుని)

రామం: ఏమిటి వెర్రివెధవనయిపోయేను...

కమల: (మాటాడక, చూస్తూ నిల్చుంటుంది.)

రామం: లేదు...ఏదో పాపం నా పై అంటే, నా ప్రాణం పై ఎవరికీ సానుభూతి లేదు...

కమల: (కమల కదలదు-మాటాడదు)

రామం: (కొంత విచారంగానూ, 'డ్రమెటిక్' గానూ పెట్టి) తెల్సు... తెల్సు ... అలా నే నిల్చుంటావ్ ... నన్ను కట్టివిగాదిగట్టి మోసుకపోతున్నా...చితిలో పెట్టి కాలుస్తున్నా...ఆ మంటలు ఆకాశాన్నంటుకున్నప్పుడు కూడా అలానే నిల్చుంటావ్. (ఊరుకుంటాడు... ఆమె ఏమన్నా అంటుందేమోనని...)

కమల: (మాటాడక నిల్చుంటుంది)

రామం: (అటుతిరిగి మళ్ళీ మూలిగి) దిగజారిపోయేను... (మూల్గుతాడు) ఇవన్నీ మాటాడి ఉండవలసినదు.' అనుకయిపోయేను...అలా 'సింపథయిజింగ్' గా చూడనక్కర్లేదు ఫో!

తల్లి : (వచ్చి) ఏం బాబూ...ఏమయింది?

రామం: (మాట్లాడ్డు)

తల్లి : ఏమయిందమ్మా కమలా?

కమల: ఏమయిందో తెలీనట్టయ్య ... ఇప్పటివరకు మాటాడుతూ నే...

తల్లి : (ఒంటిమీద చెయ్యివేసి) ఒళ్ళు మరిగిపోతోంది..

కమల: ఇప్పటివరకూ మాటాడుతూ నే...

రామం: (చ్రున లేచి) అయితే నీకు నమ్మకం లేదన్న మాట?

తల్లి : అయ్యో! ఇవేంమాటలు తండ్రీ ... చూస్తూ ఉండమ్మా...డాక్టర్ గార్ని తీసుకొస్తాను నిముషంలో...

రామం: ఒద్దమ్మా...నన్నిలా పడిఉండనీ...డాక్టరూ ఒద్దు గీక్టరూ ఒద్దు ... చాలాటివారు ఉండి మాత్రం ఏం చెయ్యాలి...నా అందరికీ కష్టం తప్ప...పోయినా ఎవరేడవాలి...నువ్వు తప్ప...

తల్లి : నీకు మతికూడా పోతోంది...చూస్తూ ఉండు తల్లీ...(వెళ్తుంది)

రామం: (మూలుగుతూ ఉంటాడు)

కమల: (ప్రక్కని కుర్చీలో కూచుంటుంది)

రామం: (మూలుగు ఆపి) ఇదిలా ఎక్కువై మనోచికం లోకో దక్లోకోడింపి, ప్రాణం కొస్తా గుటక్ మంటే ఎంత హాయి! కొనా?

కమల: ఏమిటామాటలు?

రామం: ఇప్పుడిప్పుడు బాధపడించి, ఇప్పుడిప్పుడే అనార్యంగా మాటాడుతున్నానని అలా చూస్తున్నావ్? అవునా?

కమల : నే ఎంతబాధపడుతోందీ గ్రహించేరా?

రామం : అన్ని బాధలూ పోతాయి...ఉత్తకబురే అనుకున్నావ్ కాదూను...చూడు—...చెయ్యి చూడు...(తన చెయ్యి ఆమె చెక్కిలికానిస్తాడు) కుదిరిందా నమ్మకం...మరీ బాగాకుదురుతుందిలే...నే బుగ్గి, ధూళిఅయిపోయినప్పుడు...బుగ్గి ధూళి అయి ఎగిరిపోయినప్పుడు. (కాసేపాగి డెమటగ్గా) అప్పుడు......అప్పుడన్నా ఒక్క కన్నీటిచుక్క ఈనిర్భాగ్యుడికోసం రాలుస్తావా? నాకు నమ్మకం లేదు.

కమల : (ముఖం చేతులతో కప్పుకుని, ఉండానికి తల ఆన్చి, ఏడుస్తుంది)

రామం : (తృప్తిగా నవ్వుకుని) ఒకే ఒక్క కన్నీటిచుక్క సుమా...ఒద్దు...ఏడవకు.....అందాలరాశివి...ఈ దరిద్రుడితో ఏం సుఖపడ్డావ్? లక్షలు నీ అందానికి తోహారుచేసేవాళ్ళు...నాకంటే అందగాడ్ని...డబ్బున్నవాడ్ని పెళ్ళిచేసుకో (గొంతు తగ్గించి) నిజంగా; అప్పుడే నా ఆత్మకి శాంతి... నే పోయేక అలా చేస్తానని మాటియ్య...

కమల : (కళ్ళు ఒత్తుకుని లేచి వింతగా చూస్తుంది)

రామం : ఆ ఆనందంలో అప్పుడప్పుడు ఈ నిర్భాగ్యుణ్ణి తల్చుకో...(తనమీద తనకు కలిగిన జాలివల్ల గొంతు దుఃఖపూరిత మౌతుంది) ఒద్దు... అంత కోరిక కోర లేను...ఏ జీవి తీరుస్తుందీ కోరిక... నే నేపాటి...(కన్నీరు తుడుచుకుని పక్కకు తిరిగి మూలుగుతాడు)

కమల : (వింతగా చూస్తూ) ఏమిలా అయిపోయేరు!

రామం : (చ్రగున లేచి) ఇంకా అనలేదనీ..."ఏం ఇలా అబద్ధుక్కి దిగజారిపోయేరు...పిచ్చి లేదూ" అను...

కమల : (దగ్గరికివెళ్ళి) ఇటుచూడండి......నా కేసి చూడండి—నామీద నమ్మకముంటే నమ్మండి. నేను ఎప్పుడన్నా, మిమ్మగౌరవ పరచినట్టయినా మీకలా నమ్మకం కుదిరినట్టయినా నేను ఏ శిక్షనన్నా అనుభవిస్తాను...

రామం : (మౌనం)

కమల : ఇవ్వాళ నే అన్నమాటల్ని తల్చుకొంటే కోపొస్తుంది...(సౌమ్యంగా) విన్నారా?

రామం : (కూచోవడానికి ప్రయత్నిస్తాడు)

కమల : లేవకండి...(దిండ్లు పేరుస్తుంది)

రామం : (వాటికానుకుని కమల చేతులు పట్టుకొని) అర్థం లేకుండా వాగి, నిన్ను బాధపెట్టేసుకదూ.

కమల : నే నేం బాధపడ లేదు...

రామం : (అనుమానంగా చూసి) బాధపడలేదూ? మరి అంతలో ఏడ్చేవ్?

కమల : నాగురించి బాధపడి ఏడవ లేదు...

రామం : మరెవరిగురించి?

కమల : మీ గురించి...

రామం : ఓహో తెల్సింది—ఏమిలా పిచ్చివాడ్లా వాగు తున్నాడే అని జాలితలచి ఏడ్చేవ్...... — అంతేనా?

కమల : మీరన్నీ తప్పుగా...

రామం : (కోపంగా) నీకే మహా అందం ఉందనీ ఆట లాడిస్తున్నావ్ కదూ కోతి జేన?

కమల : నేనా?

రామం : మళ్ళీ ! ఎంత గోటు...ఎంత గర్వం ! ఒక్క మాట ఊడిపడదే...నన్ను నేను కించపరచు కుంటూ, నా వ్యక్తిత్వాన్ని బుగ్గి చేసుకుంటే నా అందమేకదా పిచ్చిలా అడిస్తోందని కిరిగా నిల్చున్నావ్...పిచ్చివా అది నాకోసంట! ఎంత అహం!

కమల : ఎందుకిలా నన్ను పరీక్ష చేస్తారు...

రామ : ఒకనిముషం ఆపకపోయేసరికి ఆ విరహాన్ని భరించలేకే కదా పిడిన్ని మర్కట చేష్టలు చేస్తున్నాడూ అనుకుంటున్నావ్...అమాయ కంగా అనిపిస్తున్నావ్...ఎంత జిత్తులమారివో నాకు తెల్సు...

కమల : మీ కాళ్ళు పట్టుకుంటాను...విశ్రాంతి తీసు కోండి...

రామం : "పిడిచేత అవాకులూ చెవాకులూ వాగిం చేను...వాడే గెలుపు" అని మురిసిపోకు... నేను గెలవక మానను...ఈ జ్వరమిలా ఎక్కు వయి ... ఊరంతా మసూచికం...అదొచ్చి చావక మానను...ఛీ! మళ్ళీ మొదటికే ఒచ్చేను.

కమల : పలవరిస్తున్నారా ఏమండీ! ఏమిటీ మాట లన్నీ...

(రామం తేరుకుంటాడు...కొంతసేపు)

రామం : సరే...మళ్ళీ గెల్చేవ్...నువ్వంటే నాకెంత మమకారమో నీకు తెలిస్తే ఇంత ఉదాసీనంగా ఉండవ్...

కమల : నేనా? ఎప్పుడు?

రామం : ఈ వారంరోజులయి...ఒక్క నిముషమునా దగ్గర కూచున్నావా? నువ్వు దగ్గరుంటే నా కెంత తృప్తి!

కమల : మీకు జ్వరమాయె...

రామం : అయితే?

కమల : (చిరునవ్వుతో) గోరంతలు కొండంతలు చేసు కుంటున్నారు.

రామం : నే అంటే నీ మనసులో నిజంగా...

కమల : (నవ్వు) ఏమిటా ప్రశ్న?

రామం : ప్రశ్నే—

కమల : గ్రహించుకోలేరూ?

రామం : నీ అందాన్ని తల్చుకున్నప్పుడెల్లా ఆ అను మానమూ వస్తుంది...

కమల : (నవ్వు) మీరు లేరూ అందంగా? నాకెందుకు వెయ్యదూ అనుమానం?

రామం : నీ హుషారూ...నీ చలాకీ...నీ మెరుపూ నాకెక్కడిది? మామూలప్పుడే లేదు...ఇప్పు డిలా నే పడుండగా నా కెక్కడిది ఆ బలం? నా మాటలు...నా గోల...నా స్థితి నీ సంతో షాన్ని చీల్చుకుని నీ మనసును చేరగలవా...

కమల : (దెబ్బ తిన్నట్టయి లేచి అతని వేపు కొంతసేపు చూసి అతని పాదాలమీద పడి ఏడుస్తూ) నాకు తల్లీ...తండ్రీ...ఎవ్వరూ లేరు...అన్నీ మీరే అనుకున్నాను...ఏం కావాలి...మీరు చెప్పండి..

రామం : చెప్పనా...చెప్పనా?

కమల : (ఆర్తంగా చూస్తుంది)

రామం : ఊహూ...చెప్పను...(కళ్ళు కప్పుకుని ప్రక్క దొర్లిపోతాడు...ఆమె లేచి ఆర్తంగా అతని తల త్రిప్పి చూసి, గాఢంగా అధరాలను వదు తుంది)

రంగం: 2

అదే గది

రామం: కాస్త సాయం చెయ్యమ్మా పడకకుర్చీలోకి...

తల్లి : డాక్టర్ గారొచ్చే వేళయింది బాబూ...

రామం: ఈ మంచంమీద చికాకుగా ఉంది...... నెల్లాళ్లయి...

తల్లి : మనరాత! పోనీ, వెంకట్రమణమూర్తి దయవల్ల బతికి బయటపడ్డావు...అంతే చాలు...

రామం: ఇదో హాస్యచిత్రం...... నేను బతికి బయట పడితే అంతే చాలు నీకు...ఎందుకు బతికేనా అని ఏడుస్తున్నాను నేను.

తల్లి : ఎన్ని సార్లు చెప్పాలి రామం......అటువంటి మాటలాడ కూడదని...

రామం: ఆకుర్చీలోకి సాయం చేద్దూ...

[లేవ బోతాడు]

తల్లి : ఉండుండు...కమలని పిలుస్తాను......అమ్మా కమలా!

రామం: ఒద్దు...దాన్ని పిలవకు...పోనీ ఈ మంచం మీదే ఇలా ఏడుస్తాను...

తల్లి : నీధోరణి నాకేం అర్థంకాకుండా ఉంది...

[కమల వస్తుంది]

రామం: (ముఖం కప్పుకుని) వెళ్ళు...నన్ను చూడకు వెళ్లు...

తల్లి : ఇలా కాస్త సాయం పట్టమ్మా ఈ కుర్చీలోకి..

రామం: మీకో లక్ష నమస్కారాలు...పడకా ఒద్దు కుర్చీ ఒద్దు...మీరు వెళ్ళరూ బాబూ...ఒక్క నిముషం ప్రశాంతంగా ఉండనీండి...

[కమల, పైట చెరుగుతో, పెల్లుబికే దుఃఖాన్ని ఆపుకుంటూ వెళుతుంది]

హమ్మయ్య! బతుకు జీవుడా అని!

తల్లి : నీకు మతికాని పోయిందా రామం! ఈ పిల్లాటా వచ్చి చెడి ఎవరొక నీకు చాకిరీ చేసింది?

రామం: నే చెయ్యమన్నానా? చాకిరీ చేసి, బతికించి ఈ నరకంలోకి తొయ్యడానికి...ఈ పిల్లాన్నా ఆ అమ్మవారు పెట్టిన బాపనకుం...

తల్లి : డాక్టరుగారుకూడా దగిరికి వెళ్ళేందుకు జంకేరు! పిచ్చి తల్లి...(కళ్లొత్తుకుంటుంది)

రామం: మళ్ళీ చెయ్యలేదూ?

తల్లి : నే బతికినా చచ్చినా ఒకటే.

రామం: ఇప్పుడైనా బతికుండి చచ్చినట్టు లెక్క కూడా...

తల్లి : సరే...అను..నా రాత...చచ్చేకాలానికి ఇదంతా రాసి పెట్టేడు దేవుడు...

రామం: (లేవబోతూ) ఏదీ...ఊత...

తల్లి : అతనికి సహాయం చేసి పడకకుర్చీలో పడుకుండ బెడుతుంది.)

రామం: (కుర్చీలో చేరబడుతూ) చచ్చి స్వర్గాన వుందును...బతికి అందరికీ ఈ బాధలు...

తల్లి : నిక్షేపంలా ఉండక ఈ మాటలన్నీ ఏమిటి రామం...ఈ పిల్లాణ్ని ప్రాణాలు గుప్పిట్లో పెట్టుక గడిపేం ఇద్దరం...మా అదృష్టంకొద్దీ నువ్వు దక్కావ్...ఈ ధోరణేమిటో నాకు చెప్పు—

రామం: తెల్సి ఆ ప్రశ్న ఎందుకు? బాధపడి నా నోటంట చెప్తే, ఆ బాధమాని సంతోషించ డానికేనా?

తల్లి : చదువుకున్న వాడివి. ఈ కాలపు వాడివి. నీ జ్ఞానం నాకెలా ఒస్తుంది నాయనా?

రామం: జ్ఞానమెందుకు...ఎదురుగా కనిపిస్తూవుంటే జంతువు.

తల్లి : (ఊరుకుంటుంది వింతగా చూస్తూ)

రామం: (తనని చూపుకుంటూ) ఈ జంతువు...

తల్లి : నిక్షేపంలా ఉన్నవాడివి—జంతు వేమిటి రామం?

రామం: వింత జంతువని చూసినట్లు, కళ్ళు అంతంతలు చేసుక చూసారు..."ఏడే రామం..." మరి మాట పెగల్దు—అప్పటి స్నేహం, దగ్గరితనం హుషారు ఆ ముఖాలమీద చస్తుంది...బయట పడ్డాక బతుకుజీవుడా అనుకుంటారు.

తల్లి : అంతా నీకలా తోస్తోంది కామోసు—ఎవరూ అనుకోరు.

రామం: బయటకనరు...కాని మనసు చెబుతూనే వుంటుంది—ఆ వేడివేడి తాజామనసు చల్లగా అయి ఊరుకుంటుంది—నా ముఖం చూడు...నేను అప్పటిరామాన్నే...

తల్లి : ఈ జబ్బు పడ్డాక నలుపొచ్చింది డాక్టర్ గారన్నది వినలేదూ? నీవుడి దబ్బల చర్మానికేం హాని కలగలేదు— ఈ మచ్చలు పోతాయిబాబూ ఏదో మందూ అదీ ఇస్తామన్నారు కదా...

రామం: నా తృప్తికి - నే ఏడవకుండాను. (పేరు? అది బాగా నటిస్తారు...వికారమైన వస్తువనిచూస్తే ఇష్టం ఎలా కలుగుతుందమ్మా ఎవరికన్నా ?

తల్లి : ఏమీ లేనిదాన్ని నువ్వు అంతంత చేస్తున్నావ్. నువ్వంటే అందరికీ ఇష్టమే...నువ్వింక అలా మాటాడేవంటే నామీద ఒట్టు.

రామం: ఓ...ఇష్టం! నీకుంటే సరా? మనింట్లో నే.
(ఆగిపోతాడు)

తల్లి: ఏమిటి మనింట్లో?

(డాక్టరు వస్తాడు బ్యాగ్ తో)

డాక్టర్ : హల్లో! కవిపుంగవా! ఎలా వున్నావివాళ...

తల్లి : బాబూ ఇంకెక్కడండి......ఇందాకట్నుంచీ ఒకేలా...

రామం: (కోపంగా) అమ్మా ఊరుకో.

డాక్టర్ : ఏమిటి సంగతి? నాదగ్గరేమీ దాచనవసరం లేదు—

తల్లి : ఏదో ఆలోచించుకుని వాడుపిచ్చెత్తి మమ్మల్ని పిచ్చెత్తిస్తున్నాడంటే నమ్మండి!

డాక్టర్ : నాకు చెప్పవయ్యా - నీకన్న పెద్దవాణ్ణి కానా?

రామం: ఏమీ లేదండీ...

తల్లి : అదే అంటే వినడు...తను మునుపట్లా లేనంటాడు...అందుకు తనంటే ఎవరికీ ఇష్టముండదంటాడు...

డాక్టర్ : కుర్రాడా అనవసరం—నువ్వు చాలా అదృష్టవంతుడివి. ఇదొచ్చి అంగవైకల్యంతో బాధపడేవారు చాలామంది— నీ చర్మానికి గోతులు పడలేదు... నే రాసిచ్చే మందులు... వాడితే ఆమచ్చలు...నలుపుదనం పోతాయి...

రామం : నాకేం నమ్మకం లేదు.

డాక్టర్ : నామాటమీద నమ్మకం ఉందా లేదా...

రామం : అయినా...

డాక్టర్ : నే అన్నట్టు కానప్పుడు నావృత్తి మానేస్తాను...సరా?

రామం : అంతమాటనడం ధర్మంకాదు, నా ప్రాణం నాకిచ్చేరు—అదే పదివేలు...

తల్లి : (వింతగా కొడుకుకేసి చూస్తుంది)

డాక్టర్ : కృతజ్ఞత చెప్పుకోదలుస్తే కమలమ్మకే చెప్పుకో...

తల్లి : (గొణుక్కొంటూ) చిట్టితల్లి...

డాక్టర్ : ఆవిడ కనిపించడమే మానేసేరు...

తల్లి : కమలా! ఇలా రాతల్లీ ఓసారి—

రామం : (గట్టిగా) పక్కవారింటికి వెళ్ళిందిలా ఉంది—

డాక్టర్ : డోంట్ వర్రీ...ఫరవాలే ... ఆఁ...పుస్తకాలూ అవీ ముట్టకుండా మరో పదిహేను రోజులు పూర్తి విశ్రాంతి తీసుకో...అవక ఆఫీసూ గొడవలూ ఎలాగూ ఉన్నాయి—

తల్లి : అంతా మీ దయ...

డాక్టర్ : వస్తా...మరో కేసుంది ఊరివింటా ఉన్న తంగా ఉంది. (లేస్తాడు)

తల్లి : ఉంటాం బాబూ!

డాక్టర్ : మంచిదమ్మా

(డాక్టర్ వెళ్తాడు)

తల్లి : ఇప్పుడు మనకు కుదుటబడిందా?

రామం : (చిరాకుగా) ఈ సంగతులన్నీ డాక్టర్ కు చెప్పడం నా కిష్టం లేదమ్మా...

తల్లి : నీతో అన్నీ విడ్డూరమే...

రామం : నేనే ఒక విడ్డూరంలే—

తల్లి : పోనీ, నోరు మూసుకపడుంటాలే—

రామం : అన్నీ అతగాడితో చెప్పడం పెద్ద అప్రతిష్ఠయినట్టు—అతను వచ్చోన్నా గాడిదకింద జమకట్టేడు.

తల్లి : అతన్నలా అనడం మంచిదికాదు నీ ప్రాణం నీకిచ్చేడు—

రామం : ఉద్ధరించేడు—

తల్లి : ఇంకా తంటాపనీ చూసుకోవాలి— కాస్త కళ్ళు మూసుకో (లేస్తుంది)

రామం : కాఫీ ఉంటే కొంచం—

తల్లి : కాఫీవద్దు...హార్లిక్సు...

రామం : వద్దుబాబో వద్దు.

తల్లి : మరి వాదించకు...ఇప్పుడే పంపుతాను...

రామం : పంపుతావా? వద్దు.

తల్లి : ఇదేం చిత్రం...

రామం : ఓపిక ఉంటే తెచ్చియ్యి—లేదా రాం రాం!

(తల్లి వెళ్తుంది — రాముం తలంపేపు కళ్ళు మూసుకుంటాడు—కళ్ళు విప్పి ముఖం చేత్తో రాసుకుంటాడు ... తానిరాగం తీసి పైకప్పు కేసి చూస్తాడు...రాగం ఆపి నుదుటిమీద చేతితో కొట్టుకుని...)
లాభంలే...

(కమల వస్తుంది, గ్లాసుతో)

రాముం: (ఉలికిపడి చూసి) నిన్నెవరు తెమ్మన్నారు...

కమల: మీరు కావాలన్నారు...

రాముం: నీ సున్నితమైన చేతులకి శ్రమకలిగించిన పాపం ఎవరిది?

కమల: ఏ పాపమన్నా నాదే—

రాముం: ఎంతమాట! పతివ్రతా తిలకానివి. నీకు పాపమా?

కమల: ఔను.

రాముం: పొరపాటు - ఆ పాపం మాది...

కమల: పొరపాటు మీది...

(గ్లాసు ఇస్తుంది)

రాముం: (అందుకుని, విసిరివేయి, తమాయించుకుని, దాన్ని నోటిమీదనుంచి) అయితే ఇదే కామోసు పుణ్యానికి ఫలితం.

కమల: నా పాప ఫలం!

రాముం: నే నెందుకనుభవించాలి?

కమల: నా పాపం కొద్దీ.

రాముం: ఏమిటో నీ పాపం?

కమల: నేనై పుట్టడం-

రాముం: బంగారు బొమ్మవి - నువ్వయి పుట్టడానికి ఎంతపుణ్యం చేసుకోవాలి!

కమల: అదే దురదృష్టం.

రాముం: ఏది?

కమల: మీరన్నట్టు పుట్టడం-

రాముం: ఏది దురదృష్టమో చెప్పనా?

కమల: అది కాదు-

రాముం: ఏది కాదు-

కమల: మీరు చెప్పబోయేది-

రాముం: నీ కెలా తెల్సు?

కమల: గ్రహించేను...

రాముం: అదీ తెలిసిందే! అంత అదృష్టం ఉండీ, చంద్రుడిలో మచ్చలు...

కమల: మీకు సంతోషాన్నివ్వలేక పోతున్నాను...

రాముం: కాదు...కాదు- నన్ను కలుసుని పరిపూర్ణత అంటారే, అది పొందలేక పోతున్నావ్—

కమల: (ఆతని కళ్లలోకి చూసి) మీకు సంతోషం కలిగించలేక పోవడమే నా లోపం-అందుకే మీరన్న పరిపూర్ణత నాకెప్పుడూ రాదు- అందుకు నే నేదో గొప్ప పాపంచేసి ఉండాలి.

రాముం: లోపం నీది కాదు - తృప్తిపొందలేక పోవడం అన్నది నాది లోపం -

కమల: అందుకు కారణం నేను కానా?

రాముం: అందం, గుణం, తెలివి ఉన్న నీకేం? దేవకన్యవి మనుష్య జన్మెత్తేవ్ - నువ్వన్న దురదృష్టమల్లా నన్నుకట్టుకోడం...

కమల: హార్లిక్సు తాగండి-

రాముం: చాలీ ఆరోగ్యం - ఎవరు సంతోషించాలి కనుక.

కమల: మేమంతా ఏమయేం అనుకున్నారు?

రాముం: మీరున్నారు... నే ఉన్నానా? నేనానాడే చచ్చేను...ఈ ఒంటెని మాత్రం డాక్టరు, పతివ్రతా శిరోమణివైన నువ్వు యముడిదగ్గిరించి ఈడ్చుకొచ్చేరు...తీరా చూడబోతే...పొరపాటయిపోయింది...జాగ్రత్త పుట్టినా ఈ ఒళ్ళు మనసులో ఏడ్చేగా...మొత్తుకున్నారు...పోనీ ఏంచేస్తాం అని ఊరుకున్నారు...

కమల: (ప్రక్కనున్న కుర్చీలో కూలబడి కళ్ళు కప్పుకుంటుంది)

రాముం: అటు దేవుడుకీ, ఇటు నీకూ చులకనయి పోయేను...

కమల: (తెరెత్తి) చులకనా! మిమ్మల్నెప్పుడు నేను చులకనగా చూసేను?

రాముం: నీ మీద విజయం సాధిద్దామనుకున్నాను... ఈ జబ్బొచ్చింది. అంతవరకూ దేవుడు అనుకూలుడే. అటుతరవాత నన్నాడించి ఆనందిద్దామని వాడికే అనిపించింది. నన్ను చంపకుండా ఇలా చేసివదిలేశా....

కమల: నే నేం చేసేను....

రాముం: నువ్వు వాడికి సాయపడ్డావ్—రాత్రి,పగలు, తిండీ నిద్రామానుకుని నాకు పరిచర్య వెలగబెట్టి నన్ను గెలవనీకుండా చేసేవ్....

కమల: మిమ్మల్ని దక్కించుకున్నాను. నాకదే పది వేలు.

రామం: నీ ప్రశాంతత్వంలో నెగ్గినందుకూ, నన్నోడించినందుకూ నీకంత ఆనందం.

కమల: మీ మంచిని కోరుకోడం తప్పా?

రామం: దక్కించుకున్నావు? దక్కించుకుని, ఎదురుగా పెట్టుకున్నావుగా ప్రతిక్షణం నీ ఎక్కువతనాన్నీ నా తక్కువతనాన్నీ ఋజువు చెయ్యడంకోసం—అదీ పట్టుదలంటే...

కమల: (ఏడుస్తూ) మీరన్నీ తెల్సినవారు...మీపట్ల నాకెంత గౌరవమో, విశ్వాసమో, మీరెరుగుదురు...అన్నీ తెల్సి మీరిలా....

రామం: పోనీ...అయిందేదో అయిపోయింది. విచారించకు. ఇప్పటన్నా మించి పోయింది లేదు. నీ అందం, గుణం, తెలివి నీకున్నాయి...ఏమీ తరగలేదు...రామం అనేవాడు లేడుకదా (తనని చూచుకొని) ఈ శరీరానికి అభ్యంతరం లేదు. ఈ చేతులెత్తి ఆశీర్వదిస్తుంది.

కమల: దేనికి?

రామం: అదే...పరిపూర్ణత పొందాలంటే రామం అనేవాడి ఆత్మకూడా సంతోషిస్తుంది....

కమల: (ఆశగా) మీరు సంతోషంగా ఉండేందుకు ఏం చెయ్యమన్నా చేస్తాను...

రామం: చేస్తావు కదా.

కమల: ఆఁ.

రామం: ఆడితప్పవుకదా?

కమల: ప్రాణమన్నా ఇస్తాను....

రామం: అది కాదు-ఇది అందరికీ తృప్తి, సంతోషమూ సరా....

కమల: చెప్పండి.

రామం: అందం, గుణం, తెలివి, దీనికితోడు డబ్బున్న ఒక మంచి కుర్రాడ్ని చూసి అతడితో కాపురం పెట్టేయి.

కమల: (దెబ్బతిన్నట్టయి, పిచ్చిదాన్లా చూస్తూ ఉండిపోతుంది.)

రామం: ఏమీ కష్టం లేదు...నన్ను చూడమన్నావా? చూసి పెట్టనా ఓ అబ్బాయిని?

కమల: (మాటాడబోయి, మాటాడలేదు)

రామం: కోటికి పడగెత్తిన వాడుకూడా నీ అడుగులకి మడుగులొత్తుతాడు. అప్పుడు నీకు పరిపూర్ణత.. అందరు సంతోషిస్తాం... (తనని చూపుకొని) ఈ శవాకుల వెనకకూడా సంతోషిస్తాడు... ఊఁ...అనవూ? అపుడు నీ అదృష్టం పువ్వులా కాయలా తొడిగి...నీ కళ్ళలో మెరుపులు మెరిసి...నీ పెదవులలో జీవం తొణికి...నీ ముఖాన హాసం వెలసి....

కమల: (తెలివితప్పి క్రిందకు జారిపోతుంది)

రామం: (చిరునవ్వు నవ్వి) ఎందుకులే ఆ నటన...... ఇష్టంలేదూ? సిగ్గుకదూ? నధువారయె... ఎంతయినా ఏదో ఆనందగాయె...ఈ బాధ, ఈ నరకం, ఎదురుగా ఎప్పుడూ నా ఈ ఆకారం పోతుందాయె... (విషపు నవ్వు నవ్వి కాలితో ఆమెను కదిపి) లే... లేవవూ... అంత సిగ్గా? (కసిగా ముఖం పెట్టి కాలితో గట్టిగా తోస్తాడు ...ఆమె కదలదు. కాలితో తంతాడు...ఆమె కదలకపోగా అతనిముఖంపాలిపోతుంది. గట్టిగా) అమ్మా! అమ్మా!

తల్లి: (వెనకనుండి) ఏం బాబూ...వస్తున్నా...... (వచ్చి కమలను చూసి) ఇదేమిటి? ఏమయింది నా తల్లి కేమయింది... ఏమయిందే కమలమ్మ తల్లీ!

రామం: అబ్బా...గోల పెట్టకు... వేడి చేసి మొహం తిరిగింది కామోసు...కాస్త నీళ్లు జల్లు...

పైనుండి స్త్రీ, పురుష కంఠాలు, తలుపు కొడుతూ: రామం!...రామం!

రామం: వీళ్లా తయారయిపోయేరు......వాళ్ళని తరిమేయి...పొమ్మను...

[కుర్చీలోనుండి లేచి ముందంజ వెయ్యబోయి, బలం చాలక తూగిపడతాడు.]

తల్లి: అయ్యో దేవుడా! బాబూ రక్షించండి...

రంగం: 3

** రెండో రంగంలోలానే. రామారావ్ రాసుకుంటూ ఉంటాడు. తల్లి వస్తుంది.

తల్లి: రాసుకుంటున్నావా బాబూ?

రామం: ఆ...ఏదో ఊసు పోయేందుకు... ఇంక రేపట్నుంచి ఆఫీసూ గొడవా ఎలానూ ఉంది...

తల్లి : వాళ్లు స్నేహితుడికని చూసేందుకొచ్చేరుకదా ...మొహమున్నా చూపించక......ఏం బాగుంటుంది రామం!

రామం: ఆఫీసులో చూసి ఆనందించవచ్చులే...

తల్లి : ప్రహా చేసుకున్నాడో?

రామం: కొట్లో కలవనీ...

తల్లి : బావుంది ధోరణి...

రామం: ఏమున్నా పనుండి ఒచ్చేవా అమ్మా?

తల్లి : ఉత్తినే...ఏంచేస్తున్నావో చూసిపోదామని...

రామం: ఆం లేకని...(రాసుకుంటాడు)

తల్లి : (మౌనం కొంచంసేపు...) సుందరమ్మగారు...

రామం: ఆఁ...ఏవిఁటే? ఏ సుందరమ్మగారూ?

తల్లి : బావుంది! పక్కింటి పిన్నిగారు...

రామం : ఓహో...ఆవిడకేమయిందీ?

తల్లి : నిక్షేపంలా ఉంది. ఆవిడకేమయింది.

రామం : అదేనా చెప్దామనుకున్నావ్.

తల్లి : అదికాదు...ఏదో మంచిసినిమా వచ్చిందిట.

రామం : ఒచ్చిందా? రానీ ... సినిమా రావడానికీ, పిన్నిగారు నిక్షేపంలా ఉండడానికీ ఏవుంది అవినాభావసంబంధం?

తల్లి : ఆవిడదానికి వెళ్తున్నారు.

రామం : అదాకథ. వెళ్ళనీ...నాకుభాకేస్సులుకూడా.

తల్లి : (జంకుతూ) పాపం...కమలకి ఈ రెణ్నెల్లాయి ఊపిరితీసుకుందుకికూడా తీరిక లేకపోయింది.

రామం : సరే...నాకేతిప్ప ... ఇవుడు వస్నేందుకు సాధించడం?

తల్లి : నీతో ఏమనడానికీ నాకు భయమే...

రామం : అంతభయం వేస్తూ ఉన్నావా?

తల్లి . (కోపంగా చూసి) లేదు—

రామం : (నవ్వి) కమలకి తీరిక లేకపోడానికీ పిన్నిగారి సినిమాకీ ఏంసంబంధం?

తల్లి : మన కమలనికూడా ఆవిడ రమ్మన్నారు...

రామం : హమ్మయ్య... తెల్సింది...

తలి : ఇది వెళ్ళనంది...

రామం : వెళ్లనందీ?

తల్లి : వెళ్లనంది...

రామం : సరి కథేమూసిపోయ్.

తల్లి : నే వెళ్ళమని ఒత్తిడిచేసేను...

రామం : శెబాష్...మంచిపనిచేసేవ్.

తల్లి : దాని మనసు కొత్త కుదుటపడుతుందికదాఅని బలవంతపెట్టేను. నే కోపం తెచ్చుకుంటే నే కాని ఒప్పుకుందికాదు.

రామం : ఏమయితేనేం...ఒప్పుకుందికద! హమ్మయ్య! అయితే నేనేంచెయ్యనూ?

తల్లి : నువ్వూ వెళ్ళమని ఓమాటంటే సంబరపడుతుంది పిచ్చిది.

రామం : ఓ! నాకేం అభ్యంతరం లేదు.

తల్లి : నిజంగా?

రామం : నామీద నమ్మకంకూడా పోయిందా నీకు?

తల్లి : అందుక్కాదు నే అన్నది...సరే (వెళ్తుంది)

[రామం రాత కట్టిపెట్టి పడకకుర్చీలో పడుకుంటాడు ఆలోచిస్తూ—కమల వస్తుంది. వచ్చి ఎదురుగా నిల్చుంటుంది — రామం అటు వేపు చూడడు]

రామం : (ఆలోచిస్తూ) నువ్వంటే ఒకదినంగా నాకు భయంఉండేది. అసూయకాదుకద?

కమల : (బెరుకుగా) ఎవరూ?

రామం : ఎప్పుడనుకున్నావ్... అప్పుడు ... రామం, రామంగా ఉన్నప్పుడు...చూసేందుకు బాగా నే ఉండేవాడ్ని...ఒప్పుకుంటావా పాయింటు?

కమల : మీరెప్పుడూ నాకు బాగానే ఉంటారు...

రామం : కట్టు, గుర్రాన్ని కట్టు — అంత త్యాగం నాకొద్దు...

కమల : మీ కోసం నే ఏమన్నా...

రామం : చాలు. నా ఖుషీకని అలాంటి మాటలనకు— అన్నా తెల్సిపోతుంది—

కమల : మీ రేమన్నా నా మనసు మారదు.

రామం : నీ మనసు నాకు తెల్సు—మార్చుకుందుకు ప్రయత్నించకుమీ!

కమల : నిజవాఁ...?

రామం : నిజమేఁ—సరే—అయిందా-అప్పుడు నాకు భయం—ఎందుకని ప్రశ్న వేస్తావేమో—ఈసొగసైన అమ్మాయికి నే అంటే నిజంగా ఇష్టమా లేదా అని... నేనూ ఆ అమ్మాయంత బాగానూ ఉన్నానా లేదా అని... నే అంతగా ప్రేమిస్తున్నానని ఈ బొమ్మకి తెల్సునా లేదా అని...ఏవేవో భయాలు...అనుమానాలు...

కమల : ఏఁవిటండీ ఈ మాటలు... నే ఎప్పుడన్నా...

రామం : పోనీ...అయిపోయిందేదో అయిపోయింది. ఇప్పుడు పరమాత్ముడి దయవల్ల నిశ్చింత! నా కే అనుమానాలూ, భయాలూ లేవు. నే నంటే ఎవ్వరూ ఇష్టపడరూ, ఇష్టపడలేరూ అన్న నిజం బాగా పడీపడీ ఒప్పుకున్నా నిజాకి...ఒక వేళ ఇష్టపడ్డట్టు అగుపడ్డా అది నాటకే! నాగుపాట్లా నటన అన్నది నాకు నేను "ఇదిరా వినవాయీ నిజం" అని లౌడ్ స్పీకర్ పెట్టి చెప్పేసుకున్నాను...

కమల : (ముందుకువచ్చి కాలుమీద కూర్చొని) మీ రెందుకిలా బాధపడుతున్నారో నాకిప్పుడు నిజంగా అర్థమయింది— నేను...

రామం : సరే సరే...అవన్నీ ఎందుకు. నువ్వెన్నన్నా, నన్ను చూసినప్పుడల్లా "దేవుడి దయవల్ల నాకు రా లేదు—బతికేను!" అనిపించడం మానవు—

కమల : నన్నెందు కిలా పరీక్ష చేస్తారు? (దుఃఖంలో అతడి ఒళ్ళోకి వాలిపోతూవుండగా అతడాపి)

రామం : అతిపనికిరాదమ్మాయీ...యేదన్నా నరాల్లంటే మోతాదు—సరే...అయితే సినిమాకి వెడతావా?

కమల : ఉహూ వెళ్ళను—

రామం : మహారాణీలా వెళ్ళు—

కమల : (తల అడ్డంగా ఊపుతుంది.)

రామం : అలాటి భయాలేమీ పెట్టుకోకు...

కమల : భయాలా?

రామం : అదే—ఇంతా నే అన్నాక, నువ్వు వెడితే నీకు నామీద ఇసుమంతయినా అపేక్ష లేదని నేను రూఢిపరచేసుకుంటానని భయం వేసిన దానవై, ఇంకా ఏదేదో ఐ... ఉహుం...వెళ్ళను" అనవల్సి వచ్చింది.

కమల : నే ఎంతబాధ పడుతున్నదీ మీకు తెలుసి మీరీ మాట లనడం...(కళ్ళొత్తుకుంటుంది.)

రామం : అగ్నికి ఆజ్యం తోడైనట్టు. అసలే, "నా కర్మ ఇలా కాలిందేం" అని నువ్వేడుస్తూ ఉంటే దానికి పాయం నా మాటలు కూడానూ.

కమల : మీరే నాకు సర్వం అని మిమ్మల్నెలా నమ్మించను!

రామం : 'మేక్ బిలీవ్' అంటారు. ఒద్దొద్దు—ఆ బాధ లేమీ పడకు. రామకోటిలా రాసి ఇచ్చేయమంటే ఓపిగ్గా కూర్చొని అన్నిపార్లూ రాసిచ్చేస్తావ్ కూడానూ, నే నమ్మేస్తానని నీకు రూఢిగా తెలుసీ....

కమల : నమ్మేం చెయ్యమన్నా చేస్తాను. చెప్పండి...

రామం : పతివ్రతల జాబితాలో కెక్కడానికా?

కమల : మీరు సంతోషంగా ఉండడానికి.

రామం : నా మనసు కాస్త జోకొట్టేసి, ఒక్కసారి ఆదరించి, పీడా విరగడయినది తల్లి అనుకుని ఇంక స్వేచ్ఛగా విహారాలు సలపడానికా?

కమల : (అతని వేపు దెబ్బతిన్నట్టు చూసి, ఏమీ చెయ్యలేక కన్నీరు కారుస్తూ ఉంటుంది.)

రామం : నిజంచెప్తే నిష్ఠూరం అన్నాగా.

కమల : మీ రేమన్నా అనండి పడతాను. కాని ఈ అనుమానా లన్నీ ఎందుకు మనసులో పెట్టుకుంటారు? పోనీ ఎప్పుడన్నా ఏ చిన్న పొరపాటన్నా చేసి కేమో చెప్పండి....

రామం : అక్కడే ఉన్నాయంటారు తెలివితేటలు.

కమల : నన్నెందుకిలా అసహ్యించుకుంటున్నారు?

రామం : అంత అదృష్టమూ నాకు?

కమల : ఏం అదృష్టం?

రామం : అంటే, నీ రూప, యౌవన, సుగుణశీలాదులు చూసి ఆనందించలేకపోవడం, ఆనందించలేకపోతున్నానే అని బాధపడడం, ఇది తప్పితే యింకా నిన్నసహ్యించుకుంటే....

కమల : నా కర్మమిక లేదు.

రామం : బతికించేవ్! ఎందుకనీ నీ నోట ఆ కొత్త మాటా అని బాధపడుతున్నా నప్పుడే....

కమల : (నేలమీదకొరిగి) మీ పాదాలు పట్టుకుంటాను...ఏదన్నా తప్పులు చేసుంటే క్షమించండి...దేవుణ్ని కోరుకుంటాను... నే నంటే మీకు అసహ్యం కలిగించమని మీకే కావలిసే.

రామం : అవదని తెల్సు కాబట్టి, అలా కోరుకుంటానని ఎంత ఉదారంగా నన్నా అంటావ్....

కమల : నాకు అన్నీ మీరే—

రామం : మందరగిరిలా, ఎవరన్నా రాళ్ళురువ్వితే ఒక కాపు కాయడానికి...

కమల : మీరే అలాఅంటే నే నేం చెప్పను? (ఆమె ఏడుస్తూ ఉంటుంది...పది సెకనులు మౌనం.)

రామం: (తలవిదిలి) పిచ్చిపిల్లా... ఈ పాటిదానికే ఇంతబాధా...

కమల: (తలఎత్తి నమ్మలేనట్టు చూస్తుంది).

రామం: నమ్మలేనట్టు చూడకు... సత్యంచెప్తే నాకెంత ఆవేశమో నీకు తెలీదు—

కమల: (అనుమానంగా చూస్తూ) నిజమే? నిజమే?

రామం: నిజం కమలా... ఉత్తినే నిన్ను బాధపెట్టాలని అవన్నీ అన్నాను... లే... కూచో... లే అమ్మా లే... (ఆమెను లేవదీసి స్టూల్ మీద కూచోబెడతాడు. ఆమె సంతోషంగా చూస్తుంది) ఉత్తి అమాయకురాలివి నువ్వు... నిన్ను బాధపెట్టేను కదూ?

కమల: ఉహూ— నే నెప్పుడలా బాధపడలేదు— మీరు సంతోషంగా లేకపోతే నాకు బెంగగా ఉంటుంది.

రామం: అర్థం ఒకటే— కాదూ?

కమల: మీ ఇష్టం—

రామం: (ఆమె తల తన భుజంమీదకి తీసుకొని, నిమురుతూ) చిట్టితల్లిని బాధపెట్టేను కదూ...
[మాటాడుతూ ఆమె జుత్తు ముంగురు, తన వేలికి చుట్టుకుని, వదలక గట్టిగా లాగుతాడు]

కమల: (బాధతో) అబ్బ!

రామం: (చిరునవ్వుతో మరింత గట్టిగా లాగుతూ) ఉత్తి అమాయకురాలివి... ఈ బాధలన్నీ పాపం నీకు!

కమల: అబ్బ!! వదలండి! (అతని చెయ్యిపట్టుకొని పెనుగులాడుతూ) అమ్మా! ఏంటిదీపని! (విడిపించుకుంటుంది)

రామం: (వదిలి) బస్! కోపపడిపోయింది— ప్రేమ ఒలికిపోతోంది ఇదుగో... ఇంతా ప్రేమే! ఒక్క పిసరు ఇష్టంలేనిది జరిగితే తిరుగుబాటే! ఏదో మెరుగుకదా, నలుగురూ మొహంకోలు ప్రాకుకదా అని ఈ నటనా దేవిగారు?

కమల: (ఏడుస్తూ ఉంటుంది)

రామం: ఏడ్పు... ఛా! (గొంతుతగ్గించి) ముందా—

కమల: ఎందుకిలా ఏవో ఆలోచించక మనసు పాడు చేసుకుంటారు?

రామం: చేసేం ఆలోచించక ఇలా ఊరున్నానో నీకు తెల్సు... నే అనుకున్నది నూరుపాళ్ళ నిజం అనికూడా నీకు తెల్సు...

కమల: మీకు విరుద్ధంగా నేను కలలోనైనా ఏనాడూ అనుకోలేదు...

రామం: (ఆలోచిస్తూ) ఔనా... ఔను. అవును... కన్నీళ్ళు... కలకంటి కంట కన్నీరొలికిన అది... (కన్నీళ్ళొత్తి) నిన్ను కష్టపెట్టేనా? నా బంగారు తల్లిని ఏడిపించేనా? (ఆమె చేతులు తన చేతులలోకి తీసుకొని) ఏదీ... నవ్వు... నవ్వమ్మా చూదాం...

కమల: (అనుమానంగా చూస్తుంది.)

రామం: అనుమానము? నన్ను నమ్మవూ? నే నీకేమీ కానా? ఈపారి మనస్ఫూర్తిగా అంటున్నాను... నవ్వు!

కమల: మీరు సంతోషంగా ఉండండి — అదే నా కన్నూ...

రామం: నీ సంతోషమే నా సంతోషం... ఏదీ... ఒక్కపారి నవ్వు...

కమల: (చిరునవ్వునవ్వి, సంతోషంగా చూస్తుంది.)

రామం: వేళవుతోందిలా ఉంది వెళ్ళు...

కమల: ఉహూ వెళ్ళను—

రామం: నాకోపమొస్తుంది మరి...

కమల: ఏమనండి, వెళ్ళను...

రామం: నాగురించి నువ్వెందుకు నీ సరదాలు మానుకోవాలి?

కమల: మీరురాందే నే వెళ్ళను.

రామం: నిజమే? నామీద ప్రేమే?

కమల: అదుగో మళ్ళా—

రామం: ఎన్నాళ్ళయిందో కదా పాపం నువ్వెళ్ళి... వెళ్ళవూ? నాకోసం వెళ్ళు... లేపు నాకు కథ, ఎవరెవరిలా నటించింది చెప్పు—

కమల: నే వెళ్ళను — అత్తయ్య బలవంతం చేస్తే మిమ్మల్నడిగేందుకొచ్చేను...

రామం: అంతేకాని నీకు వెళ్ళాలని లేదందూ? ఓహో పతివ్రతా! (నవ్వుతాడు.)

కమల: వెళ్తాను... మీ మాటలు మరినా—

రామం: (లాలనగా) ఆ కబుర్లకేంగాని... అత్తయ్య అంతగా వెళ్ళమన్నప్పుడు వెళ్ళకపోతే నొచ్చుకుంటుంది. వెళ్ళకపోతే నామీద ఒట్టే...

కమల: అదుగో— అలాటివన్నీ పెట్టకండి—

రామం: నామాట కొట్టిపారేస్తే అంతే—

కమల: (ప్రేమగా) వెళ్ళమన్నారా?

రామం: నే మాటాడింది తెలుసా?

కమల: (నవ్వి) చాలండీ మీ హాస్యాలు...

రామం: చూసేవా...అప్పుడే ఆ ముఖంలో కలువ పువ్వులా వికాసం......పున్నమి చంద్రుడిలా వెలుగు.

కమల: (నవ్వుతుంది)

రామం: చూడండి మహాజనులారా! అప్పుడో ఆ కళ్ళలో కాంతులు...గ్రహించండి సహృదయులారా! ఆ మనసు లోతులలోంచి ఉబికివచ్చే ఆనందం—మాటకందని తీపు కద చెప్పమీ...ఏదో మేం ఇలా పడి ఉండవల్సినవాళ్ళం...నీలాటి అదృష్టవంతులన్నా ఎందుకు హాయిగా ఉండకూడదూ?

కమల: అయ్యో! అవేంమాటలండీ ... ఏమండీ అలా చూస్తున్నారు నావేపు?

రామం: సరదాగా, స్వేచ్ఛగా, దర్జాగా ఉండవల్సినవాళ్ళు మీరు ... నాకోసమని మీరంతా కష్టాలెందుకిన్ని పడాలి? నాకోసం ఎవ్వరూ బాధపడకండి...నా బంతో అని ఏడుస్తూ ప్రేమ తెచ్చిపెట్టుకుని చాకిరీ చెయ్యక్కర్లేదు...

కమల: నన్నిలా ఏడిపించడం మీకు న్యాయమా?

రామం: బాధ వేసిందా వెన్నలాటి మనసుకి...నాతో మాటాడగా లేని ఆనందం పిరికి ఆశే సరికి పెల్లుబికింది—

కమల: నాకంతా అయోమయంగా ఉంది. ఎంత మారిపోయేరు ... ఎంతసంతోషంగా, ఎంత ఉదారంగా ఉండేవారు!...

రామం: ఇప్పుడు ఉదారంగా లేనంటావ్ ... ఎన్ని గుండెలు! ఆ మాట అన్నదానివి నీకేముంటుంది నా మీద గౌరవం?

కమల: మీలో మార్పువచ్చిందన్నాను. మీ రెలా మారినా, మీ మీద గౌరవం నాకుపోదు...ఈ సంగతి తెల్సికూడా...

రామం: చిన్నమాట...ఇలా విను...

కమల: (ముందుకు వంగుతుంది)

రామం: (ఇదివరలోలా నే ఆమె ముంగురులు పట్టుకొని గట్టిగా లాగుతాడు ... ఆమె చలించదు. ఆమె కళ్ళలోకి తొంగిచూస్తూ ముంగురులు ఊడదీస్తాడు. ఆమె ఏ భావమూ వెలిబుచ్చదు...)

రామం: (పకపకా నవ్వుతాడు)

కమల: (కుర్చీమీద తల ఆన్చి ఏడుస్తుంది)

రామం: (విసుగది, విసుగుపడ్డందుకు కోపం తెచ్చుకుని గొంతు తగ్గించి) పోనిమ్మండా! (ప్రేమగా గొంతుపెట్టి) షిఫాను చీరకట్టి, క్రేపుజాకెట్ వేసి. నీ నల్లటిజడ బుసలుకొడుతూ కదలబోలా జారవిడిచి, మూడుముద్దులుగా, బంగారుబొమ్మలా వినోదం...నాటకాలు...సినిమాలు...సంగీత కచేరీలు...ఇంకా ... ఇంకా ... ఎంత సంతోషిస్తారు రసికులు బంగారు బొమ్మనిచూసి... ఆ కులుకు, ఆ వయ్యారం ... ఆ వంపుల సొంపు చూసి...(తనను చూపుకుని) ఈ దీనకూడా చూస్తాడు. కాని రాజకుమార్తె దృష్టి ఈ బికారి వెధవమీద పడుతుందా...అబ్బో!

కమల: నేను మిమ్మల్నెంత ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నదీ మీకు తెల్సు...

రామం: ప్రేమకాదు...జాలి...నా మీద జాలి కే నీకు బజారుముందా?...ఎంత అహం పెరిగిపోయింది...నా మాట విని మంచివాడ్ని చూసి లేచిపో...వాడొదిలేసేదా మరోడు...ఎవడూ లేడూ అందాన్ని బజార్లో పెట్టు...నా ఎదురుగా నీ గెలుపుని చాటుకుంటూ ఉండగా నాకు శాంతి ఉండదు...విన్నావా?...

కమల: మీరేం చెయ్యండి నాకు మీ పాదాలే గతి...

రామం: అంతేలే—నిన్ను పోనిస్తానూ? అది నీకు మరింత గెలుపు—వాడితో పలుకుతూ నన్ను చరట కింద కట్టి నవ్వుతావ్...నువ్వు ఇక్కడే ఉంటావ్—నిన్ను...నీ అందాన్ని...నీ గర్వాన్ని నా కాలికింద...

(తలుపు చప్పుడు—రామం వెంటనే సర్దుకుంటాడు. ముఖంలోని కోపం మాయమౌతుంది ...ప్రక్కనున్న పుస్తకం అందుకొని విప్పి చదువుకున్నట్టు నటించి) ఇంక అపుడవాళ్ళకి— కళ్ళుతుడుచుకో .... ఇంక ఆ మొహాన్ని వారందరికీ చూపి "మా నేరా నా మొగుడెంత హింసిస్తున్నాడు" అని చాటుకుంటుందికామోసు ...నీడి కీపరువు కూడా ఎందుకుండాలని... ఔనా? అక్కడ రక్తం తుడుచుకో...అవసరం లే...సర్దిచెప్పగల నాపాటి...

కమల కళ్లొత్తుకుని, తలకున్న రక్తపు మరకచీర చెరుగుతో తుడుచుకుంటుంది—ఐదు సెకండ్ల తరవాత సరోజ వస్తుంది.

సరోజ: (చిరునవ్వుతో) మీకు నేనేం అంతరాయం కలిగించ లేదు కదా?

రామం: (పుస్తకం దించి) కలిగించేవ్—

కమల: లే...లేదు...

సరోజ: (వెళ్ళిపోతూ) మరోసారొస్తా — ఓసారి ఎలా ఉన్నావో చూసిపోదామని...

రామం: చూసేవు కద...

సరోజ: (నవ్వడానికి ప్రయత్నిస్తూ) ఏదీ ఇంకా ఇలా ఒస్తున్నాను...

రామం: నే అరుపించేను కదా...

సరోజ: ఔను...

రామం: చూసినట్టేకదా?

సరోజ: ఊఁ...

రామం: ఎలా ఉన్నాను?

సరోజ: ఏమిటా ప్రశ్న?

రామం: క్యూరియాసిటి కొద్ది చూసిపోదామని వచ్చేవ్—

సరోజ: అదేం మాట? స్నేహితులని చూడరూ?

రామం: చూసి ఒక అభిప్రాయం మనసులో ఏర్పరచుకొని, ఒక చిత్రం చిత్రించుకుని గప్ చుప్ గా పోదామనుకున్నావా?

సరోజ: (వచ్చి స్టూల్ మీద కూచొని) అనుకున్నా అనుకోపోయినా ఒక మనిషిని కాని, దగ్గర స్నేహితుణ్ని కాని చూసినప్పుడు అభిప్రాయం ఏర్పడదూ?

రామం: దగ్గర స్నేహితుణ్ని చూస్తే కొత్త అభిప్రాయా లేముంటాయి?

సరోజ: కులాసాగా ఉన్నాడనో... చిరాగ్గా ఉన్నాడనో...

[కమలని ఇద్దరూ గమనించరు—కమల లోనికి వెళ్తుంది]

రామం: ఆకర్షణీయంగా ఉన్నాడనో, వికటంగా ఉన్నాడనో...

సరోజ: ఔను. ఓ నిముషం వికటంగా అనిపించిన వ్యక్తి, మరో గంటలో అతి చిన్న ఒకమాట వల్లో, బట్టల మార్పుల్లో ఆకర్షణవంతంగా కనిపించవచ్చు.

రామం: అలానే ఓసారి ఆకర్షవంతంగా ఉన్న తను వికటంగానూ ఉండొచ్చు—

సరోజ: (నవ్వి) నా కది అనుభవం...

రామం: ఎవరి సంగతి...

సరోజ: కొందరిగురించి మనం పెద్ద అభిప్రాయం ఏర్పరచుకుంటాం—ఆత్మీయులైన స్నేహితు లుంటారు...కొన్ని ప్రత్యేక పరిస్థితులని ఎదుర్కోవాల్సి వచ్చినప్పుడు వారి బలహీనతలు, సంకుచితత్వం, వారన్న ఒక మాట వల్లో, ముఖంలోని భావం వల్లో క్షణికంగా బయట పడతాయి. దురదృష్టవశాత్తూ మనం ఆరాధించడం తట నిస్తి ఆ వ్యక్తిలో మనకున్న ఆకర్షణపోగా, అసహ్యంకూడా కలుగుతోంది.

రామం: మాటవరసకి నేను—

సరోజ: నీకేం మహారాజులా ఉన్నావ్...

రామం: (ముఖం వికసించగా పావుకొసంగా కూచొని) ఎలా ఉన్నానూ?

సరోజ: ఎప్పటిలానే ఉన్నావ్.

[కమల వస్తుంది—ముఖంలో ఇదివరకటి కన్నీటి చారలు లేవు—తల దువ్వుకుంది]

రామం: నువ్వు అన్న క్షణిక బలహీనతకాని, సంకుచితత్వంకాని (కమలవేపు చూసి) మరేదన్నా కాని...

సరోజ: ఉంటే ఉండొచ్చు బలహీనతలు, జాలప్న పుట్టించేవి మాత్రం కావు...

రామం: నీకేం తెల్సు నా బలహీనతలు—

సరోజ: తెల్సినంత మట్టుకు...

రామం: అయితే నే ఇంక జాగర్తగా ఉండాలి... అంతేనా? మరేం అనిపించలే నన్ను చూడగా నే?

సరోజ: నీ రావడం ఇష్టంలేదనిపించింది, పోదాం అనుకున్నాను...

రామం: నీకు ఇష్టంలేకపోయినా వచ్చి, వచ్చిన పనయింది కాబట్టి పోదామనుకున్నావ్...

సరోజ: ఏమిటాపని...?

రామం: నే ఎలా ఉన్నానో చూద్దాం...

సరోజ: (నవ్వి) ఔను—

రామం: (చిరాగ్గా) అఁ—నాకు తెల్సు! ఎలా ఉన్నాను?

సరోజ: నిక్షేపంలా ఉన్నావు...నీకేం...?

రామం: అర్థం లేదు..

సరోజ: కాస్త నల్లపడ్డావ్...అదీ ఈ జబ్బువల్ల వచ్చుంటావు ... అంతకుమించి ఏమీ మార్పు లేదు...

రామం: ఏమీ?

సరోజ: ఏమీ—

రామం: (పరధ్యానంగా నవ్వి) నా సంతోషం కోసం అనడం లేదుకదా?

సరోజ: నువ్వెన్ని ప్రశ్నలెందుకు వేస్తున్నావో అర్థం కాలేదు...

రామం: అమ్మయ్యో! ఇంక జాగ్రత్తగా మాటాడాలి - ఏమన్నా బలహీనత బయటపడిందంటే...!

సరోజ: (కమల వేపు అసూయతో చూసి) నేనేమను కున్నా నీకు లక్ష్యమా ఏం?

రామం: నీ అభిప్రాయం అంటే నాకు విలువుంది—

సరోజ: (సంతోషం మరుగుపరుస్తూ) ఎప్పటినుంచో?

రామం: ఎప్పుడూనూ—

సరోజ: అదుగో బలహీనత...నా దగ్గరేదీ దాగదు—

రామం: నే అలా అనడం నీకిష్టం లేదా?

సరోజ: నన్ను నే మోసం చేసుకోవాలి...

రామం: ఏమని...?

సరోజ: నిజమని—

రామం: (కమల వేపుచూసి) ఈ క్షణంనుండీ అనుకో...

సరోజ: పాతవి అబద్ధాలు...?

రామం: కావన్నా నువ్వు నమ్మవుగా—

సరోజ: (కమలకేసి చూసి సిగ్గుపడి తల దించుకుంటుంది)

రామం: (విజయగర్వంతో కమలకేసి చూసి) అయ్యో! ఇంతసేపయినా నిలబడిపోయావే ... ఆ స్టూలు ఇలా లాక్కొని కూర్చో...

కమల: ఇలా బానే ఉంది-

సరోజ: (ఏదో మాటాడేందుకు అవకాశం దొరికి నందుకు సంతోషిస్తూ) ఇలా కూర్చో కమల... ఆ స్టూలు నే తెచ్చుకుంటాను..

కమల: ఒద్దు — నే వెళ్లాలి ... అత్తయ్య చూస్తుంటారు..

రామం: కాస్త ఆగు...ఇగో సరో... మా కమలమ్మ దయవల్లే ఇలాఅన్నా బాగుపడ్డాను-ఆ ఋణం నేను ఎప్పుడూ తీర్చుకోలేను...

కమల: (కొయ్యబారి చూస్తుంది)

రామం: ఏం కమలా అలా చూస్తావ్? నే అన్నదేం అబద్ధమా?

సరోజ: అవును మా అమ్మగారన్నారు... నేకూడా... (టక్కున ఆగిపోయి, భయంతో కమల వేపు చూసి, సిగ్గుపడి, తలవంచుకుంటుంది)

రామం: (ఏదో నిశ్చయించుకున్న వాడిలా) నువ్వు కూడా కమలలా తెగించి పరిచర్య చేసి ఉండలే నంటావ్-(ఇద్దరినీ చూస్తాడు)

సరోజ: (గాబరాగా) కాదు కాదు...అది కాదు... నేనూ చేదును...(ఆమాట అన్నందుకు సిగ్గూ నిరాశా పడి లేచి) అంటే నా అర్థం అది కాదు...మళ్ళీ ఒస్తాను...

రామం: లేదు సరో...నువ్వు చెయ్యలేవ్... కమలలా నువ్వు పరిచర్య చెయ్యలేవ్...విన్నావా? (లేచి, కమల చేతులు తన చేతుల్లోకి తీసుకుని) నే ఎప్పుడూ నీకు ఋణపడే వుంటాను కమలా... అందరిముందూ ఆమాట అనగలను...అప్పటికీ నాకు తృప్తి లేదు.

సరోజ: (కోపంగా) నే, పరిచర్య, ఎవరికి, ఎందుకు చెయ్యగలగాలో చెప్తారా రామూరావ్ గారూ?

రామం: (కమలతో) ఎలా తీర్చుకోడం నీ ఋణం— ఎలా...ఎలా? సరోజా... చెప్పు - నే ఎలా కమల ఋణం తీర్చుకోడం?

సరోజ: నీ అభినయం సరిగా లేదు...

రామం: (దెబ్బతిన్నట్టయి) ఏం అభినయం?

సరోజ: తెలుస్తానే ఉంది. అడక్కు-

రామం: (కోపంగా) నీదీ అభినయం...

సరోజ: (ఆత్రంగా) ఏం అభినయం?

రామం: కమలకి నీ సానుభూతి...

సరోజ: కమలకి నాపూర్తి సానుభూతి ఉంది.

రామం: అసూయ ఉంది....

సరోజ: (కోపంగా) ఎవరికి?

రామం: నీకు...

సరోజ: అసూయా ? నాకెందుకసూయ?

రామం: నువ్వు కాలేక పోయావే అని...

సరోజ: అంటే...అంటే....

రామం: (నవ్వి, మాటలు నొక్కుతూ) అంటే....
నువ్వు...నన్ను....ఇంకా ప్రేమిస్తూనే...
ఉన్నావని...దాని భారం...

[సగర్వంగా కమలకేసి చూస్తాడు]

సరోజ: (దెబ్బతిన్నట్టయి) నిన్నా...నిన్నా...

రామం: నన్నే...నన్నే...

సరోజ: (ఆవేశంతో) బ్రూట్ !

[రామం కమీజు పట్టుక లాగి చెంపమీద కొడుతుంది]

రామం: (ఆశ్చర్యపోయి, తేరుకుని నవ్వుతూ)చాలు...
ఆ నిదర్శనం చాలు...నిన్ను నువ్వే బయట
పెట్టుకున్నావ్...(కమల చెయ్యి పట్టుకుని)
కమలా నీకెలా కృతజ్ఞత చెప్పుకోను! ఎలా...

కమల: (నీరసంగా) దేనికి?...దేనికి కృతజ్ఞత? (హిస్టీరికల్ గా నవ్వి కుప్పగా కూలబడుతుంది)

తల్లిగొంతు దగ్గరౌతూ:—కమలా...పిన్నిగారు పిలుస్తున్నారు...(తల్లి వచ్చి చూసి)
అయ్యో కమలమ్మ...
ఏమయిందమ్మా నీకు...
(కమల పక్కని కూలబడి ఆమె తల ఒడిలోకి తీసుకుంటుంది)

రామం: (నెర్వస్ గా) కృతజ్ఞత...కృతజ్ఞతయింది...

సరోజ: (భయంతో వణికి పోతూ కుర్చీలో కూలబడుతుంది. [తెర]

సశేషము

సముద్రపుమొక్కలు: వాని ఉపయోగములు

డాక్టర్ ఆర్. ఎల్. ఎస్. శాస్త్రి

నేలపై నుండు మొక్కలవలెనే సముద్రములో నుండు అనేక రకముల వృక్షజాతులు మనకు చాల ఉపయోగకరములను సంగతి సామాన్యులకంతగ తెలియదు. మానవుని ఆహారమునకు అత్యవసరమైన పదార్థాలను సముద్రపు మొక్కలు తయారుచేయగలవు. యిట్టి పదార్థములు యితరత్ర సులభముగా లభ్యము గాజాలవు. కాడ్‌లివర్ ఆయిల్ ఆరోగ్యము నిచ్చునన్న విషయము అందరికీ తెలిసినదే. కాని దానికి శక్తి సముద్రపు మొక్కలనుండి వచ్చునన్న సంగతి అందరికీ తెలియదు. కాడ్ అను చేపయొక్క లివర్‌లో కొన్ని విటమినులు, అయొడిన్‌ను నిల్వచేయుశక్తి కలదు. కాని అది ఈ పదార్థములను సరాసరి సముద్రములో నుండి పొందుటలేదు. అది కొన్ని చిన్న చిన్న సముద్రపు జంతువులను తినును. ఈ చిన్న జంతువులు సముద్రపు మొక్కలను తిని బ్రతుకుచున్నవి. సముద్రపు మొక్కలలో అయొడిన్, విటమినులు విరివిగా నుండును. సముద్రపు నీటిలో చాల అయొడిన్ వుండును. దీనిని సముద్రపు మొక్కలు సేకరించి దానిని చిన్న జంతువుల ద్వారా మానవునికి అందజేయుచున్నవి. జపాను దేశీయులు సముద్రపు మొక్కలను ఆహారముగా నుపయోగించుటలో అగ్రగణ్యులు. వారి ఆరోగ్య సంపద, లలితకళలు, సాహిత్యము, విజ్ఞానరంగములలో వారి నిరుపమాన ప్రావిణ్యత వారి తెలివితేటలు మొదలుగాగల ఉత్తమ గుణములన్నియు వారి ఆహారము వల్లనే వచ్చినవందురు. అటులనే చైనాదేశీయుల విషయములోకూడ వారి సముద్రపు మొక్కల ఆహారము యొక్క ప్రభావము కనుపడుచున్నది. జపానులో గొయిటరు అను వ్యాధి చాల అరుదు. కాని అనేక విషయములలో పురోగమించిన అమెరికావంటి దేశములలోకూడ ప్రజల పోషణము సరిగాలేదు.

ప్రపంచమందంతటను ఆహారముగా నుపయోగింపబడుచున్న సముద్రపు మొక్కలు లెక్కకు మించినవి. పోర్ ఫైరా (Porphyra) అను మొక్కను చాల దేశీయులు పులుసుకాచుకొనుట కుపయోగింతురు. ఇది ఎర్రపాచి (Red Algae) అను వర్గమునకు చెందినది. దీనిని ఉత్పత్తిచేసి ఎగుమతి చేయుటలో జపానుదేశము ప్రథమస్థానము నలంకరించినది. సాలీనా జపాన్‌లో పండించు పోర్ ఫైరాపంట విలువ 50,60 లక్షలకు పైబడును. సముద్రపు టలలు తగులు ప్రదేశములలో పెదపెద్ద వెదురుగడల తోపులను నీటిలో పడవేయుదురు. వీనిపై పోర్ ఫైరా మొక్కలు పెరుగును. యెకరమునకు సాలీనా వచ్చుపంట విలువ సుమారు 150 డాలర్లుండును.

సముద్రపు మొక్కలనుంచి అనేకరకముల రుచికరమైన వంటకములు చేయుదురు. వాటికి అలవాటు పడినవారికి అవియెంతో ప్రీతికరముగా నుండును. సరియైన పద్ధతిలో తయారుచేసి టొమాటో మొదలైన వాటితో కలిపి తీసుకొనినచో యేవిధమైన దుర్వాసనయులేక రుచిగానుండును. ఈ వంటకములు "మాయి మొనో" అనియు యింకను అనేక వింతపేర్లతో వ్యవహరింపబడుచున్నవి. ఇంగ్లండు, అమెరికాదేశములలో కూడ సముద్రపు మొక్కలను ఆహారముగా అనాదికాలమునుంచి ఉపయోగించుట కలదు. ఇటీవల ఈ దేశస్థులలో యిటువంటి ఆహారములో యితోధికమైన ఆసక్తి కలుగుచున్నది. కొన్ని బ్రిటిష్, అమెరికన్ వ్యాపారసంస్థలు సముద్రపు మొక్కలనుండి తయారుచేసిన ఆహారపదార్థములను "ఆర్గానిక్-సీ-ఫుడ్" "పారి కెల్ప్" అనుపేర్లతో అమ్ముచున్నారు. వీనిలో మానవుని ఆహారమున కత్యవసరమైన అయొడిన్, యినుము, కాపర్, కాల్షియమ్, ఫాస్ఫరస్, సోడియమ్, పొటాషియమ్, మెగ్నీషియమ్, సల్ఫర్, మాంగనీస్, అల్యూమినియం, జింక్, క్లోరిన్, మొదలైన ఖనిజములు. విటమిన్ A, B D I లు కలవు. వివిధ రకములైన ఆహార పదార్థములను అందచేయుటలో సముద్రపు మొక్కలు సాటిలేనివి.

ఆహారముకొరకేగాక సముద్రపు మొక్కలు పరిశ్రమలలో కూడ ప్రాముఖ్యత గలవి. కెల్ప్

(Kelps) అను ఒక రకము సముద్రపు మొక్కలు చిర కాలమునుండి అయొడిన్ తయారు చేయుట కుపయోగ పడుచున్నవి. ఇవి "బ్రౌన్ అల్ జే" (Brown Algae) అను తరగతికి చెందినవి. సామాన్యముగా అట్లాంటిక్, పసిఫిక్ సముద్రతీరము లందుండును. వీటిలో కొన్ని 30-50 మీటర్ల పొడుగుండి 10.30 మీటర్ల లోతు వరకు పోవును. అయొడిన్ ఖనిజములనుండి తయారు చేయు పద్ధతి కని పెట్టక పూర్వము, అది చాలమటుకు కెల్ప్సులనుండే లభ్యమగుచుండెను. ఆధునిక కాలములో కూడ యుద్ధసమయములందును లేదా ఇతర అత్యవసర సమయములందును అయొడిన్ కెల్ప్సు నుండి తయారు చేయుటకలదు. పారిశ్రామికముగనే కాక కెల్ప్సులు ఆహారమునకు కూడ ప్రాముఖ్యత కలది. జపానువారు ఎండిన కెల్ప్ మొక్కలనుండి "కొంబు" అను ఆహార పదార్థమును తయారు చేయుదురు. జపానులో సాలీనా అనేక వేల డాలర్ల విలువగల కెల్ప్ మొక్కల పంట పండించుచున్నారు.

జున్నగడ్డి అంటె అందరికీ తెలిసినదే. దీని నే "అగర్ అగర్" అని కూడా అందురు. యిది కూడ సముద్రపు మొక్కలనుండి తయారు చేయబడును. బట్టలు తయారుచేయుట మొదలైన పరిశ్రమలలో ఉపయోగ పడుచున్నది. ముఖ్యముగా యిది జపానులో ఉత్పత్తి యగుచున్నది. సాలీనా 2, 3 లక్షల డాలర్ల విలువగల అగర్ అగర్ జపానులో తయారగును. దీనిని కొండప్రదేశములలో శీతోష్ణ పరిస్థితులు అనువుగా నున్నచోట్ల తయారు చేయుదురు.

డయటమ్స్ అనునవి మరియొక సముద్రపు మొక్కలు. వీనిలో కొన్నిజాతులు మంచినీటిలో కూడ పెరుగును. ఇవి సూక్ష్మజీవులు. కాని పారిశ్రామికముగా చాల ప్రాముఖ్యత గలది. సూక్ష్మదర్శినిలో చూచువారికి అత్యంత సౌందర్యవంతముగా కన బడును. ప్రాచీన యుగములలో మహోజ్వల చరిత్ర కలది. ప్రస్తుత కాలములో వీనిమొక్క శిథిలములు ఫాజిల్స్ రూపములో డయటమేషియస్ ఎర్త్ (Diatamaceous Earth) అను పేర అనేక ప్రదేశములలో కన్పడుచున్నవి. కాలిఫోర్నియాలో డయటమేషియస్ ఎర్త్ అనేక మైళ్ళ విస్తీర్ణము కలిగి 700 అడుగులకు పైన మందము కలిగియున్నది. శాంతా మరీనా (Santa Marina) సానువులలో డయటమేషియస్ మృత్తిక భూమి అంతర్భాగమున 3000 అడుగుల లోతువరకు కలదు. అమెరికాలో సాలీనా 2, 3 లక్షల టన్నుల డయటమేషియస్ ఎర్త్ ఉత్పత్తి యగుచున్నది. ఇది డైనమైట్ తయారు చేయుటలోను, పంచదార ఫ్యాక్టరీలలోను, లోహముల కుపయోగించు పాలిష్ తయారుచేయుటలోను, టూత్ పేస్ట్ తయారు చేయుటలోను ఉపయోగపడుచున్నది.

మన దేశములో కూడ సముద్రపు మొక్కలను విరి విగా ఉపయోగించుటకు అవకాశము లున్నవి. మన సముద్రతీరములందు దొరకు అనేక జాతుల సముద్రపు మొక్కలు యిప్పుడు వృథా అయి పోవుచున్నవి. ఉదాహరణకు ఒరిస్సాలోని చిల్కా ఉప్పునీటి సరస్సులోనుండు గ్రాసిలేరియా అను మొక్కను అగర్ అగర్ తయారుచేయుట కుపయో గించవచ్చును. యిటులనే దక్షిణ భారత సముద్ర తీరమందు దొరకు పోర్ఫైరాను ఆహారపదార్థములు తయారుచేయుట కుపయోగించవచ్చును. ఈ సందర్భములో ఒక విషయమును తెలియజేయవలసియున్నది. కొన్ని దేశములలో సరస్సులందు పాచిమొక్కలను వృద్ధిచేయుటకు ప్రయోగములు చేయుచున్నారు. అట్లు చేసినచో ఆసరస్సులలోనుండు చేపలకు మంచి ఆహారము దొరకును. తిరిగి ఆ చేపలవలన మానవునికి మంచి పోషకమగు ఆహారము లభించును. కాబట్టి మన దేశములో కూడ అట్టి ప్రయోగములు చేయవలసిన ఆవశ్యకతను గూర్చి యొక్కువగా చెప్పనవసరము లేదు. కలకత్తాలోని ఉప్పునీటి సరస్సులు, ఒరిస్సాలోని చిల్కా సరస్సు, మద్రాసు వద్దనున్న ఎన్నూర్ ఉప్పునీటి సరస్సు యిట్టి ప్రయోగములకు వీలుగా నుండును.

సాంబయ్య చావలేదు

శ్రీ బలివాడ కాంతారావు

ఆవేళ ఆదివారం. తలుపు వేసుకొని కథ వ్రాసుకొంటున్నాను. కథలో వ్యక్తి ప్రాణంపోతు. అతని భార్య పరితాపం వ్యక్తీకరిస్తున్నాను. ఇంతలో తలుపు దడదడమంటు నే ఓ బాబూ! అని ఒక వ్యక్తి ఆతృతగా పిలుస్తున్నాడు. లేచి తలుపుతీశాను. చవకబారు సారాయి వాసన గుప్పుమని వేసింది.

"నువ్వు రస్తీగానీ కాదు...రా...ం" ఆతృత పడుతున్నాడు. మొదట వీడు త్రాగుతాడా అని ఆశ్చర్యం వేసి తరువాత త్రాగేవాళ్లెంతమంది యుంటే అని నేను సావధానంగా యేమైందన్నాను.

"దంపుతాడట—వచ్చి తీర్పు చెప్పు!"

"విన్నవరూ దంపలేరా. వెళ్లి పోయి గాపడుకో!"

ఈ మాటలు నోట నేవున్నాయి. నా చెయ్యి పట్టుకొని ముందుకు లాగుతూ "ఇదిగో యీ ప్రక్క వీధిలో నే రాయిల్లు...నాది తప్పయితే నాకే నాలుగు చెప్పుదెబ్బలు వాయించు...వాడిది తప్పయితే వాడికి నాలుగు వెయ్యి".

నే నింకేదో అనబోతుంటే అరకొరం యీ ముకుందా దండాలుపెట్టూ, పెద్దగొంతుకతో ప్రబిమాలుతూ నన్ను వీధిలోకి వెంట నడిపించాడు. ఈ మనిషి పేరు నాకు తెలీను. ఏం పనిచేస్తున్నాడో అంతకంటే తెలీదు. కాదూ నేను యిదివరకు మూడుసార్లే కలుసుకున్నాం...నాకు బాగా జ్ఞాపకంవుంది...మూడుసార్లే. మొదటిసారి: నేను వీధిలో ఒంటిగా సాయంత్రం కూర్చొని క్రుంగిపోతున్న దినకరుని వెలుగులు వస్తూన్న ఓవెనీమీద పడ్తూంటే చూస్తున్నాను. వెనక నుంచి "రూపాయి తే" అని అరవగా నే వెనుకకు తిరిగాను. అతుకులు వేసి మాసిపోయిన బట్టలతో రొమ్మైన మనిషి కనిపించాడు. వయసు నలభై దాటేవుంటాయ్. కళ్ళు తీక్షణంగావున్నాయి. క్రూరుడని ఆ ముఖమే అద్దంలా చెప్తోంది. ఎన్నాళ్ళ అప్పు యెగగొట్టినవాడిలా చూసి అకుకుతుంటే కొద్దిగా మనసు చివుక్కుమంది. ఆ మనిషివాటం చూసేగానే యిస్తేనేగానీ నన్ను నానాతిప్పలు పెట్టడనే సందేహంతో జేబూలో రూపాయి తీసి యిచ్చాను. వెళ్ళిపోయాడు.

రెండోసారి: మొదటి ఆట సినిమా చూసి యింటికి పోతున్నాను. అంతదూరంనుంచే "బాబూ-బాబూ" అన్న కేకలు వినపడ్డాయి. అంతరితోపాటు నేను వెనుకకు చూశాను. పరుగెత్తుకొస్తున్నాడు. ఆగాను. డబ్బు అడిగితే యీసారి లేదని చెప్పాలని నిర్ధారించుకున్నాను. నాదగ్గరగా వచ్చి సహజ గంభీర స్వరంతో "నీకోసం వారంరోజులై చూస్తున్నాను. వలవేసినా ఎక్కడా దొరికావు కావు. ఇదిగో... యింద—ఆవేళ రూపాయి బదులిచ్చావు కదా..." అంటూ నా చేతిలో అంతా చిల్లరపైసా వేసి "నా పెళ్ళాంకి మందుకొన్నాను. అవసరానికి యిచ్చావు. నిన్ను దేముడు బాగా చూస్తాడు!" అంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

లెక్క పెట్టకుండా నే ఆచిల్లర జేబులో వేశాను. మూడోసారి నాయింటి అరుగుమీద నన్ను చూసి వెళ్ళిపోతున్నవాడు "యిదేనా మీయిల్లు" అంటూ అరుగుమీద కూర్చున్నాడు. సిగరెట్ పెట్టె నావేపు చూపించాడు.

"శ కాల్చను."

"నువ్వు మంచిపుట్టుక పుట్టావు. అందేత నీకు చెడ్డ అలవాటేమీ లేవు. నేను చాలా చెడ్డపుట్టుక పుట్టాను..."

"నువ్వూ మంచివాడివే..."

ఫక్కున నవ్వి లేచిపోతూ "నువ్వొక్కడివే అన్నావు నేను మంచాడినని! నా సంగతి నీకు తెలీదు. ఆకు కిలవుమీద మిలిటరీనించి వస్తున్నాడు. ఉత్తమ వాళీ వెధవ...ఈసారి వాణ్ణోలిలో నే పీక తెగేస్తాను."

"ఆడెంటే నీకొడుకా?" అన్నాను.

ఆ మాట అనగానే తలూపి అక్కడనుంచి వస్తానని గబగబ వెళ్ళిపోయాడు. నేనింకా వాడి పేరూ, వృత్తీ యింకా యెన్నో వివరాలు కనుక్కుందామనుకున్నాను గానీ మళ్ళీ అగపడలేదు.

ఈ నాల్గోసారి కలయికవరకు వీడు త్రాగుబోతని అనుకోడానికి ఆస్కారం యిచ్చాడు కాదు. వామనులో రెండోసారి కలయికనించీ యీ వ్యక్తి చాల వున్నతంగా మెసలుతున్నాడు. ఈ అభిప్రాయమే కొంతవరకు నన్ను వాడివెంట నడిపించింది.

ప్రక్కవీధి చివరలో చిన్న పెంకుటిల్లు— త్రేతాయుగం నాటిదిలా వుంది. తలుపు దడదడ బాదాడు. లోనుంచి పొమ్మని అరుపు. ఈ త్రాగుబోతూ తలుపు తియ్యమని కొడుకును నానా తిట్లూ తిట్టూ అరిచాడు. తలుపులు తెరువబడ్డాయి. నిప్పుల్లాంటి కళ్లతో చేతులు పాము నాలుకలా నిమురుతూ చెయ్యెత్తుజవాను యెదురయ్యాడు. తండ్రి అరిచాడు.

"గాడిదకొడకా! పెద్ద మనిషిని తెచ్చాను. మర్యాద యివ్వరా!"

ఆ తీక్షణమైన కళ్ళు తొలిసారి దాచున్నట్టు ఒక మూలనున్న నావేపు చూడగానే శాంతించినయ్.

"కూర్చోండి" అంటూ రెండు తలుపులు తెరిచి మూలనున్న వొట్టకుర్చీ ముందుకు లాగాడు. వెళ్ళి కూర్చున్నాను. తండ్రి గొంతుక ఒక్కసారిగా "నా ముందు పుట్టాడు గాడిద!... ఈ చేతులతో చర్మం వూడదీశేవాడి నే... ఆ పిల్లి చూపావా అక్కడ పులిలాగ—ఉత్తి రౌడీవెధవై పోయాడు!"

కొడుకు కళ్ళు యీ మాటలతో మరీ యెరుపెక్కుతున్నాయ్. తండ్రిని ఆగమని సైగ చేస్తూనే వున్నాను. అంతలో కొడుకన్నాడు. "త్రాగున్నాడు. మరేం చెప్పినా వాడికి యెక్కదు!"

తండ్రి నా నోటిలో నోరు 'హా' అంటూ వూది. "తాగాను. పొరపాటుమాట ఒక్కటంటే నీ చెప్పు తీసి నన్ను కొట్టు... ఈ వెధవ నామీదా కళ్ళెర్రజేస్తాడు? ఎన్నిగుండెలుండాలి?"

కొడుకు ముంగుకొస్తూ "నీ బతుకెంతో నీమాటా అంతేలే... నేను కాబట్టి యివన్నీ సహించుకొస్తున్నాను."

"పెద్ద పెద్దోలా తాగుతున్నారు— నేను తాగుతున్నాను. నువ్వు కొత్తగా తాగిన వెధవలా మాటాడకురా..."

"నువ్వా...గున్నపోతువి...నీతో నాకేం పని?" అంటూ కొడుకు వెనకకు తిరిగాడు.

ఈమాట నాకు పెద్దది అనిపించి "మీరుకూడా మీ తండ్రిపరిస్థితికి వస్తున్నారా?" అన్నాను. కొడుకు ఆమాట వినగానే నా వేపు తిరిగాడు. ఆ యెర్రటి కళ్ళలో నీరు గిర్రున తిరిగిపోయాయి. నా దగ్గరగా వస్తూ "మీకు తెలీదండీ... నాకు జ్ఞానం వచ్చినదగ్గరనించీ చూస్తున్నాను. ఒక వ్యసనం కాదు. బజారునిండా ముండలే. నన్ను చంపినన్నాళ్ళు పడ్డాను. నా కళ్లతో మా అమ్మ ఒకింత తిండి చేసిన్నాళ్ళు చేసిందిలేక సహించాను" ఇంతలో తండ్రి యేదో అడ్డువస్తున్నా వినిపించుకోక "ఇంతవాడ్నయ్యానా! ఇప్పుడూ నా యెదురుగా మా అమ్మ యెముకలు విరగ్గొడుతుంటే చూస్తూ యెలా వూరుకోమంటారు?" అంటూనే బోలాబోలా కన్నీరు కారుస్తూ గబగబ పెరటికివెళ్ళి తల్లి చెయ్యపట్టుకొని లాగుకొనివచ్చాడు.

కొద్దిగా చాటుగా నిలుచున్నా నాకంటి కామె కనిపించింది. గాలేస్తే పడిపోయేటట్లుంది. ఆ వంచిన దుఃఖాన్వితమైన ముఖం చూడగానే నాకళ్ళల్లో నీరు చిమ్మింది. మాసిన బట్టలతో ఒక బిచ్చకత్తెలా వున్న ఆమెను, ఆ వృద్ధతను, ఓర్పును చూసి నా శరీరమంతా ఒక్కసారి ఆవేశంతో పెల్లుబికి ఆమెను ఓదార్చాలన్నంత కోరిక కలిగింది.

కొడుకు కళ్ళు తుడుచుకుంటూ "యింత చంపుతున్నా ఒక మాట యెదురాడదు...గొడ్డునుబాదినట్లు బాదితే మా అమ్మ మా కంటికి యింకెంత కాలం కనిపిస్తుందండీ? ఈ ప్రేమకైనా నేను నోచుకోవద్దా?"

ఆమె అక్కడనించి వెళ్లిపోయింది. వెళ్ళిపోతూ ఆమె కళ్ళల్లో నీరు జారటం చూశాను. నా కథలో త్రాగుబోతు భార్యరూపు నా కంటికిప్పుడు అగపడింది. ఈలోగా తండ్రి యేదో పెద్ద గొంతుకతో అంటున్నాడు కానీ వినిపించుకోలేదు. తండ్రే నా వీపుమీద గట్టిగా తట్టూ "చెప్పు తప్పెవరిది?"

నా నోటి వెంబడి మాట రాలేదు. నన్ను కదుపుతూ "నేను తాగిన మాటలు ఆడలేదు. తప్పేమిటిది?" అన్నాడు.

"అసలు యీ దెబ్బలాట యెలా వచ్చిందన్నాను. ఈ ప్రశ్న నేను యెలా వేశానో యెందుకు వేశానో నాకే తెలీదు.

"ఇంతసేపు చెప్పాను. తెలుసుగాని వుందా? నా పెళ్ళాన్ని నే నేం చేసుకుంటే వాడికేం హక్కు వుందని?"

"నీ పెళ్ళం వాడి చెల్లి కదా." అన్నాను.

"బలే న్యాయం చెప్పావులే. నా తరవాత వాడా వాడి తరవాత నేనా దానికి?"

నే నేం సమాధానం చెప్పలేదు. మాటాడ వేం అని రెట్టించాడు. నేను లేచిపోతూ,

"ఇంత వరకు వచ్చింది. కొంచెం కోపం తగ్గించుకో. నిష్కారణంగా అలాంటి మంచి మనిషిని హింసిస్తే నీకేం జరుగుంకో" అంటూ లేచాను. నా చెయ్యిపట్టుకొని 'బాగా విను" అంటూ నన్ను మళ్ళీ కుర్చీమీద కూలదోశాడు. దుఃఖం వుద్రేకంతో సతమతపడుతూ యిటూ అటూ వణుకుతున్న కొడుకు వేపు తిరిగాను. "ఉద్రేకంలో యేమీ చెయ్యకండి తరవాత విచారిస్తారు. మీరు కూడా మీ తండ్రిలా కాలేరుగా!"

నేను, తండ్రి కొడుకు విడిపించుకొని బయలు దేరాను. కొడుకు నా వెనక గుమ్మందాకా వచ్చి "మీ సలహాకు కృతజ్ఞుణ్ణి" అంటూ తలుపు గడియ వేసుకుంటుంటే వెనుతిరిగి చూశాను. ఆ కళ్ళల్లో యింకా తడివుంది. ఆ ముఖంలో నిజంగా నాకేదో సంస్కారం అగపడింది. నేను కదులుతుంటుంటే తండ్రి గొంతుక వినిపిస్తోంది. నేను తిరిగివచ్చి ఆ ఆవేశంలోనే నా కథను పూర్తిచేశాను. కథలో ప్రతినాయకుడు చాల హీనమైనవాడై చచ్చిపోతాడు. అతని భార్యకు పట్టిన పీడ వదలిందని యిక సుఖపడుతుందని యిరుగూ పొరుగూ అనుకుంటారు.

కథ వ్రాశానే గాని నాకెందుకో అది యే పంచికకీ పంపడానికి మనస్కరించలేదు. కథ వ్రాసినంత సేపు నేను విమర్శకుడిని కాలేను. వ్రాశాక నేను విమర్శకుడను. యెవరూ కోరి తిట్లవారవటం హాస్య

పృథంగా వుంటుంది. అగ్నిగుండమని తెలిసీ యెవరూ అందులో దూకరు. ఏ పెనుగాలో అందులోనికి త్రోసివెయ్యాలి. ఎన్నో విధాల ఆలోచించాను. ఇలా రోజులు గడచిపోతున్నా నాలో ఆరాటమే గానీ నాకు వచ్చిన ముగింపు తట్టలేదు.

ఒకరోజున పనిమీద ఆ వీధివెంబడి వెళిపోతుంటే "యేం బాబూ" అన్న పిలుపు వినపడింది. ఆ గొంతుక త్రాగుబోతుదే. ముందూవెనకా చూసాను. ఎక్కడా కనపడలేదు. నా కుడివేపు త్రాగుబోతు యిలు వుంది. తెరచిన యింటితలుపులుద్వారా త్రాగుబోతు మంచంమీద కూర్చొని నన్ను పిలవటం గమనించాను. పిడవప్పుతో ఆహ్వానిస్తూ కుర్చీ చూపించాడు. నేను కూర్చోకుండానే కదలలేని ఆ మనిషి పరిస్థితిని చూస్తూ ఏమైందన్నాను?..."నీ కొడుకున్నాడా?" అన్నాను.

"శిలవై పోయింది. పోయాడు" అన్నాడు. మొదటి ప్రశ్నకు సమాధానం యివ్వలేదు.

పాసర్ ఆఫ్ పారిస్ వేసిన ఆ రెండు కాలు వేపు చూస్తూ మళ్లీ నా మొదటి ప్రశ్న వేశాను.

"ఇదా? కాలు విరిగిపోయింది...అంతే!"

"బాగా త్రాగి యిల్లెక్కి గంతావా! కాలవలోకి వురికావా?"

"ఆసుపత్రిలో కాలవలో పడ్డానని చెప్పానులే" తల ప్రక్కకు తిప్పిన తనను చూసి "అయితే నిజంగా పడలేదా?" అన్నాను.

నాముఖంలోనికి ఒకసారి చూసాడు. "నివ్వు చాలా మంచివాడివి" అంటూ అక్కడనించె "హా" అంటూ నోరు ఆవలించి "నేను త్రాగలే దిప్పుడు" అన్నాడు.

"నీ కాలెలా విరిగిం"దన్నాను. మళ్ళీ వాడి గొంతుక గంభీరమైంది. "నేను బ్రతికుండగా నా కొడుకు నన్ను కాదంటాడా? వచ్చేం పోషిస్తున్నాడా వామీద చెలాయించడానికి! ఉత్తి చేతకానివాడ! కళ్ళెర్రచెయ్యటం తిప్పించి యింకేమీ తెలీదు—చూడు వాడు చీమలాగుంటేవాడు. చీమ కుట్టేనే చచ్చిపోతావా?"

"ఇంతకీ నీ కాలెలా విరిగింది?"

"వాడే విరగ్గొట్టి యిల్లు వదలిపోయాడు!"

ఈ విషయం నేను నమ్మను. "నివ్వు యింత మంచివాడివికదా తాగటం మానేకూడదూ!" ఈ త్రాగుడే యీచికాకు లంతటికీ కారణమని యీ సలహా యిచ్చాను.

"అదా మానేమంటున్నావ్" అన్నాడు ఆశ్చర్యంగా.

"మానలేవా?"

"అదే నాకు కష్టాల్లో రక్షించింది. విసుపులో నవ్వించింది—దానికీ నాకూ యేనాడో కుదిరిపోయింది. పొత్తు కలిసిపోయింది. అదే నాకు సుఖం యిస్తాది!"

"నీకూ విచారం వుందా?"

నావేపు ఒకసారి నిదానించి చూచి తలదించాడు. "ఉంది" మళ్ళీ తలొకసారి ఆడించి "అవును—అందరికంటే వాడి హెచ్చే!"

"నీకెందుకు విచారం? ఎవరు పోయారని!"

వాడు తలెత్తాడు. ఆ కళ్ళల్లో నీరు పేరుకోటం చూశాను. "నేను ఒకప్పుడు నీలాగే చాలా మంచివాడ్ని. అందుకే నిన్ను చూస్తే నాకెంతో అభిమానం! నీలో చచ్చిపోయిన నేను చూస్తుంటాను:"

"అయితే పిచ్చెందుకిలా అయిపోయావ్?

"అంతా నాదే అనుకున్నాను. అంతా అదే అనుకున్నాను. అదే దేవతనుకున్నాను. దానిచే నా పెళ్లామని పిలిచాను."

త్రాగుబోతు ఆవేశం అంతా కళ్లల్లో నీరై కారుతోంది. మాటలు తడబడసాగాయి. గొంతుపట్టుకపోతోంది. ఖిన్నవదనంతో శోకస్వరంతో

"అనుకోకుండానే ఆరోజునుంచి దానిని రోజూ చంపుతున్నాను. నేనిలా చంపుతున్నా మళ్లీ ఆకేక తను తేగలదా? అది యెందుకు అనుభవిస్తూ బలవంతంగా చావకుండా వుందో దానికే తెలియాలి!"

ఇప్పుడు నాకథకు ముగింపు తెలిసింది. నా కథలో అసలు సాంబయ్య చావలేదు.

వసుచరిత్ర - ప్రకృతిదర్శనము

శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ

కేవల కల్పనాకథలు కృత్రిమరత్నము లాద్యసత్కథల్
వావిరిఁ బుట్టురత్నము, లవారిత
సత్కృతి కల్పనా విధా
సాధన పూర్వ కృత్రిములు సానలు
దీరిన జాతిరత్నముల్
గావున నిట్టి మిశ్రకథగా నొనరింపుము నేర్పు
పెంపునన్—'
వసు-ఆ 1-ప 19)

అని సాహిత్యరససోషణుడైన రామరాజభూషణుని వసుచరిత్ర కృతిపతి సబహుమానముగా నాదరించెను. అప్పుడు 'రసోదంచిత చమత్కృతియా కల్పనాకల్పభవ్యంబుగా' మహాకావ్య నిర్మాణమునకు కృతికర్త పూనుకొనెను. ఇంతకు, భట్టుమూర్తి తన కల్పనాచమత్కృతితో పూర్వరాజవృత్తాంతమును గూర్చి వసుచరిత్ర కృతి నిర్మించె నను. దీనికి శ్లేషయు, గుణీభూతవ్యంగ్యమును, ధ్వనియు సహజసిద్ధములై తోడ్పడినవి. మూర్తి కవిత హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము ద్వ్యర్థి, రెండర్థములుగల కావ్యము. రెండు కథలను వేర్వేరుగా చెప్పినచో "జపార్వనాపనయ సంగతి" తప్పిపోవును గాన, పవక్తచే నా రెండు కథల నొకటిగా గూర్చి చెప్పుడునని, మునిరాజు ధర్మరాజుతో పలికినట్లు ద్వ్యర్థికి హేతువు కల్పింపఁబడినది.

శ్లేష వేఱు; ద్వ్యర్థి వేఱు. ఒక్కచో బహు భావముల కూడిక శ్లేష. ఒక్క చక్కని భావమే ఆనంద మిచ్చుచుండ నదే భావము లోకే పదమున నుప్పతిల్లి యానందమును గూర్పదా? అందుచేతనే ద్వ్యర్థికి పాండిత్యము ప్రధానమై యద్భుతమును గొల్పుచు 'వాహా!' యనిపించుచుండగా, శ్లేషకు ప్రతిభయు గూడ నావశ్యకమై యద్భుతానందముల రెంటిని గూర్చుచు, 'సోహో' యనిపించుచుండును.

ఇట్టి శ్లేషాదిరచనలు బహుళప్రయోజనసాధకములు చమత్కారముఁ గలవి. చమత్కారము కల్పనకు ప్రాణభూతముగదా! అందుచేతనే పూర్వము విద్వల్లోకమున, ప్రపంచవాఙ్మయములం దెలెడనుగూడ, శ్లేషకు మన్నన. ఆంగ్లేయులను శుద్ధిగా ననుకరించు మన నేఁటి యల్పాభిరుచులవాట యటుంచెదము. లోకమున ననేక కారణములచే నేఁడు శ్లేషకు చెల్లుబడి లేకపోయినను నది ఘనమైనదియు నుదాత్తభావ ప్రకటనమున కనువైనదియు ననక తీరదు. ప్రాచ్యలోకములో కావ్యశాస్త్రయుగములయందేగాక, పురాణ సూత్ర వేదయుగములయందు సైతము శ్లేషకు కీర్తియుండుటయు, పాశ్చాత్యులలో నుదాత్తమగు శ్లేషగానున్నను, శ్లేషాభాసము 'అరిస్టాటిల్' నకు పూర్వమునుండి 'ఎడిసన్' పిమ్మటివఱకు ప్రసిద్ధికెక్కి క్రమక్రమాభివృద్ధి నొందుటయుఁ, బరిశీలింపఁగా భావాభిగతికి అలంకారము శ్లేష యనక చెల్లదు. పరిమితపదములతో నపరిమితభావమును చెప్పుటకే కాక కవికల్పనలను స్వభావసిద్ధములుగా నొనర్చి అద్భుతానందముల సంధానించుటకును శ్లేషాద్యలంకారములు సాధనములు.

అసలు సర్వజ్ఞుని జ్ఞానమునుగూడ మించునది కవి జ్ఞానము. అందును కవికల్పన బహువిచిత్రమైనది. దీనికిఁదోడు శారదామూర్తి చమత్కృతియా కల్పనకు శ్లేషయు, శ్లేష చమత్కృతికి కల్పనయు పరస్పరాధార ధేయములైనవి. కాఁగా, భట్టుమూర్తి చమత్కృతియా కల్పన మెందున్నది? అతని విలక్షణమైన యితివృత్తములో నున్నది. అగుచో, నేకథలో గాని వైలక్షణ్యమేల? యనిన, దానిని ప్రౌఢులహృదయము వాంఛించుట గమక, అని సమాధానము. ఆ ప్రౌఢిమకు లక్ష్యముగా ప్రకృతియందుగల యొక వైచిత్రిని వర్ణింపఁబూని, దానిని సహజసుందరముగ చికిలియొనర్చినాఁడు రామరాజభూషణకవి.

ఆ వైచిత్రి యేదియనఁగా: కోలాహల పర్వతము నొఱసి శుక్తిమతీనది ప్రవహించుచున్నది. ఆ ప్రవాహవేగముచే కొన్నాళ్ళలో కోలాహలగిరి కొంత యొఱఁగి శుక్తిమతిపై పడినట్లయ్యెనన్నమాట. అది సహజసుందర

మైన దృశ్యము. ఆ యొఱఁగుటను, శుక్తిమతిని మోహించి పర్వతము దానిపై పు మొగ్గటగా భావించినాఁడు కవి. ఇట్టు పరిశీలనాభావిత మగుటచే నా దృశ్యము సహజ మధుర మైనది. ఇది బహు మనోజ్ఞమైన కల్పనా విచిత్రతయు, నద్భుత భావనాసంపత్తియును. తద్దృశ్యమును కవి తన యుత్ప్రయత్న లబ్ధ శేముషీబద్ధ ఘటనాచాతురముచే చిత్రించుటతో మన భావాంబరవీథియందు శుక్తిమతి స్త్రీయును, నా కోలాహలపర్వతము పురుషుఁడు నై భాసించుచున్నవి.

ముందిచ్చినవి కల్పనలకును, భావనలకును మూలము, ప్రకృతి పరిశీలనాసామర్థ్యము. ఇట్టి తన యనుశీలనమువలన గలుగు విశ్వాపాస్య భావభంగిమలను చదువరులకుఁగూడ కన్నులకు గట్టినట్లు వర్ణించి, వారి మనస్సును గోరికెంకరమ్యంగముగ నుప్పొంగునట్లు చేయఁగలిఁగె అక్షయానందోపాసకుని, రసతపస్సంతప్త హృదయుని, యథార్థభావ ప్రణయుని, ప్రకృతిదర్శనముగల ప్రతిభాశాలి యందుము. ఈ దర్శనము నధికముగ వసుచరిత్రలోను కావ్యచిత్కముగ హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానములోను కూడ జడ మానవదైవ ప్రకృతులను మూఁడు ప్రకృతులరూపమున భట్టుమూర్తి కల్పించినాఁడు. హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యాన ద్వ్యర్థిలో వ్యక్తి వసుద్వయమున సారూప్యమే లేని శ్లేషాదిఘట్ట చిత్రణములయందు ప్రకృతిదర్శన మిప్పించుటవలనను; వసుచరిత్రలో నదీపర్వతోద్యానాది వర్ణనఘట్ట చిత్రణములయందు ప్రకృతిదర్శన మిప్పించుట వలనను; మనలను మనోజ్ఞ భాతిక ప్రకృతి వికాస శోభాబలీనచేతస్కుల మగునట్లుగను, రసభావ ప్రదీప్త ప్రఫుల్ల హృదయులమగునట్లుగను, సారసాహితీ రస పోషణుఁడు చేసి వేయఁగల్గుచున్నాఁడు. వసుచరిత్రలోని యీ వసంతర్తు వర్ణనము విని చూడుడు:—

సీ॥ లలనాజనాపాంగ వలనావసదనంగ
  తులనాభికాభంగ దోఃప్రసంగ
మలసానిల విలోల దళసాల సవరసాల
  ఫలసాదర శుకాలపన విశాల
మలినీ గరుదనీక మలినీకృత ధునీక
  మలినీ సుఖిత కోక కులనభోక
మతికాంత సలతాంత లతికాంతర నితాంత
  రతికాంత రణతాంత సుతమకాంత

గీ. సుకృత కాహ్లాద కరవకా విరళవకుల
  ముకుల సకల వసంత ప్రమోద చరిత
కలిత కలకంఠకుల కంఠ కాకలీ వి
  భాసురము వొల్చు మధుమాస వాసరంబు.'

(ఆ 1.ప. 125)

సీ. ఒకచాయ నవహాయ పికగేయ సముదాయ
  మొకసీమ నానావయోరవ నినద
మొకకంక వకలంక మకరాంక హయ హేష
  లొకక్రేవ వనదేవయువతి గీత
మొకచెంత సురకాంతలకరాంత తతినాద
  మొకదారి వనచారికోదితంబు
లొకయోర పటుచారణకుమార భణితంబు
  లొకదండ నలిమండలికల గాన

గీ. మొక్కపంగి ప్రమోదఁ గదళీగృహోపపన్న
  కిన్నరీబృంద సంగీతరీతి
నమరు నతివేల కోలాహలముల కలిమి
  నధిప! యీయద్రి కోలాహలాఖ్య మొప్పె!

ఇంకొక దృశ్యమును బరికింపుడు. వసంతము రాగానే దక్షిణ వాయువు ప్రసరించి క్రొత్త తీఁగల యందు చివుళ్ళు పొటమరింపఁజేసి యాతీఁగల నల్లన యల్లుకొనునట్లుగా నొనర్చును.

దక్షిణ వాయువుఁడు నవోఢకు కళాస్థానము లంటుచు పెనకువలు చేర్చుటగా, దానిని కవి చూపుట చూడుడు:—

'ఒనర, హిమాగమాంతములోడ్పి తెమల్చిన సత్త్రిభంగముల్
సన, నసియాడు మున్ మొగడ చన్నులు పల్లవపాణిఁ గప్పి నూ
తన లతికాలతాంగుల, నుదారగతిం జలి వాపి, నెయ్యపుం
బెనకువ నేర్పె దక్షిణసమీరణుఁ, డొయ్యనఁ దావు లంటుచున్.

(ఆ 1—ప. 126.)

పిదప వసురాజు వనవిహారము చేయునప్పటి దాడిమలతా వర్ణన మొకటి పరీక్షింపుడు. ఒక దాడిమీలత, తన యొజ్జని పూలకొంతి యనెడి పైట నతిక్రమించిన చిలుకలచే నంటబడిన పరిపక్వ ఫలములను, దోహద ధూమమువలన కప్పుకొన్నది. ఒక సుందరాంగి సందర్శనమున తన కావి పైఁట జాంగా నొకరాగిణి తన

కుంతలములతో నతనువును గప్పుకొన్నట్లున్న దని యని కవి నిరూపించుచున్నాడు:—

'దళితలతాంతకాంతియను దంతురకావి చెలంగఁ దాఁటి, స
మ్మిళిత వయోవిలాసముల మీటిన విచ్చు ఫలస్తనాగ్రముల్
వెలువడఁ, గప్పెఁ దక్షిణము జెల్లిత కోమల ధూమ ధూమకుం
తలములు విప్పి, దాడిమలతాలలితాంగి, నృపాలు చెంగటన్.

(ఆ 1—ప. 155.)

ముందు కలుగనున్న గిరికావసురాజుల సమావేశము సూచించుచున్న యీ వర్ణనము, తన్నుపాసించిన రసికులను మఱి ప్రకృతి యెట్లు వంచింపలేదో చెప్పక చెప్పుచున్నది. నానావిధ సన్నివేశ ప్రేరణలచే నాంతరంగిక ప్రబోధ మేర్పడి యపూర్వభావ పరిప్లుతి కలుగుచున్నది. అపుడు భౌతిక మానవ ప్రకృతుల యభేదము ఘటిల్లి యదియే, దైవీప్రకృతియగును. లేదా యా రసోపాసకునియందలి సహజ దైవీప్రకృతియే భౌతిక మానవప్రకృతులతో సమ్మేళనమై, సమైక్య సమన్వయమై; సుషమా సమగ్రమై; శ్లేషార్థమునందువలె సుసంఘటితమగును. దేహప్రాణమనోధాతువుల నతిక్రమించి యాత్ముఁడు విశుద్ధజ్ఞానభూమికలో నసు గిరుటలో భిన్నభిన్నప్రకృతుల మూలకారణ సాక్షాత్కృతి యగు ననుటయే యిది. ఇట్టి సమ్యక్ ప్రకృతివర్ణనము నించుకగా నుదాహరింతును.

జేణిదలింపఁ, గంపిత నవీనమృణాళభుజాగ్రకంకణ
శ్రేణి నటింప, లోలశఫరీనిబిరీసకటాక్షకాంతి వి
న్నాణము చూప హంసకగణక్వణనంబును మీఱ సైకత
శ్రోణి వివర్తితాబ్జముఖశోభితయై కదు సంభ్రమించినన్.

(ఆ 2.ప. 137.)

ఇందలి సులభ సుందర శ్లేషచే నదియందు స్త్రీత్వ మర్ధనారీశ్వర తాండవముగ తొలుదొల్త ద్యోతిత మగును. పిదప నాయాభూతముల పృథగ్భావ మేక సముగా నెపుడు సుబోధక మగుచున్నదో, యపుడే ప్రకృతి తత్త్వము కూడ సుజ్ఞేయ మగుటచే మన కానందోపలబ్ధి.

చెలుల జలక్రీడల సందర్భములో రామరాజ భూషణు డొక ప్రౌఢవర్ణన మిస్సించుచున్నాడు; ఆ పద్యభావ మిది ఒండొరుల భుజములపై చేతులువేసి కుచపర్యంతమైన నీటిలో చెలులు నిల్చియున్నారు. తమ భుజావలయముచే నేర్పడిన మండలమధ్యమున వారి కన్నుఁదామరల కాంతి ప్రసరించుచున్నది. అపుడా కాంతిస్తోమము మన్మథదేవునకు తెప్పతిరునాళ్ళలో గట్టిన హేమకుంభములుగల, తమ్మితూండ్ల వలయములతో గూడిన పూలతెప్పయో యన్నట్లున్నది. పరికించునది:

'కరములమూఁపు లాదుకొని కన్నెలు, దన్నులబంటి నొందుచుల్
బరగొని నిల్వ, తత్పరిధి ప్రాంశుసృగంశుకలాప పూరితాం
తరమయి పోల్చె, భావభవదైవతభావిత హేమ కుంభసం
భరిత మృణాళమండలిత పద్మమయప్లవమండ లంబున్'—(ఆ 3. ప. 156.)

భౌతిక, మానవ, మానవాతీత ప్రకృతిత్రయ పరస్పర సంబంధమును గుర్తించిన మహాకవి, ప్రత్యణు స్థిరసమార్తి యనుకొనును! అదిఁ దట్లగుటకు హేతువైనది, మహోదారమైన యాతని ప్రకృత్యారాధనావధానము. కాఁగా, జడమునుండి మానవప్రకృతి ప్రస్ఫుటించి దైవీప్రకృతిగా పరిణమించుట యనుఁడు; లేదా-మూలాధార దైవీ ప్రకృతినుండి ప్రోద్భూతమైన విశిష్టమానవప్రకృతి, బాహిరజడప్రకృతిలో విలీనమై, స్వస్థితినుండి విరమించి పునర్దైవీప్రకృతిగా రూపొంది, రమించి మించుట యనుఁడు; ఈ విలోమానులోమ రమణవిరమణ లీలలకు విరాడ్రూపము మాత్రము కవిరసికుని మనోగతమై భావస్థితిరూపమున ప్రకాశించు జన్మజన్మాంతర వాసనావిలసితమగు ప్రకృతిబద్ధ భక్తిభావము, ఆరాధనాశీలమును గాదనగలమా?

అచేతనములగు కృత్రిమశైలాహాలములయందు రూపకోపమాదులచేత, చేతనత్వము గలిగించి, తత్ప్రణయఫలమైన గిరికాదేవికి శివాంశగల యుపరిచరవసు సంతతి యగు వసురాజును భర్తగాఁగూర్చి, రసధుని యనదగు కావ్యమును నిర్మించిన కవీంద్రుని యంతస్సారము, ప్రకృతి పరిశీలనాబద్ధభక్తిభావమును తద్రూపవిశేషసంపుటీకరణసామర్థ్యమును గలదికదా?

పోనుపోను వసుచరిత్రలో నీ దైవీప్రకృతిదర్శన మధికముగ లభించుననుట కీ క్రింది సాయంసంధ్యాకాల సూర్య చంద్రాస్తమయ వర్ణనల పరిశీలింపుడు :—

'నటనీశాన శిర స్థల త్రుటిత రత్నచ్ఛాయఁ గల్లోలినీ
విటమున్ స్వర్గంబున వ్రాలె నభ్రమణి తద్వేగాభిఘాతోచ్ఛ్రిత
స్ఫుటపాథోలవధారఁ దారలెగసెం, దద్బిందుసందానితో
త్కటసంధ్యానల ధూమకందళములై కన్పట్టెఁ గ్రొం
జీకటుల్. (ఆ 4—ప. 10.)

'అరవిందోదరమూర్తి భానుఁ డపు డూష్మాంతిం
బుసన్ పంకుర
త్సరసీకేతుఁడుఁడై పయోనిధిఁ జొరన్, సంధ్యాతటి
ద్భాస్వరమై
నెరసెం జీకటి కార్మొగుల్, జగతిపై నిక్షిప్త
తాభోగముల్
పరిగావించుదు, సర్వతోముఖ మహాపార ప్రవా
రంబులన్'—
(ఆ 4—ప. 11.)

'తారాసస్యము పండినన్, గగనకేదారంబునం
జంద్రికా
నీరం బాఱఁగఁ గోసి, తద్గతఫలానీకంబు ప్రాతర్మహా
సీరి గ్రామణి తూరుపెత్తె ననఁ దోఁచెం దూర్పునం
దెల్పు; త
ద్దూరవ్యస్తపలాలరాశిక్రియ నిందుం డేగ నిస్తేజుఁడై.
(ఆ 4 ప. 130.)

పింగళి సూరనార్యుని యర్థాంతరశ్లేషల యందును, కృష్ణరాయప్రభుని ప్రకృతివర్ణనమందును మన కమేయమైన గౌరవమున్నది. అయినా శ్లేషలకు నిజముగా వసు సాకారము. కాని రామరాజభూషణుని యీంతిర ప్రకృతిదర్శనములో సూరనార్యుని శ్లేషవిశేష సామర్థ్యమును, కృష్ణరాయల బాహిరప్రకృతిదర్శనా వైశిద్యమును గూడ సార్థకముగను చమత్కారముగను సంగమించినవి. ఆముక్తమాల్యదలోని ప్రకృతి వర్ణన మున్నదున్నట్లు కన్నులకుగట్టు ప్రతిబింబమువలె, వసుచరిత్రలోనిది కవి మనఃపరికల్పిత వర్ణచిత్రము. ఈ శక్తి శ్లేష సామర్థ్యమున సమకూరినది కావున శ్లేషమును గూర్చి ముందుగా నింత చెప్పవలసి వచ్చినది. ఆ శ్లేషము కారణము, 'రసోదంచిత చమత్కృతియా కల్పనాశిల్ప వైదగ్ధ్యమ్ము' గా ప్రకృతి నవవ్యరీతినిఁ జిత్రింపవలెనను కారదామూర్తి యీశిష్టము. ఈ శ్లేషయు, నా ప్రకృతి స్వారాధనాతిత్పరతయు వెలసి ప్రత్యేకముగ ప్రకృతీ పరోక్షమానవప్రకృతుల ద్వంద్వచిత్రణ మేర్పడి, ప్రత్యేకముగా వసుచరిత్ర కవిత్వము వాకు శిష్ట చిత్రచిత్రితమైన యర్ధనారీశ్వర కవితా మూర్తియో యనిపించుచుండును.

ఎల్ల సత్కవుల ప్రకృతి దర్శనముకంటె నతిశ దర్శనోపలబ్ధిగల్గిన దీరా రామభూషణకవి!

'నిను', శ్రీరామపదారవిందభజనా'విష్టున్;' జగ
త్ప్రాణనం
దన కారుణ్యకటాక్షలబ్ధకవితా ధారాసుధారాశి సం
జనితైకైకదివ్యప్రబంధ ఘటనా పద్యశ్రీ గ్రంథక
ల్పనః; సంగీతకళారహస్యనిధిఁ; 'నల్పన్ భట్టు
లాంఛనప్రజల్'

ఇల్లు కూలింది

శ్రీ అంగర సూర్యారావు

పాత్రలు: రామ్మూర్తి, నారాయణ, శేఖరం, రమణయ్య, నరసయ్య, ప్రకాశం, కుచేలరావు, బిల్లుకలెక్టరు నీలవేణి.

* * ఒక ఆఫీసులోని పెద్ద హాలు. హాలు మధ్య రికార్డు రూంలోకి వెళ్లేద్వారం కనిపిస్తోంది. ద్వారానికి యిరువైపులా హాలులో రెండు బల్లలూ రెండు కుర్చీలు ఒకదానికి ఒకటి యెదురుగా వున్నాయి. ద్వారానికి ఎడమవైపు వున్న సీటులో శేఖరం కూర్చుని వున్నాడు. వయస్సు 25 సంవత్సరాలు. రాస్తూ మధ్యమధ్య కుడివైపుచూస్తూ వున్నాడు. హాలుకు ఎడమవైపున ఒక ద్వారం కనిపిస్తూవుంది. పైవాళ్ళు వస్తే కూర్చునేటందుకు హాలులో మరో రెండు ఖాళీ కుర్చీలుమాత్రం వున్నాయ్. కుడివైపునుంచి రమణయ్య నరసయ్య వస్తారు. ఇద్దరూ నలిగిపోయిన పంచెలు, అతుకుల చొక్కాలు వేసుకొని వున్నారు. తలపాగాలు చుట్టుకున్నారు. వయస్సు రమారమి 40 సంవత్సరాలు. ఇద్దరి ముఖాలలో ఆత్రుత, దైన్యం, తొందరపాటు కనిపిస్తూ వుంటాయి.

రమణయ్య : (వస్తూనే) అయ్యా నమస్కారం.

నరసయ్య : నమస్కారం బాబూ!

శేఖరం : ఎవరు మీరు?

రమ : నా పేరు రమణయ్య అండి

నర : అందరూ రమణయ్య మేష్టారు అంటారులెండి.

రమ : వీరి పేరు నరసయ్యగారు.

నర : మేం యిద్దరం బడిపంతుళ్ళమండి.

శేఖ : ఎందుకు వచ్చారు?

రమ : సావధానంగా వినాలి తమరు. అంతా పూస గుచ్చినట్లు మనవిచేస్తాం.

నర : పొద్దున్నుంచి యిక్కడిదాకా ఆలోచించుకుంటూనే వచ్చాం. బోల్డు సంగతులున్నాయి మనవి చేసుకోటానికి.

శేఖ : మీరు కొంతసేపు......

రమ : (అమాంతంగా మధ్యలో అందుకొని) బాబ్బాబు! అభ్యంతరం చెప్పకండి.

నర : మా మనవి వినండి.

రమ : మాది తప్పయితే దండించండి. ఒప్పుకుంటాం.

[శేఖరాన్ని మాట్లాడనివ్వకుండా యిద్దరూ చకచకా చెప్పేస్తూ వుంటారు.]

రమ : మేం కులానికి గొప్పవాళ్లం.

నర : అయినా కూటికి బీదవాళ్ళమండి.

రమ : బడిపంతుళ్ళకంటే రోడ్లుకుడుచుకునే కార్మికులకు ఎక్కువ హక్కులున్నాయండి.

నర : ఈ మేష్టరు నిర్భాగ్యుడు నోరెత్తితే చాలు "జాగ్రత్త! యేరి పారేస్తాం." అంటున్నారు.

రమ : మళ్లా మాట్లాడితే మళయాళదేశం పొమ్మంటున్నారు.

శేఖ : ఎవరు...? (యింకా యేదో అనబోతాడు)

నర : (మధ్యలో అందుకొని) యింకెవరు బాబయ్యా? మా పైవాళ్ళు.

రమ : అంటే మా నెత్తిమీద వున్నవాళ్ళు.

వర : రాజకీయాలకు దూరంగా వుండా లనుకుంటాం.

రమ : కానీ యేం లాభం? పంచాయతీ బోర్డు ఎలక్షననుంచి పార్లమెంటు ఎలక్షనదాకా మమ్మల్ని ఉపయోగించుకుంటారు బాబయ్యా!

వర : తరవాత పాచ్చిప్పలా తీసిపారేస్తారు లెండి.

రమ : బహిరంగ సభల్లో మాత్రం...

వర : ఉపాధ్యాయుడిమీద యెక్కడలేని ప్రేమా వొలకబోస్తారు.

రమ : జాతినాయకుడి దగ్గరనుంచి గ్రామనాయకుడి వరకూ ఒకటే నినాదం.

వర : ఉపాధ్యాయులమీద యెంతో బాధ్యత వుందటండి.

రమ : అతగాడు పిల్లలను ఉత్తమ భావిపౌరులుగా తీర్చి దిద్దాలట!

వర : రాజకీయాలకు మాత్రం దూరంగా వుండాలట.

రమ : ఆ ఉపన్యాసంయిచ్చిన పెద్దమనిషే ఎలక్షను టైముకు మాదగ్గరికి చేతులు కట్టుకొని వస్తారు.

వర : ఓడదాటేవరకూ ఓడ మల్లయ్య....

రమ : తరవాత బోడిమల్లయ్య.

వర : ఈ గొడవలతో చచ్చిపోతున్నాం అనుకోండి.

రమ : పోయిన యెలక్షన్లలో ... ('అంతేకదూ!' అన్నట్టు వరదయ్య కేసిచూస్తాడు)

వర : అదే! మొన్నటి ఎలక్షన్లలోనే నండి.

రమ : మేం చిన్నబ్బాయిగారి తరఫున ప్రచారంచేశామండి.

వర : చెయ్యకపోతే ధర్మామటండి.

రమ : ఆయనవల్ల మాకు చాలా ఉపకారాలు జరుగుతున్నాయండి.

వర : తమరిదగ్గర దాపరికం యెందుకుబాబయ్యా! నిజం చెప్పేస్తాం. (రమణయ్యకేసి "యేమంటావ్?" అన్నట్లు చూస్తాడు.)

రమ . తప్పేముంది? చెప్పేద్దాం.

వర : చిన్నబ్బాయిగారు వూళ్ళో రాంథబోతులరి.

రమ : వారికుటుంబంలోని పిల్లల్నందర్నీ మాదగ్గిరకే ట్యూషనుకు పంపిస్తారండి.

వర . (నెమ్మదిగా రహస్యం చెబుతున్నట్లు) . నెలకు ఒక యాభైరూపాయలవరకూ ముట్టచెబుతారండి.

రమ : అబద్ధం యెందుకు బాబయ్యా! మేం పూర్తిగా ప్రైవేట్ల మీదే ఆధారపడుతున్నాం.

వర : తమరిచ్చే గ్రాంట్లమీద ఆధారపడితే...

రమ : యేనాడో మేం అక్షయపాత్ర పుచ్చుకోవలిసిందే బాబయ్యా!

వర : చిన్నబ్బాయిగారు మాకు దేవుళ్ళా సాయపడుతున్నారు. ఆయన ఎలక్షనుకు నిలబడ్డగానే మా దగ్గరికి వచ్చారు.

వర : మేం వారికి హామీయిచ్చాం.

రమ : రాత్రనక పగలనక తిరిగాం.

వర : మా శాయశక్తులా పనిచేశాం.

రమ : మా గొప్ప మేం చెప్పుకోకూడదు గాని—మేం పనిచేస్తే యిక తిరుగుండదు బాబయ్యా!

వర : చిన్నబ్బాయిగారు పెద్ద మెజారిటీతో గెలిచేసేరండి.

రమ : ఆయనతో పోటీచేసిన వెంకటరత్నంగారు ఘోరంగా ఓడిపోయారు.

వర : (విషాదంగా) అక్కడినుంచి మా కష్టాలు ప్రారంభమైనై బాబయ్యా!

రమ : వెంకటరత్నంగారు తాచుపాములాగ బుస కొట్టారండి.

వర : (వాలుకరిచి) అమ్మో! అతగాడిది పాము పగ!

రమ : మాకు ఉద్యోగాలు తీయించెయ్యడానికి విశ్వ ప్రయత్నాలూ చేశారండి.

వర : పిమ్ముమీద అతగాడు బ్రహ్మాస్త్రమే వేశాడండి.

రమ : చిన్నబ్బాయిగారు కోరం మీసం మెలేశారు.

వర : మీకేం భయంలేదు వూరుకోమన్నారు.

రమ : అధికారులు మా మీద కేసు విచారణకు మా వూరు వచ్చారండి.

వర : మామీద పెట్టించిన అర్జీలు, మహాజర్లు రెండు పెట్టెలు నిండిపోయినయ్యండి.

రమ : అవన్నీ మోసుకువచ్చారండి మా వూరు.

వర : విచారణ ప్రారంభమయ్యింది.

రమ : మా మీద వచ్చిన మహాజర్లు ఒకొకటీ పైకి తీశారండి.

వర: వాటి మీద రొప్పడో చచ్చిపోయినవాళ్లు వంతకాలు కూడా వున్నాయండి.

రమ: చిన్నబాబాయిగారు రుజావు చేశారండి.

వర: దాన్తో అధికార్లు కేసు కొట్టిపారేశారండి.

రమ: వెంకటరత్నంగారు మరీ రెచ్చిపోయారండి.

వర: ఆయన చేసిన అప్పీళ్ల నన్నిటినీ తుక్కు తుక్కు కింద కొట్టి పారేశామండి.

రమ: మమ్మల్ని ఉద్యోగంలోంచి కదపలేక పోయారండి.

వర: తన తరఫున పనిచేసే పంతుళ్లను చేసుకోవాలని మహా ఉబలాటపడాడు.

రమ: యేంలాభం? మేం సాగనిస్తేనా?

వర: వదరు గ్రామవాయాధుకు ఉడుకుమోత్రం ఆపుకోలేక పోయాడండి.

రమ: పదిమంది రౌడీలను చేరదీశాడండి.

వర: వాళ్లు పట్టపగలే తోడేళ్లలాగ రూబడిమీద పడుతున్నారు బాబయ్యా!

రమ: మేం ఉభయులం తనకు యెన్నో ఆర్జీలు పెట్టుకున్నాం.

వర: ఒక్కదానికీ జవాబు లేదు బాబయ్యా!

రమ: బాబ్బాబు! మీరు ఈ వ్యవహారంలో కలగచేసుకోవాలి.

వర: లేకపోతే మేం చచ్చిపోతాం.

రమ: అసలే మేం కష్టాలలో మునిగి వున్నాం బాబయ్యా.

వర: మేం యిద్దరం పదేళ్లనుంచి ఒకే కొంపలో వుంటున్నామండి.

రమ: (విషాదంగా) ఆ కొంప కాస్తా మొన్నటి వర్షాలకు కూలిపోయింది బాబయ్యా!

వర: సాయం చెయ్యడానికి చిన్నబాబాయిగారుకూడా గ్రామంలో లేరండి.

రమ: పట్నంలో మకాం పెట్టేశారండివారు.

వర: ఆ మహానుభావుడు వుంటే మా కిన్ని పాట్లు రావండి.

రమ: బతికి చెడ్డవాళ్లం, మా రోజులు యిలా మారిపోయినియ్యి బాబయ్యా.

వర: మీరు మా బడిమట్టూ పోలీసు కాపలా పెట్టించాలి.

రమ: రౌడీలను పట్టించాలి.

వర: లేకపోతే మేం ఒకక్షణంకూడా పనిచేయ్యలేం బాబయ్యా!

రమ: బాబ్బాబు! మీరు కనికరించాలి.

వర: పిల్లలుగలవాళ్ళం.

రమ: మామాట తీసెయ్యకండి.

వర. మా వుసురు తగలనివ్వకండి.

[యిద్దరూ చేతులుకట్టుకొని మౌనంగా నిలబడతారు]

శేఖ: (లేచి) సామ్మయ్యా, దంపి వొదిలిపెట్టారు. ఇంకనూ నేను అధికారిని కాను,

రమ: (ఆశ్చర్యంతో) మరి తమరెవరు బాబయ్యా?

శేఖ: నేనిక్కడ ఒక గుమస్తాను. ఒకగంట పోయాక మేనేజరుగారు వస్తారు. వారితో చెప్పుకోండి.

వర: ఆమాట ముందే చెప్పకూడదటండీ!

శేఖ: అసలు నన్ను మాట్లాడనిస్తేనా మీరు?

వర: (నిస్పృహతో రమణయ్యకేసి తిరిగి) మనదంతా అరణ్యరోదనమేనా రమణయ్య మేస్టారూ?

రమ: గొంతు తడి ఆరిపోయింది. కొంచెం కాఫీనీళ్లు తాగివద్దాం పదండి.

వర: హరిదేవుడా! ఎన్ని కష్టాలు పెట్టావురా!

రమ: నిన్ను తలుచుకోని రోజు లేదురా దీనబంధూ?

(యిద్దరూ పడమ్రవు వెళ్లిపోతారు. శేఖరం రెండవ టేబులుమీదవున్న రూళ్ళక్ర తీసుకువచ్చి రూళ్ళు గీస్తూవుంటాడు. — పడమర నుంచి రామ్మూర్తి వస్తాడు. చొక్కా, పంచె—కొద్దిగా నెరిసినతల — వయస్సు 45. సంవత్సరాలు)

రామ్మూర్తి: (వస్తూనే) యేమయ్యా శేఖరం పని యెంతవరకూ వచ్చింది?

శేఖ: గతసంవత్సరానివి ఎకౌంట్సు కావాలండి. అవి లేనిదే పని జరగదండి.

రామ్మూ: నీ సీట్లోంచి కదలకుండా గత సంవత్సరం ఎకౌంటు కావాలంటే వచ్చిపడతాయా నీదగ్గరకి?

శేఖ: వెతకాలండీ (కోపంగా చూస్తాడు)

రామ్మూ: (ఆశ్చర్యంతో) యింకా వెతకాలా?— నీధీమా చూస్తూవుంటే నాకు ఆశ్చర్యం వేస్తోంది.

రాత్రి తెల్లవార్లూ నాకు బడ్జెట్ కలలో కని
పిస్తూనే వుంది.

శేఖ : తొందరపడితే అవుతుందటండీ!

రామ్మూ : తొందరపడకుండా అలాగే కైపిస్తూ కసి ఓర చూపులు చూస్తూ కూర్చో. పని దానంతట అదే అయిపోతుంది. (చిరాగ్గా) అబ్బబ్బ! యీ కాలపు కుర్రాళ్లు ఉద్యోగాలకు యెందుకు వస్తారో తెలియకుండా వుంది.

శేఖ : ఇప్పుడు నన్నేం చెయ్యమంటారు?

రామ్మూ : ఈ సంవత్సరం ఎకౌంట్లన్నీ ముందు టోటల్ చెయ్యి. యే ఐటమ్‌కు ఆ ఐటం సెపరేట్ గా చూపించు. ఆ పని అయిన తరవాత రికార్డు రూంలో కూర్చుని వెతుకు. గత సంవత్సరం ఎకౌంట్సు రికార్డురూంలో పారేశాం. నీకు కనిపించకపోతే నేను కూడా వచ్చి వెతుకుతాను.

రామ్మూర్తి శేఖరానికి యెదురుగా వున్న సీట్లో కూర్చుంటాడు. శేఖరం టోటల్ చెయ్యడం ముగించి రూళ్ళకర్ర తిరిగి రామ్మూర్తి బల్లమీద పెడతాడు. యిద్దరూ మౌనంగా కాగితాలు చూస్తూ వుంటారు.— కుడివైపునుంచి నెమ్మదిగా బెరుకు చూపులు చూస్తూ కుచేలరావు వస్తాడు. పొడుగు చేతుల చొక్కా, పంచె, తలపాగా, చంకలో గొడుగు, ఆకుజోళ్ళు — మాటలలో అతివినయం కనిపిస్తూ వుంటుంది. రామ్మూర్తికి తిన్నగా నిలబడి నమస్కారం పెడతాడు. రామ్మూర్తి అతనిని చూడనట్లు నటిస్తాడు. కుచేలరావు అలాగే కొన్ని నిముషాలపాటు నిలబడి వుంటాడు.)

కుచేలరావు : (బెరుకుతూ) రామ్మూర్తిబాబూ!

రామ్మూ : (తల పైకెత్తకుండా) ఉష్! మాట్లాడకు. ఈ ఎకౌంటు. తప్పు పడిందంటే చావాలి. (అంకెలు కూడుతూ) నాలుగూ నాలుగూ ఎనిమిదీ ఏడూ, పదిహేనూ తొమ్మిదీ యిరవై నాలుగూ (పెన్సిలుతో అంకెలు కూడి తల పైకెత్తి) యేం? యెందుకొచ్చావ్?

కుచే : (ఆశ్చర్యంతో) నేను కుచేలరావును. అప్పుడే మరిచిపోయారా రామ్మూర్తిబాబూ!

రామ్మూ : (హేళనగా) ఓహో! కుచేలరావుగారు కాదూ తమరు! వూరికే దిగులా? మీ రిక్కడికి? మీ మీద వందల కొద్దీ అర్జీలు వచ్చి పడుతున్నాయి. చదవలేక ఛస్తున్నాం మేం.

కుచే : అదంతా అన్యాయం బాబూ!

రామ్మూ : (కోపంతో అమాంతంగా పైకిలేచి) యేమి అన్యాయం? ముగ్గురు టీచర్లతో పనిచేయిస్తున్నావ్. అయిదుగురికి గ్రాంటు కొట్టేస్తున్నావ్. పైగా అన్యాయమట!!— యీ డబ్బంతా నీ ఒక్కడికే ఎలా అరుగుతుందయ్యా?

కుచే : బాబూ నా మనవి...

రామ్మూ : (అతనిని మాట్లాడనివ్వకుండా బిగ్గరగా) అసలు నీ స్కూల్లో వస్తున్నారా అంట? ఇన్‌స్పెక్టరు విజిట్‌కు వస్తే స్కూల్లో వుండరు. ఎందుకు లేదయ్యా అంటే 'వేరుశెనగ తీత' అంటావు— లేకపోతే 'అమాంతంగా ఆగోత్రే వూళ్ళో ఎవరో ప్రాణం వొదిలేశారంటావ్... మరో స్కూల్లో పిల్లల్ని తీసుకువచ్చి నీ స్కూల్లో యిన్‌స్పెక్షను టైముకు పరేడ్ చేస్తావ్. ఆ ఒక్క రోజూ ఇన్‌స్పెక్షను కాస్తా మంచిచేసుకుంటావు. సంవత్సరమంతా తలాపాగా గడిపేస్తావ్. కుస్తీవాసం దగా.

కుచే : రామ్మూర్తి బాబూ! తమరు తొందరపడితే నేను చెప్పలేను—ఒక్క సారి తమరు వింటే అంతా వివరంగా మనవి చేసుకుంటాను.

రామ్మూ : యిప్పుడు లాభం లేదు. ఊపిరి తిరగకుండా పనివుంది.

కుచే : ఎంతో సేపు మాట్లాడక్కరేదు. ఇప్పుడే రెండు నిముషాలలో తిరిగి వస్తాం.

రామ్మూ : (మెత్తబడి) ఆలస్యం చేస్తే నా పని చెడిపోతుంది సుమీ పద.

[రామ్మూర్తి కుచేలరావు కుడివైపు వెళ్లిపోతారు. శేఖరం వాళ్లిద్దరి కేసి ఒకసారి చిరునవ్వుతో చూసి తిరిగి రాస్తూ వుంటాడు. కుడివైపు నుంచి నీలవేణి వస్తుంది. లేతరంగు జార్జెట్ చీర ముదురురంగు జాకెట్, పెదాలకు లిప్ స్టిక్ ఎరుపు, ఎత్తు మడమల జోడు, చేతిలో గొడుగు—మనిషిలో సహజ సౌందర్యం తక్కువ, అలంకరణతో ఆలోటును కప్పుకోడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది. వయస్సు 20 సంవత్సరాలు.]

నీలవేణి : (నవ్వుతూనే) ఎక్స్‌క్యూజ్ మి శేఖర్! నిన్ను డిజప్పాయింట్ చేశాను.

శేఖ : నువ్వు చెప్పినట్లు ఉదయమే వచ్చి కూర్చున్నాను. అప్పటినుంచి మెడనొప్పి పెట్టే వరకూ ఎదురుచూస్తూ వున్నాను.

నీల : మా సిస్టర్ని స్కూల్లో చేర్పడానికి వెళ్లాను. అక్కడ నాకు చదువుచెప్పిన టీచర్ ఒకావిడ కనిపించారు. నేను ఉద్యోగం చేస్తున్నానని చెప్పగానే ఆవిడకు ఎక్కడలేని సంతోషం వచ్చింది. చాలాసేపు మాట్లాడుతూ కూర్చోబెట్టింది. ఆవిణ్ణి వదిలించుకొని వచ్చేసరికి యీ టైమయ్యింది.

శేఖ : హాయిగా నీతో కొంతసేపు మాటాడవచ్చు కదా అని ఉదయమే వచ్చాను. నువ్వు రాలేదు సరికదా, మధ్యాహ్నం తినవలసిన చివాట్లు ఉదయమే తిన్నాను.

నీల : అదేం?

శేఖ : నువ్వు ఎప్పుడువస్తావా అని రోడ్డు చూస్తూ కూర్చున్నాను. జోడు చప్పుడు వినిపించి ఆత్రుతగా చూశాను. నీ నవ్వుముఖానికి బదులు మా సెక్షన్ హెడ్ తో తేలుముఖం కనిపించింది.

నీల : రామ్మూర్తిగారు అప్పుడే వచ్చారా?

శేఖ : పుట్టి మునిగినట్లు ఉదయమే వచ్చి తగులడ్డాడు. ఎకౌంట్ పూర్తికాలేదని నానా హంగామా చేశాడు.

నీల : (చుట్టూ చూసి) యేరీ? కనిపించరేం?

శేఖ : రాగానే యెవడో మహానుభావుడు దొరికాడు. అతనితో యిప్పుడే బయటకు దయచేశాడు.

నీల : మేనేజరుగారు వచ్చారా?

శేఖ : లేదు. బ్యాంకుకువెళ్ళి డబ్బు తీసుకువస్తారు. ఆయన వచ్చేసరికి చాలా ఆలస్యం అవుతుంది.

నీల : ఇవేళ ఒకటే వేడికదూ! మరిచిపోయాను.

శేఖ : ఈమధ్య నీకు మరుపు యెక్కువ అవుతోంది.

నీల : అంటే?

శేఖ : మనసు స్థిమితం లేకపోతే మరుపుఎక్కువవుతుం దంటారు.

నీల : నిన్ను చూస్తూవుంటే నా క్లాస్ మేట్ మధు జ్ఞాపకం వస్తూవుంటాడు.

శేఖ : అతనుకూడా నాలాగే వుంటాడా?

నీల : రూపంలో కాదు. గుణాలలో—'మరుపు ఎక్కువ', —'దిక్కులు చూస్తూవుంటావు'—మొదలైన మాటలు ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తూ ఉంటాడు.

శేఖ : నువ్వేమీ అనుకోకపోతే ఒకమాట అడుగుతాను.

నీల : ఏమి టది?

శేఖ : ఇంతకాలంవరకూ నువ్వెందుకు పెళ్ళిచేసుకోలేదు.

నీల : చిన్నవయస్సులోనే చేతులకు సంకెళ్ళు తగిలించుకోమంటావా?

శేఖ : అంటే స్వేచ్ఛగా తిరగడానికి వీలుండదనా?

నీల : (కోపంతో) యేమి టా మాటలు?

శేఖ : యేమీ అనుకోను నీలవేణీ! నీ పద్ధతులు నాకు వింతగా కనిపిస్తున్నాయ్. అసలు జీవితంగురించి, భవిష్యత్తుగురించి నువ్వు కొంచెమైనా ఆలోచిస్తున్నావా అని నా సందేహం.

నీల : ఇంతవరకూ ఆలోచించలేదు. ఇకముందుకూడా ఆలోచించను.

శేఖ : నీ ఉద్దేశం?

నీల : సంతోషంగా జీవితం గడపడమే నా ఆశయం. జరిగిపోయినవాటిగురించి కాని, జరగబోతున్న వాటిగురించికాని నేను మనసు పాడుచేసుకోను.

శేఖ : నీతో చాలా విషయాలు మాట్లాడాలి నీలవేణీ!

నీల : (మెరిసే కళ్ళతో అతని ముఖంలోకి చూస్తూ) నాతోనా?

శేఖ : అవును. నీతోనే!

నీల : కొంపతీసి నువ్వుకూడా నన్ను ప్రేమించావనవు కదా?

శేఖ : ఇదివరకే యెవరైనా అన్నారా?

నీల : అవన్నీ యిప్పుడెందుకు?

శేఖ : సరే, సాయంత్రం యింటికి వెళ్ళిపోయే ముందు నన్ను పిలు. యిద్దరం కలిసి వెళదాం.

నీల : ఎక్కడికి?

శేఖ : సినిమాకు, బీచికి, పార్కుకు—యెక్కడికైనా సరే, యేకాంతంగా మాట్లాడ్డానికి వీలుండే చోటుకు.

నీల : ఇక్కడ ఎవరూ లేరుగా. చెప్పు.

శేఖ : ఈ కాగితాల చిట్టడవిలో—క్రూరమృగాల వంటి సెక్షన్ హెడ్స్ తిరిగే చోటులో......

[మాట మధ్యలో కుడివైపునుంచి రామ్మూర్తి అతని వెనక కుచేలరావు తాంబూలం వేసుకుంటూ వస్తారు.]

రామ్మూ: (వస్తూనే) వచ్చావా తల్లీ! (శేఖరాన్ని చూపిస్తూ) అతిగాణ్ణి యిక విడిచిపెట్టు. వచ్చేంత పనివుంది. ఆ రెండు స్టేట్‌మెంట్లూ టైప్ చేసి మా మొహాన్ని పారెయ్.

[నీలవేణి మొహం ముడుచుకొని ఎడమవైపు గదిలోకి వెళ్లిపోతుంది]

రామ్మూ: (శేఖరాన్ని సమీపించి) నీ కిదేం పోయే కాలమోయ్? ఆ పిల్ల వచ్చిన దగ్గర్నుంచీ నీదృష్టి పని మీద లే నే లేదు.

శేఖ: లేదండీ!—యిప్పుడే అదివచ్చి...

రామ్మూ: (చిరాగ్గా) లేదూ లేదు. కాదూ లేదు. నేను పెద్దవాణ్ణి చెబుతున్నాను విను. నువ్వు మగాడివి. నీకు ఉద్యోగం లేకపోతే నూరో గతివుండదు. (ఎడమవైపు గదికేసి చూపిస్తూ) ఆడదానికేం మహాతల్లి! ఆడదానికి ఉద్యోగం వున్నా ఒకటే పోయినా ఒకటే. ఎవడో డబ్బున్న మహారాజును చూసి పెళ్ళిచేసుకుంది. దాన్తో వచ్చినట్టు వాడే పోషించుకుంటాడు— నాయనా! వెర్రి ఆలోచనలతో బుర్రపాడు చేసుకోకు. లక్షణంగా పనిచేసుకుని బాగుపడు.

కుచే: (వెంటనే అందుకొని) "ఉద్యోగం పురుష లక్షణం" అన్నారు బాబూ!

రామ్మూ: మీరు నిలబడిపోయారు. కూర్చోండి, (ఖాళీ కుర్చీ తన టేబులు ముందుకు లాగుతాడు. కుచేలరావు కూర్చుంటాడు)

కుచే: ఈ నెల నా కెంత గ్రాంటు వస్తుందో కొంచెం చూస్తారూ?

రామ్మూ: సాక్షాత్తూ మీరు అడగడం నేను కాదంటానా? (రిజిస్టరు తీసి) ఐదువందల నలభైయేడు రూపాయల ముప్పై అయిదు పైసలు.

కుచే: తమరు బిలు వేగం అందేటట్లు చూడాలి.

రామ్మూ: ఓ! తప్పకుండా,

కుచే: మా మీద వచ్చే అర్జీలనుకూడా తమరు ఓ కంట కనిపెడుతూ వుండాలి.

రామ్మూ: కనిపెడుతూనే వున్నాం. ఇనస్పెక్టర్లూ, కమిషనర్లూ అందరూ ఒక కంట కనిపెడుతూనే వున్నారు. లేకపోతే యేనాడో మీ గ్రాంట్లు నొక్కేసి వుండవలసింది.

కుచే: మీ ఉపకారం మరిచిపోను.

రామ్మూ: అహా! దానికేంలెండి.

కుచే: మా వూళ్లో నాకు కిట్టనివాళ్లు కొంతమంది వున్నారు.

రామ్మూ: వుంటారు. తప్పకుండా వుండాలికూడా. వాళ్లు లేకపోతే అసలు గ్రంథమే లేదు. మీ వంటి పెద్దల దర్శనం మాకు దుర్లభమయిపోయి వుండేది.

కుచే: తమరు హాస్యప్రియులు!

రామ్మూ: ఎంతమాట! ఎంతమాట! — యివేళ పొద్దుటినుండా బడిపంతుళ్లే కనిపిస్తున్నారు. యేమిటి విశేషం?

కుచే: యివేళ యిక్కడ ఉపాధ్యాయుల మహాసభ యేర్పాటు చేశామండి

రామ్మూ: ఓహో! అదా కథ! అలా చెప్పండి — ఉదయం మార్కెట్టుకు వెళ్లేప్పుడు చూశాను. యింతమంది దిగడ్డా రేమిటా అనుకున్నాను.

కుచే: మళ్లా నెలలో తమదర్శనం చేసుకుంటాను. నాకు యిక సెలవు యిప్పిస్తారా?

రామ్మూ: వెళ్లిరండి. మాకూ యివేళ ఊపిరి తిరగని పని వుంది

[కుచేలరావు కుడివైపు వెళ్లిపోతాడు. రామ్మూర్తి, శేఖరం తొందర తొందరగా రాస్తూవుంటారు.]

రామ్మూ: (రాత ఆకస్మికంగా ముగించి) హరి భగవంతుడా! యిప్పుడు మళ్లా పాత ఫైలు ఒకటి కావాలి.

శేఖ: (తల పైకెత్తి) ఎక్కడ వుంటుందండి?

రామ్మూ: ఇంకెక్కడ? రికార్డురూంలో.

శేఖ: నేను వెళ్లి తీసుకురానా?

రామ్మూ: వద్దు. నీకు తెలియదు. నీ పని చూసుకో. నేనుపోయి తెచ్చుకుంటాను.

[రామ్మూర్తి రికార్డు రూంలోకి వెళ్లిపోతాడు. శేఖరం తలవంచుకొని రాస్తూవుంటాడు. ఎడమ

వైపునుంచి ఓ కాగితం పట్టుకొని నీలవేణి వస్తుంది.]

నీల: రామూర్తిగారేరీ?

శేఖ: రికార్డురూంలో—వున్నారు. ఎందుకు?

నీల: ఆయన రైటింగ్ నాకు సరిగా బోధపడదు. (అతనిమీదికి వంగి కాగితం చూపిస్తూ) యీ మాట యేమిటి?

శేఖ: డిస్క్రిపెన్సీ.

నీల: ఇందాక ఆయన ధుమధుమ లాడుతున్నా రెందుకు?

శేఖ: చేతిలో డబ్బులేకపోతే యెక్కల్లేని చిరాకూ వస్తుంది. ఇప్పుడు చల్లబడ్డారులే.

నీల: ఇంకా జీతం అందలేదుగా!

శేఖ: రామూర్తిగారిపద్ధతి చాలా వింతగా వుంటుంది కొన్నాళ్ళకు మనంకూడా అలా తయారవుతా మేమోనని భయం వేస్తుంది.

నీల: యేం? యేం జరిగింది?

శేఖ: ఎవరో ఒక మేనేజరు వచ్చాడు. మాటాడ కుండా అతనిని నిలబెట్టేశారు. తరవాత ఆఫీసు యెగిరిపోయేలా అతనిమీద కేకలువేశారు. వెం టనే అతడు రామూర్తిగార్ని పైకి తీసుకు పోయాడు. ఆ తరవాత యేం జరిగిందీ మనకు తెలియదు. యిద్దరూ ప్రాణ స్నేహితులలా తయారై తిరిగివచ్చారు.

నీల: పోనిద్దూ! అటువంటి గొడవలు మనకెందుకు? (కుర్చీ అతనిముందుకులాగి కూర్చుని) 'హెలెన్ ఆఫ్ ట్రాయ్' చూశావా?

శేఖ: లేదు.

నీల: చాలా బాగుంది. నేను వెళ్దాం అనుకో లేదు. సుందరం బలవంతంచేస్తే వెళ్ళేను.

శేఖ: ఆవిడ నీ స్నేహితురాలా?

నీల: (నవ్వుతూ) సుందరం అంటే ఆడపిల్లకాదు. మగాడు.

శేఖ: అతను మీకు దగ్గరబంధువా?

నీల: ఛ! కాదు. అతనితో పరిచయం చాలా తమాషాగా జరిగింది. ఒకనాడు సిటీబస్సులో ఖాళీ లేదు. అతను లేచి నాకు చోటుయిచ్చాడు. ఆ మర్నాటినుంచీ నాకోసం'లా అతను బస్ స్టాప్ దగ్గర కనిపిస్తూనే వున్నాడు.—మంచి హుషా రైన కుర్రాళ్ళే! నా పుట్టినరోజుకు షిఫాన్ చీర ప్రజెంట్ చేశాడు. మాయింట్లో వాళ్ళంతా 'తప్పు-తీసుకోవద్దు' న్నారు. మనం పట్టించుకు కూర్చుంటే అన్నీ తప్పేరా! యేమంటావ్?

శేఖ: (సీరియస్ గా) అప్పుడు నువ్వేం చేశావ్?

నీల: అతనిని డిజపాయింట్ చెయ్యడం నాకు యిష్టం లేదు. యాక్సెప్ట్ చేశాను.

[రామూర్తి రికార్డు రూంలోంచి ఫైలుతీసుకొని వస్తాడు.]

రామూర్తి: (వస్తూనే యిద్దర్నీ చూసి) మళ్ళా ప్రారంభించారూ? ఈ వేళకి యింక బడ్జెట్ అయినట్టే! తెల్లవార్లూ దీపారాధన చేస్తూ కూర్చోవలసిందే!

నీల: లేదండీ! ఈ సెంటెన్సు యేమిటో అడగ డానికి వచ్చాను (కాగితం చూపిస్తుంది)

రామూర్తి: (చదువుతూ బిగ్గరగా) "దిస్ డిస్క్రిపెన్సీ షుడ్ బి రెక్టిఫైడ్."

నీల: నాకేం చెవుడనుకున్నారా! అంత గట్టిగా కేకేస్తారు.

రామూర్తి: లేదమ్మా! అసలు ఆ సెంటెన్సు యెంతో కోపంతో రాసింది. అలా చదివితేగాని దానికి 'యెంఫెసిస్' రాదు. (నీలవేణి సీరియస్ గా ఎడమ వైపు వెళ్ళిపోతుంది.)

శేఖ: ఫైల్ దొరికిందా?

రామూర్తి: (చొక్కాను వున్న ధూళి దులుపుతూ) దొరక్క యేమౌతుందోయ్! దొరికింది. అసలు ఆ రికార్డు రూంలోకి వెళ్ళడానికే భయం, దుమ్మూ ధూళితో నిండివుంటుంది.

శేఖ: మరి అదెప్పుడూ దులిపించరేమండి?

రామూర్తి: ఎవరు దులుపుతారు? కావాలంటే నువ్వూ నేనూ కలిసి దులపాలి!

శేఖ: మరి బంట్రోతు లెందుకండి?

రామూర్తి: బంట్రోతు లెందుకంటావా నాయనా, వాళ్ళు అధికార్ల యిళ్ళలో బట్టలు ఉతకడానికి పై పనులు చేయడానికీను. నెలకోసారి వాడు మనువుడుపు పెళ్ళికొడుకులా వచ్చిపోతూ ఉం టాడు. బంట్రోతు చేసేపనికూడా కిక్కురుమన కుండా గుమాస్తా చేసుకోవాలి. ఏది గతిలేక ఈ ఉద్యోగం చెయ్యడం కాని—గుమాస్తా పని

చెయ్యడంకంటే సుఖపెట్టుకోవడం నయం. (కాగితాలు తీసి చూస్తూ) కానియ్ నాయనా కానియ్, మళ్ళీ కప్పెట్టినంత పని వుంది.

[శేఖరం రామ్మూర్తి తొందరగా అంకెలు కూడుతూ వుంటారు. కుడివైపు నుంచి ప్రకాశం వస్తాడు. వయస్సు 20 సంవత్సరాలు. అమెరికన్ జాకెట్, ఫుల్ ఫాంట్, బూటు, చేతికిరిస్టు వాచీ—ముఖంలో దురుసుతనం, ఉత్సాహం కనిపిస్తూ వుంటాయి.]

ప్రకాశం: (రామ్మూర్తిని సమీపించి) మా నాన్నగారు లేరా?

రామ్మూ: (తల పైకెత్తి) నువ్వా నాయనా! కూర్చో!

ప్రకా: (కుర్చీలో కూర్చుని) యెక్కడికి వెళ్ళారు?

[శేఖరం ఓసారి ప్రకాశంకేసి చూసి తిరిగి పని చేస్తూ వుంటాడు.]

రామ్మూ: బ్యాంకుకు వెళ్లారు. పది నిముషాలలో వస్తారు. యేమిటి విశేషం?

ప్రకా: పుస్తకాలు కొనాలండీ. డబ్బుకోసం వచ్చాను.

రామ్మూ: (చేతిలో కలం టేబులుమీద పారేసి కుర్చీకి చేరబడి) అలా చెప్పు! అసలు నిన్ను చూడగానే అనుకున్నాను.

ప్రకా: (నవ్వుతూ) యేమని?

రామ్మూ: డబ్బుకోసమే వచ్చివుంటావని.

ప్రకా: లేకపోతే మీ ఆఫీసుకు రావలసిన ఖర్మ నాకేం పట్టిందండి?

రామ్మూ: నిజమే నాయనా, నిజమే! ఖర్మ పట్టినవాళ్ళే యిక్కడకు వస్తారు. (సీరియస్ గా) చూడు ప్రకాశం నీతో ఒకమాట చెప్పాలనుకుంటున్నాను.

ప్రకా: చెప్పండి.

రామ్మూ: మీ నాన్నగారు యెంతో కష్టపడి నిన్ను చదివిస్తున్నారు. ఎందుకని?

ప్రకా: (తేలికగా) అది ఆయన ధర్మం కనక!

రామ్మూ: ధర్మం కాదు (కోపంతో) నీలాంటి కొడుకు వుండడం ఆయన ఖర్మం.

ప్రకా: (కోపంతో) యేమిటండోయ్ రామ్మూర్తి గారూ! చాలా దూరం వెడుతున్నారు!

రామ్మూ: నిన్ను బాగుచెయ్యాలని ఆయన ఉద్దేశం. మాలాగ గుమాస్తా బతుకు బతుకుతూ అష్టకష్టాలూ పడకుండా—నిన్ను మంచిదారిలో పెట్టాలని ఆయన అభిప్రాయం. నిన్ను చదివించడంకోసం ఆయన చేసిన అప్పులు యిన్నీ అన్నీ కావు. ఆయన యిప్పుడు పూర్తిగా మునిగిపోయి వున్నారు.

ప్రకా: నన్నేం చెయ్యమంటారు?

రామ్మూ: నువ్వేం చెయ్యొద్దు. లక్షణంగా చదువుకో! డబ్బు దుబారా చెయ్యకు.

ప్రకా: మీ మాటలు నాకు బోధపడడం లేదు.

రామ్మూ: (హేళనగా) యెలా బోధపడతాయి నాయనా! కాస్తంత క్రిందికి దిగేవరకూ బోధపడవు. యిద్దరు ముగ్గురు పిల్లలుపుట్టి "నాన్నా స్కూలు ఫీజు—పుస్తకాలకు డబ్బు" అని వేధించేవరకూ బోధపడవు.

ప్రకా: పుస్తకాలు కొనకపోతే చదువెలాగ?

రామ్మూ: అబద్ధం ఆడకుండా చెప్పు. నువ్వు ప్రతి నెలా పుస్తకాలు కొంటున్నావా? నువ్వు అడిగీ అడగడంతోనే—నీ మీద ప్రేమకొద్దీ మారు మాటాడకుండా మీ నాన్నగారు నీకు డబ్బిచ్చేస్తున్నారు—అది చేసైతేనా? (సీరియస్ గా అతని ముఖంలోకి చూస్తూ) నీకు డబ్బెందుకు కావాలి? యేం పుస్తకాలు కొంటావు? యీ వేషాలు నా దగ్గరా? పదరా పద! పుస్తకాల షాపు దగిరకు నేనుకూడా వస్తాను. అనివుంటే వాణ్ణి.

ప్రకా: (లేచి) పావుగంట పోయాకవస్తాను. (వెళ్ళిపోతాడు.)

రామ్మూ: కూర్చోవోయ్! కూర్చో! రెండు మాటలు చెప్పనీ. మీ నాన్నగారు యెంతో నిజాయితీ అయిన మనిషి. వళ్ళుదాచుకోకుండా పని చేస్తారు. ఆయనకు—రిటైరయిపోయే సమయానికి—యిప్పటికి మేనేజరుగా ప్రమోషన్ వచ్చింది. ఆయన సంపాదనంతా నీకిందే ఖర్చు పెట్టేశారు. ఎప్పుడూ రోజులు ఒకలాగే వుంటాయనుకోకు. ఒక సంవత్సరంలో ఆయన రిటైర్ అయిపోతారు. ఆ తరవాత సంగతి ఆలోచించు.—ఇప్పటినుంచైనా కొంచెం జాగ్రత్తగా మసులుకో! ఒకటవ తేదీ వచ్చే సరికి యిక్కడకు కాబూలీవాడిలాగ సిద్ధమవ్వకు.

శేఖ: (అంకెలు కూడడం పూర్తిచేసి తలపైకెత్తి) యిది పూర్తి అయిపోయిందండి. యిక లాస్టియర్ ఎకౌంట్సు కావాలి.

రామూర్తి: పద! రికార్డు రూంలోపడి వెతుకుదాం. (ప్రకాశంతో) కూర్చోవోయ్ నాయనా! కూర్చో! మీ నాన్నగారు కూడా వచ్చే టైమయ్యింది.

[రామూర్తి, శేఖరం రికార్డు రూంలోకి వెళ్ళిపోతారు. ప్రకాశం ఒక్కడూ కూర్చుంటాడు. చుటూ చూస్తాడు యేం తోచక. జేబులోంచి మౌత్ ఆర్గన్ తీసి నెమ్మదిగా 'రాక్ అండ్ రోల్' మ్యూజిక్ వూదుకుంటూ వుంటాడు.— టైప్ చేసిన కాగితాలు చేత్తో పట్టుకొని నీలవేణి ఎడమవైపునుంచి వస్తుంది. ఆమెను చూడగానే ప్రకాశం అమాంతంగా లేచి నిలబడతాడు.]

ప్రకా: హలో! నీలవేణీ! యేమిటిది? యిక్కడున్నావ్?

నీల: ఉద్యోగం.

ప్రకా: యేమి ఉద్యోగం? యెప్పటినుంచి? యేమిటి కథ?

నీల: టైపిస్టుగా పనిచేస్తున్నాను. ఉద్యోగంలో చేరి రెండు నెలలయింది.

ప్రకా: అలా చెప్పు. అందుకే రెండు నెలలనుంచి నీ దర్శనం యెక్కడా లేదు!—ఒక రోజు మీ యింటికి వెళ్ళాను.

నీల: మేం యిప్పుడు అక్కడ లేం.

ప్రకా: అది నాకేం తెలుసు? నేను వెళ్ళి తలుపు కొట్టేసరికి—ఆ యింటిలో వున్న అపరదుర్గగా రౌకాదిన చేతిలో వున్న రొట్టెలకర్రతో సహా యివతలకి వచ్చింది.

నీల: (నవ్వుతూ) దాన్తో ఒకటి వెయ్యవలసింది నిన్ను!

ప్రకా: మేం కొత్తగా దిగాం నాయనా—అని ఆవిడ మర్యాదగా చెప్పింది. నిరుత్సాహపడి యింటికి వెళ్ళిపోయాను.

నీల: నాకు ఉద్యోగం దొరికిన వెంటనే యిలు మార్చేశాం.

ప్రకా: వూళ్ళోకి రావటంలేదా?

నీల: యెక్కడికీ వెళ్ళటంలేదు. యెప్పుడూ ఆఫీసూ, యిల్లూ.

ప్రకా: మిజరబుల్ లైఫ్, యెప్పుడూ ఖులాసాగా తిరిగే దానివి. యెలా భరిస్తున్నావో తెలియకుండా వుంది.

నీల: ఏంచెయ్యను? అంతా అలా వొచ్చింది. అసలు యీ వుద్యోగం మీ నాన్నగారే వేయించారు.

ప్రకా: మా నాన్నగారే నిన్ను యీ బోనులో పారేశా రన్నమాట,—సరే! యిక యిక్కడి నుంచి నీకు కాలక్షేపానికి లోటువుండదు.

నీల: యేం?

ప్రకా: మీ ఆఫీసు వదిలే టైముకు నేను రోజూ వస్తూవుంటాను.

నీల: కొంపతీసి అలాంటి పనిమాత్రం చెయ్యకు.

ప్రకా: అలా [illegible]గా భయపడుతున్నావెందుకు?

నీల: నా అలవాట్లు చాలావరకూ మార్చుకున్నాను.

ప్రకా: మంచిదే!—చూడు! ఇవ్వేళ సాయంత్రం సరిగా ఐదుగంటలకి ఆ కార్నర్‌లో నిలబడి వుంటాను. ఇదరం కలిసివెడదాం.

నీల: ఎక్కడికి?

ప్రకా: నీయిష్టం. బీచికిపోదాం. లేదంటావా? న్యూ థియేటర్సుకుపోయి సీటు రిజర్వ చేయించుకు వస్తాను.

నీల: ఇవేళ వద్దు. మరోసారి ఎప్పుడైనా వెళ్దాం.

ప్రకా: నో! నో! నువ్వలా అంటే లాభంలేదు.

నీల: లేదు. నేను ఇవేళ వేగంయింటికి వెళ్ళాలి.

ప్రకా: (ఆమెను సమీపించి) ఈ ఒక్కరోజూ మాట కాదనకు.

[ఆమె చెయ్యి పట్టుకోబోతాడు. ఆమె విడిపించుకుంటుంది. సరిగా ఆసమయంలో రికార్డురూం ద్వారం దగ్గర ముందు రామూర్తి, అతనివెనుక శేఖరం కనిపిస్తారు. శేఖరం చేతిలో ఒక ఫైలు వుంటుంది.]

రామూర్తి: (వస్తూనే) ఏమోయ్! అబ్బాయ్! యిదే మైనా ఆఫీసు అనుకున్నావా? నైట్ క్లబ్ అనుకున్నావా? (నీలవేణితో) యేమిటమ్మా! నీకు యీవుద్యోగంవున్న కుర్రాళ్లంతా పరిచయస్థులు లాగా కనిపిస్తున్నారే!

నీల: లేదండీ! యీ కాగితాలు టైప్ చేసి తీసుకువచ్చాను. ప్రకాశం కాగితాలు చూడనివ్వనంటున్నారు. నేను ఇవ్వడంలేదు. అంతే!

ప్రకా: ఆవిడ ఎలా టైప్ చేసిందో చూద్దామనండి.

రామ్మూ: ఆవిడ యెలా టైప్ చేసింది చూడ్డానికి, తప్పులు దిద్దడానికి మేం ఇక్కడ అరడజను మంది వున్నాం. నీకెందుకు శ్రమ?—వెళ్ళి పనిచూసుకో నాయనా! (ప్రకాశం కుడివైపు వెళ్ళిపోతాడు. అతను వెళుతున్నవైపు చూస్తూ) సుపుత్రా! కొంపకూల్చరా అన్నారు. (నీలవేణితో) ఆ కాగితాలు నా మొహాన్నిపారేసి మిగిలిన కాగితాలు టైప్ చేసుకోవమ్మా!

[నీలవేణి తన చేతిలోని కాగితాలు టేబులుమీద పెట్టి ఎడమవైపు వెళ్ళిపోతుంది. శేఖరం ఆమె వైపు చురచురా చూస్తాడు.]

రామ్మూ: ఈ కాలపు పిల్లల్ని చూస్తూవుంటే ఆశ్చర్యం వేస్తోంది. పెళ్ళి పెటాకులూ లేకుండా ఆడాళ్ళు మగాళ్ళు గాడిదల్లా ఊరిమీదపడి తిరగడం. సంసారం లేనివాళ్ళకు సంసారాలెక్కువట! ఊరికే అన్నారా పెద్దలు!! వాళ్ళు బాల్య వివాహాలు చేశారూ అంటే వెర్రివాళ్ళయ్ చేశారటయ్యా? ఇలాంటి అనర్థాలన్నీ ఊహించే వాళ్ళు ఆడదానికి చదువు పనికిరాదన్నారు. ఎనిమిదేళ్ళు నిండకుండా మూడుముళ్ళూ వేసెయ్యమన్నారు.

శేఖ: చదువుకున్న వాళ్ళంతా చెడ్డవాళ్ళంటారా? ఎంతో గొప్పమంది వుంటారు.

రామ్మూ: ఏమిటో దిక్కుమాలిన రోజులు! ఇంగ్లీషు చదువు ఇంగ్లీషు వేషం. ఇంగ్లీషు బుద్ధులూ ఇంగ్లీషు ఆలోచనలూను!! ఒక్క కుర్రవెధవకీ, స్వతంత్రాలోచనా, స్వతంత్రబుద్ధీ లేదుకదా? అంతా అనుకరణ! పూర్తిగా యిమిటేషన్!—కానియ్ నాయనా! పని కానియ్! అవన్నీ ఐటమ్‌వారీ టోటల్ చెయ్యి. నేను పోయి మిగిలిన రికార్డుకూడా వెతికి తెస్తాను.

[రామ్మూర్తి రికార్డు రూంలోకి వెళిపోతాడు.]

శేఖ: (లేచి ఎడమ చివరకు వెళ్ళి) నీలవేణీ!

నీల: (ప్రవేశించి) యేం? యెందుకు?

శేఖ: అతనితో నీ కేం పరిచయం?

నీల: (కోపంతో) పిచ్చిగా మాట్లాడకు. అతను నా మేట్!—ఈ ప్రశ్న వెయ్యడానికా నన్ను పని కట్టుకు పిలిచావ్?

(చరచరా టైప్ రూంలోకి వెళ్ళిపోతుంది—శేఖరం తిరిగి తన సీట్లో కూర్చుని కాగితాలు చూస్తూవుంటాడు. కుడివైపు నుంచి నారాయణ వస్తాడు. లావుగా పొడవుగా వున్నాడు. తెల్ల పంచె, నల్లకోటు, భుజంమీద కండువా—వయస్సు 64 సంవత్సరాలు. చేతిలో చిన్న తోలుపెట్టె వుంది.)

నారాయణ: రామ్మూర్తి గారేరీ?

రామ్మూ: (కాగితాలకట్ట రికార్డు రూంలోంచి మోసుకువస్తూ) యిదిగో! ఈ దుమ్ములోను, దూగరలోనూ పడి కొట్టుకు ఛస్తున్నానండీ. (చేతిలోవున్న కాగితాలు తన టేబులుమీద పెడతాడు.)

నారా: బడ్జెట్ యెంతవరకూ వచ్చింది?

రామ్మూ: నాలుగోవంతు కూడా అవ్వలేదండీ.

నారా: ద్యూడేట్ రేపే అన్న విషయం మరిచి పోయారా?

రామ్మూ: లేదు. అది జ్ఞాపకం వుంచుకునే గింజుకు ఛస్తున్నాం.

నారా: రామ్మూర్తిగారూ! యీ రోజు యెంత రాత్రయినా అది పూర్తిచేసేవరకూ ఇంటికి వెళ్ళేం.

రామ్మూ: తప్పకుండా మరి? అలాగే చేద్దాం! ఇంటికి వెళ్ళినా మాత్రం ఏం సుఖపడి యేడవాలిగనక?

నారా: శేఖరం! ప్రాపర్టీ సర్టిఫికెట్లు అందరిదగ్గరా తీసుకున్నావా?

శేఖ: అందరి దగ్గరా తీసుకున్నాను సార్. ఇక రామ్మూర్తిగారి దగ్గరే తీసుకోవాలి.

రామ్మూ: నే నొక్కణ్ణే మిగిలిపోయానా నాయనా! ఇలా పట్టా, రాసి ఇచ్చేస్తాను. ప్రతిసంవత్సరం యిదొక తతంగం. నే నేమీ పిరాస్తి సంపాదించుకో లేదని రాసివ్వాలట, నీకు వున్న అప్పులెన్నని యే మహానుభావుడూ అడగడేం? ప్రతి సంవత్సరం మనం అప్పుతో మునిగిపోతున్నాం. దీనికి బాధ్యులెవరు?

శేఖ: (కాగితం యిస్తూ) దీనిమీద రాసి సంతకం పెట్టండి.

రామ్మూ: (రాసి యిస్తూ) యిలాంటి వివరాలు మన నాయకుల దగ్గర్నుంచి సేకరిస్తే బండారం బయట పడుతుంది. రాజకీయ బాధితుడనే పేరుతో భూములకు భూములూ లాగేస్తున్నాడు నెలకు వేల కొద్దీ ఆదాయం వచ్చే పదవి కొట్టే

కుంటున్నాడు.— పెగా అతగాడు వచ్చి—ముసెత్తు కోడానికి సిద్ధంగా వున్న సుముహూర్తాన 'మనిష్యంత ఆస్తి సంపాదించావని యెదురు తిరిగి అడుగు తున్నాడు. ఒకసారి సత్యం చెయ్యాల పలుకు రూను వినోద్యేలాగ!!

నారా: ముందు పని కానివ్వండి. అన్యాయాలు చేసేది మొదటినుంచీ వున్నదే (రామ్మూర్తికి తిన్నగా వున్న కుర్చీలో కూర్చుని తోలుపెట్టె తెరిచి నోటు కట్టలు టేబులుమీద పెడుతూ) శేఖరం, జీతాలలోంచి ఎంత డబ్బు జమాలు చెయ్యాలో లిస్టు తయారుచేశావా?

శేఖ: చేశానండి. (కాగితం చదువుతూ) ఇన్ స్పెక్షను తాలూకు ఖర్చులు మనిషికి ఐదు రూపాయలు- రంగస్వామిగారు బదిలీ అయి పోయినప్పుడు యిచ్చిన టీ పార్టీ ఖర్చు మనిషికి రూపాయిన్నర కో ఆపరేటివ్ బ్యాంకు 'లోను' రికవరీ వడ్డీతో సహా యిరవై రూపాయల వరకు. మొత్తం యిరవై యేడు రూపాయలు జమాలు చెయ్యాలండి.

రామ్మూ: (కళ్లు తేలవేసి) యిరవై ఏడు రూపాయలే!

నారా: (రామ్మూర్తితో) ముందు జీతాలు యిచ్చి— తరవాత పని ప్రారంభిదాం.

రామ్మూ: (తేరుకొని) అలాగే కానివ్వండి.

[తన టేబులు మీది కాగితాలు అన్నీ ఒక మూల సర్దేస్తాడు. నారాయణ కొన్ని విడినోట్లు రామమూర్తి ముందు వుంచుతాడు. రామ్మూర్తి, నారాయణ డబ్బు లెక్క పెడుతూ వుంటారు. సరిగా ఆసమయంలో కుడివైపునుంచి ఒక వ్యక్తి వస్తాడు. లాల్చి, పంచె, చేతిలో ఒక ఖద్దరుసంచి —మధ్యవయసులో వున్నాడు.]

వ్యక్తి: (ముందుకు వచ్చి) సార్!

రామ్మూ: (వెంటనే అందుకొని) మాట్లాడకండి.

వ్యక్తి: అయ్యా! నేను...

రామ్మూ: (కోపంతో) మీరెవరైనా సరే! కూర్చో వలసిందే. డబ్బు లెక్క పెడుతున్నాం కను కున్నారా? ఆడుకుంటున్నాం అనుకున్నారా? ఒక్క రూపాయి తక్కువస్తే చాలు మా ప్రాణానికి.

నారా: (లెక్క పెడుతూ) కూర్చోండి.

[ఆ వ్యక్తి విధిలేక కుడివైపునవున్న ఖాళీ కుర్చీలో కూర్చుంటాడు.]

రామ్మూ: జీతాలు విడిగా పెట్టాను.

నారా: శేఖరం యీ డబ్బు తీసుకువెళ్ళి ఎవరిజీతం వాళ్ళకు యిచ్చెయ్. ఎక్విటెన్సురోల్ లో సంతకాలు పెట్టించు. రికవరీస్ మాత్రం జాగ్రత్త. ప్రతిమనిషిదగ్గరా యిరవై యేడు రూపాయలు జమాలు చెయ్యి.

[శేఖరం ఒక రెండువు సగం కొంత డబ్బు తీసుకొని ఎడమవైపు వెళ్ళిపోతాడు. నారాయణ, రామ్మూర్తి యింకా డబ్బు లెక్క పెడుతూనే వుంటారు. రెండు నిముషాల తరవాత శేఖరం తిరిగి పుస్తకం తీసుకొనివస్తాడు)

శేఖ: (పుస్తకం నారాయణకు యిస్తూ) అందరూ డబ్బు యిచ్చేశారండి. రామనాథంగారు, సుబ్బారాయుడుగారు మాత్రం యీ నెలలో యివ్వలేమన్నారండి.

నారా: (తలపైకెత్తి) యీ నెలలో యివ్వలేకపోతే వచ్చే నెలలో అంతకంటే యివ్వలేరు. యివ్వ వలసిన డబ్బు రేపటి నెలకు రెట్టింపు అవ్వదూ?— అవసరంకొద్దీ అప్పులు చేస్తాం. బాకీలు తీర్చ వలసి వచ్చేసరికి బాధపడతాం. అసలు గొడవలా వున్నాయ్—అబ్బాయ్! శేఖరం! యిదిగో నీజీతం తీసుకో.

శేఖ: (జీతం తీసుకొని పుస్తకంలో సంతకం పెట్టి) నన్ను యివేళ కొంచెం ఐదుగంటలకే విడిచి పెట్టాలి సార్!

నారా: యేం? యేదైనా సినిమా ప్రోగ్రాంవుందా?

శేఖ: లేదండీ.

నారా: శేఖరం! నీమీద మీ కుటుంబం అంతా ఆధారపడివుందన్న విషయం గుర్తుంచుకోవాలి.

శేఖ: నిజమేనండి

నారా: మీ అన్నగారు పక్షవాతంతో మూలబడి పోయాడు. అంతా నిరాధారం. నీ ఒక్కడి మీదా ఎంతో బాధ్యతవుంది. అవునంటావా?

శేఖ: (అవునన్నట్టు తలవూపుతాడు.)

నారా: నెలానెలా నువ్వు చేస్తున్నదేమిటి? జీతం పూర్తిగా యింట్లో యిస్తున్నావా?

రామ్మూ: (నోట్లు లెక్క పెట్టడం పూర్తిచేసి కట్ట కడుతూ) ఇతగాడుకూడా యీమధ్య గందరగోళంలో పడుతున్నాడులెండి.

నారా: చూడు నాయనా! నువ్వు చిన్నవాడివి. మాలాంటి వాళ్ళ మాటలమీద గౌరవం వుంచాలి. నిన్న మీ అన్నయ్య మాయింటికివచ్చి అంతా చెప్పుకుని విచారించాడు. బుద్ధిగా జీతంఅంతా తీసుకువెళ్ళి యింట్లో యియ్యి. ఎందుకు చెడిపోతావ్!

రామ్మూ: వృథాగా జల్సాచేసే నీ యేంలాభంబాయ్! డబ్బూపోతుంది. పరువూపోతుంది. అన్ని

పోతాయి. (నారాయణను చూపిస్తూ) మన మేనేజరు గారికికూడా నీలాంటి సుపుత్రుడే ఒకడున్నాడు. యిందాక చూశావుకదూ!— అయ్యా! నారాయణగారూ! మీకు చెప్పడం మరిచిపోయాను. మీవాడు అప్పుడే ఒకసారి వచ్చి వెళ్లాడు.

నారా: వాడూ అంతే, ఎంత చెప్పినా వినడు.

రామూర్తి: అయ్యా, మీ నెమ్మది, మీమంచి తనం వాణ్ణి పూర్తిగా పాడుచేసినై. అదే నేనైతే గదిలో పెట్టి దూళ్లకర్ర విరిగేటంతా కొట్టేవాణ్ణి.

నారా: రామూర్తిగారూ, యిక మనం చెప్పవలసిన దశదాటిపోయింది. వాళ్లంతటవాళ్ళే తెలుసుకోవాలి.

రామూర్తి: ఏం తెలుసుకోవడమో! నీలవేణిగారూ మీవాడూ కలిసి యిక్కడ నాట్యంచేసినంత పనిచేశారు.

నారా: నీలవేణి కుటుంబంకూడా అంతే, ఆమె జీతం మీద తల్లి, యిద్దరు చెల్లెళ్ళు ఆధారపడి వున్నారు. వాళ్ళకు మరో ఆధారం లేదు.

రామూర్తి: (ఆశ్చర్యంతో) అలాగటండీ! టిప్‌టాప్‌గా రాణీగారిలా తయారై వస్తుంది. వేషభాషల్ని చూసి కాస్త కలవాళ్ళనుకున్నాను సుమండీ.

నారా: రవంత ఆస్తికూడా లేదు. ఆమె అసలు కుటుంబం విషయం పట్టించుకోదు. ఎప్పుడూ తన షికార్లు, సినిమాలు, స్నేహితులు—తన గొడవే,—దరిద్రంవల్లనే ఆమె అలా తయారైందేమో అనిపిస్తూవుంటుంది నాకు. (డబ్బు రామూర్తికి యిస్తూ) యిదిగో, మీ జీతం కూడా తీసుకోండి.

శేఖ: (లేచి రామూర్తిని సమీపించి) రామూర్తిగారూ, మీ డబ్బుకూడా యివ్వండి.

రామూర్తి: (డబ్బు లెక్కపెడుతూ) ఎంతయిమ్మంటావ్? యిరవై యేడురూపాలా? (నోట్లు శేఖరానికి యిస్తూ) నాకు వచ్చేనెల జీతం తొంభై తొమ్మిదిలోను యిరవై యేడు రూపాయలుపోతే యింక డెబ్భైరెండురూపాయలు వున్నాయి. (బాధగా) యీ ముష్టి డెబ్భైరెండు రూపాయలతో రెండుపూటలూ భోజనంచెయ్యనా? యిద్దరు పిల్లలకూ చదువుచెప్పించనా? చంటి పిల్లకు పాలడబ్బా కొననా? పెళ్ళాం పిల్లలకు కట్టుకోడానికి బట్టలుకొననా? యేం చెయ్యాలో తోచకుండా వుందిరా భగవంతుడా!

నారా: రామూర్తిగారూ, మన గుమాస్తాల బ్రతుకే కాదు యిలా వున్నది. సామాన్యసంసారుల జీవితాలన్నీ యీనాడుకష్టాలతో నిండివున్నాయి. రాత్రి అంతా పీడకలలు, తెలవారితే భయం. ప్రతి రోజూ ఒక సముద్రపు కెరటంలా విరుచుకు మీదపడుతోంది. పరిస్థితులు రోజురోజుకూ దిగజారిపోతున్నై. మధ్యతరగతి ప్రజల జీవితాలు పేకమేడలా వున్నాయి. అది యేక్షణంలోనైనా కూలిపోవచ్చు.

రామూర్తి: (బాధగా) చూడండి నారాయణగారూ! మీరే చెప్పండి. ఈ డబ్బుతో యీనెలంతా యెలా గడపను?

నారా: తప్పదు. భరించాలి. యీ జీవితమే నయం అని తృప్తిపడాలి—యీ మాత్రం ఉద్యోగం పోగొట్టుకుంటే వాళ్ళ కుటుంబం యేమౌతుందో ఆలోచించండి. యే వ్యామోహంలోనో పడి నీలవేణి ఉద్యోగం వదులుకుంటే వాళ్ళ కుటుంబం యేగంగలో కలుస్తుందో ఆలోచించండి. మీరూ నేనూ యే గుండెజబ్బుతో ఆకస్మాత్తుగా ప్రాణాలు విడిచిపెడితే మన సంసారాలేమౌతాయో ఆలోచించండి.

రామూర్తి: యేమౌతాయి? అకస్మాత్తుగా మునిగి పోతాయి. అక్షయపాత్ర చేతికిస్తుంది—మనం ఆస్తి సంపాదించలేదు సరికదా! కావలసినన్ని అప్పులు సంపాదించివుంచాం.

నారా: ఒకందుకు నాకు ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. జీవితంలోని యీ కష్టాలను, యీ నిజమైన పరిస్థితుల్ని యీ కుర్రవాళ్ళు యెందుకు గమనించరా అని?

వ్యక్తి: (లేచి రామూర్తిని సమీపించి) అయ్యా! రామూర్తిగారు మీరేనా?

రామూర్తి: (విసుగ్గా) యేం! నేనే! (నారాయణతో) ఈ వేళ బడిపంతుళ్ళంతా సమ్మెచేస్తున్నారు సార్. ఉదయంనుంచి ఒక్కొక్కళ్ళు మన ఆఫీసుకు దిగుతూవున్నారు. సమాధానాలు చెప్పలేక ఛస్తున్నామ్.

రామూర్తి: (సంచిలోంచి పుస్తకంతీసి) ఒక ఎనిమిది రూపాయలు యిలా యిప్పించండి.

రామూర్తి: (కోపంతో) యేవూరి పంతులివయ్యా నువ్వు? ఎదురుతిరిగి వచ్చి డబ్బు అడుగుతున్నావ్!!

వ్యక్తి: పంతుల్ని కాదు, పాడూకాదు. నేను మునిసిపల్ బిల్లుకలెక్టర్ని.

రామూర్తి: నాకీ ప్రపంచంలో అంగుళం భూమికూడా లేదు. నువ్వేదో పొరపాటున వచ్చివుంటావ్! నాకేం పన్నుకట్టక్కర్లేదు.

బిల్లు కలెక్టరు: వృత్తిపన్ను సార్! వృత్తిపన్ను. ప్రొఫెషన్ టాక్సు.

రామ్మూర్తి: పారిపోదామనుకున్నా బండికి పోలీసులు పన్ను అప్పుడన్నారు చిలకమర్తివారు.

బిల్లు: అయ్యా! యిప్పటికే నన్ను చాలాసేపు కూర్చో పెట్టేశారు. వెంటనే యెనిమిది రూపాయలు యిచ్చెయ్యండి. (నారాయణ దగ్గర, శేఖరందగ్గర డబ్బుతీసుకొని రసీదులు రాసియిస్తాడు.)

రామ్మూర్తి: (ఆశ్చర్యంతో) వృత్తిపన్ను ఒక్కసారే ఎనిమిది రూపాయలెలా అయ్యిందయ్యా మహానుభావా?

బిల్లు: గత సంవత్సరం వసూలుచెయ్యడం మరిచి పోయాం సార్. రెండు సంవత్సరాల పన్ను కలిపి ఎనిమిది రూపాయలయ్యింది.

రామ్మూర్తి: (చేతిలోవున్న నోటు మరోసారి లెక్క పెట్టి) యీ డబ్భై రెండు రూపాయలలోను నీకు ఎనిమిది రూపాయలిచ్చేస్తే యిక నాకు మిగలదానికేముంది గనక: యీ నెలలో యివ్వలేను వచ్చేనెలలో కనిపించు.

బిల్లు: (సీరియస్ గా) యేమండోయ్! అదేం పనికి రాదు. తక్షణం యిచ్చెయ్యవలసిందే!

రామ్మూర్తి: యివ్వలేను నాయనా! యివ్వలేను. వృధాగా నన్నెందుకు బాధపెడతావ్.

బిల్లు: (తీవ్రంగా) యివ్వకపోతే మీరు కోర్టుకు రావలసి వుంటుంది.

రామ్మూర్తి: (కోపంతో) కోర్టుకు కాకపోతే సెంట్రల్ జైలుకు వెళతాను! వెళ్ళు! వెళ్లవయ్యా. ఇలాంటివి చాలా చూశాం...

బిల్లు: వుండు! వుండవయ్యా! తొందరపడకు! (బిల్లుకలెక్టరు కుడివైపు నిష్క్రమిస్తాడు)

రామ్మూర్తి: ఈ గుమాస్తా ప్రాణికి ఒకటవ తేదీ అంటే మరణశిక్ష పడేరోజు. — యింటి యజమానికి సంజాయిషీ చెప్పుకోవాలి. పాలమనిషికి సంజాయిషీ చెప్పుకోవాలి. ఆఫీసులో ఆరోజు కాగితం ఆలస్యమయినందుకు అధికారికి సంజాయిషీ చెప్పుకోవాలి. అసలు యీ దౌర్భాగ్యుడి జీవితమే సంజాయిషీల పుట్ట!!

నారా: రండి! — మీరు యింతవరకూ వేసిన స్టేట్ మెంట్ చూడనివ్వండి.

రామ్మూర్తి: (ఒక కాగితం చూపిస్తూ) ఎస్టాబ్లిష్ మెంటు వరకూ వచ్చిందండి.

నారా: యింకా మొదటిలోనే వున్నాం. యిదంతా యెప్పటికవుతుందండి?

రామ్మూర్తి: యిప్పటినుంచీ కదలకుండా కూర్చుంటే రాత్రి తొమ్మిది గంటలకు అవుతుందండి.

శేఖ: నన్ను కాస్త ఐదుగంటలకే విడిచిపెట్టాలి సార్!

రామ్మూర్తి: (కోపంతో) యీపని యేలా అవుతుందిరా దేవుడా అని మేం కొట్టుకు ఛస్తుంటే నువ్వు పోతావా?

నారా: వెళ్ళనివ్వండి పాపం! అతనికేం పనివుందో!

రామ్మూర్తి: మీరు అందర్నీ యిట్టే నమ్మేస్తారండి. అతనికి పనీ లేదు. పాటూ లేదు.

[తొందరగా కుడివైపునుంచి రమణయ్య, నరసయ్య వస్తారు. యిద్దరిభుజాలమీంచి పంచులు వేలాడుతున్నై. ఇద్దరూ రామ్మూర్తికి ఎదురుగా నిలబడతారు.]

రమ: (రామ్మూర్తిని ఉద్దేశించి) నమస్కారం మేనేజరుగారు!

నర: దణ్ణం బాబూ!

రామ్మూర్తి: (నారాయణను చూపిస్తూ) వీరూ మేనేజరుగారు. నేను కాదు.

రమ, నర: (వెంటనే నారాయణకేసి తిరిగి) నమస్కారం బాబయ్యా!

నారా: యేం పనిమీద వచ్చారు?

రమ: చిన్న పని కాదు బాబయ్యా!

నర: చాలా పెద్దపని బాబూ!

రామ్మూర్తి: మీరు బిల్లుకలెక్టర్లు కాదుకదా!

రమ: కాదు బాబయ్యా.

నర: చావలేక బతుకుతున్న బడిపంతుళ్ళం.

రామ్మూర్తి: మాకు చచ్చే అంతపనివుంది. పూరికే సాగదియ్యక మీరు వచ్చిన పనేమిటో మూడు మాటల్లో టూకీగా చెప్పండి.

రమ: అంత తేలిగ్గా తేల్చి పారెయ్యవలసిన విషయం కాదు బాబయ్యా.

నర: అంతా పూసగుచ్చినట్లు మనవి చేసుకుంటాం.

రమ: తమరు శ్రద్ధగా వినాలని మా ప్రార్థన!

రామ్మూర్తి: ఇప్పుడు మాకు తీరిక లేదు. రేపు దయ చెయ్యండి.

రమ: (ఆశ్చర్యంతో) రేపు మళ్ళీ రావడమే!

నర: మాపూరినుంచి రావాలంటే ఐదురూపాయలుండాలి బాబయ్యా.

నారా: మీరు చెప్పేదేమిటో త్వరగా చెప్పండి.

రమ: మేం ఆ వూరులో పదేళ్లనుంచి పనిచేస్తున్నాం బాబయ్యా.

నర: గ్రామస్థులకు మేమంటే మహా చెడ్డ అభిమానం!

రమ: మొన్నటి ఎలక్షన్లనుంచీ మారోజులు మారిపోయినై బాబయ్యా.

నర : వెంకటరత్నంగారి తరఫున మేం ప్రచారం చేయ్యలేదండి.

రమ : మేం చేసిన నేరం అదేనండి బాబూ!

నర : ఆయన మామీద పగసాధించాలని చూస్తున్నారండి.

రమ : మమ్మల్ని ఉద్యోగాలలోంచి తీసెయ్యాలని చాలా ప్రయత్నాలు చేశారండి.

నర : కోర్టులో అర్జీ పెట్టారండి.

రమ : మహాజనసభ మహాజరు సృష్టించారండి

నర : ఒక మనిషితోనే కుడిచేతోనూ, ఎడమచేతోనూ అరడజను వేలిముద్రలు వేయించారండి.

రమ : చివరకు వ్యాజ్యం మేం గెలిచింది బాబయ్యా.

నర : చిన్నబ్బాయిగారు దేవుళ్ళా సాయపడ్డారు.

రమ : ఆయనే కేసు కొట్టించేశారండి.

నారా : ఒక్క క్షణం ఆగండి. చిన్నబ్బాయిగారెవరు?

రమ : అదే! చిన్నబ్బాయిగారినే యెరగరా అండి తమరు!

నర : ఆయన మా [illegible] అండి.

రమ : ఆయన ధర్మమా అని మేం యింతకాలం ఖులాసాగా బతికాం బాబయ్యా!

నర : (రమణయ్యతో) దాపరికం యెందుకు? నిజం చెప్పేద్దాం.

రమ : తప్పేముంది? చెప్పేద్దాం,

నర : అయ్యా! అసలు రహస్యం చెప్పేస్తున్నాం తమకు.

రమ : చిన్నబ్బాయిగారు తమ పిల్లల్ని తమ బంధువుల పిల్లల్ని మా దగ్గరకే ట్యూషనుకు పంపిస్తారండి.

నర : తమ దగ్గర దాపరికమెందుకు? నెలకో యాభై రూపాయలు యిప్పిస్తారు.

రామ్మూ : (అమాంతంగా కుర్చీలోంచి పైకి లేచి) హారి మీ యిల్లు బంగారం కాను! ట్యూషన్లు చెబుతున్నారా? ట్యూషన్లు!!

రమ : చిత్తం బాబయ్యా! చిత్తం!

రామ్మూ : యింకా భయం లేకుండా "చిత్తం" అంటున్నావ్? యీ యిద్దరి పేర్లూ చెప్పండి ముందు. ట్యూషను చెప్పకూడదని మేం ఆర్డర్లు జారీచేసినావుంటే మీరు చెబుతున్నారా?

నర : చెప్పకపోతే [illegible] బాబయ్యా?

రమ : తమరిచ్చే గ్రాంటుమీద ఆధారపడితే.........

నర : మేం యేనాడో అక్షయపాత్ర పుచ్చుకోవలసిందే బాబయ్యా!

రామ్మూ : (గద్దిస్తూ) ముందు మీ పేర్లు చెప్పండి. మీ సంగతేమిటో తేలుస్తాం.

నారా : రామ్మూర్తి గారూ! కూర్చోండి. వాళ్ళు చెప్పేది పూర్తిగా విననివ్వండి.

రమ : (సంతోషిస్తూ) తమరు నూరేళ్ళు వర్ధిల్లాలి!

నర : అధికార్లు తమరే వినకపోతే యికమా మొర యెవరు వింటారు బాబయ్యా.

రమ : మేం ఉభయులం కలిసి తమకు ఒక అర్జీ పంపించాం బాబయ్యా.

నారా : ఎప్పుడు పంపించారు?

నర : అబ్బో! యెక్కడండి! నాలుగు నెలలవుతుందండి.

రమ : తమ దగ్గరనుంచి జవాబు రాలేదండి.

నారా : మాకు అందితే వెంటనే జవాబు యిచ్చేవాళ్ళం. యేమండీ రామూర్తి గారూ?

రామ్మూ : అంతేనండి. మనకేమీ అందలేదు.

రమ : సదరు అర్జీ తాలూకు కాపీలు తీసుకువచ్చాం బాబయ్యా!

నర : ఒకటీ రెండూ కాదు. ముప్ఫై కాపీలుతీసి అందరికీ పంపించాం బాబయ్యా!

రమ : (జేబులోంచి కాగితంతీసి) చదివి వినిపిస్తాను. తమరు శ్రద్ధగా వినాలి.

నారా : చాలా పెద్దదిలావుందే!

నర : (తన జేబులోంచికూడా కాగితంతీసి) యెంతో సేపు పట్టదు బాబయ్యా. చకచకా చదివేస్తాం.

రామ్మూ : (కలం టేబులుమీద పారేసి) యిక యీ బడ్జెట్ యీ వేళకు తేలినట్టే!

రమ : (చదువుతూ) 'అయ్యా, మేము యీ గ్రామములో వినయవిధేయతలతో పని చేయుచున్నాము. మా బడిలో హాజరు సంఖ్య పెంచితిమి! (తల పైకెత్తి) యిక్కడ అక్షరాలు చెరిగిపోయినై. నరసయ్యగారూ! మీ కాపీ చూడండి.

నర : (చదువుతూ) 'బడిని సర్వవిధముల అభివృద్ధికి తెచ్చితిమి.'

రమ : (చదువుతూ) ఇది యిట్లుండగా విషాదకరమైన సంఘటన జరిగినది. గ్రామ పెద్దలు మా ఉభయులను రాజకీయ సుడిగుండములోనికి ... (అక్షరాలు వెతుకుతూ వుంటాడు.)

నర : (వెంటనే అందుకొని) నెట్టిరి. మా చిన్న తలలపై పెద్ద భారమును పెట్టిరి. ఎన్నికలు ముగిసినవి. కోపతాపములు పెరిగినవి. సాధుజనులు మూలపడిరి. రౌడీలు చెలరేగిరి.

రమ : (చకచకా చదువుతూ) 'కర్రలు పైకి లేచినవి. బుర్రలు చితికినవి. కోర్టులకు రాకపోకలు పెరిగినవి.'

నర : (చదువుతూ) 'మేము ప్రాణములు గుప్పిట పెట్టుకొని ఒదిగి కూర్చుంటిమి. రౌడీలు తోడేళ్ళ గుంపువలె మా బడిపైని పడుచున్నారు.'

రమ : (చదువుతూ) 'మేము ఉద్యోగ ధర్మమును సక్రమముగా నిర్వర్తించలేకపోవుచున్నాము. మాకు ప్రాణభయము మిక్కుటముగా నున్నది. మా బడి చుట్టూ పోలీసు కాపలా పెట్టించగలందులకు వినయవిధేయతలతో వేడుకొనుచున్నాము. ఇట్లు : విధేయులు : వెంకటరమణయ్య; అప్పల నరసయ్య.'

[యిద్దరూ కాగితాలు నారాయణకు యిస్తారు.]

నారా : వూళ్లో పెద్ద లెవరూ కలగజేసుకోవడంలేదా?

రమ : లేదు బాబయ్యా! పెద్ద మనుషులంతా పట్నంలో మకాం పెట్టేసి వ్యవహారం నడిపిస్తున్నారు.

రామ్మూ : (సీరియస్ గా) యేమండోయ్ పంతుళూ! మేం యిలాంటి వ్యవహారాల్లో కలగజేసుకోడానికి వీల్లేదు. మీరు పోలీసు స్టేషనుకుపోయి రిపోర్టు చేసుకోండి.

నర : బాబ్బాబు! అలా అనకండి చచ్చిపోతాం.

రమ : మా రిపోర్టుకంటే మీ రిపోర్టుకే విలువ వుంటుంది బాబయ్యా!

నర : అసలే మేం కష్టాలలో వున్నాం.

రమ : మా వునికి తెగల నివ్వకండి బాబయ్యా.

రామ్మూ : ఓహో! శాపనార్థాలు కూడా పెడుతున్నావ్!!

నర : తమరు దయచూపాలి.

రమ : అన్ని కష్టాలూ ఒక్కసారే వచ్చిపడ్డాయి బాబయ్యా.

నర : గర్భదరిద్రులం బాబూ.

రమ : తినడానికి పూరిగా తిండి లేదు. కట్టుకోడానికి సరైన వస్త్రం లేదు.

నర : తలదాచుకోడానికి కొంపకూడా లేదుబాబయ్యా!

రమ : మేం యిద్దరం ఒక కొంపలోనే వుండేవాళ్లమండి.

నర : ఆ యిల్లు మొన్నటి వర్షాలకు.........

రమ : (మధ్యలో అందుకొని) మా యిల్లు కూలిపోయింది బాబయ్యా!

నారా : నన్ను కొంచెం మాట్లాడనివ్వండి—మీ యిల్లు కూలిపోయినందుకు నేను చాలా విచారిస్తున్నాను. కాని మా యిళ్ళుకూడా నేడో రేపో కూలడానికి సిద్ధంగా వున్నాయ్. మీరు యిక..

రమ : (వెంటనే అందుకొని) రెండు మాటలూ చెప్పనివ్వండి బాబయ్యా!

నర : మా యిల్లు కూలిపోయింది. తలదాచుకోడానికి ఈ గ్రామంలో ఎవరూ మాకు చోటు యివ్వలేదు బాబయ్యా.

రమ : ఇవ్వలేదంటే వాళ్ళ తప్పేమీ లేదండి. మాకు చోటు యిస్తే వెంటనే రౌడీలు వచ్చి వాళ్ళ యింటిమీద పడతారని భయమండి.

నర : మేం వెళ్ళి మునసబుగారి కాళ్ళ మీద పడ్డామండి.

రమ : ఆయనకు కనికారమూ వుంది; భయమూ వుందండి.

నర : బందెల దొడ్డిలో ఒక ఖాళీ వరండా మాకు యిచ్చారండి.

రమ : అక్కడే వుంటున్నాం బాబయ్యా.

శేఖ : బందెలదొడ్డి అంటే?

నర : మనుషులు నేరంచేస్తే జైల్లో పెడతారండి.

రమ : అలాగే దూడ, పశువులు నేరంచేస్తే బందెల దొడ్డిలో పెడతారండి.

నర : బందెలదొడ్డి అంటే అదేనండి.

[దూరాన్నుంచి బిగ్గరగా నినాదాలు వినిపిస్తాయి. డబ్బాలో డబ్బులు వేసి గలగల లాడిస్తున్న శబ్దం వినిపిస్తూ వుంటుంది — "ఉపాధ్యాయుల సంఘానికి-జై!"—"ఉపాధ్యాయులు - వర్ధిల్లాలి." "అణా ఉద్యమం—వర్ధిల్లాలి"— అందరూ ఆత్రుతగా కిటికీవైపు చూస్తూ వుంటారు. నినాదాలు దూరంగా పోతాయి]

నారా : యేమిటిది?

రమ : కొత్త ఉద్యమం బాబూ!

నర : మేం ఎన్నో విజ్ఞప్తులు చేసుకున్నాం.

రమ : అధికారులు మా జీతాలు సరిగా పెంచలేదు బాబయ్యా.

నర : మా దారిద్ర్యం రోజురోజుకూ పెరిగిపోతోందండి.

రమ : మా స్థితి ప్రజలకు తెలియజెయ్యడం కోసమే యీ కొత్త ఉద్యమం బాబయ్యా.

[వెంటనే రమణయ్య, నరసయ్య తమ భుజాలకు వున్న సంచులలోనుంచి చెరోక గిన్నె పైకి తీస్తారు.]

నర : ఇవి అక్షయ పాత్రలండి.

రమ : ఇది అసమ్మతి తెలియజేసే ఉద్యమమండి. ఒక అణామాత్రం వేస్తేచాలు.

నర : (రామ్మూర్తితో) బాబయ్యా! తమరోక అణా వేయండండి.

రామ్మూ : అమాంతంగా (పైకిలేచి) పోతారా? బయటకు గెంటించాలా! జీతాలు చాలవట! బడిలో చదువు చెప్పరు. ఊరినిండా ట్యూషన్లు. ప్రయివేట్ చదివించి పరీక్షల్లో పాస్ చెయ్యడం.

గ్రాంటుకు గ్రాంటూ కొట్టేసుకున్నారు పైగా కొండంత రాబడి! యింకా జీతాలు చాలవట.

రమ: తమరెవరు బాబయ్యా? అలా వూరికే ఇదై పోతున్నారు?

నర: (నారాయణను చూపిస్తూ) ఆ మహారాజును చూడండి. ఎంత ఓర్పు! ఎంత సహనమో!

రమ: (నారాయణతో) మా వూరి వ్యవహారాలన్నీ తమకు యింకా వివరంగా చెబుతాం బాబయ్యా!

రామ్మూర్తి: (గద్దిస్తూ) పోతారా? పోరా? మర్యాదగా వెళ్ళకపోతే బంట్రోతుతో గెంటిస్తాను.

నారా: కూర్చోండి రామ్మూర్తిగారూ!

నర: (వెంటనే అందుకొని) రామ్మూర్తి గారంటే తమరా బాబయ్యా?

రమ: తమరి కీర్తి దిశలు వ్యాపించింది బాబయ్యా!

నర: తమరిగురించి మేం బోల్డు సంగతులు విన్నాం.

రమ: దక్షిణ లేంది పని చెయ్యరని...

నర: రోజుకు ఐదు రూపాయలైనా కంటమాస్తేగాని ఇల్లు చేరరని...

రమ: పెట్టుకున్న అర్జీలను చింపి పారేస్తారని...

నర: గ్రాంటు బిల్లులలో తప్పు అంకెలు వేస్తారని...

రమ: టెండరని రప్పిస్తారని...

నర: బైరాగుల్లాంటి బడిపంతుళ్లను నిలువునా దోచుకుంటారని...

రామ్మూర్తి: (కోపం పట్టలేక రూల్కర్ర తీసి) అరు! అరు! యేమిటీ కూతలు?

[రామ్మూర్తి రూల్కర్ర పట్టుకొని వాళ్లమీద విసిరాడు. రమణయ్య, నరసయ్య తొందరగా కుడివైపు పోతూ వుంటారు.]

రమ: (వెళిపోతూ నారాయణతో) సెలవిప్పించండి బాబూ!

నర: మళ్ళీ మరిచిపోకండి బాబయ్యా.

[ఇద్దరూ నిష్క్రమిస్తారు. రామ్మూర్తి కోపముతో చూస్తూ వుంటాడు. శరీరం తిలవంచి రొప్పుతూ వుంటాడు]

నారా: కూర్చోండి రామ్మూర్తి గారూ!

రామ్మూర్తి: (కూర్చుంటూ) మీ మంచితనమే మా కొంప తీస్తోందండీ.

[తిరిగి ముగ్గురూ పనిలో నిమగ్నులవుతారు— తెర.]

కలగూరగంప

నాగరికత

శ్రీ నాగభూషణం

సంఘ జీవనము సమస్త ప్రాణికోటిలో కన్పించే సహజలక్షణం. బలీయమైన అవసరం కూడా. స్వజాతికి సంబంధించిన జీవులన్నీ ఒక కూటమిగా జీవించడం మనం తిలకిస్తూనే ఉంటాం. కాకులు ఒక కూటమిగా, భ్రమరాలొక కూడికగా, మత్స్యములు మరొక కూటమిగా ఉండటం మనం దృష్టాంతములుగా పేర్కొనవచ్చును. పైన పేర్కొనిన "స్వజాత్యాకర్షణ" మానవునిలో కూడ ఉండే సహజ లక్షణం. ప్రయోజనం దృష్ట్యా, సంఘజీవన బలవత్తరావశ్యకతను, మానవుడు మరింత గుర్తించాడు. పరస్పర సహాయ సహకారాలే మానవ జీవితాలను సుఖప్రదం చేస్తాయి. పైలక్ష్యం సుసాధ్యం కావాలంటే మానవుడు తప్పనిసరిగా కొన్ని నియమ నిబంధనలను అనుసరించవలసి ఉంటుంది. కాలగమనంతోపాటు మానవజీవితావసరాలు పెంపొందుతూ ఉంటాయి జీవితావసరాలను సాధించే ప్రయత్నములో నాగరికత పురోగమిస్తూ ఉంటుంది. జీవితం మరింత సుఖవంతము చేసుకోవాలనే తీరని కాంక్ష, కళాతృష్ణ నాగరికతా పురోభివృద్ధికి ఆధారభూతాలు.

నాగరికతకు ఒక రూపాన్ని ఆపాదించి, ఆ ప్రత్యేక రూపమే "నాగరికత" అని ఇదమిత్థంగా తేల్చి చెప్పడం కష్టం. జాతి, జాతికీ, దేశదేశానికీ మధ్య నాగరికతా స్వరూప స్వభావాలలో వైవిధ్యం ఉండి తీరుతుంది.

వారి వారి, నైసర్గిక పరిస్థితులు, కళాదృష్టి, అవసరాలు, అభిరుచులు, నైతిక దృష్టుల ప్రభావపరంగా, నాగరికతా స్వరూప స్వభావములలో వైవిధ్యం ఉంటున్నది. ఇందుమూలముగా ఒక జాతి లేక ఒక దేశ నాగరికతే ఉదాత్తమైనదని నిర్ణయించడం కష్టం. ప్రయోజనం దృష్ట్యా, కళాదృష్ట్యా, ఒక నాగరికత, ఉత్కృష్టత సాపేక్షంగా మాత్రం, నిర్ణయించవచ్చును. ఈ విధంగానైనా ఒక నాగరికత ఉత్కృష్టతను నిర్ణయించే సమయములో, వారి వారి దేశకాల పరిస్థితులు, అవసరాలు, అభిరుచులు, నైతిక దృష్టులను, మనం దృష్టిలో ఉంచుకోవలసి ఉంటుంది. మానవుని "భౌతిక సాధన, నడవడి, మేధ"లనే నాగరికత అతిస్థూలంగా నిర్వచించవచ్చును

ప్రస్తుతం మనం నాగరికతగా పరిగణించే విషయాన్ని రెండు భాగాలుగా విభజించవచ్చును. (1) భౌతిక నాగరికత (2) అభౌతిక నాగరికత.

భౌతిక నాగరికత

పంచేంద్రియాలద్వారా గ్రహింపబడునది భౌతికము. మానవ నిర్మితమైన భౌతిక సాధనే "భౌతిక నాగరికత" గృహనిర్మాణము, వస్త్రోత్పత్తి, ఆహారోత్పత్తి వగైరాలను మనం దృష్టాంతములుగా పేర్కొనవచ్చును. మానవావసరములు రెండు రకములు (1) మూలావసరములు (2) కల్పితావసరములు. మూలావసరములు జీవించుటకు తప్పనిసరి అయినవి. ఆహారము, నీళ్లు, గాలి వగైరాలను మూలావసరములుగా పేర్కొనవచ్చును. వస్త్రధారణ, గృహావాసము వగైరాలను కల్పితావసరములుగా పేర్కొనవచ్చును. కల్పితావసరములు లేకున్నను మానవుడు జీవించగలడు.

మానవప్రయత్న ప్రమేయం లేకుండా ప్రకృతి ప్రసాదితమైన ఆహారముతోనే ఆదిమానవుడు జీవించేవాడు. కాలగమనంతోపాటు ఆహారపుకొరత యేర్పడినది. ఆ కొరతను తీర్చుకొనుటకు మానవ ప్రయత్నాన్ని మేళవించి, ప్రకృతిని వినియోగించుకోవలసి వచ్చింది. ఈ విధంగా మూలావసరసాధనే నాగరికతా పురోభివృద్ధికి ప్రథమ సోపానమైనది. కల్పితావసర సాధన సంపత్తే నాగరికతకు ద్వితీయ సోపానము. జీవితాన్ని

మరింత సంతోషదాయకం చేసుకోవాలని తీసిన కాంతి, కళాదృష్టి, అభిరుచి, వగైరాలు, నాగరికతను ద్విగుణీకృతం చేసే మూలవిరాట్టులు.

ఈ విధంగా పురోభివృద్ధి పొందుతున్న భౌతిక నాగరికతకు పరాకాష్ఠ అంటూ ఉండలేదు.

అభౌతిక నాగరికత

అభౌతిక నాగరికతను మరల రెండు విభాగములుగా చేయవచ్చును. (1) నైతిక నాగరికత (2) మేధాత్మిక నాగరికత.

నైతిక నాగరిక

మానవుడిలో కొన్ని మూలగుణములు అంతర్భూతమైయున్నవి. అవి ఆకలి, కామం, క్రోధం, స్వార్థం వగైరాలు. ఆది మానవుడు నియమ నిబంధనలకు బద్ధుడు కాకుండా పై లక్షణములకు బానిసగా ప్రవర్తించేవాడు. ఆ ప్రవర్తన ఫలితంగా అతడు అనేక కష్టనష్టములను ఎదుర్కొనవలసి వచ్చినది. జీవన క్లిష్టతకూడా ఏర్పడినది. జీవిత సక్రమగమనానికై అతడు కొన్ని నియమనిబంధనలకు బద్ధుడు కావలసివచ్చింది. ఆదిమానవుడు తన ఆకలిని తీర్చుకోవటానికి, నిర్దిష్టమైన పద్ధతి అంటూ లేక, తోచిన మార్గము తొక్కేవాడు. కామతృప్తిని, వావివరసలు లేక, సమయాసమయములు లేక తీర్చుకొనేవాడు. కేవలం మూలకోర్కెలను తీర్చుకోవటమే ప్రధానాశయంగా ఆదిమానవుడు ప్రవర్తిల్లాడు. పైన పేర్కొనిన మానవ సహజగుణములను అదుపాజ్ఞలలో బంధించి ప్రవర్తించటమే నైతిక నాగరికత.

మేధాత్మక నాగరికత

ఈ సృష్టి అనంతమైన సమస్యలతో కూడుకొని ఉంది. కొల్లలు పేటా క్రొత్త సమస్యకూడా ఉద్భవించవచ్చును. జలములోని భూతములెవ్వి? ఒక వస్తువును పైకివిసరిన క్రిందకే యెందుకు పడవలెను? లాంటి అనేకానేక సమస్యలకాలమే ఈ విశ్వం. మానవుడు వాని మేధస్సును వినియోగించి సమస్యలను పరిష్కరిస్తూ ఉంటాడు. భౌతికాభౌతిక సమస్యాపరిష్కరణే మేధాత్మక నాగరికత అని పిలువబడుతుంది.

కీ. శే. ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులు గారు

సుప్రసిద్ధ దేశభక్తులు, సాహిత్య విద్యా విశారదులు, వైజ్ఞానిక ప్రచారకులు సంఘసేవాధురీణులు శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులుగారు ఈ సెప్టెంబర్ 25 వ తేది శుక్రవారం రాత్రి పరమపదించిన వార్తను పాఠకులకు అందజేయవలసి వచ్చినందుకు చాలా విచారించుచున్నాం. నాటికి వారివయస్సు 81 సంవత్సరాలు. ఉన్నవదంపతుల కార్యక్రమానికంతకూ రంగస్థలమైన గుంటూరు పట్టణమునందే ఆయన దేహం చాలించారు. వారిధర్మపత్ని లక్ష్మీబాయమ్మగారు మరణించి ఇప్పటికప్పుడే 12 సంవత్సరాలైంది.

'మాలపల్లి' రచనతో లక్ష్మీనారాయణగారు ఆంధ్రనవలా సాహిత్య ప్రపంచానికి ఒక వెలుగుబాటను చూపించారు. భాషావిషయకంగా ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో అది ఒక మహావిప్లవం. 'మాలపల్లి' నవలను ఢిల్లీ సాహిత్య పరిషత్తువారు దేశీయభాష లన్నిటిలోకి తర్జుమా చేయించుచున్నారు. ఈ నవల సినిమా రూపంలో మనకు దర్శనమిచ్చే భాగ్యం త్వరలోనే లభించవచ్చు. ఈ వార్ధకదశలోకూడా ఆయన కలందించకుండా సాహిత్య సేవచేస్తూ వుండటం ఆశ్చర్యకరమైన సంగతి. తిక్కనపై వారు ఒక మహాగ్రంధాన్ని రచించి మెరుగుదిద్దుతూ వున్నట్లు చెప్పుకుంటున్నారు.

స్త్రీ విద్యారంగంలో స్త్రీ పురోగమన రంగంలో ఆ దంపతుల కృషి అజేయమైనది. 'శారదా'

నిశ్చిత నిర్వహణకు ఆ దంపతులు తమ సర్వస్వాన్ని త్యాగం చేసుకుని కృతార్థులైనారు. పండు ముసలితనం వచ్చేసినా పుణ్యపురుషులైన వారి నిర్యాణం ఏ ఆంధ్రునికైనా విచారాన్ని కలిగించక మానదు

పూర్ణ పురుషత్వం సిద్ధించుకున్న వారి ప్రతిభా సంపత్తికి జోహారులు.

ఉద్యోగము - వివాహము

శ్రీ వేదుల నరసింగరావు

మన భారతదేశములో దినదిన ప్రవర్ధమానమగుచున్న సమస్యలలో నిరుద్యోగ సమస్య, కన్యావివాహ సమస్యలు రెండును ముఖ్యమైనవి. ఈ నాతిన యుగములో మానవునకు ఉద్యోగము దొరకుట ఎంత కష్టమో కన్యకు వివాహము చేయుటకూడ యంత కష్టమే. మన హైందవవివాహములలో మానవుని పాపములు పెరుగుచున్నటులే వరకట్నములుకూడ పెరుగుచున్నవి.

తలిదండ్రులు తమ పుత్రుని విద్య పూర్తియగు వరకే తమ బాధ్యత యున్నదనుకొనుట పొరపాటు. కుమారుని భావిజీవితమునకు సరియైన దారి చూపుటవరకు తలిదండ్రులకు బాధ్యతయుండునని తెలిసికొనలేక పోవుచున్నారు. ఇది యిట్లుండగ నానాటికల తలిదండ్రులు కుమారునకు ఉద్యోగము లేకపోయినను "విద్య-వివాహము" అను మాటలను సార్థకము చేయుటకు వివాహముకూడ చేయుదురు. ఇంక ఆ యువకుని గతి కథలలో అరుగు కుక్కలకన్న హీనమగును. అందు నేటి కాలమున వివాహమయిన అనతి కాలమునకే పిల్లలుదయించుట సహజమయినది. ఇంక యింటివద్ద భార్యారత్నము చీరలు, పౌడరు వస్త్రాలకు చేయు యల్లర్లు మిక్కుటముగా యుండును. ఇది చూచిన తలిదండ్రులు భార్యాపిల్లలను పోషించలేని యప్రయోజకుడను విమర్శనలకంటె మాటలనుట సహజము.

తనమాత్ర మేమి చేయగలడు. తన సిగరెట్లు వస్త్రాలకే విత్తము లేనపుడు తక్కినవాటి కన్నిటి కెక్కడవచ్చును.

అవివాహముగ నుండుట తనకుమాత్రము యిష్టమా? తన శక్తివంచనలేక ఉద్యోగమునకు ఎన్నియైన్ని దరఖాస్తులు (Applications) పంపుచు నేయుండును. కాని ఫలితము శూన్యము. ఒకవేళ "యింటర్వ్యూ"కు పిలిచిన వెళ్ళుటకు ముఖ్యముగా వారికి యిబ్బందులు అడ్డువచ్చును. లేక భార్యవద్ద నే బంగారపు వస్తువులో యమ్మి యింటర్వ్యూకు వెళ్ళినను, వాడు పొడవు చాలదనో, వయస్సు చాలదనో ఏదో యొక సాకు చెప్పి పంపివేయుట తథ్యము. పోనీ పదిరూపాయలు కట్టి సర్వీసుకమీషను పరీక్షకు వెళ్ళినా వెళ్ళుటమే కాని తిరిగి జవాబు శూన్యము. ఈ సమస్యను మన యాంధ్రదేశములో యార్థికమిబ్బందు లెక్కువగుటచే మన యార్థికామాత్యులవారు సన్నని యుక్తికూడ మనకు కానరాకపోయినది! పూర్వమిది సర్వీసుకమీషను పరీక్షకు మార్కుల విలువ యుండెడిది. ఇప్పుడు మార్కులు హెచ్చినను కృతార్థులైనవా రందరికి కర్తలేదని కొత్త చట్టము పెట్టిరి. ఇందువలన ప్రభుత్వమువారికి సంవత్సరమునకు కొన్ని లక్షల ఆదాయము వృద్ధియగుచున్నదికదా!

ఇంక ఆడపిల్లలుగన్న తలిదండ్రుల గతి మరీ శోచనీయముగ నున్నది. అందును మధ్యతరగతి ప్రజల (Middle Class people) లో గల కన్యాదాతల గతి చెప్ప నలవిగాకున్నది. మీకు మాత్రము మా సంగతి తెలియదా! ఒకప్రక్క కుమార్తె వివాహవిషయమును, మరొకప్రక్క ఆకమర్యాదలకును లోబడి చాలా కష్టముపడుచు బ్రతికుండుటకన్న మరణమే మేలనుచున్నట్లున్నారు.

నేటి కాలమున పెళ్ళిచూపులనునది యింటర్వ్యూల కన్న కఠినముగా యున్నవి. చిన్నకు కట్నము చాలదనో, లాంఛనములు చాలవనో లేక పిల్ల నల్లదనో, పాటలు రావనో ఏదో వొకసాకు చెప్పి తప్పుకొనుచున్నారు. మరి వరుడు మాత్రము మానవుడు కాడా? మానవుడై పుట్టినతరువాత నెవరికిమాత్రము తప్పులుండవు?

ఇట్టి మన మధ్యతరగతి ప్రజలకష్టములను జూచి మన గవర్నమెంటువారు "వరకట్న నిషేధ" చట్టమును తయారుచేసినారు. కొద్దికాలములో యా చట్టము పూర్తిగా యమలులోనికి రాగలదు. అప్పటికైనను మన కష్టములు తీరగలవో లేదో!

గ్రంథవిమర్శనము

స్వార్థత్యాగము

రచన: శ్రీ వెలిదంటి వేంకటరామశర్మ, ఆంధ్రాధ్యాపకుడు, గాంధీ స్మారక బహుళార్థసాధకోన్నత పాఠశాల, నందికొట్కూరు. వెల: 0-8-0.

మేవాడ రాణాలలో నొకడైన రాజసింహునకు భీమసింహుడని జయసింహుడని యిద్దరు కొడుకులు భిన్నకళత్రముల కొకే నాడు కొంచెము ముందు వెనుకలుగ వీరు జన్మించిరి. భీమసింహుడు పెద్దపట్టమహిషికి పుట్టినవాడు. అప్పటి రాణాలలో పట్టమహిషికి ముందుగా పుట్టిన శిశువు పాదమునకు రాజు పోయి కవచమును గట్టుటయను ఆచార మొకటి యున్నదట. ఆ శిశువే పిమ్మట రాజగును. ఈ యాచారమునకు భిన్నముగా రాజసింహుడు చిన్న భార్యయందలి మమకారముచే జయసింహుని కాలికిఁ గవచమును గట్టివచ్చెను. భీమసింహుడు రాజు కాపోవుట విని పట్టమహిషి రాజునొద్దకు వచ్చి భీమసింహుని జ్యేష్ఠతను రాజ్యార్హతను నిరూపించి రాజును ధర్మాభిముఖముగ ప్రబోధించెను. రాజు పశ్చాత్తప్తుడై భీమసింహునిఁ బిలిపించి జయసింహునిఁ జంపి రాజ్యమును దీసికొనవలసినదని యాదేశించెను. భీమసింహుడు విరక్తుడై రాజ్యమును తమ్మునకు విడిచి యడవులకుఁ బోయెను. ఇది యిందలి వస్తువు. రచన చక్కగా నున్నది. శైలి:—

తక్కక తండ్రి యాన తలఁ దాల్చుటయా! మతి
రిత్తపుచ్చుటా!
నిక్కము వాడు హస్తమున నిండు మనంబున
ఖడ్గమొప్ప నే
నొక్కఁడు రాజ్యపీఠమున నుండుట సంభవమా వి
రోధ నే
నక్కడ జెప్పఁజే తగవు నందఱ ముందఱఁ గాన
పోయెదన్.

సోదరుఁ జంపఁ బాపమని చూడకు రాజ్యము రక్త
పంకిలో
త్పాదితమౌను వీరునకుఁ బాశ్వత ధర్మములో రహ
స్యమున్
గాదనఁబోకు నన్ను ఘనకల్మషపంకమునందు
ముంచి నిం
పాదిగ నుండఁ గోరకు మహాఘమనంతయు నన్ను
చేరెడున్.

ఆహ్వానము

రచన: శ్రీ వానమామలై వరదాచార్యులు; దేశోద్ధారక గ్రంథమాల. ప్రచురణము 28; 2844, ఇమాంబాడివీథి, సికింద్రాబాదు. వెల: సభ్యులకు 1-81 న. పై. ఇతరులకు 1-50.

'ఆహ్వానము' అనే యీ సంపుటంలో అరవై తొమ్మిది శీర్షికలున్నాయి. వీనిలో 'ప్రతాప ప్రశంస' 'వల్లభభాయి స్మృతి' 'కాళోజికి' అనేవి పద్యశీర్షి

కలు. మిగిలినవన్నీ గేయశీర్షికలు. ఈ గేయశీర్షికలలో ముప్ఫైమూడు, గాంధిగారిని ఉద్దేశించినవి. 'రైతు రాజా' అనేది గేయనాటిక. ఇందులో పొలం దున్నటం మొదలుకొని, ధాన్యరాసులను ఇంటికి తీసికొనిపోవటంవరకూ గల కర్షక జీవితంలోని వివిధ దశలూ వర్ణింపబడినవి. ఇక 'పంచశీల' 'బుద్ధగీత' 'జనవరి 1వ తేది.' 'పతాక వందనం' 'రాజప్రముఖుడు నైజాం' 'గ్రామోద్ధరణం' మొదలైన రాజకీయ వస్తు రచనలూ వున్నాయి. 'వైష్ణవగీత' మనేది 'నరసీ మెహతా' అనే భాగవతుడు పాడినదానికి అనువాదం. ఇది గాంధీగారి పారాయణంలోనిదని కూడా తెలుస్తున్నది. అది యిలా మొదలవుతుంది.

వాడే వైష్ణవుడు, దయగల
వాడే వైష్ణవుడు............
పరులపీడ గుర్తెఱిగిన, నర, సో
దరుడే వైష్ణవుడూ..............అని.

'మనవి' అనే శీర్షికలో స్వవిషయం కొంత తెలుస్తున్నది.

వచ్చినటులు నేను వండి వడ్డించితిని
అదిరా చేదని తిన్నగానంత మందితిని
ఓపినంతగ, రుచిగ, నుంచ కష్టించితిని
లోప మేటికి ? వంట కుదురలేదని యనిన
నా పాక మేమంచి నలపాకమని యనను
ఎవరెవరి రుచులెందు ఎటువంటివో యేమెం
అరని, వండజే దనుప వలెని కశే మేకొను—

అంటూ, తను కవితాపాక నిర్మాణాన్ని గూర్చి కవి, స్వాభిప్రాయం వెల్లడించారు. ఈ సంపుటంలో వున్న శీర్షికల వైవిధ్యాన్ని బట్టి భిన్నరుచులైన జనాన్ని ఆరాధించడంకోసం, కవి చేసిన ప్రయత్నం గోచరిస్తూనే వున్నది.

ఈ శీర్షికలలోనే రుచిభేదాన్ని గూర్చి ప్రస్తావిస్తూ; వీరు—

పుండుపై వ్రాలెడు పురుగటీగ యొకండు
తీపిదినుసుల వ్రాలు తేనెటీగ యొకండు
పాలు నీరును వేఱుపఱచు హంస యొకండు
మోమోటమునకునై మంచు నురిపించువాడు
వెన్న చాటైనంత వెక్కిరించు నొకండు—

అంటూ, లోకస్వభావాన్ని వివరించారు. నిజమైన కవులు ఈ బాదరబందీ పట్టించుకోరు. కనుకనే వీరు—

విలువ నీడల వోలె వెనుకముందుల నడచు
నిందాస్తుతుల కొక్క వందన మొనరింతు —

అన్నారు. ఈ నిర్లిప్తతతోపాటు—

మాలిన్యమును కడిగి బాలు ముద్దుల కిలరు
తెలి యొరాదో మజ్జ తెల్లజానవు మనస్సు

అవమానంలోని వినయమూ—

మతిరిన్న యపుడు నామతిలోని యజ్ఞాన
మరచి గర్వమునోట కంపకుందును నేను—

ఈ వివేకమూ—

నింద విన్నపుడు నాయందున్న గుణజాల
మూహించి దైన్యమ్మునొల్లు గల్పెదను నేను—

అని చెప్పికోగలిగిన ఆత్మప్రత్యయమూ, వుండడం ప్రశంసనీయమైన విషయం! ప్రతిభ కేం! అది దైవ మిచ్చినంతే వుంటుంది. పైని, కవిమాత్రు లెల్లరూ అలవరుచుకోవలసిన సల్లక్షణాలు, మాత్రం అవును.

పిలిచిన ట్లైతె జాముల తోట కెళ్ళితిని
చిలుకపలుకవి తెలిసి పిగొచ్చి మళ్ళితిని
కనుమండె పొదచాటు కన్నెలేడియొ! లేక
వసు గెలిసీయంగ వక్కయుండెనో తానె!

మొదలైన తోట్ల భావస్ఫూర్తి—

అంబ నేసిన చీరలవోలె
తూలుపుగట్టన ఆవులు తోడె—

....

తూరుపాలబట్టు దుమ్ములో, నిను జూడ
మబ్బులో దండప్పు, మునచేల, దిగిన చెప్పు—
ఈ మొదలైన చోట్ల ఊహారమ్యత, గోచరిస్తున్నాయి. "ప్రతాప ప్రశంస" అనే కవితలో వీరు వెలిబుచ్చిన ఒక అభిప్రాయాన్ని యిక్కడ పరామర్శించడం అవసరం.

కవులు పూజ్యము మీ తెలంగాణసీమ
వసెడి సుప్రథ మా పుటకవతరించి—
ఆ అన్నవారెవరో తెలియనివారై వుంటారు.

ప్రతిభ అనేది దేశకాల నిబంధితం కాదు కదా!

వీరు పోతన గారి జీవితమును వస్తువుగా స్వీకరించి కావ్యమొనరించినట్లూ, తద్వారా ప్రసక్తివల్ల ఆ ప్రాంతంలో " అభినవపోతన " బిరుదాంకితులుగా ప్రసిద్ధులైనట్లూ, ఈ సంపుటి పీఠిక వల్ల తెలుస్తున్నది.

అది బయటికివచ్చి వీరి సమగ్రకృతి అవగాహన చేసికొనగల అవకాశాన్ని ఆంధ్ర రసజ్ఞులకు కల్పించు గాక యని ఆశింప.

ర క్తా క్షి

శ్రీ సోమసుందర్ : ప్రతులకు : రచయిత. కళా కేళీ పబ్లికేషన్స్ సామర్లకోట. తూర్పుగోదావరిజిల్లా. వెల : తెలియదు.

'రక్తాక్షి' ఖండకావ్య సంపుటిలో మూడు భాగాలున్నాయి. మొదటి భాగంలోని వన్నీ 'అభ్యుదయ' ధోరణిలో ఖండకావ్యాలు. రెండవ భాగం

కూడా ఇలాగే సాగిపోతుంది. మూడవభాగం పద్య నాటికా, క్రాంతి గోలిసే ఖండకావ్యసముదాయం.

మొదటి భాగంలోని ఖండికలు చాలావరకు 'అభ్యుదయ' రచనలు. రెండవభాగం మూడవ భాగం కొంత నూతనపంథాలో సాగాయి. మూడవ భాగంలో కీర్తి కాముకులుగా అక్కడక్కడ అభ్యుదయ ధోరణి కనిపించినా ప్రాచీనార్ష సంప్రదాయాలు, ఆదర్శాలు, ఎడనెడ ప్రత్యక్షమౌతూంటాయి.

ముఖ్యంగా ఈ భాగంలో రచయిత కొత్తకొత్త ఛందస్సులు వాడి అవి చాకచక్యంతో నిర్వహించారు. దీనికి క్రింది రచన తార్కాణ. ఇది 'విప్లవం' అనే శీర్షికలోని రచన.

'తినయములను కాంచి మన
మనసులు చలించినవి
జనముల విషాదకర
చినిన హృదయమ్ముల్
కదలినవి శోకమున
....
కనిపించని శౌర్యమున
వణకు భువనమ్ముల్ !"

దీనిమీద అభిప్రాయం వెలిబుచ్చిన శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారన్నట్లు ఈ కావ్యంలోని గూఢార్థం చాలా దురూహంగా ఉన్నది. ఆ నిర్దిష్టములు, అస్పష్టములు అయిన సాంకేతికపదాలు వాడడమే ఈ అస్పష్టతకు కారణం. ఎంతో సహనంతో పరిశీలిస్తే తప్ప ఈ రచన అంతరార్థం బయటపడడం కష్టం.

ఈ కావ్యం రచయితకు గల ప్రాచీనాధునాతన భావాల మీద అభిమానం నిగూఢంగా వ్యక్తం చేస్తున్నది. అయితే ఇది అభ్యుదయదృక్పథం అభిమానించే రచన.

'శాస్త్రి'

నాటికా గుచ్ఛము

శ్రీ సి. రామకృష్ణారావు. టీచర్, జయహింద్ సెకండరీస్కూల్. మచిలీపట్నం. వెల: ఒక రూపాయి.

దీనిలో 1 అడవి పువ్వులు, 2 ప్రాత క్రొత్తలు 3 స్వేచ్ఛాఫలం, 4 అనుకోని ఆనందం, 5 బాలభటుడు అని 5 నాటికలున్నాయి.

ఈ రోజుల్లో పాఠశాలలో విద్యార్థులు ప్రదర్శించడానికి అనువయిన చిన్న చిన్న నాటికలు చాలా స్వల్పంగా ఉన్నాయి.

అంతగా వ్యయ ప్రయాసలు లేకుండా స్వల్ప వ్యవధిలో విద్యార్థులు సులభంగా ప్రదర్శించుకోడానికి అనువయిన నాటికల గుచ్ఛమిది.

పురమందిరము

శ్రీ సి. రామకృష్ణరావు, టీచరు. జయహింద్ సెకండరీస్కూల్. మచిలీపట్టణం. వెల: ఒకరూపాయి.

ఇది పాఠశాల విద్యార్థులే కాక తదితరులుకూడా ప్రదర్శించడానికనువయిన సాంఘిక నాటకం. దీనిలో రచయిత సందర్భానుసారంగా పద్యాలే కాక పాటలు కూడా చేర్చారు. గ్రామసేవాభిలాష, కళాభిమానము మున్నగు విషయాలపై అభిమానం పెంపొందించే లక్ష్యంతో ఈ చిన్న నాటక రచన సాగింది.

నీవు—నేను

శ్రీ గోటేటి సత్యనారాయణమూర్తి. నంద్యాల. వెల లేదు.

ఇది ప్రాంజలి, ప్రార్థన, ప్రియతమునకు మొదలయిన 15 ఖండకావ్యాల సంపుటి. దీనిలో కథాఖండకావ్యాలుకూడా ఉన్నాయి.

ఈ కావ్యాలలో అంతటా ధారాశుద్ధి, సంస్కృతాంధ్ర పాండితి, సంప్రదాయ విజ్ఞానము అనుస్యూతంగా గోచరిస్తున్నాయి.

Printed & Published For Nageswara Rao Estates (Private) Ltd., by S. Radhakrishna, at The Andhra Patrika Press, 6 & 7, Thambu Chetty Street, Madras—1. Editor: S. Sambhu Prasad.